

Møteprotokoll

Utvalg: Nordreisa eldreråd
Møtested: Ordførers møterom, Rådhuset
Dato: 06.05.2015
Tidspunkt: 10:00 – 12:00
Saksnr: PS 1/15 – 3/15

Følgende faste medlemmer møtte:

Navn	Funksjon	Representerer
Knut M. Pedersen	Medlem	AP
Ella Halvorsen	Medlem	
Ellinor Halvorsen	Nestleder	
Geirmund Vik	Medlem	SV

Følgende medlemmer møtte ikke:

Navn	Funksjon	Representerer
Asbjørn Fredriksen	Leder	

Fra administrasjonen møtte:

Navn	Stilling
Bodil Mikkelsen	Helse- og omsorgsleder

Underskrift:

Vi bekrefter med underskriftene våre at det som er ført på de sidene vi har signert i møteboka, er i samsvar med det som ble vedtatt på møtet.

Ellinor Halvorsen

Bodil Mikkelsen
Utvalgssekretær

Geirmund Vik

Knut M. Pedersen

Saksliste

Utv.saksnr	Sakstittel	U.Off	Arkivsaksnr
PS 1/15	Referatsaker		
RS 1/15	Årsmelding for 2014 fra Pasient- og brukerombudet i Troms		2015/846
PS 2/15	Årsmelding 2014 - Nordreisa kommune		2015/1155
Tilleggssak			
PS 3/15	Uttalelse til stortingsmelding 16 - Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett		2015/296-

PS 1/15 Referatsaker

Saksprotokoll i Nordreisa eldreråd - 06.05.2015

Behandling:

Referatene tatt til orientering.
Enstemmig vedtatt.

Vedtak:

Referatene tatt til orientering.

Saksfremlegg

Utvalgssak	Utvalgsnavn	Møtedato
	Nordreisa arbeidsmiljøutvalg	
17/15	Nordreisa barn og unges kommunestyre	06.05.2015
	Nordreisa driftsutvalg	
2/15	Nordreisa eldreråd	06.05.2015
	Nordreisa formannskap	
	Nordreisa helse- og omsorgsutvalg	
	Nordreisa kommunestyre	
	Nordreisa nærings- og kulturutvalg	
	Nordreisa oppvekstutvalg	
2/15	Nordreisa råd for funksjonshemmede	13.05.2015

Årsmelding 2014 - Nordreisa kommune

Henvising til lovverk:

Kommuneloven § 48

Forskrift om årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner (200-12-15 nr 1424)

Vedlegg

1 Årsmelding 2014 - Nordreisa kommune

Saksprotokoll i Nordreisa barn og unges kommunestyre - 06.05.2015

Behandling:

Årsmelding 2014 Nordreisa kommune vedtas.

Enstemmig vedtatt.

Vedtak:

Årsmelding 2014 Nordreisa kommune vedtas.

Saksprotokoll i Nordreisa eldreråd - 06.05.2015

Behandling:

Årsmelding 2014 Nordreisa kommune vedtas.
Enstemmig vedtatt.

Vedtak:

Årsmelding 2014 Nordreisa kommune vedtas.

Rådmannens innstilling

Årsmelding 2014 Nordreisa kommune vedtas.

Saksopplysninger

I henhold til forskrift om årsregnskap og årsberetning for kommuner og fylkeskommuner, skal rådmann utarbeide årsmelding som skal behandles i tilknytning til årsregnskapet. Årsmeldingen er rådmannens melding til politikerne om virksomheten.

Årsmelding for 2014 er etter samme mønster som tidligere år, samlet for hele den kommunale virksomheten og består av rådmannens kommentarer til drift og organisasjon, om økonomiske resultat, om Nordreisa samfunnet og deretter beskrivelser fra avdelinger og virksomheter. Kommunen er inne i en omorganiseringsprosess. Årsmeldingen for 2014 viser at organisasjonen fortsatt er ulikt organisering. Deler av virksomheten var organisert i en tre-nivåmodell med sektorledelse og virksomheter (helse og omsorg) og øvrige deler er organisert etter to-nivåmodellen med enhetsledere. Dette gjør at det er vanskelig få til helhetlig tråd i årsmeldingen. I årsmeldingen for 2014 er de politiske hovedsignaler fra kommuneplanens samfunnsdel «Nordreisa kommune 2012 – 2015» tatt inn i dokumentet.

I tillegg til de utvalgene årsmeldingen behandles i, skal årsmeldingen også behandles i Nordreisa kontrollutvalg og ungdomsrådet. Årsmeldingen for 2014 behandles i 12 ulike utvalg.

Årsregnskap og årsberetning skal vedtas av kommunestyret senest 6 måneder etter regnskapsårets slutt og skal foreligge samtidig til politisk behandling.

Vurdering

Rådmannen foreslår at Årsmelding for 2014 slik den foreligger, vedtas.

Vårt verdigrunn- lag

Barn og unge
fordi de er vår
mest verdifulle
ressurs nå og
for fremtiden.

Et åpent og
inkluderende
samfunn.

God helse gjen-
nom hele livet.

Kultur og opp-
vekstvilkår for
identitet og til-
hørighet.

Miljøansvar.

Lokaldemokra-
ti for engasje-
ment og innfly-
telse.

Sentrum og
distrikt for
mangfold.

NORDREISA KOMMUNE

ÅRSMELDING 2014

glade hender—positiv fremtid

Kreativitet av barn i Høgegga Barnehage

I nnholdsfortegnelse

	Side
Rådmannens innledning	3
Reisa mot målene	4
Økonomi og resultat	5
Samfunn og livskvalitet	12
Politisk styring og aktivitet	14
Medarbeidere og organisasjon	16
Sentraladministrasjon	19
Oppvekstsektor	20
Nordreisa Voksenopplæring og Flyktingetjeneste	22
Rotsundelv skole	23
Storslett skole	25
Moan skole	26
Oksfjord oppvekstsenter	27
Høgegga barnehage	28
Leirbukt barnehage	29
Sonjatun barnehage	29
Storslett barnehage	31
Sørkjosen barnehage	31
Nordreisa Familiesenter	33
Helse og omsorgssektor	35
Helse- og omsorg stabsfunksjoner	36
Sonjatun Sykehjem	38
Sonjatun Omsorgssenter	39
Sonjatun Bo- og kultursenter	40
Hjemmetjenesten	41
Rus- og psykisk helsetjeneste	42
Høgegga hjemmetjenester psykisk utviklingshemmede	43
Guleng bofellesskap og Avlastning	44
NAV sosial	47
Distriktsmedisinsk senter Nord-Troms	48
Utviklingsavdeling	52
Teknisk avdeling	58

Rådmannens innledning

2014 har vært et spennende og utfordrende år!

Statens Vegvesen igangsatte arbeidet med tunnel gjennom Sørkjosfjellet i november, som etter planen skal åpnes i desember 2016. Tunnelarbeidet gir store positive ringvirkninger for hele Nordreisa-samfunnet. Både gjennom økt omsetning for næringslivet og ved at kommunen får gratis tilgang til tunnelmasser.

Nordreisa kommune har sammen med Kvæningen kommune deltatt på flere møter med Statens vegvesen, der ulike tiltak på kort sikt og lang sikt har vært skissert for for E6 – Kvæningsfjellet.

Fylkesråd Line Miriam Sandberg la 19. februar ned grunnsteinen i forbindelse med bygging av Halti II og dermed var Harald Nilsen Entreprenørforretning AS i gang med byggingen av Nordreisas nye kulturhus som skal være innflyttingsklar 1. mai 2015.

Arbeidet med å planlegge nytt Nødnett fortsatte i 2014. Nødnettet erstatter helsetjenestens analoge Helseradinett og blir den nye nasjonale kommunikasjonsløsningen for personell fra brann- og redningsetaten, politi og helsetjenesten og andre beredskapsbrukere.

Arbeidet med oppdatering av kommunens beredskapsplaner har vært en kontinuerlig prosess, og rådmannen har deltatt på kurs om kommunikasjonsberedskap og krisekommunikasjon i mai.

Fylkesmannen har gjennomført en rekke tilsyn av Nordreisa kommune i 2014:

- ◆ Tilsyn med kommunens samfunnssikkerhet og beredskap
- ◆ Tilsyn av barnehagemyndigheten
- ◆ Forvaltningskontroll i forhold til de ulike tilskuddsordningene i landbruket.

I tillegg har kommunen hatt tilsyn av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), der Nordreisa kommunes brannvesen var tilsynsobjekt, samt at Arbeidstilsynet har hatt flere tilsynsbesøk.

I mars vedtok kommunestyret kommuneplanens arealdel og kommunen har dermed en komplett kommuneplan. Kommunestyret vedtok også følgende andre planer i 2014: Boligpolitisk strategi, Strategisk næringsplan, ROS-analyse, hovedplan for avløp og Interkommunal kystsoneplan.

I 2014 har det vært et ekstra press på sykehjemsplasser og formannskapet innførte på møte i desember kortsiktige tiltak for å møte utfordringene. Blant annet ble det innført dobbeltrom på sykehjemmene, samt styrket bemanning i hjemmetjenesten. Det har også vært jobbet med å få finansiert sykestuesengene utover 2015.

Dette er et arbeid Nord Troms kommunene har jobbet med i felleskap og som fortsetter i 2015.

I 2014 har Fylkesmannen hatt spesielt fokus på kommunestruktur. Rådmann og ordfører har deltatt på flere orienteringsmøter om temaet. Kommunestyret behandlet sak om framtidig kommunestruktur i november, der alternativene for Nordreisa ble vedtatt og det ble opprettet en arbeidsgruppe som skal stå for utredningen av alternativene fram til vedtak i kommunestyret våren 2016.

I november deltok ass rådmann og rådmann i KS' nettverk for internkontroll. Dette i sammenheng med igangsetting av et digitalt internkontrollsystem i organisasjonen.

Kommunestyret vedtok 2 interkommunale samarbeid i 2014:

- ◆ Brannvernssamarbeid i Nord Troms, med oppstart i 2015. Felles brannsjef mellom kommunene Nordreisa, Kvæningen, Kåfjord og Skjervøy.
- ◆ Nord Troms friluftsråd. Rådet er et samarbeid mellom kommunene Nordreisa, Kvæningen, Kåfjord og Skjervøy. Friluftsrådet skal bli være et kompetansesenter for friluftslivet i regionen og skal ha en oversikt over regionens aktivitet og friluftsområder.

Det ble innført innkjøpsstopp fra og med 1. oktober, men effekten var ikke nok til å forhindre et merforbruk. Kommunens driftsregnskap for 2014 ble avlagt med et merforbruk på kr 469 043. Den budsjetterte inndekninga av det resterende underskuddet på 10,3 mill kr ble dermed ikke innfridd, og kommunen må søke departementet om utsatt inndekning av det gamle underskuddet.

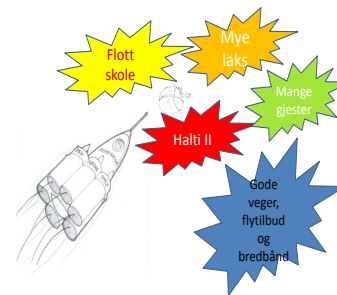
Investeringsregnskapet ble avlagt med et merforbruk på kr. 895 365.

Rådmannen vil rette en takk til både politikere og ansatte i Nordreisa kommune, som gjennom felles innsats og forståelse klarer å opprettholde gode tjenester, tross stram økonomi og budsjettkutt.

Storslett, 31. mars 2015

Anne-Marie Gaino
rådmann

Reisa mot målene

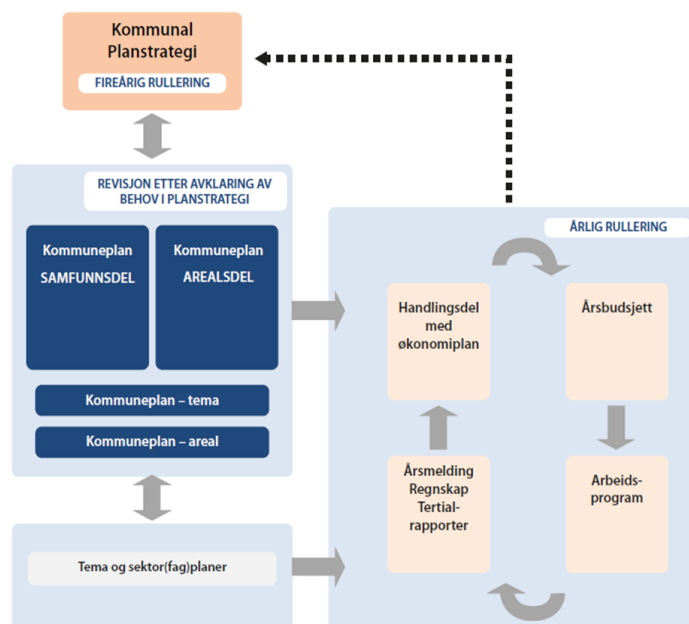
Hva vil vi?

Kommuneplanen er – sammen med økonomiplanen – kommunens øverste mål- og styringsdokument:

Kommuneplanens samfunnsdel: ”Mot et åpent kunnskapssamfunn”

I samfunnsdelen definerer politikerne hva som er de viktigste målene for utviklingen av lokalsamfunnet i Nordreisa. Kommuneplanens samfunnsdel som ble vedtatt våren 2013, er en langsiktig plan – og minst en gang i hver valgperiode skal kommunestyret ta den opp til rulling.

Sammenhengen mellom kommuneplanen og økonomiplanen kan illustreres som følger:

Samfunnsdelens fem hovedinnsatsområder skal også gjenspeile tjenesteproduksjon:

DEN STORE ATTRAKTIVITETSKONKURRANSEN

- ◆ Konkurransedyktige arbeidsplasser
- ◆ Muligheter for bolig
- ◆ Livskraftig sted
- ◆ Godt bomiljø
- ◆ Utdanning og oppvekst
- ◆ Markedsføring og omdømme

FOLKEHELSE —PÅVIRKNING FORAN BEHANDLING

- ◆ Økt arbeidsdeltakelse
- ◆ Flere med fullført utdanning
- ◆ Bolig til alle
- ◆ Sosial tilhørighet
- ◆ Tilrettelegging for positiv helseatferd

INKLUDERENDE LOKALSAMFUNN —DET ÅPNE STED

- ◆ Innbyggenes medbestemmelse
- ◆ Åpen stedsidentitet
- ◆ Ta i bruk innflytternes kompetanse

ØKONOMISK HANDLEFRIHET

- ◆ Positiv netto driftsresultat
- ◆ Stram økonomistyring og ledelse
- ◆ Effektiv tjenesteproduksjon og organisering
- ◆ Økt arbeidsnærvær

NATUR, MILJØ OG KLIMA

- ◆ Klima i endring vil gi utfordringer for det kommunale tjenester
- ◆ Overordnet risiko- og sårbarhetsanalyser er viktige i alt arbeid og planlegging

Økonomi og resultat

Driftsresultat

Nordreisa kommunes sitt driftsregnskap for 2014 gikk med underdekning på kr 0,469 mill. Det var i tillegg budsjettert med inndekning av tidligere års merforbruk på kr 10,3 mill, men den ble strøket som følge av at driftsregnskapet gikk i merforbruk. Merforbruket ble dermed totalt sett på ca kr 10,7 mill. I 2013 gikk driftsregnskapet i balanse.

Utviklingen i netto driftsresultat og likviditetsgrad 1:

	2014	2013	2012	2011	2010
Netto driftsresultat	-0,25 %	4,07 %	3,05 %	2,79 %	-1,67%
Likviditetsgrad 1	144	169	180	187	162
Korr likviditetsgrad 1	90	124	136	388	329

Netto driftsresultat har siden 2010 gått opp, men fikk en kraftig tilbakegang i 2014. Når det gjelder likviditetsgrad 1 har denne gått ned de senere årene. I den korrigerte likviditetsgraden er premieavviket holdt utenfor på grunn at den er med å «blåse opp» omløpsmidlene. Den korrigerte viser at likviditetsgrad 1 går kraftig ned når premieavviket holdes utenfor, og gir signaler om at kommunens evne til å dekke sine betalingsforpliktelser går ned.

Likviditet

I løpet av 2014 har arbeidskapitalen svekket seg. Sammenlignet med 2013 har omløpsmidlene gått økt med kr 0,496 mill, mens kortsiktig gjeld har økt med 10,86 mill. Til sammen er arbeidskapitalen svekket med kr 10,3 mill.

Tall i mill kr	RS 2014	RS 2013	RS 2012
Endring arbeidskapital balanse	10,3	11,55	2,81
Endring arbeidskapital resultat	10,3	11,55	2,81

Pensjon

Nordreisa kommunes hovedleverandør for pensjon er KLP, mens pedagogisk personell benytter Statens Pensjonskasse. Det er balanseført 663 mill kr i pensjonsforpliktelser og 531 mill kr i pensjonsmidler. Årets premieavvik på pensjon ga en «inntekt» på kr 11,786 mill.

Samlet akkumulert premieavvik er på kr 35,99 mill, og skal utgiftsføres i løpet av en 10 årsperiode.

Fond

Den samlede fondsbeholdningen er på 34,72 mill kr fordelt mellom følgende fondstyper:

Tall i mill kr	RS 2014	RS 2013	RS 2012
Disposisjonsfond	0,00	0,00	0,00
Bundne driftsfond	15,87	16,67	15,70
Ubundne inv fond	0,27	0,27	0,27
Bundne inv fond	18,58	22,20	25,69
Sum fondsbeholdning	34,72	39,14	41,66

Investeringer

Summen av brutto investeringsutgifter i anleggsmidler er på kr 50,35 mill, mot kr 65,24 mill i 2014. Investeringsregnskapet har en underdekning på kr 0,896 mill, noe som skyldes manglende finansiering av egenkapitalinnskuddet til KLP. Dette innskuddet kan ikke finansieres med lånemidler. I 2014 var det budsjettert med tomtsalg med tilsvarende sum, men salg av tomter ble vesentlig lavere enn egenkapitalinnskuddet. Når det gjelder prosjektet Halti II gikk fremdriften fortere enn beregnet og beregnet lånemidler på 23 mill ble overskredet med 3,2 mill i 2014. Dette er forskyvning av finansiering og vil derfor redusere bruk av lån tilsvarende i 2015.

I 2013 gikk investeringsregnskapet i balanse som følge av at finansiering av prosjektene skal sees samlet ifølge veilederen fra 2011. Det vil si at finansieringen skal sees som samlet finansiering uavhengig av hvordan det enkelte prosjektet gikk. Sett mot budsjett ble det en underdekning på kr 4,56 mill som i hovedsak skyldes prosjektet Storslett skole, der momsoverføringer fra drift ble mindre enn forventet.

De største investeringsprosjekter i 2014 var:

Halti II	kr 40,62 mill
Byggetrinn 3, Storslett skole	kr 5,17 mill
Bruk av tunnelmasser	kr 1,19 mill
Egenkapitalinnskudd KLP kr	kr 1,17 mill

Gjeld, renter og avdrag

Den samlede lånegjelda er i 2014 på kr 493,7 mill inkl viderefremmidlingslån, og har økt fra 2013 da vi hadde 481,8 mill kr

Tall i 1000 kr	RS 2014	RS 2013	RS 2012	RS 2011
Kommunens samlede lånegjeld	493 724	481 872	461 823	443 740
Fordelt på følgende kreditorer				
Kommunalbanken	333 005	319 176	296 334	275 551
KLP kommunekreditt	55 141	57 371	59 602	61 832
DNB	225	259	292	325
Husbanken (videref m lån)	105 353	105 066	105 595	106 032

Nordreisa kommune har 51 % av lånemassen på fastrente med bindingstid over 3 måneder. Dette er innenfor vårt finansreglement som tilsier minimum 30 % fastrente. Av total lånegjeld utgjør lån til VAR investeringer og

Avdrag	RS 2014	RS 2013	RS 2012
Betalt avdrag	14 847 210	14 982 343	12 930 184
Beregnet minste lovlig avdrag	12 168 577	11 804 038	12 192 650
Differanse	2 678 633	3 178 305	737 534

videreformidlingslån ca 44 %.

Kommunen ligger over minste tillatte avdrag på gjeld ihht Kommunelovens § 50. Betaling av avdrag til Husbanken er holdt utenfor beregningene, da disse lånene går til videre utlån.

Inndekning

Kommunen står på ROBEK-listen og har et akkumulert merforbruk på kr. 10,77 millioner per 31.12.2014. Den budsjetterte inndekningen på tidligere års merforbruk på kr 10,3 mill ble strøket som følge av at kommunen opparbeidet seg et nytt merforbruk på kr 0,469 mill.

I løpet av perioden 2011-2013 har Nordreisa kommune dekket inn kr. 22,9 mill av tidligere års merforbruk. Det ble i 2013 foretatt nedbetaling på tidligere års merforbruk på kr 7,6 mill som er i henhold til budsjett, og kommunen var da i rute i forhold til den opprinnelige inndekningsplan fra departementet. Som følge av at kommunen ikke klarte budsjettert inndekning på kr 10,3 mill, må kommunen søk departementet om ytterligere forlengning av inndekningsplanen.

Gjenstående merforbruk fremkommer slik:

År	Opprinnelig	Gjenstående inndekning
Merforbruk 2008	8 094 535	2 230 029
Merforbruk 2009	4 346 893	3 587 671
Merforbruk 2010	5 332 559	4 482 918
Merforbruk 2014	469 043	469 043
Akkumulert merforbruk		10 769 661

Driftsregnskapet

Kommentarer til regnskapsskjema «Økonomisk oversikt – Drift»:

Det ble i desember 2014 foretatt budsjettregulering i sektor 1, 2 og 3 som følge av at politikerne har påpekt store forskjeller mellom budsjett og regnskap. Budsjettreguleringen gjør at forskjellen mellom regnskap og budsjett blir mindre. Samtidig blir det svært vanskelig å gjøre analyser av driften og finne årsaker til overforbruk/underforbruk.

Driftsinntektene ble kr 13,38 mill mer enn budsjettert:

Overføringer med krav om motytelser ble kr 14,7 mill mer enn budsjettert, og skyldes:

- ♦ Inntekten på ressurskrevende tjenester ble kr 2,12 mill mindre enn budsjettert.
- ♦ Inntekten på refusjon sykkelønn/fødselspenger ble kr 5,43 mill mer enn budsjettert. I budsjettreguleringen i desember ble budsjetttet på refusjon sykkelønn økt betraktelig slik at det var samsvar mellom regnskap og budsjett.
- ♦ Merverdiavgift ble kr 8,6 mill mer enn budsjettert, og må sees i sammenheng med merutgiften.
- ♦ Refusjon fra staten ble kr 1,3 mill mer enn budsjettert.
- ♦ Refusjon fra fylket ble kr 1,043 mill mer enn budsjettert.

Øvrige poster har små avvik i forhold til budsjett.

Driftsutgiftene ble kr 24,65 mill mer enn budsjettert og skyldes:

Lønnsutgiftene ble kr 9,4 mill mer enn budsjettert. Når sykkelønnen hensyntas ble det et merforbruk på kr 3,97 mill sett mot budsjett. I budsjettreguleringen i desember ble budsjetttet på lønnsutgiftene økt betraktelig slik at det var samsvar mellom regnskap og budsjett.

Sosiale utgifter ble kr 5,5 mill mindre enn budsjettert.

Kjøp av varer og tjenester ble kr 12,5 mill mer enn budsjettert:

- ♦ Driftstilskudd/-avtaler til private har et merforbruk på kr 2,025mill.
- ♦ Materiell vedlikehold har et merforbruk på kr 1,84 mill
- ♦ Strøm, olje, bio fjernvarme, kommunale avgifter og kommunal renovasjon har et merforbruk på kr 1,5 mill. Denne må imidlertid ses i sammenheng

- ◆ Konsulenttenester har et merforbruk på kr 1,14 mill
- ◆ Bygning/VVS/Elektrisk har et merforbruk på kr 0,99 mill.
- ◆ Tjenestekjøp fra andre kommune har et overforbruk på kr 0,85 mill
- ◆ Materiell skadereparasjon har et merforbruk på kr 0,85 men må sees i sammenheng med forsikringsutbetaling.
- ◆ Skyss skole og barnehage har et overforbruk på kr 0,82 mill.
- ◆ Kjøp av spesialundervisning har et merforbruk på kr 0,72 mill.
- ◆ Kost og KM godtgjørelse har et overforbruk på kr 0,56 mill.
- ◆ Husleie har et overforbruk på kr 0,4 mill.
- ◆ Tilskudd til private barnehager har et mindreforbruk på kr 0,54 mill.
- ◆ Brøyting har et mindreforbruk på kr 0,78 mill.

Overføringer ble kr 9,1 mill mer enn budsjettet.

- ◆ Merverdiavgift har et merforbruk i forhold til budsjett på kr 8,6 mill, men må sees i sammenheng med merinntekt på samme beløp.
- ◆ Diverse bidrag har et merforbruk på kr 0,7 mill sett mot budsjett.

Netto driftsresultat for 2014 ble på kr -0,25 %, mot 2013 da netto driftsresultat ble på kr 4,1 %.

Avviksbeskrivelse per sektor:

Sektor	Regnskap	Reg. budsjett	Avvik
1 Sektor for administrasjon	28 865 624	29 946 210	-1 080 586
2 Sektor for levekår	97 926 773	98 646 016	-719 243
3 Sektor for helse og omsorg	116 945 083	110 304 689	6 640 395
4 Utviklingsavdelingen	9 827 858	10 434 048	-606 190
5 Anleggsdrift	-241 305	139 214	-380 519
6 Bygg og eiendom	32 217 694	30 060 776	2 156 918
7 Skatter og rammetilskudd	-294 869 747	-297 705 500	2 835 753
8 Renter, avdrag og avsetninger	9 380 689	17 995 764	-8 615 075
0 Prosjekter og interkomm. Samarbeid	-52 669	178 783	-231 452

Sektor 7 – Skatter og rammetilskudd

Mindre inntekt på skatter og rammetilskudd er på 2,8 mill:

- ◆ Skatt på inntekt og formue ga en mindreinntekt på kr 0,75 mill sett mot budsjett
- ◆ Eiendomsskatten ble kr 0,34 mill i mindre inntekt sett mot budsjett
- ◆ Statlig rammetilskudd ble kr 0,74 mill i mindreinntekt sett mot budsjett
- ◆ Øvrige generelle statstilskudd ble kr 0,4 mill i mindreinntekt sett mot budsjett.
- ◆ Integreringstilskuddet ga en mindreinntekt på kr 0,4 mill sett mot budsjett.

Sektor 8 – Skatter og rammetilskudd

Mindreforbruket på rente, avdrag og avsetninger er på 8,6 mill:

- ◆ Renteinntekt ga en mindreinntekt på kr 0,78 mill sett mot budsjett.
- ◆ Avdrag på lån ga en merutgift på kr 0,64 mill sett mot budsjett.
- ◆ Pensjon ga en mindreinntekt på premieavviket på kr 1,4 mill sett mot budsjett, men pensjon har totalt sett en mindreutgift.
- ◆ Internsalget på VAR ga en mindreinntekt på kr 1,35 mill, men går i 0,- totalt sett i regnskapet.
- ◆ Renteutgiftene ble kr 1,86 mill mindre enn budsjett.
- ◆ Inndekning av tidligere års merforbruk har en mindreutgift på kr 10,3 mill.
- ◆ Merforbruket på driften var i 2014 ble på kr 0,469 mill, og ble inntektsført på sektor 8.

Vurdering

Nordreisa kommune hadde en dramatisk nedgang i netto driftsresultat sett mot 2013 regnskapet. Den budsjetterte inndekningen på tidligere års merforbruk på kr 10,3 mill ble strøket som følge av ytterligere merforbruk på 0,469 mill i driften. I hovedsak skyldes merforbruket for høyt budsjetterte inntekter og overforbruk på sektor for helse og på sektor for teknisk avdeling. Inntektene på skatt og rammetilskudd ble kr 3,5 mill lavere enn opprinnelig budsjett. I tillegg måtte budsjettet på økonomisk sosialhjelp økes med 3,3 mill og budsjettet på spesialundervisning økes med kr 1,7 mill i løpet av året. Det er svært vanskelig å finne budsjettdekning på slike store utgifter i løpet av året, og det er vanskelig å ta ned driften midt i året. Når det i tillegg er merforbruk på sektorene er det vanskelig å holde rammen totalt sett. Det ble innført innkjøpsstopp i oktober måned, uten at den hadde særlig effekt. Kommunen trenger en tydelig plan for hvilket nivå de kommunale tjenestene skal være på, og det forutsetter at det gjøres grep for å ta ned driften. Det er viktig å opparbeide seg handlingsrom for å ha midler til uforutsette hendelser, samt bygge opp likviditetsbufferen. I tiden fremover vil økningen i inntektene ikke stå i forhold til økningen på utgiftssiden, og nye tiltak må finansieres innenfor eksisterende drift. Spesielt helsesektoren vil være presset i årene fremover. Dette vil tilta ytterligere på grunn av at andelen av den eldre befolkning vil øke, med dertil økte behov for kommunale tjenester. Innenfor sektor for levekår benyttes det store ressurser på spesialundervisning på mellomtrinnet og på ungdomsskolenivå, og for å snu denne utviklingen må det settes inn forebyggende tiltak. Om dette kan gjøres innenfor eksisterende ressurser eller ved hjelp av økte ressurser, må utredes. Nordreisa kommune har opparbeid seg et stort vedlikeholdsetterslep på kommunale bygg, og noen av bygningene krever betydelig oppgradering for å kunne tilfredsstille dagens krav.

Regnskapsskjema 1A -

Driftsregnskapet

Tall i 1 kroner	Regnskap 2014	Regulert budsjett 2014	Opprinnelig budsjett 2014	Regnskap 2013
FRIE DISPONIBLE INNTEKTER				
Skatt på inntekt og formue	-86 034 331	-86 788 000	-87 814 000	-86 264 559
Ordinært rammetilskudd	-181 645 654	-182 389 000	-170 071 000	-170 572 893
Eiendomsskatt verk og bruk	-15 360 969	-15 704 000	-15 504 000	-15 289 185
Eiendomsskatt annen fast eiendom	0	0	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	-2 329 213	-2 438 000	-2 438 000	-2 292 073
Sum frie disponible inntekter	-285 370 167	-287 319 000	-275 827 000	-274 418 710
FINANSINNTEKTER/-UTGIFTER				
Renteinntekter og utbytte	-4 855 520	-5 629 000	-4 029 000	-4 084 531
Gevinst finansielle instrument (omløpsmidler)	0	0	0	0
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	14 847 210	16 699 195	15 841 182	14 367 380
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0
Avdrag på lån	15 684 673	15 041 319	14 396 768	14 982 343
Netto finansinntekter/-utgifter	25 676 363	26 111 514	26 208 950	25 265 192
AVSETNINGER OG BRUK AV AVSETNINGER				
Til dekning av tidligere års regnskapsmessige merforbruk	0	10 300 826	10 300 826	7 642 026
Til ubundne avsetninger	0	0	216 809	0
Til bundne avsetninger	4 691 522	562 979	431 979	5 502 323
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger	-5 329 721	-1 003 730	0	-3 314 831
Netto avsetninger	-638 199	9 860 075	10 949 614	9 829 518
FORDELING				
Overført til investeringsregnskapet	0	0	0	8 010 292
Til fordeling drift	-260 332 003	-251 347 411	-251 418 872	-231 313 708
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	260 801 046	251 347 411	251 418 872	231 313 708
Regnskapsmessig merforbruk/mindreforbruk	469 043	0	0	0

Økonomisk oversikt - Drift

Tall i 1 kroner	Regnskap 2014	Regulert bud- sjett 2014	Opprinnelig budsjett 2014	Regnskap 2013
DRIFTSINNTEKTER				
Brukerbetalinger	-19 109 258	-18 362 701	-16 801 701	-17 109 016
Andre salgs- og leieinntekter	-25 309 086	-25 508 868	-25 249 868	-27 537 846
Overføringer med krav til motytelse	-94 155 346	-79 411 027	-67 370 770	-108 132 009
Rammetilskudd	-177 734 654	-178 478 000	-178 718 000	-166 129 893
Andre statlige overføringer	-12 833 179	-13 330 500	-11 894 500	-12 630 584
Andre overføringer	-5 892 000	-5 461 000	-5 461 000	-4 571 593
Inntekts- og formuesskatt	-86 034 331	-86 788 000	-88 559 000	-86 264 559
Eiendomsskatt verk og bruk	0	-2 338 000	-2 338 000	-3 659 812
Eiendomsskatt annen fast eiendom	-15 360 969	-13 366 000	-13 366 000	-11 629 373
Andre direkte og indirekte skatter	0	0	0	0
Sum driftsinntekter	-436 428 823	-423 044 096	-409 758 839	-437 664 685
DRIFTSUTGIFTER				
Lønnsutgifter	255 839 021	246 430 045	235 377 045	243 569 823
Sosiale utgifter	32 472 171	38 013 829	37 992 829	33 048 605
Kjøp av varer og tjen. som inngår i komm. tjenesteprod.	57 777 704	49 069 562	48 204 144	55 772 319
Kjøp av tjenester som erstatter kommunens tjenesteprod.	40 442 264	36 620 096	33 728 047	29 706 325
Overføringer	26 151 625	17 034 975	16 545 646	33 395 989
Avskrivninger	15 826 871	16 000 000	16 000 000	14 779 167
Fordelte utgifter	-790 833	-96 000	0	-933 127
Sum driftsutgifter	427 718 823	403 072 507	387 847 711	409 339 100
Brutto driftsresultat	-8 710 000	-19 971 589	-21 911 128	-28 325 585
EKSTERNE FINANSINNTEKTER				
Renteinntekter og utbytte	-4 855 520	-5 629 000	-4 779 000	-4 084 531
Gevinst finansielle instrument (omløpsmidler)	0	0	0	0
Mottatte avdrag på lån	-32 250	0	0	-62 750
Sum eksterne finansinntekter	-4 887 770	-5 629 000	-4 779 000	-4 147 281
EKSTERNE FINANSUTGIFTER				
Renteutgifter og låneomkostninger	14 847 210	16 699 195	16 699 195	14 367 380
Tap finansielle instrument (omløpsmidler)	0	0	0	0
Avdrag på lån	15 684 673	15 041 319	15 041 319	14 982 343
Utlån	0	0	0	62 500
Sum eksterne finansutgifter	30 531 883	31 740 514	31 740 514	29 412 223
Resultat eksterne finansransaksjoner	25 644 113	26 111 514	26 961 514	25 264 942
Motpost avskrivninger	-15 826 871	-16 000 000	-16 000 000	-14 779 167
Netto driftsresultat	1 107 242	-9 860 075	-10 949 614	-17 839 810
BRUK AV AVSETNINGER				
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	-5 329 721	-1 003 730	0	-3 314 831
Bruk av likviditetsreserven	0	0	0	0
Sum bruk av avsetninger	-5 329 721	-1 003 730	0	-3 314 831
AVSETNINGER				
Overført til investeringsregnskapet	0	0	0	8 010 292
Avsatt til dekning av tidligere års r.messige merforbruk	0	10 300 826	10 300 826	7 642 026
Avsatt til disposisjonsfond	0	0	216 809	0
Avsatt til bundne fond	4 691 522	562 979	431 979	5 502 323
Avsatt til likviditetsreserven	0	0	0	0
Sum avsetninger	4 691 522	10 863 805	10 949 614	21 154 641
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	469 043	0	0	0

Regnskapsskjema 1B - Driftsregnskapet

Tall i 1 kroner	Regnskap 2014	Regulert budsjett 2014	Opprinnelig budsjett 2014	Regnskap 2013
Netto driftsutgifter pr Sektor				
Sektor for administrasjon	28 557 937	29 946 210	23 938 204	16 850 001
Sektor for levekår	98 581 810	98 863 034	95 594 357	93 192 744
Sektor for helse og omsorg	117 740 451	110 173 689	110 237 543	98 280 509
Utviklingsavdelingen	9 462 267	10 419 048	10 262 740	9 112 453
Anleggsdrift	465 838	-277 765	-277 765	10 148 977
Bygg og Eiendom	32 217 694	30 060 776	29 901 587	17 435 388
Skatter og rammetilskudd	-9 499 580	-10 386 500	0	-9 159 411
Renter,avdrag og avsetninger	-15 822 484	-18 416 576	-18 416 576	-4 546 953
Prosjekter og interkommunale samarbeid	-902 887	965 495	178 783	
Netto for Sektor	260 801 046	251 347 411	251 418 873	231 313 708

Regnskapsskjema 2A - Investeringsregnskapet

Tall i 1 kroner	Regnskap 2014	Regulert budsjett 2014	Opprinnelig Budsjett 2014	Regnskap 2013
FINANSIERINGSBEHOV				
Investeringer i anleggsmidler	50 354 745	50 529 000	45 450 000	65 240 768
Utlån og forskutteringer	6 363 694	10 000 000	10 000 000	8 552 000
Avdrag på lån	7 712 483	0	0	10 528 637
Avsetninger	360 868	0	0	2 554 258
Årets finansieringsbehov	64 791 790	60 529 000	55 450 000	86 875 662
FINANSIERING				
Bruk av lånemidler	-39 852 358	-46 679 000	-41 600 000	-62 235 246
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-448 949	-1 200 000	-1 200 000	-724 102
Tilskudd til investeringer	-2 000 000	-1 850 000	-1 850 000	0
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-17 408 574	-10 800 000	-10 800 000	-8 621 775
Andre inntekter	-66 875	0	0	-25 893
Sum eksternt finansiering	-59 776 756	-60 529 000	-55 450 000	-71 607 016
Overført fra driftsregnskapet	0	0	0	-8 010 292
Bruk av avsetninger	-4 119 669	0	0	-7 258 355
Sum finansiering	-63 896 425	-60 529 000	-55 450 000	-86 875 663
Udekket / Udisponert	895 365	0	0	0

Regnskapsskjema 2B -

Investeringsregnskapet

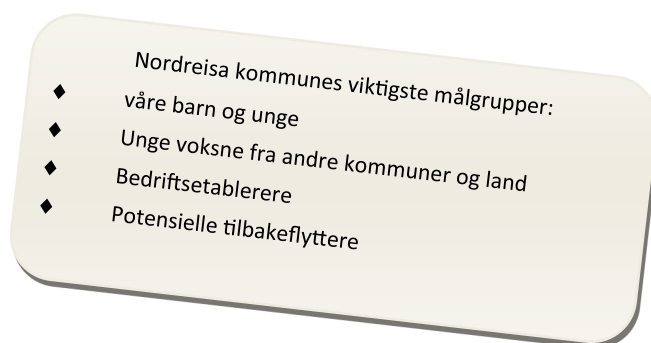
Ansvar	Ansvar(T)	Regnskap 2014	Regulert budsjett 2014	Opprinnelig bud- sjett 2014	Regnskap 2013
903	Kjøp av brakker Moan skole				326 625
905	Sonjatun sykehjem - inventar og utstyr	11 869			170 849
906	Sørkjosen skole - kritiske ombygginger				117 134
907	IKT-utstyr Funnke og legetjenesten				198 197
908	Guleng 3	327 478	4 350 000	4 350 000	246 166
911	Halti II	40 620 347	36 000 000	36 000 000	5 305 548
912	Byggetrinn 3 Storslett skole	5 173 820	4 049 000	0	44 063 487
913	Inventar og utstyr skolekantine Storslett skole	75 543	100 000	0	0
918	VAR Synkekummer og sanering overvann				180 808
922	Brannanlegg Moan skole				177 189
923	Brannanlegg Idrettshallen				207 073
924	Hovedstrømbryter Sonjatun helsesenter				173 906
925	Kjøp av utstyr				657 210
926	Kjøp av grunn		1 100 000	1 100 000	1 034 070
929	Saraelv bru				636 317
930	VAR prosjekter	764 188	800 000	800 000	0
931	Bruk av tunnellmasser	1 189 094	1 500 000	0	0
932	Uteområdet Storslett skole	66 241	500 000	0	0
933	Hjelnes kai	0	0	2 000 000	0
934	Ombygging sykestue	249 983	230 000	0	0
936	Kjøp av barnehager				9 431 060
940	Egenkapitalinnskudd KLP	1 176 181	1 200 000	1 200 000	1 045 841
947	VAR utbygg Rotsund/Oksfjord				1 026 775
955	Utbygging Oksfjord havn				157 094
969	Kritiske ombygginger Sonjatun				1 346
970	Kjøp av kjøretøy	700 000	700 000	0	0
		50 354 745	50 529 000	45 450 000	65 240 768

Samfunn og livskvalitet

Nordreisa vokser

Folketallet per 1. januar i år er nå klar for alle kommuner i Norge. Den viser utviklingen i løpet av de tre siste månedene i fjor, og forteller oss at det nå bor 4.882 personer med fast adresse i Nordreisa kommune. Dette er 28 flere enn det gjorde samme tid i fjor. Målt per tusen eksisterende innbyggere, så er dette en økning på pene 3,7. Dette er en bra vekst sett opp mot folketallet i hele landet – som hadde en økning på 1,8 personer per tusen nordmenn.

Folketilveksten i Nordreisa ble likevel mindre enn hva mmm framskrivningen fra SSB tilsa.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Fødselsoverskudd	-9	20	-17	-13	-8	16	4	-14	12	-3	-2	13	-10	1	-23	-5
Nettoflytting	69	-24	-62	0	-4	17	24	-59	-46	25	65	35	13	40	28	22
Folketilvekst	60	-4	-79	-13	-12	33	28	-73	-34	29	63	48	3	43	4	28

Nordreisa	2012	2013	2014	2015
Folkemengde 1/1	4807	4850	4854	4882
Levendefødte	50	41	51	
Døde	49	64	56	
Fødselsoverskudd	1	-23	-5	
Innflyttinger	241	222	221	
Utflyttinger	201	194	190	
Nettoinnflytting	40	27	31	
Folketilvekst	43	4	28	

Framsrevet folkemengde, etter alder og tid MMM							
	2014	2015	2020	2025	2030	2035	2040
0-5 år	333	341	365	371	366	363	366
6-15 år	607	612	639	655	683	684	671
16-66 år	3152	3145	3193	3237	3278	3298	3251
67-79 år	544	586	690	756	723	757	860
80 år og eldre	254	247	256	288	391	446	473
Totalt	4890	4931	5143	5307	5400	5548	5621

Som tabellene viser så går befolkningen opp i Nordreisa kommune. Det som er verdt å merke seg er at det stadig er fødselsunderskudd, dvs at det fødes færre enn antall som dør pr år i kommunen. Videre det tabellen om framskrevet folkemengde viser, at antall eldre over 80 år nesten fordobles mot 2040. Kommunen merker allerede nå et stadig økende press mot helse- og omsorgstjenester. Nordreisa kommune har

siste årene stadig økt ressurser til helse- og omsorgssektoren. Regnskapstall for kap 3 helse- og sosial viser en enorm økning fra 2009 til 2014 (tall i mill kr):

2009	86,7	2012	100,1
2010	87,4	2013	97,9
2011	80,7	2014	118,3

Arbeidsledigheten

Arbeidsledigheten var i snitt på 2,9 % av arbeidsstyrken i 2014 i Nordreisa. I Troms var det ved utgangen av desember 2,1 prosent helt ledige, mens snittet for landet ligger på 2,7 prosent.

I bygg- og anleggsbransjen er det fortsatt stor aktivitet i Troms med fortsatt utbygging av private og offentlige næringsbygg. Varehandelen har og vil fortsatt ha gode vekstvilkår i Troms i året som kommer. Offentlig sektor er stor i Nordreisa og Troms, og behovet for arbeidskraft i kommunale tjenester og helsetjenester vil fortsette å øke med en aldrende befolkning.

Arbeidsledighet	2010	2011	2012	2013	2014
Nordreisa	2.5	2.8	3.0	2.9	2.9
Troms	2.2	2.1	2.1	2.2	2.1
Landet	2.7	2.4	2.4	2.6	2.7

NAV Nordreisa har 20 varig tilrettelagte arbeidsplasser. Viktige samarbeidspartnere på tiltakssiden er Nordreisa ASVO og attføringsbedriften NORDTRO hvor brukere får både avklaring og ulike kurs samt arbeidspraksis.

Uføre

På landsbasis ligger antallet uføre på ca. 9,4 %. For Troms fylke er det ca. 11,1 % av befolkningen i aldersgruppen 18- 67 år som er ufør. Som tabellen nedenfor viser er andelen uføre høyere i Nordreisa. Dette er imidlertid situasjonen for mange av Nord- Troms kommunene, og kan ha sin forklaring i kjennetegnene ved arbeidsmarkedet som er i mindre kommuner.

	2013	2014
Nordreisa	14,8%	14,4
Troms	11,5%	11,1%
Norge	9,4%	9,4%

I prosent av 18-67 år. Inkluderer varig ufør. 2. kvartal

Sosial stønad og livsopphold

De fleste av brukerne av økonomisk sosialhjelp søker supplerende hjelp. Dvs. at brukerne har inntekter eller ytelser, men disse rekker ikke til å dekke inn nødvendige utgifter til livets opphold. Det medfører at når utgifter til livets opphold øker, øker disse brukernes underskudd i forhold til å betjene utgiftene, og de har krav på mer hjelp. Antallet brukere av sosiale tjenester øker og er

Alle innbyggerne i Nordreisa, uavhengig av alder, kjønn, bosted, inntekter og ressurser skal sikres god tilgang på offentlige helse- og sosialtjenester av god kvalitet.

eksempelvis økt fra 150 brukere i 2011 til 181 brukere i 2014. Drivere for økning i forbruket i økonomisk sosialhjelp er antallet brukere, lengden på støtten til den enkelte bruker og hjelpebehovets størrelse. I 2014 var antallet deltakere i kvalifiseringsprogrammet ca. 4 i snitt.

I kr	2010	2011	2012	2013	2014
Nødhjelp	307 000	229 706	225000	333000	345086
Boutgifter	300 000	687 802	585000	830000	2149800
Tannbehandling	90 000	297 957	19000	16000	95000
Livsopphold	425 000	760 361	832000	1872000	2139000

Legemeldt fravær

Brukere	2009	2011	2012	2013	2014
18-24 år	25 %	28 %	35%	32%	30%
25-44 år	53 %	48 %	46%	45%	47%
45-66 år	17 %	21 %	18%	22%	22%
67 år og over	5 %	3 %	1%	2%	1%

I tredje kvartal 2014 var sykefraværet 7,4 %. Tendensen er en økning sammenlignet med samme kvartal i 2013 (6,6 %). Til sammenligning har Troms 6,3 % legemeldt sykefravær og landet 5,5 %.

Troms har lenge vært ett av de fylkene i landet med høyest sykefravær. Sykefravær er en viktig årsak i seg selv til at mange faller ut av arbeidslivet. Jo lengre man går sykmeldt, jo større er faren for at man ikke kommer tilbake på jobb. Dette er uheldig for samfunnet, men også for den enkelte som faller utenfor arbeidslivet. NAV Troms er bekymret for det høye sykefraværet. Det er ingen grunn til at sykefraværet skal være høyere i de nordligste fylkene/ kommunene, enn fylker/ kommuner i resten av landet. NAV Troms setter i gang tiltak fra mars 2015 som gir ytterligere krav både til leger, arbeidsgivere, arbeidstakere og ikke minst NAV når det gjelder sykefraværarbeidet.

Barn- og unges kommunestyre

I Barne- og unges kommunestyre (BUK) er representantene barn- og unge fra Storslett skole, Rotsundelv skole, Reisa Montessoriskole, Straumfjordnes skole og Ungdomsrådet/Nord-Troms videregående skole, i 2014 totalt 20 representanter.

BUK har hatt ett møte i 2014. BUK har gitt midler til bygging av mini-rampen som står plassert på skoleplassen til Storslett skole og åpningsarrangementet av denne.

I 2014 ble også «krigføringen» mellom Russ og barn/unge tatt opp som tema. Det kom en felles uttalelse om at barn- og unges kommunestyre oppfordrer til at det kun blir en terrordag.

Totalt er det avholdt 8 møter i BUK etter at det ble etablert i 2010. Barn- og unge er engasjerte og det er alltid fulltallig oppmøte og så å si ingen forfall. Sakene som tas opp i møtene er på forhånd sendt inn av medlemmene, og de er godt forberedt når de møter opp. I 2012 vedtok BUK å opprette et arbeidsutvalg for barn og unges kom-

munestyre (BUKA), slik at denne kunne behandle fortløpende innkomne søknader om aktivitetsmidler på vegne av BUK. På lik linje som ordføreren i Nordreisa er medlem i 17. mai komitéen er også ordføreren medlem i BUK. Det er vedtatt at minst en voksen fra hver skole skal være tilstede under møtene i BUK, dette for barnas trygghet og sikkerhet, samt at det også er i tråd med kommunens krise og beredskapsplan hvis det skulle oppstå en uventet situasjon.

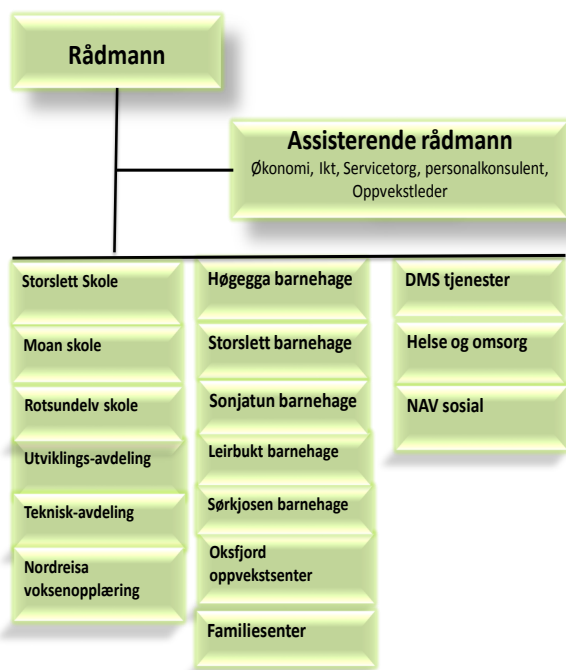

Ungdomsrådet

I løpet av året hadde ungdomsrådet syv møter og behandlet 17 saker. Ungdomsrådet var arrangør for det regionale 16. mai arrangement med 201 deltakere gjester innenfor dørene. Opplegget var Foamparty og bullriding med DJ. Ikke minst stilte over 40 voksne vakter og sto for sikkerheten.

Det var valg av nytt ungdomsråd i oktober og seks nye medlemmer kom inn. I begynnelsen av desember var ungdomsrådet på opplæring i regi av det Regionale ungdomsrådet.

Medarbeidere og organisasjon

Arbeidsgiverpolitikk

Nordreisa skal ha en tjenesteutvikling og personalpolitikk som bidrar til godt arbeidsmiljø, effektiv tjenesteyting og rekruttering av riktige fagfolk og kompetanse.

Herunder:

- ◆ *Organisering fra helhetstenking*
- ◆ *Effektiv, utviklingsorientert og tilpassingsdyktig organisasjon*
- ◆ *De ansatte er viktigste ressurs og det skal benyttes proaktive tiltak for å utvikle ressursen*
- ◆ *Skal ha et attraktivt omdømme for rekruttering*
- ◆ *Heve kompetanse i hele organisasjonen gjennom etter- og videreutdanning*
- ◆ *Arbeide for å redusere ufrivillig deltid.*

Personalsituasjonen og arbeidsmiljø

Omorganisering av oppvekstsektoren er gjennomført på papiret, og får full virkning fra og med 1.5.15.

Det er fortsatt vanskelig å skaffe kvalifiserte vikarer ved avvikling sommerferie innfor pleie- og omsorgssektoren. For å få til en smidigere avvikling av ferieperioden, er ordninga med tre feriepuljer innført etter en prøveperiode. Virksomheter som ønsket det, kunne i 2014 avvikle ferien med tre puljer.

Fleksible arbeidstidsordninger kan være et av virkemidlene som skal til for øket jobbnærvær og større antall hele/større stillinger. Slik kan også tilgangen på kvalifisert og stabil arbeidskraft bedres. Så langt har ikke forsøket med 3+3 turnus ved boligene på Høgegga gitt det forventede utslaget på redusert sykefravær.

En rask rundspørring viser at tilbudet om trim i arbeidstida (inntil én time pr uke) er populært, drøyt 50 ansatte benytter seg av denne muligheten. Om tilbudet brukes av ansatte som ellers ikke ville ha trimmet, er usikkert.

Ordninga vil bli evaluert i løpet av 2015. Gymsalen og svømmehallen benyttes av 10-12 ansatte 3-4 timer per uke.

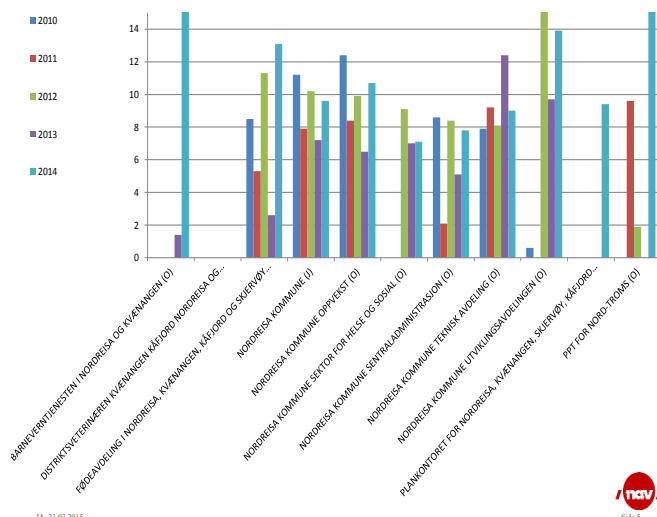
Sykefravær

Årstall	Gjennomsnitt	4. kvartal
2005	10,6	10,2
2006	13,6	13,8
2007	11,3	11,1
2008	10,7	10,6
2009	10,9	11,9
2010	11,1	11,9
2011	11,1	9,3
2012	10,7	10,8
2013	9,8	9,9
2014	10,56	12,41

Etter en periode med gjennomgående nedgang i sykefravær, steg sykefraværet igjen i 2014. Det er vanskelig å peke på hva som kan være årsaken til denne økningen, men utviklinga følger trenden i Troms. I landet for øvrig er det også en liten økning i sykefraværet i kommunal forvaltning (3. kvartal 2014).

Egen statistikk over fravær

Legemeldt sykefravær 4.kv. – organisatoriske enheter

IA-arbeidet

Delmål 1 – redusere sykefraværet/oppfølging av sykemeldte

Arbeidet med å øke jobbnærværet gjøres hver eneste dag. At sykefraværet likevel stiger er bekymringsfullt. Partene bør sammen søke etter nye grep for å snu den negative utviklingen. Som det andre fylket i Norge, vil Troms fra og med 15.3. tettere etterleve reglene om oppfølging av sykemeldte. Dette vil berøre, og kreve god medvirkning fra, både arbeidstaker, arbeidsgiver, sykemelder og NAV. Oppfølging som ikke er i tråd med regelverket kan føre til økonomiske konsekvenser for både arbeidstaker og arbeidsgiver.

Fortsatt blir de aller fleste som trenger en sykemelding, 100 % sykemeldt. Gradert sykemelding skal imidlertid alltid vurderes før full sykemelding. I 3. kvartal 2012 var 13,5 % av sykemeldingene gradert, i 3. kvartal 2013 var dette tallet 18,4 %. I 3. kvartal 2014 var andelen gradert sykemelding steget til 20,4 % (i Troms 23,9 %). Gradert sykemelding sikrer kontakt mellom den sykemeldte og arbeidsplassen/-giver, fordi kontakten med arbeidsplassen øker sannsynligheten for at den sykemeldte kommer tilbake til arbeidslivet.

Gjentatte, lange sykefravær er negativt for den sykemeldte, medarbeiderne, brukere og ledere.

Delmål 2 – økt sysselsetting av personer med redusert funksjonsevne

I dag har enkelte ansatte, på grunn av redusert funksjonsevne, fått sin arbeidssituasjon mer eller mindre permanent tilrettelagt. Dette er positivt for den enkelte, men kan bli til ulempe for andre ansatte på samme arbeidssted. Varig tilrettelegging av arbeidsoppgavene er heller ikke intensjonen i IA-avtalen. Få, om noen arbeidsplasser i vår organisasjon er universelt utformet og tilpasset personer med redusert funksjonsevne.

Delmål 3 – å forlenge den yrkesaktive perioden

Å legge til rette slik at man kan beholde seniorer i yrkesaktivitet lengre, er også en vesentlig del av IA-avtalen. I dag har rundt 20 personer som er gått av med pensjon, arbeidsavtale på pensjonistvilkår med Nordreisa.

iBedrift

iBedrift er et samarbeidsprosjekt mellom UNN og Nav-arbeidslivsenter for å øke arbeidsplassens kunnskap om muskel- og skjelettplager og lettere psykiske helseplager, som rammer mange i arbeidslivet og som er de vanligste årsaken til sykefravær og uførhet. iBedrift bygger på at arbeidsplassen er det viktigste stedet for forebygging av fravær, og er derfor ute på arbeidsplassen med helseinformasjon til ledere og ansatte, samt at vi har et stort fokus på arbeidsmiljø og trivselsfaktorer på jobb. (IA-avtalen).

Målet med undersøkelsen er å gi trygghet og innsikt i egen situasjon, få tips og råd til egenmestring, samt ved behov bli henvist videre til aktuelle andre tiltak. iBedrift har fungert i Nordreisa kommune siden 2012.

Likestilling

SSB vurderer en kommunes likestillinggrad på en skala fra 0-1. 1 representerer full likestilling. Nordreisa kommune får en skår på 0,719 og er en av de mest likestilte kommunene i landet. I lønnspolitisk plan er det vedtatt at lønn skal fastsettes på samme måte for kvinner og menn. Kommunen har også vedtatt retningslinjer for uønsket deltid. I tilsettingsrutinene skal søkere som står kvalifikasjonsmessig likt, foretrekkes det kjønn som er underrepresentert.

Indikatorer for kjønnslikestilling	2013
Andel barn 1-5 år i barnehage (prosent)	91,2
Kvinneandel kommunestyrerepresentanter %	47,6
Andel menn med høyere utdanning %	16
Andel kvinner med høyere utdanning %	25,1
Andel menn (20-66 år) i arbeidsstyrken %	80,6
Andel kvinner (20-66 år) i arbeidsstyrken %	76,1
Gjennomsnittlig bruttoinntekt, menn (kr)	395400
Gjennomsnittlig bruttoinntekt, kvinner (kr)	302500
Sysselsatte menn (20-66 år) som jobber deltid %	18,5
Sysselsatte kvinner (20-66 år) som jobber deltid %	39,2
Andel fedre som tar hele fedrekvoten eller mer av foreldrepengeperioden	65,3
Grad av kjønnsbalansert næringsstruktur (skår)	0,56
Andel kvinner blant sysselsatte (20-66 år) i offentlig sektor %	72,6
Andel kvinner blant sysselsatte (20-66 år) i privat sektor %	30,9
Kvinneandel blant ledere (20-66 år) %	48,7
Grad av kjønnsbalanse i utdanningsprogram på videregående skole (skår)	0,64

Forhandlinger

Tariffoppgjøret i 2014 var et hovedoppgjør. Det betyr at det ble gjennomført lokale lønnsforhandlinger etter Hovedtariffavtalens (HTA) kap 3, 4 og 5. Forhandlingene ble gjennomført uten brudd mellom partene. Forhandlingsmodulen i dataprogrammet Agresso ble brukt ved lønnsforhandlingene. Erfaringene med lønnsforhandlingsmodulen svarer så langt ikke til forventningene.

Lønnsforhandlingene foregikk i denne rekkefølgen:
 Kap 4 den 29. og 30. oktober. Pott til fordeling var på kr 1.637.262,-
 Kap 3 den 31.10.14, kr 477.540,-
 Kap 5 den 03.11.14, kr 727.275,-

Tillitsvalgte

Nordreisa kommune har inngått avtaler med fagforeningene om antall tillitsvalgte og frikjøp. Til sammen har vi 1,5 stilling frikjøpt til hovedtillitsvalgtfunksjonene fordelt på:

- Fagforbundet 0,80 stilling
- Utdanningsforbundet 0,40 stilling
- Delta 0,20 stilling

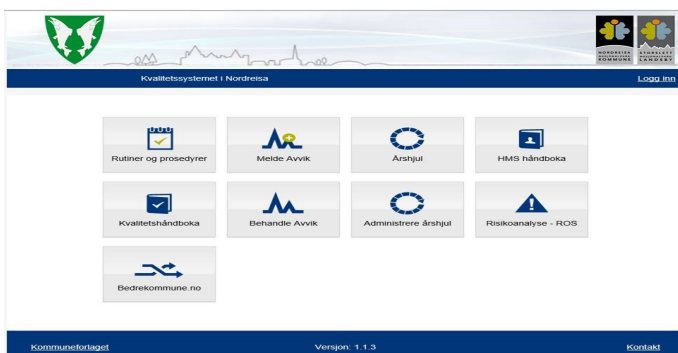
Internkontroll

Alle kommuner har et selvstendig ansvar for å føre kontroll med egen virksomhet, jfr Kommuneloven.

Nordreisa skal ha en risiko- og sikkerhetspolitikk som gir oversikt over risiko og farer og tiltak som forebygger uønskede hendelser.

Internkontroll dreier seg i stor grad om å være beredt og forebygge. Fra desember 2014 har Nordreisa kommune tatt i bruk et elektronisk verktøy; KF kvalitetsstyring, som er til hjelp med formalisering og dokumentasjon av rutiner, prosedyrer og avvik.

Det vil være et mål å få etablert systemet i organisasjonen i løpet av 2015. Hovedfokus i 2015 vil være å: Skrive inn nye og gamle rutiner, etablere elektronisk risikovurdering og avvikshåndtering i hele organisasjon.

Den kan nevnes at revidering av etiske retningslinjer ble påbegynt i 2014 og legges frem til politisk behandling innen sommeren 2015.

Ugleprisen 2013

Ansatte som gjennom sitt arbeid, deltagelse og positive støtte har bidratt til at kommunen er blitt enda bedre når det gjelder kompetanse, utvikling og service. Medlemskap kan også gis til personer som har satt kommunen i spesielt positivt medielys.

Vinneren får ett diplom og et jakkemerke som synlig bevis for sin viktige rolle i kommunen. Jakkemerket er naturlig nok er ei ugle.

Ifølge gresk mytologi satt ei ugle på skulderen til en vis og klok gudinne. På denne måten ble klokskapen og visdommen overført til uglen. Vi kan derfor si at Ugla symboliserer kompetanse, klokskap og visdom.

Ugleprisen for 2014 gikk til SFO leder Reidun Hansen.

Reidun Hansen er et engasjert menneske, er opptatt av at elevene skal være aktive og få positive opplevelser, hun tar tak i utfordringer, lager aktivitetsgrupper og tar til og med elevene med hjem.

Reidun er opptatt av et godt arbeidsmiljø og finner derfor på tiltak som skaper glede som for eksempel adventskalender, dikt, kort med positive ord. Og så husker hun alltid å sende blomster til ansatte som har bursdag, er syk eller har det vanskelig.

Reidun er også omsorgsfull, tar ansvar, positiv og tør si ifra. Og hun har godt humør.

Vinneren for 2014 er et forbilde for ansatte i Nordreisa kommune og blir derfor nå medlem i kommunens Ugleklubb.

Reidun Hansen og prisutdeler varaordfører Halvard Wahlgren

Sentraladministrasjon

Ansvarsområde

Sentraladministrasjonen omfatter sentraliserte og sektorovergripene funksjoner. Under sentraladministrasjonen ligger rådmann, personal, økonomi, servicetorg og ikt.

Sentraladministrasjonen ivaretar funksjoner som forhandlinger, sentrale avtaler, HMS, beredskap, samarbeidsutvalg, oppfølging av ledere og andre, rådgivning, saksbehandling, bindeledd mellom politisk og administrativt nivå, politiske rapporteringer, regnskap, budsjett, innfordring, skatt, ikt, lønn, personalforvaltning, servicetorg, politisk sekretariat, valg, pressekontakt. Det benyttes relativt mye ressurser på å følge opp behov ute i sektorene for å ivare forvaltningen og tjenesteproduksjonen på en mest mulig effektiv og kvalitativ god måte.

Som tidligere år har det også i 2014 vært betydelige utfordringer å styre etter en meget stram økonomisk situasjon, lønnsforhandlinger og budsjettprosessen. Videreføring av omorganisering av oppvekstsektor har vært en prioritert oppgave sammen med budsjettprosess og lønnsforhandlinger. I 2014 ble det startet opp arbeid med internkontroll og gjennomført medarbeiderundersøkelser.

Økonomi

Sektor	Regnskap	Reg. budsjett	Avvik
Administrasjon	28 865 624	29 946 210	-1 080 586

Medarbeidere

Sentraladministrasjonen består av 18,16 stillinger. I 2014 ble 0,8% stilling overført fra sentraladministrasjon til oppvekstsektor.

	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4,8
Arbeidsnærvær	92 %	98,59 %
Årlige medarbeidersamtaler	100%	22 %

Servicetorget

Servicetorg har 4,16 stillinger. Fra 2014 ble utleie av gymsal ved Sørkjosen skole og fra februar overtok servicetorget ansvaret for boligkontorets oppgaver med administrering av kommunale startlån, boligtilskudd, samt veiledning i Husbankens tjenestetilbud herunder blant annet bostøtte. Det ble ansatt 1. sekretær i 40% stilling for ivareta disse oppgavene. I 2014 ble det brukt mye ressurser på oppgradering av saksbehandlersystemet til ePhorte5. Dette medførte et skarpt skille for arkivet pr 31.12.14. Gjennomføring av kommunevalg samt utarbeidelse av arkivplan er to store prosjekter for servicetorget i 2015.

IKT avdelingen

IKT avdelingen har 2,5 stillinger. Fra 2014 ble avdelingen tilført 0,50 stillingsressurs. Ikt har ansvaret for utvikling, drifting og vedlikehold av kommunens IKT løsninger i tillegg til det interkommunale samarbeidet på IKT området med de fem andre Nord-Troms kommunene. Hovedmålsettingen for IKT er å yte god IKT service til kommunale avdelinger og tjenester for å bidra til at kommunen kan tilby tjenester med god kvalitet og forutsigbarhet. Man kan si at IKT avdelinga i 2014 til tross for økt pågang og arbeidsmengder har klart å gi gode IKT tjenester, men at det har vært utfordrende å redusere ventetiden på enkle support henvendelser da det i 2014 har vært større arbeidsbelastning på IKT.

I 2014 ble helse og omsorgssektoren prioritert hvor en god del gammelt IKT utstyr ble byttet ut.

Økonomiavdelingen

Økonomiavdelingen har 9 stillinger og består av ansvarsområdene økonomi- og budsjettarbeid, finansforvaltning, eiendomsskattekontor, regnskapsføring for kommunen og menighetsrådet, overformynderi og legater, fakturering og innfordring av kommunale krav, kommunekasse, lønnsarbeid, og skatteoppkreving og arbeidsgiverkontroll.

I 2014 ble boligkontorfunksjoner samt merkantile funksjoner oppvekst tatt ut av avdelingen. I 2014 måtte avdelingen på nytt rekruttere controller noe som gav mange utfordringer, bla. I forhold til rapporteringer. Målsetting for 2015 er kompetanseoppbygning internt på avdelingen samt også ut mot andre avdelinger.

Oppvekstsektor

Oppvekstsektoren dekker følgende hovedtjenesteområder:

- Barnehage
- Skole og skolefritidsordning
- Spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning
- Voksenopplæring og Flyktningetjeneste
- Barnevernstjeneste
- PPT

Økonomi

Sektor	Regnskap	Reg. budsjett	Avvik
Sektor for levekår	97 926 773	98 646 016	-719 243

Nordreisa kommune har dette året arbeidet med omorganisering av sektoren, og siktemålet er at alt som har med Oppvekst å gjøre skal få en felles overordnet ledelse. Den nye organiseringen trer i kraft 01.01.15. Oppvekstleder er Johanne Båtnes som vil få ansvar for nevnte fagområdet og i tillegg Familiesenter med helsetasjon, bibliotek samt Nordreisa kulturskole.

Barnehage

Nordreisa kommune har seks kommunale barnehager med til sammen 16 avdelinger og fire private barnehager med til sammen 4 avdelinger.

Kommunen har full barnehagedekning og har tildelt plass fortløpende gjennom året.

Barnehageåret 2014/2015 har 268 barn plass i barnehage. Kommunestyret gjorde i desember 2014 et vedtak om at administrasjonsressursen til styrere i 2-avdelingsbarnehager skal reduseres slik at det ble frigjort midler til barnehagekonsulent. Dette i lys av ønsket om en mer overordnet ledelse og fordi Fylkesmannen over tid har vært bekymret for manglende system innenfor barnehagesektoren i Nordreisa.

Nordreisa kommunes barnehager skal være en læringsarena med høy kvalitet og starten på et helhetlig opplæringsløp, står det i Kommuneplanens samfunnsdel. Dette er en viktig ledestjerne for oss som arbeider i forhold til barnehagene på ulike nivå. Gjennom

Nordreisa skal være et attraktivt og helhetlig utdannings- og oppvekstssammfunn foranrettet i kunnskap om vår kultur, vår natur og vårt miljø.
Nordreisa kommune skal styrke den helhet-

barnehagenettverket i Nord-Troms fikk man etter søknad til Fylkesmannen midler til kompetanseheving. Disse midlene har vært brukt til kursrekker med noe ulikt innhold. I vårhalvåret avsluttet vi kursene om forebyggende arbeid mot mobbing; barns trivsel – de voksnes ansvar. Høsten 2014 ble midlene brukt til kurs om tilknytning og tidlig innsats. Kursene har holdt faglig høyt nivå og vært inspirerende. I etterkant har det vært arbeidet videre med temaet i barnehagene og vi har også drøftet innspill i styrergruppa.

Skole

Nordreisa kommune har fire grunnskoler og ett Voksenopplæringscenter hvor voksenopplæring og flyktningetjenesten er samlokalisert. I tillegg har vi to privatskoler i kommunen.

I Kommuneplanens samfunnsdel står det at Nordreisa kommune skal ha en grunnskole med et godt læringsmiljø som har fokus på faglige resultater og sosial kompetanse. Videre heter det at voksenopplæringa skal tjene innbyggerne og næringslivet i forhold til norskopplæring/integrering av fremmedspråklige.

Nordreisa kommune har over noen år hatt fokus på å bedre resultatene i skolen samt få ned den store mengden med spesialundervisning. Dette fordi vi har skort lavt på nasjonale prøver i lesing, regning og engelsk, og spesielt har barneskolen med barn i 5.klasse skort dårlig. Av elevundersøkelsen ser man at man har en vei å gå i forhold til læringskulturen og vurderingsarbeidet, herunder gode kriterier for læringsmålene og god undervisningsvurdering.

Det er satt fokus på utfordringene, har intensivert leseopplæringa, arbeidet bedre med vurderingsarbeidet og fått en mer tydelig pedagogisk ledelse i skolene. I 2013 startet prosjektet Læring, mestring og trivsel i Nord-Troms, og dette er videreført. I 2014 ble det forberedende arbeidet for Ungdomstrinn i utvikling (UIU) startet og dette arbeidet samsvarer med arbeidet barneskolene gjør gjennom Læring, mestring og trivsel. Disse prosjektene har satt fokus på grunnleggende ferdigheter og klasseledelse. Høsten 2014 arrangerte Nordreisa kommune et inspirasjonsmøte med politikere, foreldre, ansatte, elevråd, PPT for Nord-Troms, leder Familiesenteret og Nordreisa v.g.skole samt fagorganisasjoner som målgruppe. Møtet sitt mål er å arbeide for en skole som bidrar til mer og bedre læring, der elevene er motiverte, lykkes i læringsarbeidet og trives. Vi ønsket samtidig å se på hvilken rolle de forskjellige partene kan spille i utviklingen av grunnskolen i Nordreisa. Dette møtet ble i etterkant fulgt

opp i samarbeidsutvalgene for å utarbeide planer for den enkelte skole om hvordan samarbeide med foreldre for å bedre resultatene. Videre skal det følges opp med erfaringsdeling i rektorkollegiet og med tilbakemelding til Oppvekstutvalget og Kommunestyret.

Det gledelige er at vi ser en positiv utvikling på siste års nasjonale prøver, og dette resultatet må vi øke og befeste i fortsettelsen.

Nordreisa kommune har hatt forvaltningsrevisjon om ressursbruk og kvalitet i grunnskolen. Rapporten viser at grunnskole er prioritert lavere sammenlignet med vår kommunegruppe og en større andel elever som mottok spesialundervisning. Moan skole fremstår som skolen med lavest driftsutgift sett i forhold til antall elever. Videre konkluderer rapporten med at Nordreisa kommune sitt system for kompetanseutvikling blant grunnskolens personale er ikke fullt ut forsvarlig.

Utvalgte nøkkeltall 2014, skole

www.skoleporten.no

Fra 2014 er det ny måte å beregne resultatene fra nasjonale prøver, så vi har kun årets resultat, som heller ikke er sammenlignbar med måltall i økonomiplan. Middeltallet er 50, dvs gjennomsnitt i Norge. Tallene er fra alle skolene i Nordreisa kommune.

Indikator og nøkkeltall	2013-14	2014-15	Troms	Landet
Antall elever per årverk til undervisning	8,4	8,0	10,5	12,2
Lærertetthet 1.-7. trinn	8,7	9,6	11,7	13,2
Lærertetthet 8.-10. trinn	11,8	8,9	11,9	14,1
Lærertetthet i ordinær undervisning	11,9	11,8	15,0	16,8
Andel årstimer til undervisning gitt av undervisningspersonale med godkjent utdanning	98,8	95,8	97,2	96,7

Indikator og nøkkeltall	2014-2015	Troms	Landet
Engelsk	47	49	50
Lesing	50	49	50
Regning	47	48	50

Nasjonale prøver
5.trinn:

Indikator og nøkkeltall	2014-2015	Troms	Landet
Engelsk	50	50	50
Lesing	53	50	50
Regning	53	50	50

Nasjonale prøver
8.trinn:

	Nordreisa			Troms	Landet
	2012	2013	2014	2014	2014
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, prosent	13,9	13,5			
Timer til spesialundervisning i prosent av antall timer totalt	23,4	20,6			

Nordreisa kommune skal...
Ha fokus på tidlig innsats for å redusere behovet for spesialundervisning

PPT— Arbeid med Enkeltelever	Kvæn- angen	Kåfjord	Nordreisa	Troms fylke	Til sammen
0-5-år	3 (1)	6 (9)	14 (15)		23 (25)
Grunnskole	14 (27)	51 (46)	101 (114)		167 (187)
16-21 år (+ voksne i vgs)				58 (58)	58 (58)
Voksne (ikke i vid. skole)	2 (0)	4 (1)	10 (2)		17 (3)
Til sammen	19(28)	61 (56)	125 (131)	58 (58)	263 (273)

Statistikk PPT 2013/2014. Tallene i parentes gjelder Skoleåret 2012/2013. Det har gjennom flere år vært en svak økning i antall nyhenvisninger og rehenvisninger, dvs barn som trenger utredninger og Sakkyndige vurderinger. Kommunenes krav til sakkyndige vurderinger er At de ikke skal være eldre enn 3 år.

Voksenopplæring og Fylktninge-tjeneste

Voksenopplæringscenter (VO): norsk og samf.fag for innvandrere, spes.ped, grunnskole for voksne og flyktningetjenesten (FT).

Økonomi

Ansvar	Budsjett	Rev	RS	Resultat
263 vo	137282	-366925	-104258	-262667
264 vo	16927	192927	188496	12430
265 vo	196380	605439	545274	60164
Resultat VO				-190073
160 ft	8286987	1021647	940623	81023
161 ft	3357427	3557427	3970052	-412625
163 ft	37716	37116	67716	104860
164 ft	470000	720000	1001849	-281849
Resultat FT				-508591
Resultat NVS				-698664

Resultatet for VO ansvar 263 kommer av mindre tilskudd til norsk som en konsekvens av omleggingen av utbetaling systemet for norsktilskudd fra 5 år til 3 år. Dvs. at mange av de som kom fra mottak i 2012/2013 hadde brukt opp tilskuddsår 1 og noen 2 i mottaks kommunen uten at undervisningen var fulgt opp. Dermed fikk Nordreisa bare norsktilskudd for 1 år selv om vi var pliktig til å gi norskundervisning. Utgiften til skyss har også økt betraktelig. Resultat for FT kommer av økte

PPT er et interkommunalt foretak og driften er regulert gjennom en samarbeidsavtale mellom Nordreisa, Kvænangen og Kåfjord og Troms fylkeskommune. Tjenesten har et eget styre, som er arbeidsgiver for de tilsatte. Kontoret har tilsatt fem fagpersoner med spes.ped utdanning. Kontoret ligger i IMO-bygget sentralt på Storslett.

utgifter som følger av bosetting direkte fra flyktningleir (FN-flyktninger fra Syria). For ansvar 164 gjelder dette spesielt tannhelse samt stor økning i utgifter til tolk/ andre enheter. Lønn Moan skole og kvalifiseringsstønad er også belastet vårt budsjett for ansvar 161 med kr. 118 268. Midlene som enheten hadde på fond (vel 400 000) ble satt inn i driften til annen enhet.

Medarbeidere

100 % stilling som rektor / enhetsleder, to lærerstillinger i full stilling, 1 lærer i 75% stilling, 1 flyktningekonsulent i full stilling og en miljøarbeider i 80% stilling.

Alle faste lærerne hadde godkjent allmennlærerutdanning. 3 lærere er i løpet av året utdannet til sensorer for gjennomføring av muntlige norskprøver. Nordreisavoksenopplæring er blitt et prøvested for gjennomføring av prøver i norsk og samfunnskunnskap. Noe som gjør at kursdeltakerne kan ta prøvene her. Tidligere måtte de til Tromsø for å avlegge prøvene. Det er etablert samarbeid med Skjervøy voksenopplæring i forhold til utveksling av sensorer til muntlige prøver. Kompetanseheving gjennom etterutdanningskurs i regi av Imdi, Vox og fylkesmannen.

Voksenopplæring	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	-
Arbeidsnærvær	92%	97,42 %
Årlige medarbeidersamtaler	100%	71.4%

FT	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	-
Arbeidsnærvær	92 %	94,55 %
Årlige medarbeidersamtaler	100%	55%

Tjenester og resultat

Ved Nordreisa voksenopplæringsssenter er målet å få 75% av kursdeltakeren ut i jobb eller videre utdanning etter endt introduksjonsprogram. I 2014 var måloppnåelsen høy, tilnærmete 100 % av de som avsluttet programmet gikk ut i arbeid/utdanning. De nasjonale målene er å få 55% ut i jobb eller utdanning.

Finne muligheter for kompetanseheving hos de ansatte, da spesielt i forhold til begynneropplæring og utfordringene vi møter i forhold til analfabeter eller de med liten skolebakgrunn. Skolering i nye Impact Nir for rektor og flyktingetjenesten. Det er utarbeidet en tydeligere instruks for leder, flyktingekonsulent og miljøarbeider.

Flest mulig av kursdeltakerne gjennom språkprøvene på A1-A2 eller A2-B1 nivå. Dette for at de skal blir kvalifisert for videre skolegang eller arbeid samt godt integrert i lokalsamfunnet.

Etablert et fast, systematisk og godt tverrfaglig samarbeide med våre viktigste samarbeidspartnere som familiesenteret, ppt, grunnskolene, barnehagene, nav, m.flere. Gir en bedre samkjøring av tjenestene brukere.

Voksenopplæringen

Voksenopplæringen har totalt 47 kursdeltakere, herav 38 norsk m/samf.kunnskap, 6 grunnskole og 3 spes.ped.

Dette året har skolen bl.a. hatt kursdeltakere fra Bhutan, Eritrea, Etiopia, Syria, Thailand, Somalia, Tyrkia, Marokko, USA, Latvia og Norge.

Det ble gitt undervisning i norsk med samfunnskunnskap for innvandrere. Engelsk, matematikk og norsk på grunnskolenivå samt spes.ped. med ADL-trening. Kursdeltakerne har vært organisert i 5 grupper pluss 3 deltaker med delvis en-til-en undervisning. 27 personer var ute i språkpraksis. Av de 6 flyktingene som avsluttet norskopplæringen i 2014 er en flyttet. De resterende er ute i jobb. Noen har i perioder hatt supplerende livsopphold fra Nav.

Flyktingetjenesten

Tjenesten har en flyktingekonsulent i hel stilling og miljøarbeider i 80% stilling fra februar 2014. Flyktingekonsulentene brukte mye tid på å følge opp de som er i språkpraksis samt bosetting av nye flyktinger. Å finne språkpraksisplasser og boliger kan også være en utfordring i perioder. Videre ble det arbeidet mye med flyktingenes praktiske utfordringer i hverdagen samt etablering av nødvendig og tett samarbeid med viktige samarbeidspartnere som familiesenteret, NAV, grunnskolene, Nybo m.flere. Miljøarbeideren har fulgt 27 voksne samt barna deres til ulike aktiviteter. Dette for at de skal bli bedre integrert i lokalsamfunnet.

I januar startet flyktingetjenesten drift av kantinen på Sonjatun 2 dager i uken. Dette skal være med på å synliggjøre flyktingene på en positiv måte.

Bakedag Voksenopplæringsssenter

Rotsundelv skole

Rotsundelv skole er en fådelt barneskole med 38 elever på 1.- 7. trinn i høsthalvåret, samt skolefritidsordning med 10 barn fra 1.-4. klasse

Økonomi

Ansvar	Oppri budsjett	Rev budsjett	RS 2014	RS 2013
214	4 257 815	4 327 741	4 062 538	4 495 212
233	210 581	187 822	301 131	265 305

Rotsundelv skole har god budsjettkontroll og økonomistyring. Regnskapet for skolen og SFO viser til sammen et mindreforbruk på kr 152.000,-

Medarbeidere

Rotsundelv skole har til sammen 8 lærere inkl rektor/enhetsleder i 100 % stilling. Her er 7 lærere i til sammen 5,70 % stilling, 2 assistenter i skole og SFO i til sammen 1,65 % stilling.

Enhetsleder / rektor er Anne Britt Skarstein som også er leder for SFO.

I 2014 fikk rektor også lederansvar for renholderne ved skolen, og dette ser vi som en positiv ordning. Renholderne er fornøyd med å ha sin nærmeste leder tilgjengelig på arbeidsplassen. Skolen har 2 renholdere i til sammen 80 % stilling.

Rotsundelv skole har et godt arbeidsmiljø, skolens ansatte bidrar i stor grad til et svært positivt miljø og det er fokus på å løfte hverandre i en travel arbeidsdag. Stor trivsel på jobb betyr også at skolen har et svært stabilt personale og de fleste har jobbet ved skolen i mange år. Gjennomsnittsalderen i personalet begynner å bli høy, og i løpet av bare noen få år har flere av skolens lærere tatt overgang til pensjonstilværelsen.

Rotsundelv skole har i dag et personale med meget høy faglig kompetanse, og dette er noe vi ønsker å opprettholde også i fremtiden.

	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4
Arbeidsnærvær Skole SFO	92%	96.92% 99.08%
Årlige medarbeidersamtaler	100%	40%

«Skolejoggen»

Tjenester og resultat

Skolen har de siste årene hatt stort fokus på leseopplæringen. Et flott skolebibliotek er bygd opp og alle klassene gjennomfører lesekvarten hver dag. Som en del av satsingen på lesing, arrangerer vi lesefestival over en hel uke i forbindelse med Verdens Bokdag 23. april. Skolen har også tradisjon for å legge inn en felles prosjektuke i november ved inngangen til mørketiden, og i år fikk denne uka tittelen «Boka i mørketid».

Det legges vekt på kvalitet i lese- og skriveopplæringen, og begynneropplæringen har prioritet og det er fokus på tidlig innsats. Målet har vært å øke antallet elever med god og meget god måloppnåelse på de nasjonale prøvene, og i 2014 fikk vi vist frem at vi som skole er på rett vei. Høstens 5. klasse oppnådde bedre resultater på leseprøven, regning og engelsk enn vi har sett tidligere år.

Hjem – Skole samarbeid fikk en vitamininnsprøytning da FAU og skolen inviterte til storforeldremøte der vi hadde besøk av en meget inspirerende foreleser fra FUG. Foreldrenes engasjement og positive holdninger er uvurderlig for hvordan elevene presterer i skolen. Skolen har god kontakt med foreldrene, og lærerne er flinke til å følge opp samarbeidet med foreldrene utover de pålagte foreldremøtene og utviklingssamtalene. Skolen er i gang med å etablere bedre rutiner i forhold til rådsorganene, slik at vi sikrer at vi så tidlig som mulig etter oppstart av et nytt skoleår kan komme i gang med arbeidet i elevrådet, FAU, SU og SMU. Felles skolering i rådsarbeid er noe vi ønsker å få inn i årsplanen.

Høsten 2014 deltok skolen på NRK sin mobbekampanje, og dette er noe vi ønsker å bli med på videre. Elever og lærere la ned mye godt arbeid, og vi hadde mye moro i forbindelse med øving og gjennomføringen av BlimE!

Skolen deltok også på Skoleløpet i regi av Forut; det var stor deltakelse av både elever og lærere, i løpet av et par skoletimer ble det løpt over 20 mil og vi samlet inn i underkant av 8 300 kr. Dette er et resultat som vi er meget stolte av.

To av skolens lærere har sammen med rektor deltatt på satsingen Læring-Mestring-Trivsel.

Dette er et utviklingsarbeid som startet opp høsten 2013, og høsten 2014 ble dette slått sammen med satsingen Ungdomstrinn i Utvikling. Ressursgruppa har jevnlig deltatt på kursdager sammen med skoler fra hele regionen. Lærere ved skolen har tidligere vært med på skoleutviklingsprosjektet Vurdering FOR Læring, og dette har vi også prøvd å trekke med oss inn i den nye satsingen. Vi har gjennom flere år hatt lesing som et satsingsområde, og høsten 2014 løftet vi opp både skriving og klasseledelse som nye fokusområder. Matematikk skal komme med i løpet av 2015.

Skidag

Storslett skole

Storslett skole er en kombinert barne- og ungdomsskole med 284 elever fordelt på 5. til 10. klasse. Vi har også et SFO/avlastnings-tilbud for elever med nedsatt funksjonsevne.

Økonomi

Rev Budsjet	Oppri budsjet	RS 2014	RS 2013
23 909 515	23 488 946	22 335 108	24 015 390

Storslett skole har hatt et mindreforbruk på over 1,5 mill., og dette tilskrives i stor grad en kreditnota fra SPK. Uten denne kreditnota ville Storslett skole hatt et mindreforbruk på ca. 250.000,-.

Medarbeidere

Enhetsleder/rektor i 100 % stilling, inspektør i 150 % stilling, fordelt på to personer, 42 lærere med til sammen 36 stilling, 6 assistenter på SFO og skole med til sammen 5 stillinger, en merkantil i 100 % stilling. Rektor er Stein Johnsen.

Den ene inspektørstillingen har vært fordelt på to lærere høstsemesteret 2014. Årsaken er langtidssykemelding og overføring til annet tjenestested. Det har vært vanskelig å få besatt denne stillingen permanent, og løsningen ble beordring av to lærere ved skolen til å fylle denne stillingen ut skoleåret.

Storslett skole har lærere med godkjent utdanning, men vi mangler lærere med videreutdanning/fordypning. Dette gjelder spesielt for ungdomstrinnet, der det fra utdanningsdirektoratet stilles krav om økt kompetanse i basisfagene. På assistentsiden har vi ansatte med lang erfaring som assistent i skole, og god nærkunnskap til enkeltelever.

På grunn av bemanningssituasjonen i skole administrasjonen, har det vært vanskelig å få starta på medarbeidersamtalene. Skolen har 50 ansatte.

	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4,3
Arbeidsnærvær	92 %	92,07 %
Årlige medarbeidersamtaler	100%	0

Tjenester og resultat

Satsingsområder

Vurdering for læring:

Vurdering for læring er en 4-årig satsing i regi av Utdanningsdirektoratet, og har som målsetting å videreutvikle læreres og instruktørers vurderingspraksis. Storslett skole har nå innarbeidet en vurderingspraksis der elevene to ganger i året får en skriftlig vurdering på hvor de står i faget, og en framover-melding som forteller dem hva som skal til for å heve kompetansen. I tillegg foregår det en kontinuerlig undervisningsvurdering av elevene som gis muntlig. Nytt av året er bruken av IUP, et vurderingsverktøy i Fronter. Her vil elever og foresatte løpende kunne følge elevens faglige utvikling, samt få tilbake melding på hva som skal til for å heve kompetansen innenfor de gitte kompetansemålene.

Klasseledelse:

Storslett skole har gjennom tidligere ny-giv satsing og kursing av lærere lagt stor vekt på klasseledelse som et fundament for et godt læringsmiljø. Dette er et satsingsområde som det jobbes med kontinuerlig, og som hele tiden må følges opp.

Ungdomstrinn i utvikling

Storslett skole er med i skolebasert kompetanseutvikling 2013-17. Skolebasert kompetanseutvikling innebærer at skolen, med ledelsen og alle ansatte, deltar i en utviklingsprosess på egen arbeidsplass. Storslett skole er med i siste pulje, som starter 2016.

Oppfølging av resultatene på Nasjonale prøver:

Med bakgrunn i svake resultater over flere år på de nasjonale prøvene, har hele kollegiet, kjørt en kursrekke som har som målsetting å heve kompetansen når det gjelder de grunnleggende ferdighetene i alle fag. I 2014 jobbet med lesing i alle fag, og vil utarbeide tiltak som på sikt vil heve elevenes lesekompetanse i alle fag, og som en følge av det, resultatene på Nasjonale prøver. Neste steg er å overføre metoden og erfaringene med grunnleggende ferdigheter i lesing, til arbeidet med regning og engelsk. Det er også innledet et samarbeid med Moan skole i forhold til Nasjonale prøver i 5. klasse, der det også handler om utveksling av forventninger og krav når det gjelder overgangen småskole-mellomtrinn.

Skolen er ferdigstilt, og i løpet av 2014 fått på plass mangler ved kantina, slik at den kan benyttes til kantinedrift. Arbeidslivsfag Har ansvaret for kantinedrifta, og står både for innkjøp, tilberedning og salg. Kantina er åpen for salg tre dager i uken. Det legges vekt på sunn og rimelig mat. Prisene er særdeles gunstige, og vi merker en klar bedring i forhold til problemet med elever som går til Storslett.

Inneklima har vært et tema som til stadighet har dukket opp på dagsorden, også etter at skolen sto ferdigstilt. Justering av ventilasjon har gjort forbedringer vedr temperatur og luftkvalitet.

Når det gjelder uteområdet ved Storslett skole, er plangruppa ferdig med sitt arbeid, og ansvaret for videre oppfølging er overført Teknisk etat. Det er utarbeidet og overlevert skisser og prioriterte lister over aktiviteter og apparater. Det er ikke bevilget mer midler til uteområdet enn de midlene som allerede lå inne.

Skolen har fortsatt ikke ønskede resultater på nasjonale prøver. Selv om resultatene til ungdomstrinnet ligger rundt landsgjennomsnittet, er det ikke godt nok. 5. klasse har resultater under både landsgjennomsnittet og regionalt, men der er en liten framgang når det gjelder lesing for 5. klasse.

Moan skole

Moan skole er en barneskole med 155 elever fordelt på 1. – 4 klasse, samt en SFO – avdeling med 71 barn, hvorav 50 er på hel plass. Moan skole har 1 barn med krav på 1:1 bemanning

Økonomi

	Oppr budsjett	Rev budsjett	RS 2014	RS 2013
Skole	11 298 930	11 977 026	10 849 997	10 363 289
SFO	901 836	1 244 992	1 349 138	1 410 726

Overforbruk på SFO må sees i sammenheng med underforbruk på skolen. Dette har med fordeling av belastning lønn assistenter. Overskudd på skolen skyldes i hovedsak økte inntekter, engangsutbetaling fra STP og refusjon sykepenger.

Medarbeidere

Moan skole har rektor i 100% stilling, inspektør 60 %, Sfo - leder 100%, 13 lærere i full stilling, en lærer i 80 % stilling, en lærer i 60 % stilling, 8 assistenter i skole/sfo i stillinger fra 45 % - 100 % samt en merkantil i 20 % stilling. Rektor / enhetsleder er Berit Stien.

Ved å få en inspektør har Moan skole nå fått et leder-team. Vi har møte hver mandag og kan planlegge sammen. Dette gjør arbeidet på Moan skole mer forutsigbart og systematisk. Alle lærere har godkjent utdanning og de fleste har videreutdanning.

På assistent siden har skolen ansatte med bakgrunn i barne og ungdomsarbeid, og har fagbrev innen dette.

Skolen har fremdeles store utfordringer med et høyt sykefravær. Vi har over 3 år vært med i Ibedrift, men har ikke lyktes i å få ned sykefraværet

	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4.7
Arbeidsnærvær	100%	84,24 %
Arbeidsnærvær SFO	100 %	75 %
Årlige medarbeidersamtaler	100%	0%

Tjenester og resultat

Tidlig innsats, med fokus på kvalitet for lese og skriveopplæringen. Målet videre er at vi skal øke antall elever som er gode lesere og skrivere. Tiltak: 3 lærere på videreutdanning: Læring, mestring og trivsel. Revidert lese og skriveopplæringsplanen med tanke på mål og tiltak. Alle klassene arbeider med stasjoner, tatt i bruk «det lærende møte» på personalmøte (erfaringsutveksling), møteplan som systematiserer og følger en progresjon i arbeidet med å bli en bedre skole.

Fokus på Olweusarbeid og arbeider systematisk med hvordan vi skal være mot hverandre. Tiltak: møter både i klassen og personalet hvor temaet er hvordan oppnå et trygt og godt miljø for elevene.

Bruke naturen som læringsarena for elevene i flere fag: Tiltak: uteskole med bruk av naturen aktivt i opplæringen. Konkrete mål i planene på hvert trinn.

Redusere sykefraværet blant personalet. Målet videre er å øke jobbnærværet og bedre arbeidsmiljøet blant de ansatte. Tiltak: Deltakelse i prosjektet IBedrift.

Øke den sosiale kompetansen blant barna på Sfo. Tiltak: systematisk arbeid og legge vekt på læring av sosiale ferdigheter, holdninger, kunnskap og kulturell forståelse.

Moan skole ble bygget for 120 elever og 12 voksne. I dag har vi 155 elever og over 30 ansatte. Det er store klasser med opptil 26 elever. Moan skole må bygges ut, på kort sikt må vi få flere grupperom. I dag brukes korridorer og garderober til grupperom.

Resultatet fra Nasjonale prøver høsten 2014 viste bedre resultat i lesning. Det viser at de grep som er tatt gjør at man er på rett vei.

Leksehjelp i småskole er dårlig løsning. De er ikke store nok til å arbeide selvstendig og i 1.klasse kan de færreste lese. Det er derfor vanskelig å finne gode oppgaver til lekse og foreldrene kan la være å følge opp leksene til barna fordi de har leksehjelp.

Det har ikke vært kjøpt inn datamaskiner i de 2 siste årene. Vi trenger derfor flere datamaskiner og prosjektorer.

Fortsatt er parkeringsplassen til både ansatte og foreldrene for liten. Dette skaper trafikkfarlige situasjoner.

Moan skole er en flott skole med mange gode kvaliteter som er opptatt av at elevene skal få utfolde seg, være kreative, forskende og engasjerte.

Oksfjord oppvekstsenter

Oksfjord oppvekstsenter består av a avdelings barnehage for barn i alderen 0-6 år, SFO og barneskole 1.-4. trinn.

Barnehagen har 14 barn, SFO har høsten 2014 4 barn, skolen har 14 elever.

Økonomi

Ansvar	Oppr Budsjet	Rev budsjett	RS 2014	RS 2013
Bhg	1 048 314	965 039	974 300	874 445
skole	2 106 450	1 877 296	1 843 987	2 094 151

Medarbeidere

Oksfjord oppvekstsenter har en Oppvekstleder 80 % administrasjon og 20% på avdelingen i barnehagen, pedagogisk leder 80%, assistent barnehage 100%, 2 x 50% fagarbeidere i barnehagen, 100% lærekandidat i barne- og ungdomsarbeiderfaget, 2 x 100% lærere og 50% assistent skole/SFO. Oppvekstleder er Marja Lena Nilsen.

	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	5,5
Arbeidsnærvær	92 %	96,8 %
Arbeidsnærvær barnehage	92 %	84,6 %
Årlige medarbeidersamtaler	100%	50%

Medarbeiderundersøkelsen 2014 viser at personalet trives på arbeidsplassen. Leder opplever et personalet som står på og tar vare på hverandre.

Tjenester og resultat

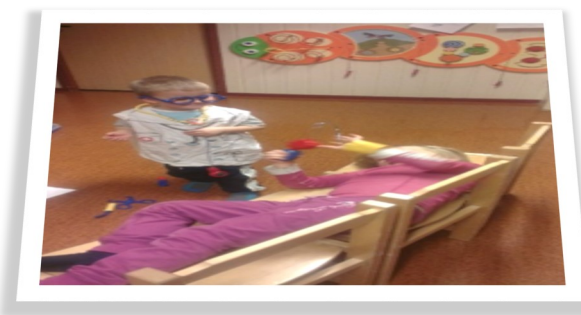
Medarbeiderundersøkelse høsten 2014, gir en god pekepinn på arbeidsmiljøet og medarbeiderne gir god tilbakemelding om sin opplevelse av arbeidsforholdene. Gjennom bedrekommune.no skal oppvekstsenteret våren 2015 gjennomføre en brukerundersøkelse i barnehagen, slik at foresatte der får gitt sin tilbakemelding til oss. Denne type undersøkelser er et godt verktøy for videre arbeid med kvalitet i skole, barnehage og SFO.

Det ble kun gjennomført medarbeiderundersøkelse for de ansatte i barnehagen, iløpet av 2014. For 2015 skal det gjennomføres med alle ansatte.

Indikator	Mål 2014	Resultat 2014
Andel årsverk med førskolelærerutdanning i barnehagen	32,4%	37,5%
Andel barn fra språklige og kulturelle minoriteter i barnehagen	0,8	0,7 Vår 2013 0 om høsten

Barnehagen og SFO har deltatt på det interkommunale prosjektet «Vennskap – voksnes ansvar». Det er gode kurs, der alle får delta samlet. Dette igjen gir et bedre utgangspunkt til drøftinger og å ta den nye lærdommen i bruk.

Barnehagen har full dekning og barn på venteliste. SFO er også delvis lokalisert til barnehagen, i skoleferier og hver morgen. Oksfjord barnehage har stor fokus på lek og vennskap og arbeider med å tilrettelegge for lek.

Rollelek i barnehagen

Skolen har søkt om prosjektmidler fra Den naturlige skolesekken og fått positivt svar, og er i gang med prosjektet »Fiskerbonden». Elevene har studert nærmiljøet og lett etter tegn på det gamle fiskerbondesamfunnet. Som naust, hjeller, fjøs m.m.

Skolen deltar i den felles kompetansehevingen for skolene i regionen, Læring, Mestring og Trivsel. Vi fokuserer på gode grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving, matematikk og digitale ferdigheter.

For 2015 skal skolen fortsette med prosjektet «fiskerbonden» og LMT. Det skal også jobbes med å tydeliggjøre hva oppvekstsenteret er, hvilke fordeler vi har og hva vi kan tilby.

Skolen deltar sammen med kommunens andre skoler, i arbeidet med å øke resultatene på nasjonale prøver. Elevmassen i 2015 ser ut til å øke, det er viktig for oss at elevtallet består eller øker.

Høgegga barnehage

Barnehagen har 4 avdelinger, hvorav to er midlertidige avdelinger som er lokalisert på Lillebo. Det er totalt 72 plasser, fordelt på en 0-3 år, en 3-6år og to 0-6 års avdelinger.

Økonomi

An-svar	Oppr budsjett	Rev budsjett	RS 2014	RS 2013
247	5 362 603	5 393 288	5 302 705	3 621 306

Medarbeidere

Barnehagen har en grunnbemanning på 13 årsverk, hvorav styrer/enhetsleder med barnehagelærerutdanning 100%, 4 pedagogiske ledere med barnehagelærerutdanning i 100%, 5 fagarbeidere i 100%, 3 assistenter i 100% og 1 renholder i 40%

I tillegg har barnehagen hatt inne spesialpedagog 6 t/uke og spes.ped assistent 11 t/uke. To stykker fra voksenopplæringen fra VO/Flyktingtjeneste i språkpraksis 2-3 dager i uken, og hver mandag to elever fra Nord-Troms Videregående skole som er i arbeidspraksis hos oss.

Høsten 2014 ble det gjennomført medarbeiderundersøkelse for første gang. Resultatet viser at personalet trives i lag og at samarbeidet er godt. Det jobbes kontinuerlig med å opprettholde ett godt arbeidsmiljø og stolthet over egen arbeidsplass.

Indikator	Mål 2014	Resultat
Årlig medarbeider-samtale	100%	100%
Stolthet over egen arbeidsplass	4	5,6
Arbeidsnærvær	92	89,83
Andel årsverk med barnehagelærer utdanning	32,4	38,46

Høgegga barnehage har de siste årene hatt ett høyt arbeidsnærvær. Men resultatet for 2014 viser dessverre ett langt dårligere resultat. Det er nok ulike årsaker til dette. Det har vært en utfordring å være leder på to hus.

Bemanningsnormen for personale med barnehagelærerutdanning har vært oppfylt. Men når det kommer permisjoner eller sykemeldinger midt i året, ser vi at det er så godt som umulig å finne kvalifisert personale til og gå inn i stillingene, og vi blir nødt til å konstituere.

Tjenester og resultat

I mai gjennomførte vi en brukerundersøkelse blant foreldrene, svarprosenten var på 67%. Tilbakemeldingene fra foreldrene på den jobben og det tilbudet som barnehagene gir var gode. Etter at det på sein høsten ble bestemt at de to midlertidige avdelingene skal legges ned, registrerte vi stor misnøye blant foreldrene. Flere av barna som går der var også tvunget til å bytte barnehage høsten 2013. Den gangen ble de forespeilet at de skulle få være på Lillebo til det ble bygget ut to nye avdelinger oppe i Høgegga barnehage.

Indikator	Mål 2014	Resultat
Fornøydhet med informasjonen vedrørende mitt barns trivsel og utvikling	4,5	4,6
Andel barn fra språklige og kulturelle minoriteter	0,8	0
Allsidig lek og aktiviteter	4,9	5,1
Barnets mulighet til medbestemmelse av innhold i barnehagen	4,5	4,2

Høsten 2013 startet et interkommunalt kompetansehevingprosjekt for alle barnehageansatte. Hovedtema har vært forebyggende arbeid mot mobbing, og barns trivsel – de voksnes ansvar. Prosjektet ble avsluttet i februar 2014. I høst startet et nytt prosjekt med fokus på tilknytting, formålsparagrafen og filosofi.

Til tross for ett litt utfordrende år, avsluttet barnehagen året med to gledelige og positive nyheter. I oktober fikk Høgegga barnehage endelig, etter lang tids jobb, beviset på at vi har gjort et godt miljøarbeid. Som den første barnehagen i kommunen ble vi sertifisert som Miljøfyrtårn virksomhet

Leirbukt barnehage

Leirbukt barnehage er en tre avdelings barnehage med 54 plasser. En avdeling er 0-3 år, en avdeling er 0-6 år mens den siste er 3-6 år.

Økonomi

Ansvar	Oppr	Rev	RS	Rs
	budsjett	budsjett	2014	2013
248	4 179 241	4 028 617	4 377 303	5 295 556

Medarbeidere

Barnehagen har en grunnbemanning på 10 årsverk. Styrrer med barnehagelærerutdanning i 100 %, 3 pedagogiske ledere med barnehagelærerutdanning i 100 %, 6 fagarbeider/ assistenter i 100 %. Enhetsleder er Kirsti Karl- sen.

Indikator	Mål 2014	Resultat
Årlig medarbeidersamtaler	100 %	50 %
Stolthet over egen arbeidsplass	4	
arbeidsnærvær	92 %	86,75
Andel årsverk med førskolelærer utdanning	32,4	Vår halvår: 40 % Høst halvår: 10 %

Sykefraværet har gått opp fra 2013 til 2014. Sykefraværet skyldes i hovedsak legemeldt fravær som strekker seg over lengre perioder, og dette fraværet kan arbeidsgiver og arbeidsplass i liten grad være med å påvirke. Barnehagen jobber kontinuerlig med nærvær til jobben og personalet gir uttrykk for at de trives på jobb i barnehagen. I de langtidssykemeldingene har barnehagen hatt stabile og dyktige vikarer.

Fra august 2014 gikk de tre pedagogiske lederne ut i permisjon. Vi fikk ikke kvalifiserte søkere, så i barnehageåret 2014 / 2015 har de tre pedagogiske lederne ikke godkjent førskolelærerutdanning og vi måtte derfor søke dispensasjon fra utdanningskravet.

Tjenester og resultat

I 2014 har barnehagen hatt fagområdet Kommunikasjon, språk og tekst som hovedfokusområde. Målsettingen er å skape et miljø hvor barn og voksne daglig opplever spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtale. Barnehagen har fra 2013 jobbet med fokuset på å trivsel og gode psykososiale forhold.

Barnehagen er med i et interkommunalt prosjekt med midler fra Fylkesmannen for å ha kursdager. Det er to

kursdager i året hvor hele personalgruppen for delta. Temaet på kursene er viktige emner og gir et nytt innspill til videreutvikling i egen barnehage.

I henhold til målekort for Barnehager har ikke barnehagen oppnådd alle mål.

Barnehagen gjennomførte brukerundersøkelse i foreldregruppa våren 2014. Dette som en del av tjenestekvaliteten. Det var gode tilbakemeldinger på den jobben og tilbudet som barnehagen gir. Svarprosenten var på 54 %, så vi blir å jobbe for å kunne få en bedre svarprosent.

Indikator	Mål 2014	Resultat
Fornøydhet med informasjon vedrørende mitt barns trivsel og utvikling	4,5	4,7
Andel barn fra språklige og kulturelle minoriteter	0,8	22 %
Allsidig lek og aktiviteter	4,9	5,0
Barnets mulighet til medbestemmelse av innhold i barnehagen	4,5	4,3

Barns medvirkning i barnehagen er fastsatt ved lov. Årsplanen sier hvordan vi i Leirbukt barnehage konkret skal ivareta dette. Dette jobber vi med hele året, men en måned i året har vi det vi kaller barnas måned. Da bestemmer barna på avdelingene hvilken aktivitet og lek de ønsker.

Andel barn i barnehagen med språklig- og kulturelle minoritet, er ett fastsatt mål for barnehagen. Der har barnehagen hatt 10 barn med språklig og kulturelle minoritetsbakgrunn.

Sonjatun barnehage

Sonjatun barnehage er en fire avdelings barnehage med 60 plasser. To avdelinger er 0-6 år, en er 4-5 år og en er 0-4 år. Barnehagen har en samisk- norsk avdeling som ble opprettet høsten 2002 med støtte fra Sametinget. På den samisk-norske avdelinga legges det vekt på samisk språk, kultur og identitet. Barnehagen har også en «grystilling» for å tilby tidligåpning før 0730.

Økonomi

Ansvar	Oppr budsjett	Rev budsjett	RS 2014	RS 2013
245	5 556 906	5 728 944	5 517 687	5 043 838
246	85 717	717	0	0

Regnskapet for Sonjatun barnehage, samisk avdeling - 246, viser 0. Til drifta av denne avdelinga får vi tilskudd fra Sametinget.

Medarbeidere

Barnehagen har til sammen 13,45 årsverk; styrer/enhetsleder med førskolelærerutdanning i 100% stilling, 4 pedagogiske ledere med førskolelærerutdanning i 100% stilling, 5 fagarbeidere i til sammen 3,95 årsverk og 6 assistenter i til sammen 4,5 årsverk. Enhetsleder/styrer er Heidi Hole.

Det ble gjennomført medarbeidersamtaler med personalgruppen i 2014 men oppnådde ikke 100% som følge av fravær. Medarbeiderundersøkelsen i 2014 viste en stolthet over egen arbeidsplass på 5,1.

Indikator	Mål 2014	Resultat
Årlige medarbeidersamtaler	100 %	86,67
Stolthet over egen arbeidsplass	4	5,1
Arbeidsnærvær	92%	87,94
Andel årsverk med førskolelærerutdanning	32,4%	37,17

Sykefravær økte i 2014 og vi oppnådde ikke målet om 92%. Sonjatun barnehage er fortsatt med i prosjektet iBedrift. Høsten 2014 hadde vi veldig mye fravær og det var en svært vanskelig vikarsituasjon. Barnehagen jobber stadig med arbeidsmiljø, trivsel på arbeidsplassen og hvordan vi vil ha det. Personalet gir uttrykk for at de trives på jobb og at de vil være i Sonjatun barnehage. Oppstart av ny Kirkebakken barnehage har imidlertid utfordret oss på eksistensen til Sonjatun barnehage. Flere av personalet har vært redde for jobbene sine. Bemanningsnormen for personale med førskolelærerutdanning var ikke oppfylt fra januar til juli, da hadde vi konstituert en grunnskolelærer.

Skolegruppe i barnehagen

Tjenester og resultat

Sonjatun barnehage har sosial kompetanse som satsingsområde. Metoder vi bruker er hvordan vi kan være bevisste oss selv i voksenrollen. I tillegg barns medvirkning, lek, læring, danning og omsorg.

Barnehagen er med i et interkommunalt kompetansehevingsprosjekt med midler fra Fylkesmannen. I februar 2014 deltok vi del to i kompetanseheving om forebyggende arbeid mot mobbing, barns trivsel – voksnes ansvar og var på kurset: «Finnes det noen som meg?» Høsten 2014 startet ett nytt kompetansehevingsprosjekt, også dette med støtte fra Fylkesmannen. Tema for denne perioden er: Tilknytning og tidlig innsats.

Sonjatun barnehage søkte våren 2014 Fylkesmannen om midler til «Prosjekt lekeressurs». Dette var et pilotprosjekt hvor barnehagen kunne ansette gutter i ungdomsskolen som lekeressurs. Sonjatun barnehagen fikk tildelt midler, så i oktober startet to gutter fra 9.klasse opp som lekeressurs. De kommer etter skoletid og jobber to timer, en og to dager i uken. Dette er svært populært blant barna og vi håper vi kan være med å rekruttere noen framtidige mannlige barnehagelærere!

Vi fikk også i 2014 støtte fra Sametinget til drift av Ski-erri, vår samisk-norske avdeling. Avdelinga har vært drevet siden 2002. Her har de fokus på å styrke barnas samiske identitet, i hovedsak gjennom språk og kulturformidling at denne identiteten utvikles og styrkes.

Indikator	Mål 2014	Resultat
Fornøydhet med informasjon vedrørende mitt barns trivsel og utvikling	4,5	5,0
Andel barn med språklige og kulturelle minoriteter i barnehage	0,8	4
Allsidig lek og aktiviteter	4,9	4,8
Barnets muligheter for å være med å bestemme innholdet i barnehagen	4,5	4,2

Barnehagen gjennomførte ikke brukerundersøkelse i 2014, men jobbet videre med resultatene fra brukerundersøkelsen i 2013. Målet er å høyne kompetansen hos personalet og utvikle oss videre i forhold til vår pedagogiske virksomhet, for å gi barna et best mulig tilbud.

Når det gjelder andel barn med språklige og kulturelle minoriteter i barnehagen, er denne økt fra 2013. Vi har nå totalt 4 barn i vår barnehage med språklig/kulturell minoritetsbakgrunn. Tre barn fra Somalia og ett barn fra Eritrea

Storslett barnehage

Storslett Barnehage er en 2 avdelings barnehage, med 34 plasser. En 0-3 års avdeling og en 3-6 års avdeling.

Økonomi

An-svar	Oppr Budsjett	Rev budsjett	RS 2014	RS 2013
242	2 856 036	2 490 748	2 782 146	2 630 671

Ut på tur—Storvikstranden

Medarbeidere

Barnehagen har til sammen 6,9 årsverk; styrer/enhetsleder med barnehagelærerutdanning i 100% stilling, 2 pedagogiske ledere med barnehagelærerutdanning i 100% stilling, 2 fagarbeidere 100% stilling og 3 assistenter i til sammen 1,9 årsverk.

Enhetsleder er Kari Silvana Wara.

Begge ped. lederne har hatt 10% permisjon fra sine 100% stillinger, i tillegg har en av fagarbeiderne hatt 10% permisjon fra sin 100% stilling.

Indikator	Mål 2014	Resultat
Årlige medarbeidersamtaler	100 %	0
Stolthet over egen arbeidsplass	4	5,4
Arbeidsnærvær	92%	81,53
Andel årsverk med førskolelærerutdanning	32,4%	43,47

Det er ikke gjennomført medarbeider samtaler dette året på grunn av sykefravær største deler av året. Barnehagen har full dekning av Barnehagelærere. Det er ikke gjennomført brukerundersøkelse, men planlagt gjennomført i løpet av 2015.

Storslett Barnehage har ikke oppnådd 92% arbeidsnærvær. Personalet uttrykker likevel at de trives med å jobbe i barnehagen. Gjentatte år med innkjøpsstopp der man ikke har fått kjøpt inn planlagt pedagogisk materiell. Reduksjon av renholderstillingen høsten 2013 fra 50% til 30% har medført at innemiljø og arbeidsmiljøet til tider er redusert, samtidig som vi opplever at vaktmestertjenestens tid også er redusert.

Hele personalgruppen i Storslett Barnehage er med i det interkommunale kompetansehevingsprosjektet som driftes med midler fra Fylkesmannen. At hele personalgruppen har hatt muligheten til og delta oppleves som svært positivt. Fordi hele personalgruppen kjenner til tema som i etterkant av kursdagene tas opp til refleksjon og diskusjon. Som igjen gir grunnlag for endret og bedre praksis.

Tjenester og resultat

Barnehagen har sosial kompetanse som satsingsområde og tar i bruk «steg for steg» som metode. Formål er å gjøre barnet til den beste utgaven av seg. Metoden skal utvikle barnas evne til å kommunisere, omgås andre på en positiv måte og øke evnen til å mestre problemer og frustrasjon.

I arbeidet med Steg for Steg er det barna selv som reflekterer rundt problemstillinger og kommer med forslag til løsninger. De voksne stiller spørsmål som åpner for refleksjon, og barna kommer frem til om løsningsforslagene vil fungere eller ikke

Storslett barnehage gjennomførte ikke brukerundersøkelse i 2014, viser derfor til svarene fra brukerundersøkelsen i 2013.

Sørkjosen barnehage

Sørkjosen barnehage er en to-avdelings barnehage med totalt 36 plasser. Avdeling Ole Brum er for småbarn 0-3 år, og avdeling Ulv er for store barn 3-6 år.

Økonomi

An-svar	Oppr Budsjett	Rev Budsjett	RS 2014	RS 2013
243	2 935 430	2 613 622	2 645 069	2 601 684

Regnskap 2014 viser mindreforbruk på kr 230 000 ift opprinnelig budsjett. I januar 2015 foretar rådmann en budsjettreguleringer innenfor barnehagens budsjett for 2014, samt setter ned opprinnelige budsjett for 2014 med kr 300 000. Dette resulterer i ett negativt regnskap for 2014 for Sørkjosen barnehagen. Barnehagens siste regnskapsrapport for 2014 viser dermed merforbruk på ca kr 30 000.

Medarbeidere

Barnehagen har en grunnbemanning på 6,9 årsverk, fordelt på 9 stillinger med styrer/enhetsleder 100 %, 2 pedagogiske ledere 100%, barnehagelærere, 1 fagarbeider 60%, 5 assistenter fordelt på 330% stillinger. Enhetsleder/styrer er Berit Kalseth.

Barnehagen har stabilt ansatte innenfor renholds- og vaktmestertjenesten. Styrer har personalansvar for renholder.

Barnehagen har positiv miljø, utvikling og pedagogisk praksis og ansatte har opparbeidet seg erfaring og kompetanse, og føler trygghet og tilhørighet til eget arbeidssted. Barnehagen har flest seniorer. Gjennomsnittsalder på ansatte er 56 år. Eldste assistent er 69 år.

Fra høsten 2014 har barnehagen hatt 2 elever fra barne- og ungdomsarbeiderlinja på NVS i praksis hver mandag.

Nordreisa kommune er en IA-bedrift og følger retningslinjer for oppfølging av ansatte som står i fare for å bli sykemeldt/faktisk sykemeldte. Barnehagen følger også opplæring gjennom iBedrift. Fokus og kunnskaper skaper større trygghet hos ansatte ift egen helse i arbeidssituasjon. Det skaper også økt bevissthet omkring holdninger til sykdom og sykefravær generelt.

Indikator	Mål 2014	Resultat
Årlig medarbeidersamtale	100%	100%
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4,9
Arbeidsnærvær	92%	85%
Andel med barnehagelærerutdanning	32,4%	52,17%

Alle ansatte har hatt medarbeidersamtaler i 2014. I tillegg har halve personalgruppa hatt trivselssamtaler.

Stolthet over egen arbeidsplass skårer barnehagen høyt; 4,9 på en skala 1-6. Spesielt viser undersøkelsen til at ansatte tror de jobber i kommunen om 3 år, de vil anbefale andre å søke jobb på sin arbeidsplass og tror brukere er fornøyd med tjenestene barnehagen leverer.

Sykefraværet har gått opp fra 2013 til 2014. Årsaker er to langtidssykemeldte i 1 og 2 kvartal.

Barnehagen har større andel ansatte med barnehagefaglig kompetanse enn de krav Barnehageloven stiller

Tjenester og resultat

Sørkjosen barnehage, et sted for glede, samspill og læring gjennom lek, er barnehagens målsetting. Satsingsområder for 2014 har vært sosial kompetanse og rommet som læringsarena og metoden som er bruk er materiellet i "Steg for steg" i personal- og barnegruppa.

Barnehagen har gjennomført en foreldreevaluering av barnehagetilbudet våren 2014. Evalueringen viser spesielt økt foreldrefornøydhet ift innhold og aktiviteter, fornøydhet med informasjon vedrørende eget barns trivsel og utvikling, er det ulike arenaer barnehagen benytter for å nå foreldre. Oppnådde resultater er vanskelig å tallfeste, men sammenliknet med 2013, viser evalueringen våren 2014, økt fornøydhet hos foreldre.

Indikator	Mål 2014	Resultat
Fornøydhet med informasjon vedrørende mitt barns trivsel og utvikling	4,5	5,3
Andel barn fra språklige og kulturelle minoriteter	0,8	7,4%
Allsidig lek og aktiviteter	4,9	5,2
Barnets mulighet til medbestemmelse av innhold i barnehagen	4,5	4,2

Andel barn i barnehagen med språklig- og kulturell minoritet, er fastsatt mål for barnehager. Barnehagen har ett barn fra Nepal, og et barn av Estiske foreldre.

Barns medvirkning er fastsatt ved lov. Barnehagen jobber kontinuerlig med temaet.

Barnehagen har gjennom foreldredugnad fått malt fellesrom og garderobe, og foretatt enkle tilrettelegginger ift rommet som læringsarena for barn.

Barnehagen hadde høsten 2014 tilsyn etter bh gloven § 16. Tilsynsrapporten avdekket ingen ulovlige forhold eller krav om retting av uforsvarlige forhold. I rapporten gis to bemerkninger.

Nordreisa Familiesenter

Nordreisa Familiesenter er en samordnet og samlokalisert virksomhet rettet mot barn, unge og deres familier. Senteret er et lavterskeltilbud og en møteplass med lett tilgang til ulike tjenester. «En dør inn» er utgangspunkt for brukeres møte med Familiesenteret. Sentret består i dag av helsesøstertjeneste, barneverntjeneste og åpen barnehage.

De ulike tjenestene arbeider etter sine respektive lovverk. For å muliggjøre tverrfaglig arbeid, er det utarbeidet et felles samtykkeskjema som gjør det mulig å gjennomføre tiltak felles, til beste for den som etterspør tjenester.

Økonomi

Ansvar	Oppr Budsjett	Rev Budsjett	RS 2014	RS 2013
Fam sent	1 722 576	2 044 703	1 833 700	2 087 622
Åpen bhg	427 715	434 279	217 480	73 266
Barnev	8 654 768	9 223 325	10 256 472	9 249 846
Helses	2 134 987	2 234 767	2 067 844	1 664 449

Familiesenteret har som helhet et overforbruk på kr 438 375, barnevern har et overforbruk på kr 1 033 147,-. Barnevernets overforbruk i forhold til revidert budsjett, skyldes overtid, godtgjøring fosterhjem, godtgjøring besøkshjem, km godtgjøring ansatte og juridisk bistand.

Medarbeidere

Familiesenter har en virksomhetsleder i 100% stilling, 3,75 stilling som helsesøster inkl fagleder, 7 100% stilling barnevernskonsulenter inkl fagleder for både Nordreisa og Kvænangen, 80% stilling fagleder åpen barnehage samt 1,60 % stilling merkantil personell.

	Mål 2014	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	2,5
Arbeidsnærvær	92 %	88,64%
Årlige medarbeidersamtaler	100%	50 %

Første halvår 2014 hadde Familiesenter et større arbeidsnærvær enn snitt i kommunen, men fraværet begynte øke i løpet av året. Det var spesielt i barnevernet, hvor siste telling viste over 40 % fravær. Der er satt i gang tiltak. Det har vært en svært krevende periode for de som

satt igjen, ikke minst med tanke på lukking av avvik som Fylkesmannen påviste i tilsyn høst 2014.

Helsesøstertjenesten har vært periodevis vært underbemannet på grunn av vakanser og sykemeldinger. Dette har medført at kun det nødvendige har vært prioritert.

Tjenester og resultat

Helsestasjon

Forebyggende og helsefremmende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten jfr kommunehelsetjenesteloven. Helsestasjonens målsettinger er:

Utføre hjemmebesøk hos nyfødte innen to uker.

Rask respons når bruker etterspør tjenesten, senest dagen etter henvendelse. Dette har vi i mindre enn ønsket grad oppnådd.

I tillegg ble det satt 226 influensavaksiner.

Undervisning 4. klasse i ernæring/helse ble ikke utørt etter veileder, men 6.klassene fikk pubertetsundervisning og 10. klasser seksualundervisning. Vaksinerings i 2., 6., 7. og 10. klassetrinn ble utført etter veileder. Alle 6. klasse- og 8. klassesamtaler, inkludert vekt og lengdemålinger i 8.klasse ble gjennomført, men store forsinkelser både med samtaler og oppfølgingsarbeid, spesielt i forhold til vektproblematikk. Noen 8. klasse elever fikk ikke samtale før utpå høsten etter at de var begynt i 9. klasse.

Kontortider på videregående skole ble ikke gjennomført vårhalvåret

Familiesenter har en utfordring på at det er for få kontor til personell. Medarbeidere deler kontor og gir uttrykk for at dette skaper uforutsigbare arbeidsdager og praktiske vanskeligheter ved konsultasjoner, telefonsamtaler osv.

Helsestasjonen	2012	2013	2014
Gravide møtt til svangerskapskontroll	52	40	50
Ant konsultasjoner gravide		218	241
Ant førstegangs hjemmebesøk til nyfødte	48	42	46
Ant fullførte helseunders innen utgang 8. leveuke	48	42	77
Ant fullførte 2 -3 års kontr	61	59	44
Ant fullførte 4-års kontr	44	45	132
Ant fullførte helseundersøkelser innen utg av 1. skoleår	62	43	106
Ant konsult skolehelsetj	406	*	*
Ant konsult helsest for ungdom	228	*	*

* får ikke frem tall i ITprogrammet

Åpen barnehage

Åpen barnehage er møteplass for foreldre og barn i førskolealder. Barnehagen skal legge til rette for barns utvikling på alle områder samt støtte og styrke foreldre, og når det er nødvendig og ønskelig, vise vei til andre tjenester.

Barnehagen skal delta i tverrfaglig arbeid på huset og i kommunen. Barnehagen er underlagt Lov om barnehager.

Åpen barnehage har pedagogisk kompetanse samt kompetanse på barn og unges psykiske helse og veiledning.

Åpen barnehage har et formål om å øke rekruttering mødre/barn med innvandrerbakgrunn. På grunn av mange familiegjenforeninger hadde barnehagen, fram til sommeren, mange faste brukere fra denne gruppen. Noe færre etter oppstart nytt barnehage/skoleår på høsten.

I 2014 jobbet barnehagen aktivt med å være en tiltaksarena for støttesamtaler, observasjon og veiledning. Både helsesøstre og barnevern bruker barnehagen til ulike oppgaver. Bred kompetanse og erfaring har vært viktig for å arbeide tett på andre faggrupper. Mange brukere er foreldre/barn som har foreldrepermisjon. En positiv arena for nettverksbygging.

Barnevernet

Barnevernet ansvar og formål er at alle barn og unge skal ha gode oppvekstvilkår, og at de som har *særlig* behov for det, skal få rett hjelp til rett tid og forsvarlige barneverntjenester.

Målsettingen for 2014 var å overholde lovkrav og avslutning av prosjekt med innføring av økonomimodul i fagprogrammet med det siktemål å ha mer presis økonomisk drift/oversikt. Sistnevnte har vært helt nedprioritert i 2014, til fordel for fokus på god grunnopplæring i fagprogram, for både nyetilsatte og øvrig personell. Grunnopplæring har betydning for korrekt registrering av lovkrav.

Barneverntjenesten har slitt med å overholde lovkrav, på generelt grunnlag. Situasjonen har forverret seg fra 2013, noe som har direkte sammenheng med sykefraværet i 2014.

Tjenesten har mottatt enkelte klagesaker er innkommet pga. lang saksbehandlingstid, krav om dokumentinnsyn fra parter, som er meget tidkrevende å saksbehandle, særlig der dokumentasjonen ikke er sluttført.

Akuttsituasjoner og oppfølging etter plasseringer har vært største prioritet.

Nordreisa	2010	2011	2012	2013	2014
Meldinger	83	118	82	101	65
Undersøkelser	79	112	70	76	56
Hjelpetiltak (tiltaksplaner)	49	62	50- >40	28	24
Omsorgstiltak	3	7	13	13	16
Akuttplasse- ringer	4	4	9	5	5

Det har vært 5 behandlinger i Fylkesnemnda eller tingretten, i tillegg til akuttbehandling i Fylkesnemnda.

Det har vært 5 behandlinger i Fylkesnemnda eller tingretten, i tillegg til akuttbehandling i Fylkesnemnda. Det er i meldinger og derav undersøkelser. Har delvis sammenheng med endring i registrering av nye meldinger i aktive tiltak. Det er også nedgang andel barn med hjelpetiltak i hjemmet, reduserte tall har delvis sammenheng med stadig økning av barn i omsorgstiltak/ plasseringer i fosterhjem/utenfor hjemmet, 18 utenfor hjemmet pr. 31.12.14.

Tjenesten har i sept-14 hatt tilsyn på barnevernets oppfølging av barn i fosterhjem og barns medvirkning, og fikk avvik på dette. Grunnet etterslep på dokumentasjon, mangelfullt system for internkontroll og (nedfelte) rutiner og opplæring. Rutinehåndbok og system for internkontroll ble revidert fra juni-14. Fylkesmannen og kommuneledelse følger opp tett inntil avvik er lukket.

Bemanningsgrad tilsier gode forutsetninger for oppfølging av plikter, og ta tak i etterslep, såfremt det er tilstedeværelse og funksjonelle rutiner.

Arbeidet med generelt bedret overholdelse av lovkrav, skal ha høyeste prioritet i 2015. En rekke nye lovendringer må sikres implementert. For eksempel hvordan kommunen organiserer ansvaret for tilsyn med fosterhjemsbarn, krever politisk vedtak.

Arkivsituasjonen er bedret etter innkjøp av et arkivskap. Elektronisk arkiv er en klar målsetting.

Helse- og omsorgssektor

Helse og omsorg er organisert i en sektor med 8 virksomheter og en stabsfunksjon. Herunder 3 sykehjem, to omsorgsboliger, rus og psykisk helsetjenester, hjemmetjenester og helse. Helse delen består av legeseksjonen med dens funksjoner og fysioterapien.

Politisk styringsorgan er Helse- og omsorgsutvalget som ledes av Sigrun Hestdal (AP). Helse og omsorgsleder er Bodil Mikkelsen.

Økonomi

Sektor	Regnskap	Reg. budsjett	Avvik
3 Sektor for helse og omsorg	118 388 083	110 304 689	8 083 395

Nordreisa skal være en pådriver og jobbe aktivt med å forebyggende og helsefremmede aktiviteter for hele befolkningen.

Alle innbyggere i Nordreisa, uavhengig av alder, kjønn, bosted, inntekter og ressurser, skal sikres god tilgang på offentlige helse- og sosialtjenester av god kvalitet

Helse og omsorg står ovenfor mange utfordringer de kommende årene. Det er mange og omfattende oppgaver som skal gjøres. Kommunen har en aldrende befolkning og tjenestene har merket en pågang de siste årene. Det finnes ikke ledige plasser på sykehjem og de er få avlastning/korttidsplasser.

Det er mange unge med funksjonsnedsettelse som etter hvert skal over i egen bolig. Ofte har disse behov for omfattende bistand fra tjenesten. Et dagtilbud til denne brukergruppen må også bygges opp.

I de kommende årene vil flere av våre fast ansatte gå av med pensjonen og tjenesten merker at tilgangen på kvalifiserte ansatte/vikarer ikke er så god. Vi kjemper med andre kommuner om tilgjengelig kvalifisert arbeidskraft og til slutt blir spørsmålet hva vi kan tilby dem i form av lønn og kompetanseheving.

Utvalgte nøkkeltall 2014, helse ssb.no

Nøkkeltall helse og omsorg 2014	Nordreisa	K Gr 3	Troms	Landet - Oslo
Netto driftsutg pr. innb i kr kommunehelsetj	-	3 906	2 633	2 308
Netto driftsutg pr. innb i kr pleie- og omsorgtj	-	22 687	18 342	16 433
Legeårsverk pr 10 000 innb	11,1	13,6	12,4	10,3
Fysioterapiårsverk per 10 000 innb	10,3	10,4	9,7	8,9
Andel plasser i enerom i pleie- og omsorgsinst	77,8	91,2	94,7	94,9
Andel innbyggere 80 år og over beboere på institusjon	18,8	15,7	15,9	13,1
Korr brutto driftsutg pr. mottaker av hjemmetj i kr	-	233 642	261 794	243 399
Korr brutto driftsutg institusjon pr. kommunal plass	-	1 038 386	1 055 538	1 025 858

Målsettinger

Virksomhetene har satt opp målene i økonomiplanen 2012 – 2015. Måloppnåelsen tar utgangspunkt i bruker og medarbeiderundersøkelser. Brukerundersøkelser ble sist gjennomført på sykehjemmene og i hjemmetjenesten 2011. Brukerundersøkelsen har en skala fra 1 til 4, hvor 4 er høyest. Det planlegges nye brukerundersøkelser i 2015. Medarbeiderundersøkelsen bli gjennomført i helse og omsorg i 2014 og her er skalaen 1 – 6 hvor 6 er høyest

Helse og omsorg stabsfunksjoner

Staben har bistått andre virksomhetene innenfor helseavdelinga når det gjelder økonomistyring, dokumentasjon og kvalitetssikring av vedtak og tjenester. Det er en målsetting at staben skal hjelpe pleietjenestene til å kvalitetssikre arbeidet og forbedre sin dokumentasjonsjobb. De økte kravene til dokumentasjon gjør at ansatte må bli bedre på dette, det kreves derfor at ansatte gjøres i stand til å dokumentere sine tjenester skikkelig.

Staben har drevet opplæring av ansatte innenfor hjemmetjenesten og sykehjemmene, men det gjenstår fortsatt store utfordringer. Fortsatt er det mange ansatte som føler seg utrygge på dokumentasjonsarbeidet.

Staben har mange oppgaver knyttet til fakturering, oppfølging av hjemmehjelperne og fungerer som servicekontor til avdelingene og brukerne av hjemmetjenester. Mye tid går med til formidling av telefoner og beskjeder fra brukerne. Alt av vedtak om korttidsopphold, avlastning, støttekontakter m.v. gjøres av staben, i tillegg til at man har en del direkte oppfølging av brukerne.

Staben skal sørge for at refusjoner og rapporteringer gjennom året fungerer. Dette gjelder f.eks UNN-tjenester, utgifter til jordmødre, Helfo, fylkeskommunen, mv.

Økonomi

Ansvar	Opprinnelig budsjett	Revidert budsjett	Regnskap 2014
300	6.314.919	8.133.777	3.271.731
305	-11.723.390	-17.901.679	-13.212.680
314	1.403.822	1.403.822	1.380.000
329	924.140	924.140	995.634
332	9.546.525	10.765.525	12.319.245
325	1.865.918	1.875.678	1.785.802
330	2.419.635	2.453.085	2.458.594
331	1.824.121	1.752.576	1.736.229

300 – i budsjettarbeidet 2013 ble oppretting av tilbud til en bruker (nå under ansvar 319) satt på ansvar 300, dette er ikke budsjettregulert til 319. Det vil bli gjort i 2015. Se også forklaring under Guleng. Helse og omsorg har fått gave fra Giæver/Lyngs legat på kr.131.210. Dette er foreløpig satt på fond.

305 – i revidert budsjett ble det beregnet en inntekt på kr. 22.428.280 på ressurskrevende tjenester, mens inntektene er på kr. 18.864.000. Videre ble det i revidert budsjett beregnet en inntekt på kr. 203.720 i leieinntekter hus/lokaler/materiell, mens regnskapet viser kr44.613. Dette viser en svikt i inntekter på kr.3.723.385.

329 – kjøp av tjenester ASVO ble ikke prioritert indeksregulert i budsjettbehandlingen 2013 som medfører merforbruk på kr. 71.494.

332 – Driftstilskudd private. Merforbruk på grunn av ny bruker det ikke var budsjettert med. Merkostnader på bruker det ikke var budsjettert med, da kostnadene ble større enn beregnet.

Innslagspunkt	Utgifter over innslagspunktet	Tilskudd i %	Inntekt
1.043.000 + i rammen kr. 589.000 = 1.632.000	1.000.000	80 %	Ca 800.000
	2.000.000	80%	Ca 1.600.000
	4.000.000	80 %	Ca. 3.200.000

Medarbeidere

Stabsleder Tor Martin Nilsen.

Staben består av sekretær, økonomimedarbeider, 2 konsulenter, stabsleder og helse og omsorgsleder. I tillegg er kjøkkenet tilknyttet staben.

Det har vært avholdt medarbeidersamtaler i 2014. Fra august måned gikk en av konsulentene ut i et års permisjon og det ble tatt inn vikar. Koordinator (50%) for unge brukere med behov for koordinerte tjenester ble fra 2014 underlagt fysikalsk avdeling.

Det har vært gjennomført medarbeiderundersøkelse i 2014. I medarbeiderundersøkelsen har stab, kjøkkenet, og ledere under helse og omsorgsleder slått sammen.

	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	5
Arbeidsnærvær H/O adm.	92 %	91 %
Årlige medarbeidersamtaler, gjelder stab og ledere under H/O leder	100 %	97%
Årlige medarbeidersamtaler, gjelder kjøkkenet	100 %	100 %
Arbeidsnærvær kjøkkenet	92 %	96.24 %

Svarprosenten var på 85 % Undersøkelsen viser at ansatte er stolt over egen arbeidsplass, og arbeidsnærværet ligger over eller tett opp til målsettingen.

Målsettinger

Opprydding i fjernarkivet, jfr konsultasjon med IKAT. For bedring av informasjonsflyt er opplæring av hjemmehjelperne til å dokumentere sitt arbeid i pasientjournalen viktig.

Etablering av rutiner for saksbehandling.

Igangsetting av Mobil Profil.

Nordreisa skal...

Være pådriver og medvirke til helsefremmende og forebyggende arbeid innenfor hele tiltakskjeden.

Miljøarbeidertjenesten omsorgstilbud funksjonshemmede

De fleste støttekontaktene er tilknyttet én eller noen få brukere på oppdragsavtaler. Det samme gjelder de med avlastning og omsorgslønn.

Antallet brukere er stort sett konstant, med noen svingninger. Brukere med støttekontakt er noe redusert fra 2013, som skyldes reduksjon i antallet brukere. Det kan være vanskelig å få tak i støttekontakter til små arbeidsoppgaver, men pr i dag har alle støttekontakt som har vedtak på tjenesten. Støttekontakter har i gjennomsnitt 1,6 timer per bruker per uke, men med store variasjoner.

Brukere med	2011	2012	2013	2014
støttekontakt, gjennomsnitt 1.8 timer	32	32	30	21
antall oppdragsavtaler med privat avlastning	6	8	8	8
Omsorgslønn	21	24	20	19
Ledsagerbevis	10	6	17	21
TT kort	141	144	146	146
parkeringskort (nye brukere i 2013)	45	10	20	10

Vederlag – egenbetaling

Arbeidet med etter oppgjør for egenbetaling til beboere på sykehjem har ikke vært foretatt på en årrekke, før administrasjonen i vår/sommer foretok et skippertak for å få dette på stell. Som følge av foreldelse og hensynet til beboere og pårørende, valgte helse- og omsorgsutvalget å avstå fra å kreve inn skyldig vederlag eldre enn 2013. Selv om kommunen er blitt bedre til å beregne vederlag fortløpende, viste etter oppgjørene tilbake til

år 2000 at det var en god del utestående beløp for enkelte beboere. De som hadde beløp til gode fikk dette utbetalt. For kommunen resulterte dette i anslått tap på omtrent 1,6 mill. I ettertid av denne saken har det vært jobbet med å få rutiner på plass, og etter oppgjør er nå ajour til og med 2013.

Elektroniske meldinger

I 2012 startet kommunen opp med elektronisk pasientinformasjon mellom legetjenesten og pleie- og omsorgstjenesten. Tilsvarende ble pasientinformasjon mellom sykehuset og helse- og omsorgstjenesten også elektronisk fra sommeren 2013. Det har vært en god del utfordringer når det gjelder innføringa av dette, blant annet for å sikre at informasjonen blir behandlet på rett måte og av de rette personene. Fakturering av utskrivningsklare pasienter skjer når kommunen ikke kan ta imot pasientene, det samme gjøres dersom meldinger ikke blir håndtert riktig i vårt system. Kvaliteten på dette har blitt bedre i høst, men det er ikke tvil om at vi fortsatt har utfordringer på dette området. Innføringa av elektroniske meldinger fra UNN i 2013 har utvilsomt vært utfordrende for virksomhetene. Fortsatt er det problemer med å prioritere disse oppgavene, direkte pasientbehandling får høyeste prioritet.

Ressurskrevende tjenester

Personer som mottar ressurskrevende tjenester krever store personalressurser. Staten dekker 80 % av direkte klientrettet arbeid ut over 1,043 mill per bruker, inngenting av administrativt arbeid blir refundert. Det er lagt ned et stort arbeid i å dokumentere ressursinnsatsen. For 2014 utgjorde ressursbruken for de 14 registrerte personene 43,327 millioner, med et tidsbruk på 108 648 timer. Det ligger an til refusjon på 18,9 million før revisjon.

Husøkonom

Husøkonom har ansvar for innkjøp av utstyr og arbeidstøy til avdelingene, innkjøp til renhold innenfor helse og utleie av hybler/leiligheter som helse disponerer.

Målsettinger

Holde avdelinger med utstyr de trenger

Ha nok arbeidstøy

Mest mulig inntekt på hybler/leiligheter

I 2014 har husøkonom også hatt ansvar for renholdere innenfor helse samt innkjøp til renhold i hele kommunen.

Kjøkkenet Sonjatun

Kjøkkenet på Sonjatuns ansvarsområdet er å serve alle sykehjemsavdelinger, avlastningen Guleng, Høgegga, sykestua, hjemmeboende og Senter for psykisk helse.

Medarbeidere

Kjøkkenet har 4,0 årsverk fordelt på 5 ansatte med kjøkkenleder. Ferieavvikling er ett problem med så få ansatte. Vi har jevnlig personal møter for å klare å beholde ett godt arbeidsmiljø.

Kjøkkensjef er Kirsten Pedersen

Tjenester og resultat

Det har ikke vært gjennomført brukerundersøkelser innenfor dette området.

Målsettinger

Maten skal være ernæringsmessig riktig for å forbygge underernæring. Det blir servert variert kost, minst mulig ferdig mat.

Kostøre

39,60 som er en økning på 13.- kr. Antall liggedøgn er steget med 2022 sammenlignet med 2013. Det er ikke tatt høyde for prisstigning i budsjettet til kjøkkenet for 2014.

Kjøkkenet sliter med gammelt utstyr, for lite utstyr og nedslitte lokaler. Derfor er det en stor utfordring å tilfredsstille mattilsynet når de kommer på inspeksjon.

Sykehjemmene

Nordreisa kommune har tre sykehjem med til sammen 60 plasser som gir behandling og pleie, dagtilbud, avlastning og korttids plass, rehabilitering og utredning til aldersdemente, samt andre som har behov for utredning. Gudstjenestene fra Nordreisa kirke lyd/bilde overføres på TV til alle sykehjemmene og er til stor glede for beboerne.

Brukerutvalget med representanter fra alle sykehjem har hatt to møter i 2014. Brukerutvalget består av representanter fra pårørende, beboere, samt virksomhetslederne og helse og omsorgslederen. Målet her er å ha møte 4 ganger pr. år. Formålet med dette utvalget er å styrke beboernes rettssikkerhet ved at de får anledning til å delta og øve innflytelse ved avgjørelser som har betydning for deres livssituasjon.

Gjennomsnitt alder på beboere på sykehjemmene er 83 år

Sonjatun sykehjem

Sonjatun sykehjem er en to-avdelings sykehjem med til sammen 27 beboere. 1 av plassene er midlertidig på grunn av stor pågang på plass på sykehjem. 1 rom er korttids plass-/avlastningsplass.

Sykehjemmet har 6 beboere på dobbeltrom, dvs, 3 dobbeltrom. Vedtaket om dobbeltrom er midlertidig og når ikke opp til standard krav i 2012. Ingen av avdelingene er forbeholdt beboere med spesielle diagnoser, men det er de mest pleietrengende som bor her.

Legevaktsentralen og trygghetsalarmen er plassert på sykehjemmet.

Økonomi

An-svar	Oppri budsjett	Rev budsjett	RS 2014	RS 2013
310	10.848.930	13.323.428	14 776 778	11 768 139

Regnskapet viser et overforbruk på kr. 1.453.350.

Fastlønn har alene et overforbruk på kr. 1.237.162, til sammen har lønn et overforbruk på kr. 1.403.369. I 2014 hadde avdelingen ressurskrevende tjeneste, så det er betalt ekstra bemanning som skulle dekkes med midler fra staten. Det er ikke lagt inn inntekter i regnskapet på ressurskrevende tjenester.

Medarbeidere

Sonjatun sykehjem har 22,55 årsverk. Det er sykepleiere, hjelpepleiere-/omsorgsarbeidere/helsefagarbeidere og assistenter som arbeider der. Virksomhetsleder stillingen har vært ubesatt i deler av 2014 på grunn av langtidsfravær.

Tilsynslege er Maciej Jacewicz med 5 timer pr uke. Siden han gikk ut i permisjon høsten 2014 har sykehjemmet hatt vikarer som tilsynslege.

Siden legevaktsentralen og trygghetsalarmen er plassert på sykehjemmet gjør at ansatte i perioder har det hektisk og opplever en stressende arbeidsdag.

Målet for 2014 var å redusere sykefraværet, arbeide aktivt for et godt arbeidsmiljø og redusere avvik. Sykehjemmet er med i IBedrift Nordreisa, som skal være med på å fremme jobbnærvær.

Det har vært gjennomført medarbeiderundersøkelse høsten 2014 med en svarprosent på 67 % Det har ikke vært gjennomført medarbeidersamtaler i 2014. Årsaken til det er at virksomhetsleder ved sykehjemmet har hatt langtidsfravær. Arbeidsnærvær er ikke så bra som man skulle ønske, men det er bedre enn 2013. Det har vært en del langtidsfravær. Sykehjemmet er en IA bedrift, så det er fokus på oppfølging av sykefravær. I forhold til stolthet over egen arbeidsplass viser

Resultatet at vi ligger tett under målsettingen.

	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	3.9
Arbeidsnærvær	92 %	86.04 %
Årlige medarbeidersamtaler	100 %	0

Tjenester og resultat

Det ble høsten 2011 gjennomført brukerundersøkelse med brukere og pårørende.

Ut fra de målsettingene vi hadde ble resultatet meget bra og ut fra resultatet er det klart at vi kan øke egne målsettinger. Det planlegges ny undersøkelse i 2015.

	Målsetting	Resultat
Fornøyd med den medisinske behandlingen	3.4	3.5
Mulighet å gjøre dagliglivets gjøremål	2.8	3.8
Mulighet å komme ut få andre opplevelser/turer	2.5	2.9
Respektfull behandling	3.6	3.8
Trivsel	3.4	3.7
Brukermedvirkning	3.0	4.0

Øvrige målsetninger på sykehjemmet:

Sonjatun sykehjem ønsker å gjøre den daglige tilværelsen så meningsfull, trygg og verdig som mulig og at det blir tatt hensyn til den enkeltes fysiske, psykiske, sosiale og åndelige behov. Sykehjemmet har kontinuerlig fokus på å bedre pårørende arbeidet, Det er bla satt opp kontakttavler på alle rom for å bedre informasjonen, for eksempel hvem som er primærpleier osv.

Et nasjonalt prosjekt Huntington ble startet oppi 2012 med deltakere både fra hjelpepleiersiden og sykepleiersiden på sykehjemmet. Dette er etter hver økt og sykehjemmet er nå ressurscenter i forhold til Huntington.

Sonjatun omsorgssenter

Sonjatun omsorgssenter er et sykehjem med to avdelinger som er spesielt tilrettelagt for personer med demens. Sykehjemmet har 16 plasser, hvorav en plass skal brukes til avlastning/korttids-/vurderingsopphold.

Siden september har vi ikke hatt ledig plass for avlastning. Alle 16 plassene er brukt til langtidsplasser på grunn av stort behov for sykehjemsplasser. Det ble derfor også bestemt at fra september skulle «pårørenderommet» tas i bruk til pasientrom for å hjelpe behovet for sykehjemsplasser i kommunen.

I 2014 er det skrevet 18 avviksmeldinger som går på fysisk vold mot personalet. En av hendelsene førte til bruddskade og sykemelding for den ansatte. Sonjatun omsorgssenter er et sykehjem for personer med de-

mens, hvor utagerende atferd ofte er en følge av sykdommen, noe som er en stor utfordring for personalet.

Økonomi

An-	Oppri	Rev	RS	RS
311	9 301 241	9 477 839	8 679 950	8 409 435

Medarbeidere

Sonjatun omsorgssenter har 17,62 årsverk. Sonjatun omsorgssenter har ønsketurnus. Det jobbes kontinuerlig for et godt arbeidsmiljø og økt jobbnærvær. Omsorgssenteret er med i IBdrift Nordreisa. Virksomhetsleder er Anita Jensen og tilsynslege er Remiquiz Paul, som har 4 timer tilsyn pr. uke.

I perioden 1-15 oktober 2014 ble det gjennomført en medarbeiderundersøkelse med en svarprosent på 60 %

	Målsetting	Resultat
Årlig medarbeidersamtale	100 %	40%
Arbeidsnærvær	92%	95,28
Stolthet over egen arbeidsplass	5,2	5,5

I forhold til målsetningene kommer tjenesten godt ut. Det er et stort arbeidsnærvær og ansatte har stolthet over egen arbeidsplass. Medarbeidersamtaler har vært gjennomført, men målsetningen på 100% er ikke oppnådd. I hele 2014 har vi hatt flere vakante sykepleierstillinger, slik at sykepleiertjenesten har blitt prioritert foran denne oppgaven. Målsetningen for neste år vil være å gjennomføre medarbeidersamtale for alle ansatte.

Tjenester og resultat

Det ble høsten 2011 gjennomført brukerundersøkelse med brukere og pårørende. Undersøkelsene viser at Sonjatun Omsorgssenter for det meste har bedre resultat enn landsgjennomsnittet. Det må kontinuerlig holdes fokus på måloppnåelse. I løpet av 2014 er det etablert faste pårørendesamtaler med mål om blant annet å bli bedre i brukermedvirkning. I løpet av 2015 skal det gjennomføres en ny brukerundersøkelse.

	Målsetting	Resultat
Fornøyd med den medisinske behandlingen	3.4	3.8
Mulighet å gjøre dagliglivets gjøremål	2.8	3.2
Mulighet å komme ut få andre opplevelser/turer	2.5	2.9
Respektfull behandling	3.6	3.8
Trivsel	3.4	3.8
Brukermedvirkning	3.0	2.8

Sonjatun omsorgssenter har som målsetning å gjøre den daglige tilværelsen så meningsfull, trygg og forutsigbar som mulig for beboeren. Sykehjemmet skal tilstrebe å gi avlastning-/utredning til hjemmeboende personer med demens i Nordreisa kommune, og fungere som en kompetansebase i kommunehelsetjenesten når det gjelder demens.

De ansatte på Sonjatun omsorgssenter skal til enhver tid tilstrebe å være faglig oppdatert i forhold til demens. Personalet må være motivert og interessert i å jobbe med personer med demens. Ansatte skal tilstrebe å skape et godt arbeidsmiljø hvor det er respekt og tillit til hverandre. Sammen for trygghet og trivsel.

Det jobbes kontinuerlig for å holde fokus på måloppnåelse.

I 2014 har Sonjatun omsorgssenter vært med i kompetanseprogrammet knyttet til «Prosjekt Stimuli – Tromsø-modellen». Dette er et prosjekt med modeller og aktiviteter til bruk i sykehjem for personer med demens og kognitiv svikt. Prosjektet hadde som mål å bidra til miljøbehandling for beboere i sykehjem.

Sonjatun omsorgssenter har også gjennomført prosjektet «Er dagen god, blir det nattero». Ansatte har vært prosjektmedarbeidere og begge prosjektene er finansiert av Utviklingssenter for sykehjem i Troms.

Sonjatun Bo- og kultursenter

Sonjatun bo- og kultursenter er et sykehjem med to avdelinger med 18 beboere. Vi har imidlertid 18 beboere, samt 1 avlastnings/korttidsplass

Økonomi

An-svar	Oppr budsjett	Rev budsjett	RS 2014	RS 2013
312	9 725 153	9 231 720	8 329 392	8 091 193

Medarbeidere

Sonjatun Bo- og kultursenter har 18.5 årsverk.

Virksomhetsleder er Anja Båtnes og tilsynslege er Remiquiz Paul, med 4 timer tilsyn per uke.

Det gjennomføres jevnlig personalmøter hver 6. uke på Sonjatun bo- og kultur. Det samme gjelder for sykepleiermøtene. Sonjatun Bo- og kultursenter er med i IBedrift Nordreisa som fremmer jobbnærvær.

Det ble gjennomført medarbeiderundersøkelse høsten 2014 og svarprosenten var 77 %

	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	5.2
Arbeidsnærvær	92 %	88.89 %
Årlige medarbeidersamtaler	100 %	50 %

Undersøkelsen som ble gjennomført viser at vi skårer godt på stolthet over egen arbeidsplass, vi har et godt arbeidsmiljø. Det arbeides aktivt for å redusere sykefraværet og opprettholde et godt arbeidsmiljø. Økning i sykefraværet kan skyldes mer arbeidspress på ansatte.

Øvrige målsetninger

- Redusere sykefraværet
- Dokumentasjonen skal oppfylle kravene i loven.
- Årlig gjennomgang av kompetanseplanen.

Tjeneste og resultat

Det ble høsten 2011 gjennomført brukerundersøkelse med brukere og pårørende. Det planlegges ny undersøkelse i 2015. Resultatet av undersøkelsen viser at det er flere områder vi kommer dårligere ut på enn målsettingen vi hadde. Dette har vi arbeidet aktivt med slik at neste undersøkelse vil vise et bedre resultat.

	Målsetting	Resultat
Fornøyd med den medisinske behandlingen	3.4	3.8
Mulighet å gjøre dagliglivets gjøremål	2.8	1.2
Mulighet å komme ut få andre opplevelser/turer	2.5	1.6
Respektfull behandling	3.6	3.4
Trivsel	3.4	3.6
Brukermedvirkning	3.0	3.1

Personalet gjør sitt beste for at hverdagen skal bli så meningsfull som mulig for beboerne. Vi har til tross for nedskjæringer faste bingodager, gudstjenester, hatteparty med pizza, pårørendekvelder to ganger pr. år. Videre er vi heldige å få være med i den Kulturelle spaserstokken. Her får vi tilbud om konserter utenfra. I tillegg har vi flere lokale grupper som stiller opp på fritiden og synger og spiller for oss.

I 2014 har vi hatt stor etterspørsel etter praksisplasser. Dette setter vi pris på. Det er både sykepleierstudenter, helsefagarbeidere og elever fra Nord-Troms videregående skole, samt lærlinger. Vi ser dette som ett ledd i rekrutteringsjobben som vi holder på med hele tiden.

I 2014 er det skrevet 2 avviksmeldinger som går på personal og beboer.

Det er innrapportert 35 medisinske avvik i 2014. Dette er nedgang fra i fjor. Avvik tas alvorlig og vi jobber hele tiden med å forbedre oss.

Hjemmetjenesten

Hjemmetjenesten består av 2 soner, Storslett sone og Distrikt sone. Bistand fra hjemmetjenesten er hjemlet i Folkehelseoven og Helse- og omsorgstjenesteloven. Tjenesten omfatter praktisk bistand og hjemmesykepleie/kreftsykepleie. Under praktisk bistand kommer hjemmehjelp og opplæring/hjelp til å klare dagliglivets gjøremål. Hjemmehjelpen gir hjelp til husvask og annen praktisk bistand.

Hjemmesykepleie gir hjelp til personlig hygiene, ernæring, medisiner og annen medisinsk hjelp.

Tjenesten gir hjelp til eldre, somatisk syke og mennesker med ulike funksjonsnedsettelse.

Økonomi

An-svar	Oppri budsjet	Rev budsjet	RS 2014	RS 2013
320	14 101 397	14 971 119	14 909 204	13 755 896
322	3 443 311	3 524 387	2 828 982	3 066 334

Medarbeidere

Enheten har til sammen 27,76 årsverk I enheten er det sykepleiere, kreftsykepleier, hjelpepleier/ omsorgsarbeider/helsefagarbeider og hjemmehjelpere.

Virksomhetsleder Haldis Olsen.

Fra i februar 2014 har tjenesten hatt to 50% sykepleier 1 funksjoner som har hatt en del av den faglige oppfølgingen i lag med virksomhetsleder. Stillingene som sykepleier 1 har vært utfordrende å få ansatte til å holdes i av ulike årsaker, her nevnes bl.a. mindre utøvende kontakt med brukerne.

Gjennomsnittsalderen til ansatte i tjenesten er ca. 52 år

Gjennomsnittlig har enheten en bemanning av høgskolepersonell på 35 %. Dette er under den nasjonale anbefalte standarden på minimum 40 %. Dette bør tjenesten satse på å øke, da det blir flere oppgaver som krever høgskolekompetanse.

Hjemmetjenesten har slitt en del med å få vikarer til vakanser, sykefravær og lignende. Det har vært vanskelig å få tak i eksterne vikarer. Tjenesten har en del pensjonister som tar vakter og i tillegg er det brukt en del overtid noe som har slitt på den faste arbeidsstokken.

Tjenesten er med i IBedrift Nordreisa som fremmer jobbnærvær. Det har vært gjennomført medarbeiderundersøkelse i 2014 med en svarprosent på 68 %.

	Målsetting	Resultat
Årlig medarbeidersamtale	100%	0
Stolthet over egen arbeidsplass	4	5.1
Arbeidsnærvær	92 %	92.9% i hjemmesykepleien 87.44 % i hjemmehjelpstjenesten

Tjenesten kommer godt ut på stolthet over egen arbeidsplass. Arbeidsnærvær ligger tett opp til målsettingen i hjemmesykepleien. Det har ikke vært gjennomført medarbeidersamtaler i 2014.

Det har vært jevnlig personalmøter og personalet har hatt tilbud om ulike kurs som har vært aktuelle i forhold til tjenesten.

Det har vært oppfølgingsamtaler med ansatte som har vært langtidssykemeldt i løpet av 2014. Videre har hyppig korttidssykemeldte vært fulgt opp.

Tjenesten er med i IBedrift Nordreisa som fremmer jobbnærvær.

Tjenester og resultat (mål)

Det ble høsten 2011 gjennomført brukerundersøkelse med brukere. Det er planlagt ny undersøkelse i 2015

I undersøkelsen kommer tjenesten relativt godt ut av det vi ligger litt over på noen områder mens vi ligger litt under på andre områder. Det må arbeides mer med hjelp til å dekke grunnleggende behov, respektfull behandling og brukermedvirkning.

	Målsetting	Resultat
Informasjon om hvilken hjelp de får	3	3.2
Opplevelse av tjenesten som tilgjengelig over telefon	3.5	3.6
Hjelp til å dekke grunnleggende behov	3.5	3.3
Respektfull behandling	3.4	3.3
Brukermedvirkning	3.1	3

Øvrige målsettinger

De som trenger bistand skal få det på laveste effektive omsorgsnivå og på en slik måte at flest mulig kan bo hjemme lengst mulig.

Tjenesten ønsker å gi individuelt tilpasset pleie og omsorg ut fra omsorgsbehov til den enkelte.

Tjenesten ytes til de av kommunens innbyggere som har et behov for bistand uansett alder og bosted.

Resultat

Målsetningen oppfylles til en viss grad. Tjenesten har ikke hatt mulighet å la alle de som vil det bo hjemme lengst mulig på grunn av ressursmangel, samtidig ser en at de som bor hjemme blir mer pleietrengende.

I forhold til individuelt tilpasset pleie og omsorg så klare tjenesten å oppfylle det i den grad det er mulig i forhold til ressurser og at vi er en stor kommune i utstrekning med bosetting i alle kommunens ytterpunkt.

Det har gjennom hele året vært stort press på sykehjemsplasser og korttids-/avlastningsplasser. Dette har ført til økt etterspørsel etter tjenester fra hjemmetjenesten, og tjenesten har hatt brukere som har trengt omfattende hjelp for å kunne bo hjemme i påvent av plass på sykehjem

Rus -og psykisk helsetjeneste

Psykiatritjenesten og rustjenesten ble fra 1.1.14 slått sammen i en virksomhet. Målet var å få til en helhetlig rus- og psykiatritjeneste og 1.august var det skifte i virksomhetslederstillingen.

I september ble virksomheten omdøpt til rus- og psykisk helsetjeneste.

Virksomheten arbeider etter Helse- og omsorgstjenesteloven og er delt inn i en ute tjeneste og ett bofellesskap. Utetjenesten gir oppfølging fra mandag til og med fredag på dagtid til personer som bor i egen bolig, leier kommunalt eller privat. I perioder er det også personer uten fast bopel.

Bofellesskapet Fosseng gir tilbud om oppfølging 24 timer i vanlig turnus tjeneste.

Brukere av tjenesten har enten psykiatri diagnose eller blanding av psykiatri og rus.

Økonomi

Totalt har tjenesten et mindreforbruk. Et merforbruk på Fosseng skyldes vanskeligheter med å få tak i vika-

rer, som videre utløser overtidsbruk i tillegg til ledsagertjeneste ved aktutte innleggelse.

I tillegg fikk tjenesten tre prosjektsøknader innvilget:

- Kr. 600 000 til stilling prosjekt ruskonsulent for 2014
- kr. 218 000 til stilling prosjekt miljøvaktmester for 2014
- kr. 600 000 til stilling prosjekt ungdomskontakt for 2014

Miljøvaktmester og ungdomskontakt ble ansatt fra 1.januar 2015 og ruskonsulent ble ansatt medio desember 2014. Tilskuddsmidlene ble i sin helhet søkt overført til 2015, noe vi fikk godkjenning av fra Fylkesmannen.

An-svar	Oppri budsjet	Rev budsjet	RS 2014	RS 2013
321	2 916 933	2.767.569	2.517.325	1 548 431
323	5 576 089	5.410.432	5.623.500	5 859 181
362	35 205	-20 795	-14 377	
328	168 898	13 898	9 109	

Medarbeidere

Virksomheten har 15,1 ansatte og virksomhetsleder er Elin Vangen fra 1. august 2014. Fagleder rus sluttet i stillingen 1.september og da ble denne stillingen stående vakant ut året.

HMS-undersøkelse ble gjennomført i «gamle psykiatri» og Fosseng. Det ble delt ut spørreskjema til 14 ansatte, hvorav 11 ble besvart. Denne undersøkelsen er ikke satt opp i statistikk og er derfor for omfattende til å kommentere her.

Det ble gjennomført medarbeiderundersøkelse høsten 2014 med en svarprosent på 42 %

	Målsetting	Resultat
Årlig medarbeidersamtale	100 %	Ikke gjennomført
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4.6
Arbeidsnærvær	92 %	91.89 %

Tjenester og resultat

Resultat av brukerundersøkelse innenfor «gamle psykiatrien» ble gjort høsten 2011, det planlegges ny brukerundersøkelse i 2015.

	Mål	Resultat
Andelen med individuell plan	30 %	30 %
Andelen som når avklarte mål	60 %	60 %
Fravær avvik medisiner	80 %	80 %

Nordreisa skal...
Gi brukerne rett tjeneste på rett nivå og sikre god
flyt i tjenestetilbudet.

Hovedperspektivet i rus- og psykisk helsetjenesten er mestring og evt. rusfrihet, stabilisering av brukernes psykiske helse, å få de personer som sliter med psykiske lidelser til å utfordre seg selv og til å klare dagliglivet sitt.

Så mange som mulig skal ha eller få tilbud om individuellplan. Dette er mål som ikke er blitt prioritert på grunn av stort arbeidspress. Oppfølging av brukere i habilitering/rehabilitering i forbindelse med psykiske og/eller rus utfordringer. Oppfølging av gravide på bakgrunn av melding fra jordmor og lege.

Oppfølging, rådgiving og veiledning av foreldre og ungdommer i rusforebyggende gruppe (sammen med helsesøster og politi). Oppfølging av barnefamilier, rusrelaterte utfordringer i samarbeid med barnevern, helsesøster og lege.

Kartlegging, henvisninger, akutte og planlagte samtaler og hjemmebesøk. Individuell, helhetlig planlegging, koordinering på tvers av kommunale og spesialisthelsetjenesten, politi, fengselsvesen, KIF, LAR osv.

Oppfølging/tvang i henhold til lovens kap. 10, herunder mistanke om rus i svangerskap og/eller ved fare for brukernes eget liv og helse. Forebyggende rusarbeid - foreldre/ungdom.

Omsorgsboliger

Tjenesten er døgkontinuerlig og hjemles i Helse- og omsorgstjenesteloven, Tjenesten omfatter praktisk bistand i form av opplæring, veiledning og hjelp til å klare dagliglivets gjøremål, hjemmehjelp og avlastningstilbud for barn /unge institusjon, Flere av tjenestetilbudene omfattes av tilskuddsordning for ressurskrevende tjenester.

Tjenesten har pr. dag ikke tilrettelagt dagtilbud for store deler av brukergruppa, men noen brukere har arbeidstilbud på Nordreisa arbeidssamvirke.

Brukergruppa er barn, unge, voksne og eldre med sammensatte hjelpebehov på grunn av psykisk og /eller fysisk funksjonsnedsettelse. Flere av brukerne har kommunikasjonsvansker som medfører behov for tilrettelagt alternativ kommunikasjon. Mange brukere har en

kognitiv svikt og/eller fysiske funksjonsnedsettelse som medfører behov for tilrettelegging og tett oppfølging (1:1 bemanning) i hverdagen. Flere av tjenestetilbudene omfattes av statens tilskuddsordning for ressurskrevende tjenester. Brukergruppa er voksne og eldre med sammensatte hjelpebehov på grunn av psykisk og /eller fysisk funksjonsnedsettelse.

Høgegga - hjemmetjenester til psykisk utviklingshemmede

Høgegga har i løpet av 2014 gitt tjenester til 11 hjemmeboende voksne utviklingshemmede / eldre med sammensatte hjelpebehov. Flere har 1 til 1 bemanning. Der er en utvikling av tilleggs sykdommer knyttet til alderen, noe som krever tettere oppfølging /ressurser.

Økonomi

An-svar	Oppr budsjett	Rev budsjett	RS 2014	RS 2013
324	12 838 328	12 139 751	14 654 349	11 890 184

Regnskapet viser et overforbruk på over 2.514.597 kr. Til sammen et overforbruk på lønn og sosiale utgifter på 1.8 mill kr, herav kr 617.392,- på fastlønn. Det er satt inn tilleggsressurser på grunn av økning i behov hos bruker, meldt fra til og helse- og omsorgsutvalget.

Planlagt refusjon fra staten i forbindelse med 3+3 turnusen på kr. 831.000 ble med en feil ikke satt på fond i 2012 så det er også svikt i inntekter.

Medarbeidere

Virksomheten har totalt 22,23 årsverk og virksomhetsleder er Britt Bendiksen.

Personellgruppa består av: sykepleiere, vernepleiere, hjelpepleiere-/omsorgsarbeidere/helsefagarbeidere og assistenter.

Høgegga har siden oktober 2012 deltatt i prosjekt i regi av NAV ufrivillig deltid, hvor man har prøvd ut alternativ arbeidstidsordning som virkemiddel for å motvirke ufrivillig deltid. Prosjektet har pågått fram til oktober 2014, hvor det deretter ble implementert i avdelingen. Som følge av 3+3 turnus har avdelingen hatt god tilgang på fagbemanning.

Også dette året har avdelingen hatt samarbeid med IBedrift, hvor vi gjennom hele året har hatt oppfølgingsmøter med ulike tema tilknyttet arbeid og helse. Vi har gjennom året hatt en aktiv miljøgruppe som har lagt til rette for miljøtiltak.

	Målsetting	Resultat
Arbeidsnærvær	92%	83,71
Årlige medarbeidersamtaler	100%	100% *
Stolthet over egen arbeidsplass	4	5.1

Svarprosent 50%. Det er ikke gjennomført medarbeidersamtaler med de som har hatt svangerskaps- / omsorgspermisjon.

Arbeidsnærværet har steget med 6% fra 2013. Generelt viste undersøkelsen at ansatte er godt fornøyd med sin arbeidsplass (organisering, oppgaver, psykiske og fysiske arbeidsforhold, ledelse m.m.) og at de innenfor ulike tema/spørsmål ligger jevnt med gjennomsnittet i Norge. Laveste skår var på faglig og personlig utvikling, noe som tilsier at kommunen bør rette mer fokus på å legge til rette for videreutdanning, veiledning, opplæring og kurs.

Tjenester og resultat

Avdelingen må å drive tjenesten i samsvar med brukeres behov og størst mulig grad ta brukere med på avgjørelser tilknyttet tjenesteutforming. Tjenesten skal, så langt det er mulig drives uten bruk av tvang og makt.

Avdelingen har hatt tett samarbeid med Habiliteringsenheten ved UNN, hvor personalet har fått tilbud om veiledning og kurs i tema: Psykisk utviklingshemming, Downs syndrom og utviklingshemming og demens.

Halvparten av avvikene på medikamenthåndtering gjelder at bruker har nektet å motta medisin eller at brukere som administrerer dosett selv ikke har tatt medisinen sin. Dette har medført at vi har endret på rutiner og inngått avtale med brukere om hjelp til administrering av medikamenter. Avvikene er fulgt opp og det er iverksatt tiltak for å forebygge lignende avvik.

Det ble høsten 2011 gjennomført brukerundersøkelse med brukere/pårørende. Det er planlagt ny undersøkelse

Målsettinger	Mål	Resultat
Fravær av avvik medikamenthåndtering	100%	28 avvik
Fravær av avvik annet	100%	4 avvik
Fravær bruk av tvang og makt	100%	100% Ingen rapporterte meldinger
Andel brukere med individuell planer	100%	100%

se i 2015

Guleng bofellesskap og avlastning

Guleng har gitt døgnkontinuerlige tjenester til 4 hjemmeboende brukere i 2014. Dette er brukere med sammensatte funksjonsnedsettelse og store hjelpebehov.

Tjenesten har også to brukere som bor i egen leilighet.

Avlastning for barn/unge, 4 har også vært på Guleng i to avlastningsleiligheter.

Økonomi

De ulike ansvarene må sees i sammenheng. Enheten har fått tilført 2 nye brukere og da midlene ble tildelt ble de satt på ansvar 300. Kr 4.169.187 hentes fra ansvar 300.

An-svar	Oppri Budsjet	Rev Budsjet	RS 2014	RS 2013
327	12 323 602	11 334 193	12 974 320	11 830 375
326	334 282	33 282	15 773	
319		511 000	3 057 567	

Dette vil bli rettet opp i 2015.

Medarbeidere

Bofellesskap og avlastning har totalt 20,23 årsverk. Virksomhetsleder er Åshill Fredriksen. Fra og med november flyttet en ny bruker i egen leilighet.

Bemanningen er 1:1 på dag og kveld. Dette blir administrert av virksomhetsleder Guleng.

Høsten 2014 ble det gjennomført medarbeiderundersøkelse med en svarprosent på 84 %

	Målsetting	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4,9
Arbeidsnærvær	92 %	85,7 %
Årlige medarbeidersamtaler	100 %	98 %

Øvrige målsettinger

- ◆ Arbeide for et godt arbeidsmiljø.

Måloppnåelse: På Guleng er det et godt arbeidsmiljø på Guleng, og vil fortsette å jobbe med dette. Avdelingen har etablert ulike tiltak for å fremme trivsel og stabilitet på arbeidsplassen.

- ◆ Få tilsatt personale i ledige helge stillinger

Tjenester og resultat

Det ble høsten 2011 gjennomført brukerundersøkelse med brukere/pårørende. Det er planlagt ny undersøkelse i 2015.

	Mål	Resultat
Fravær av avvik medisinerings	100 %	100 %
Fravær av avvik bruk av tvang	100 %	100 %
Andel personer med funksjonsnedsettelse med individuell plan	100%	100 %
Pårørende/brukers fornøydhet med medbestemmelsen på tjenesten	2.8	3.8

Det er registrert 31 typer avvik i perioden. I hovedsak dreier dette seg om underbemannede vakter eller feil på utstyr, men det har også forekommet fysisk skade på personale (avvik).

Øvrige målsettinger tjenesten:

- ◆ Dokumentasjon av alle avvik i tjenesten: Måloppnåelse: 100%. Alle avvik registreres i Profil, og gjennomgås på personalmøter. Nytt i 2014.
- ◆ Gjennomgang og oppdatering av kvalitetssystem: Måloppnåelse: 100 % utført. Ingen avvik på bruk av tvang. På grunn av gode rutiner, og stort fokus på hvordan håndtere en situasjon for å unngå bruk av tvang.
- ◆ Aktiv hverdag for brukerne.

Måloppnåelse: Alle brukere er enten på ASVO eller på skole på dagtid. De fleste kommer seg ut også på ettermiddagen. Brukerne har samme krav som ferie og fritid som alle andre skal ikke det stå??

Helsetjenester

Enheten for helsetjenester omfatter; Avdeling for allmennhelsetjenester, miljørettet helsevern og fysioterapi-tjenesten

Virksomhetsleder for helsetjenester er Øyvind Roarsen.

Økonomi

An-svar	Oppr budsjet	Rev budsjet	RS 2014	RS 2013
340	7 199 109	6 931 761	7 776 951	7 372 434
345	40 552	40 552	-6 155	-16 751

Legetjenesten har et overforbruk på kr. 845.191. Driftstilskudd til fastlegene var budsjettert i 2014 med kr 2.691.046 mens de faktiske utgiftene var kr 3.270.129. Dette er utgifter som 1er fastsatt sentralt og som er forutsigbare og heller ikke en post som en kan redusere på. På inntektssiden er økt egenandelsposten betydelig med kr 447. 446,- i forhold til budsjet. Der er også utestående ca. 120 000 i refusjon til kommunen på legearbeid turnuslege har utført perioden august-desember 2014 da det ikke ble sendt inn krav på dette før nå i februar.

An-svar	Oppr budsjet	Rev budsjet	RS 2014	RS 2013
341	3 109 850	2 823 081	2 193 159	2 187 908

Totalt sett har helsetjenester et mindreforbruk.

Allmenhelsetjeneste

Legene i Nordreisa arbeider både i privat og kommunal praksis hovedsakelig 60/40. I den kommunale delen utfører de legearbeid ved sykestue, sykehjem, helsestasjon og skolehelsetjenesten. Det er også et samarbeid med hjemmesykepleien, Senter for psykisk helse Nord-Troms (DPS) og NAV trygd. Legene har veiledningsansvar for 3 medisinstudenter og 2 turnusleger hvert år.

Kommuneoverlege Øyvind Roarsen har ansvaret for miljørettet helsevern og rapporterer direkte til rådmann.

Laboratoriet utfører alle laboratorietjenestene for sykehjemmene, DPS og spesialisthelsetjenesten.

Medarbeidere

Tre legestillinger i privat praksis kombinert med 40% kommunale stillinger, 1 legestilling i privat praksis kombinert med 30% kommunal stilling, 1 legestilling i 25 % privat praksis kombinert med 75% fast stilling i DMS. Kommuneoverlege med privat praksis og 50 % kommunalt ansvar. 1 stilling som turnuslege, 3 årsverk sykepleier og 3 årsverk kontormedarbeidere.

Høsten 2014 ble det gjennomført medarbeiderundersøkelse med en svarprosent på 78 %. Denne undersøkelsen ble slått sammen med fysioterapitjenesten da avdelingen er så små at det vil kunne bli vanskelig med anonymiseringen.

Enheten kommer godt ut på stolthet over egen arbeidsplass og arbeidsnærvær

Tjenester og resultat

Det har ikke vært gjennomført brukerundersøkelse her så brukertilfredshet her må måles etter en brukerundersøkelse.

Avdelingens oppgave er å fungere som mottak og behandle pasienter som trenger helsehjelp 24 timer i døgnet.

Fysikalsk avdeling

Avdelingen gir tjenester til helsestasjon, barnehager, skoler og institusjoner. Gjelder undersøkelser og behandling, både i egne lokaler, i hjem eller på kommunale institusjoner. Det gis også poliklinisk behandling, hjelpemiddelformidling og veiledning i forhold til boligtilpassning.

Medarbeidere

100 % stilling sjefsfysioterapeut, 100 % stilling kommunefysioterapeut, 100 % stilling fysioterapeutkandidat, 100 % stilling fysioterapeut utleid til DMS, 100 % stilling kontorfullmektig/ sekretær, 100 % stilling ergoterapeut utleid til DMS, 50 % stilling ergoterapeut, 50 % x 2 stilling systemutvikler i koordinerende enhet

Koordinerende Enhet er også fra 2014 underlagt Fysikalsk avdeling.

Angela Sodefjed Wilhelmsen ble ansatt som sjefsfysioterapeut med oppstart 14.04.14. Sjefsfysioterapeuten har administrativt, personal og økonomiansvar i tillegg til pasientrettet praksis.

Privatpraktiserende fysioterapeuter

Kommunen har 3 privatpraktiserende fysioterapeuter. To med 50 %, og en med 100 % driftsavtale. Samtlige terapeuter jobber tilsvarende 100 % stilling. En av dem er spesialist i psykomotorisk fysioterapi har også en pilates gruppe for pasienter. Den andre har kompetanse på kvinnehelse og barn. Det er stor etterspørsel etter tjeneste de yter og de har lang venteliste. Den tredje privatpraktiserende har en positiv kombinasjon med pasientrettet behandling og treningscenteret. Det er også stor etterspørsel etter tjenesten han tilbyr.

Høsten 2014 ble det gjennomført medarbeiderundersøkelse med en svarprosent på 78 %. Denne undersøkelsen ble slått sammen med legetjenestene da avdelingen er så små at det vill kunne bli vanskelig med anonymiseringen.

	Mål	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4.8
Arbeidsnærvær	92 %	97.62 %
Årlige medarbeidersamtaler	100 %	100%
Faglig og personlig utvikling		3.4

Virksomheten kommer godt ut på stolthet over egen arbeidsplass og arbeidsnærvær. Avdelingen skal være en avdeling som har et godt og trykt arbeidsmiljø hvor arbeidstakerne trives og som sikrer kvalitet i tjenesten.

Bildet «herretrimmen»

instruert av fysioterapeut Ingvild Fosse.

Tjenester og resultat

Det har ikke vært gjennomført brukerundersøkelse her så brukertilfredshet her må måles etter en brukerundersøkelse.

Avdelingen har som mål å bedre fysioterapitilbudet i kommunen slik at tjenestene utføres kvalitetsmessig etter dagens behov.

I 2015 vil virksomheten starte et arbeid med å skape en tydeligere profil for fysikalsk avdeling. Der det kommer tydeligere frem hvilke tjenester vi tilbyr, og oppdatere kontaktinformasjon og informasjon på kommunens nettsider. Fysioterapiavdelingen ønsker å fremstå som mer brukervennlig.

Det skal lages mer konkrete mål for tjenesten, der vi gjennomgår behovet i kommunen, type pasienter og kompetanse / behov for kompetanseheving.

Fysioterapiavdelingen har og et mål om bedret samarbeid mellom kommunale og private fysioterapeuter.

NAV sosial

NAV Nordreisa jobber i hovedsak etter regelverkene i Folketrygdloven og Lov om kommunale tjenester i NAV. NAV-leder er Roy-Hugo Johansen.

Målet for tjenesten er at NAV Nordreisa skal bidra til sosial og økonomisk trygghet og fremme overgang til arbeid og aktivitet.

Økonomi

Ansvarsområdene som skjøttes i NAV Nordreisa er:
360 – administrasjon av sosiale tjenester
361 – økonomisk sosialhjelp inklusiv kvalifiseringsprogram

An-svar	Oppr budsjett	Rev budsjett	RS 2013	RS 2013
361	3 169 562	5 637 562	5 392 425	1 533 315
360	1 915 927	1 862 304	1 726 508	3 939 345

Medarbeidere

NAV Nordreisa arbeidsstyrke er 9,5 årsverk; 6 statlige og 3,5 kommunale årsverk. NAV leder er Roy-Hugo Johansen.

Blant kommunalt ansatte var sykefraværet i gjennomsnitt 8,7 % for 2014. Tendensen er øket nærvær sammenlignet med året 2013. Det er gjennomført både en kommunal og statlig medarbeiderundersøkelse hvor alle ansatte svarte på begge undersøkelsene. Disse er i etterkant gjennomgått sammen med medarbeiderne.

	Mål	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass		
Arbeidsnærvær	100 %	91,3 %
Årlige medarbeidersamtaler	100 %	
Faglig og personlig utvikling		

Arbeidskapasiteten i kontoret er uendret fra 2009. Dette medfører ett høyt arbeidspress og medfører at det oppbyggende/forebyggende arbeidet ikke kan gjøres på grunn av kapasitetsmessige begrensninger.

Tjenester og resultat

Nordreisa kommune har innlemmet tjenestene som kommunene er pålagt å legge inn i NAV – kontoret; økonomisk sosialhjelp og nødbolig med tilhørende råd

og veiledning, gjeldsrådgivning samt kvalifiseringsprogrammet (KVP).

Utbetalingsoversikt for noen kategorier:

	2010	2011	2012	2013	2014
Nødhjelp	3070 00	229 706	225000	333000	345086
Boutgifter	300 000	687 802	585000	830000	2149800
Tannbehandling	90 000	297 957	19000	16000	95000
Livsopphold	425 000	760 361	832000	1872000	2139000
Kvalifiseringsstønad					486000

Aldersfordeling på brukere

Brukere	2009	2011	2012	2013	2014
18-24 år	25 %	28 %	35%	32%	30%
25-44 år	53 %	48 %	46%	45%	47%
45-66 år	17 %	21 %	18%	22%	22%
67 år og over	5 %	3 %	1%	2%	1%

De fleste av brukerne av økonomisk sosialhjelp søker supplerende hjelp. Dvs. at brukerne har inntekter eller ytelser, men disse rekker ikke til å dekke inn nødvendige utgifter til livets opphold. Det medfører at når utgifter til livets opphold øker, øker disse brukernes underskudd i forhold til å betjene utgiftene, og de har krav på mer hjelp.

Antallet brukere av sosiale tjenester øker og er eksempelvis økt fra 150 brukere i 2011 til 181 brukere i 2014. Drivere for økning i forbruket i økonomisk sosialhjelp er antallet brukere, lengden på støtten til den enkelte bruker og hjelpebehovets størrelse.

I 2014 var antallet deltakere i kvalifiseringsprogrammet ca. 4 i snitt.

I 2014 søkte NAV Nordreisa midler fra Fylkesmannen til to prosjekter for å få kapasitet til forebyggende arbeid. Fylkesmannen tildelt midler til en av søknadene. Pga. at svaret fra Fylkesmannen kom sent og at tilsettingsprosessen av arbeidskraft i prosjektet tok tid er oppstarten av prosjektet fra 1. jan 2015.

Prosjektet samarbeider med Rus/psykisk helse tjenesten og Nybo, samt Ungdomskontakten i kulturskolen. I tillegg ble det i desember startet forberedelse for at tjenestene i kommunen skal ta i mot brukere med pålagt aktivitetsplikt. Oppstart på dette er beregnet i januar/februar 2015. NAV Nordreisa gjennomfører årlige brukerundersøkelser. I 2014 ble denne gjennomført i mai 2014.

Distriktsmedisinsk senter Nord-Troms

Distriktsmedisinsk senter drives i samhandling og samarbeid med UNN HF. Desentraliserte spesialisthelsetjenester er et ledd i arbeidet med å gi bedre tilgjengelige og likeverdige tjenester for befolkningen i Nord-Troms.

Målsetning for samarbeidet er: å utvikle og etablere kvalitetsmessig gode helsetilbud til pasientene nærmere der de bor og ivareta pasientens behov for et sammenhengende pasientforløp, «rett behandling på rett sted og til rett tid». Samhandling om tjenestetilbud med kvalitet, kompetanse og rekruttering, og å utvikle og drifte integrerte tjenester på tvers av nivåene.

Tjenestene i DMS Nord

Distriktsmedisinsk senter med:

- ◆ Områdegeriatrisk tjeneste, 6 senger
- ◆ Sykestue, medisinsk behandling og observasjon, 4 Senger
- ◆ Fødselshjelp/barsel, 4 senger og kommunejordmordtjeneste med fire Nord-Troms kommuner
- ◆ Hudbehandling
- ◆ Røntgen
- ◆ Teleortopedi, Stomiprojekt, Huntington, faglige nettverk og iBedrift.

Økonomi

Ansvar	Oppri Budsj	Rev budsj	RS 2014	RS 2013
Sykestue	0	152 376	1 284 792	-3 524 392
Fødestue	653 495	708 922	733 070	3 683 746
Omr ger team	0	0	0	1 836 581

I 2014 var sykestue og områdegeriatrisk tjeneste slått sammen til et ansvar. Stillingene på sykepleier hudbehandling og teleortopedi tas også fra samme ansvar

Medarbeidere

Terje Olsen har vikariert som leder frem til sommeren, i august startet Aina Karoline Hagen i stillingen som DMSleder.

Nordreisa skal...
Være en god vertskommune for regionale tjenestetilbud

Gunn A. Næss har vikariert som virksomhetsleder for Sykestue og område geriatrisk tjeneste frem til sommeren,

Personalsammensetningen består av flere profesjoner på grunn av de sammensatte tjenesteområdene: Grunnbemanning sykepleietjenesten: 4,35 hjelpepleiere, 6,82 sykepleiere, 8 timer /uke lege Områdegeriatri og rehabilitering utgjør et team med: 75% lege, 100% fysioterapeut, 100% ergoterapeut, 100%, logoped, 100% geriatrisk sykepleier, 40% sekretær.

Fødsel/barsel/kommunejordmor 5,3 jordmorstillinger. Hanne Johansen er avdelingsjordmor.

Hudbehandling 75% stilling sykepleier

Røntgen: radiograf er ansatt i UNN og ambulerer til Nord-Troms

I tillegg:

20% sykepleier i teleortopedi, sykepleier på hud har stomiprojektet, Faglige nettverk drives i samarbeid med kommunehelsetjeneste, iBedrift er det ansatt 100% fysioterapeut

Det foregår systematisk og utadrettet virksomhet innenfor områdegeriatri. Aktiviteten planlegges samråd med demens- og geriatrinettverket i Nord-Troms. Ansatte har deltatt på "Slagskole", fagkonferanser, kurs, og interne studiedager i regi av UNN. Videokonferanse brukes ofte i opplæringen. I 2014 har en sykepleier gått på masterutdanning i folkehelsevitenskap. Sykestua har behov for å styrke kompetanse på akuttsykepleie, geriatri og kreftomsorg. Ut fra endringer i pasientgruppene har avdelingen fått en fast lege som har ansvar for sykestuesengene. Sykestua har gode muligheter for utvikling ved å ta i bruk ny teknologi, kompetanse og bedre samhandling med spesialisthelsetjenesten. Det er behov for ytterligere avklaringer vedr økonomi og ansvar.

Tjenester og resultat

Aktivitet totalt DMS

Antall liggedøgn totalt er gått opp i 2014. I 2013 var det registrert 76 dagopphold, mens 2014 tall viser også at det drives poliklinisk virksomhet med 84 registrerte pasienter mens 22 har vært inn til observasjon under ett døgn. På føde/barsel er beleggsprosent 10,1%, på rehabilitering % på medisinsk observasjon og behandling 107,81%.

År	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014
Liggedøgn totalt	3114	2919	2636	2641	3245	2691	2812 +føden

Områdegeriatrik tjeneste

Område geriatrik tjeneste er en spesialisthelsetjeneste innen geriatri og rehabilitering. Det er 6 senger tilknyttet tjenesten. Tjenesten er i drift hele året bortsett fra 14 dager i påsken, 8 uker om sommeren og 14 dager i forbindelse med jul og nyttår. Dette gir en liggedøgnskapasitet på 1350 døgn per år.

Rehab og områdegeriatri	2012	2013	2014
Ant innleggelser	64	44	60
Antall liggedøgn	952	689	1238

I 2014 har tjenesten hatt en markant økning på antall innleggelser og liggedøgn. Det er flere ting som har medvirket til dette. Vi har hatt alle terapeutene på plass i teamet (bortsett fra Geriatrik sykepleier som var konstituert til virksomhetsleder halve året, en annen sykepleier vikarierte ved fraværet). I tillegg er det gjort en grundig gjennomgang av Ressursbruk i samarbeid med UNN. Fra mars til september ble det gjennomført felles inntaksmøter med UNN og OGT Midt-Troms.

Fordeling kommunevis			
Kåfjord	7	Vadsø	1
Skjervøy	8	Tana	2
Nordreisa	22	Sør-Varanger	1
Kvænangen	1	Tromsø	7
Lyngen	8	Dyrøy	1
Bardu	1	Karlsøy	1

OGT Nord-Troms har primær inntaksområde Kåfjord, Skjervøy, Kvænangen og Nordreisa. Etter samarbeid med UNN blir det tatt inn pasienter også fra andre kommuner. Områdegeriatrik team har utadrettet virksomhet i de fire kommunene med kommunebesøk, undervisning, veiledning. Siden Lyngen også har hatt flere innleggelser på OGT vil teamet også dra på kommunebesøk dit.

Nordreisa skal være et utviklingsorientert regionsenter basert på godt naboskap og samarbeid.

Medisinsk behandling og observasjon—sykestue

Det er fire sengeplasser på sykestuen, som er operativ alle dager i året. Avtalen med Helse Nord og UNN HF om drift av Sykestuesenger går ut 2015, så det jobbes med å finne løsning på videre finansiering. Det har også blitt jobbet med tilrettelegging i form av ombygging, for cellegiftbehandling på Sykestuen. Dette er i samarbeid med Nordreisa kommune.

	Antall innleggelser	Gjennomsnitt Liggedøgn
2010	202	5,4
2011	219	5,9
2012	332	4,9
2013	320	5,7
2014	297	5,3

I 2013/2014 gikk man over fra manuelt registreringssystem til registrering på data, det er dermed blitt noe feil i hvordan pasienter er blitt registrert inn og ut på Sykestuen. Ut fra tall vi får ut: Antall innleggelser og liggedøgn er på det samme som 2013. Man ser fremdeles trenden med overføring og tidlig utskrivning av dårlige pasienter fra UNN.

Pasientgrupper

Ved gjennomgang av pasientregistreringer foretatt i avdelingen er de største diagnosegruppene: kreft og infeksjoner og sykdommer i luftveiene, redusert allmenntilstand rus/psykiatri og væskebehandling og transfusjoner, hofte/lårskader.

	2010	2011	2012	2013	2014
Innleggelser totalt	202	216	332	297	297
Fra hjem	159	168	238	244	203
Fra UNN	36	43	87	47	38
Fra andre	7	5	5	6	6
Utskrevet hjem	169	160	211	203	173
Videre til UNN	43	47	76	51	32
Til sykehjemmet	7	7	27	5	23
Døde	10	7	13	8	14

Tabellen viser at flest pasienter kommer hjemmefra og reiser hjem etter opphold på Sykestuen. Det har vært en økning på utskrevet til Sykehjem og døde i 2014.

Fødestue og kommunejordmortjeneste

Tjenesten er to delt, med fødestue, en spesialisthelsetjeneste i samarbeid med UNN HF og kommunejordmortjeneste som er en primærhelsetjeneste i samarbeid med Kåfjord, Skjervøy og Kvæningen. 3 stillinger er dekket av UNN og 2,3 stillinger gjennom avtale med kommunene.

Fødestuen ivaretar døgnkontinuerlig akuttmedisinsk beredskap innen desentralisert fødselsomsorg og kommunejordmortjeneste etter "Sonjatunmodellen".

Fødselstallet ved fødestua er som forventet ut fra antall gravide i region. Ulike situasjoner ved fødestua gjennom året gir oss bekreftelsen på nødvendigheten av fortsatt opprettholdelse av tilbudet slik det er i dag. Akuttberedskapen som fødestua har er viktig for opplevelsen av trygghet blant de gravide og deres familier.

Fødestuen bruker TWEAK som kartleggingsverktøy i forhold til alkoholforbruk hos gravide. EPDS brukes som kartleggingsverktøy for å fange opp depresjon hos gravide og barselkvinner og AAS brukes verktøy for å kartlegge vold mot gravide. Dette har gitt oss mer kunnskap og forståelse om de ulike teamene. Antall barsel opphold fra UNN har vært lav. Dette skyldes nedkortet barseltid, ingen overflyttinger med rutefly før etter 48 timer, samt informasjon til gravide/barselkvinner om forlenge barseloppholdet ikke har vært god nok fra verken fødestua eller UNN sin side.

Av jordmorstillinger har avdelingen 3 stillinger fra UNN HF og 2,3 stillinger fra Nord Troms kommunene. Av disse stillingene står 30 % vakant. Vakante stillinger er utfordrende i forhold til avvikling av ferier og økonomi. Det er generelt vanskelig å rekruttere til jordmor yrket utenom byer.

Lokalitetene til fødestua er nedslitte, det er behov for oppgradering både bygningsmessig og inventarmessig i

ÅR	2010	2011	2012	2013	2014
Ca ant gravide i opp-taksområdet	132	87	100	108	105
Antall Svangerskaps-kontroller		734	816	839	722
Antall fødsler på fødes-tuen	27	25	19	32	26
Dødfødsel	0	0	0	0	0
Antall barselopp hold andre sykehus (fra UNN)	24	16	19	9	9
Ikke planlagt hjemme-fødsel/ trans- portfødsel	1	0	4	1	0
Ant. Transporter org. fra fødestuen	59	25	53	37	41
Poliklinisk konsultasjon ved fødestua	494	256	298	207	267
Transport med jord- mor følge	24	4	8	8	6
Antall liggedøgn totalt	151	132	159	147	104

forhold til dagens standard.

Hudbehandlingsenhet

Hudbehandlingsenhet er spesialisthelsetjeneste drevet i samarbeid med UNN HF. UNN har faglig systemansvar, ansvar for konsultasjoner og det medisinske faglig ansvarlig ligger hos hudlege UNN.

Tjenesten utføres ved ambulerende hudlege som er ved DMS Nord-Troms 1 til 2 ganger i måneden. Der er daglig behandling med lys, bad og sårbehandling foretas av lokal sykepleier med spesiell kompetanse innenfor hudbehandling. Det brukes også videokonferanse og bilde-diagnostikk når lege ikke er tilstede.

To sykepleiere dekker til sammen 75% stilling. UNN styrer aktiviteten i enheten og det har vært en økning av

	2010	2011	2012	2013	2014
Ant konsult	1224	1358	1165	669	1148

konsultasjoner i 2014 i forhold til 2013.

Radiologi

UNN HF har faglig systemansvar og medisinsk ansvar. Ansvar for henvisninger har kommuneleger og leger ved UNN. Det er ansatt radiograf som UNN har arbeids-giveransvar for. Åpningstid er fra 08.00—15.30 man-dag—fredag, med radiograf i bakvakt resten av døgnnet.

	2010	2011	2012	2013	2014
Ant. Under-søkelser	2138	2098	2896	2768	

Fordeling kommuner	Ant. under-søkelser
Nordreisa	1199
Skjervøy	763
Kvænangen	307
Kåfjord	549
Andre	420

Andre tjenester

Spesialist øre/nese/hals og audiolog.

Nordreisa kommune har avtale med Helse Nord vedrørende ambulerende øre/nese/hals spesialist Bjørn E. Solem, Ishavsklinikken, Tromsø.

Faglige nettverk

Geriatrici/demens, Rehabilitering, Kreftomsorg/lindrende behandling, Lungenettverk, Rus og psykiske lidelser. Faggruppene har ikke vært i drift i 2013 pga kommunens økonomi.

Nordreisa skal...
Skal ha et faglig og likeverdig tilbud av spesialisthelsetjenester rettet mot innbyggernes behov

Prosjekter

Teleortopedi – desentralisering av ortopediske konsultasjoner ved hjelp av telemedisinske løsninger .Ansvar for konsultasjoner: Forskningsstipendiat dr med Astrid Buvik. 20% stilling sykepleier og som deles av to sykepleiere med arbeidssted laboratoriet ved legeseksjon. Stomipoliklinikk—Prosjektet er planlagt som et randomisert studie der bruk av videokonferanse sammenlignes med dagens tradisjonelle polikliniske konsultasjon. Videokonferanse med overføring av lyd og bilde fra lokalt DMS hvor pasient sammen med lokal sykepleier, som har fått opplæring av stomisykepleier UNN, og lege/sykepleier på stomi/sårpoliklinikken UNN. Hensikten er å forebygge stomiporblemer som lekkasjer, hudproblemer, avdekke stomibrokk, prolaps, løssiing med mer.

I-Bedrift

Et samarbeidsprosjekt mellom UNN HF, Nav og Nordreisa kommune med mål om å stimulere til nærversarbeid på arbeidsplassen. En fysioterapeut i 100% stilling er ansatt og finansiert av UNN, i tillegg kommer lokal IA rådgiver fra NAV.

Utviklingsavdelingen

Utviklingsavdelingen omfatter fagområdene næring, jord- og skogbruk, veterinærtjenesten, kultur, bibliotek, kulturskole, kino, ungdomsråd og Point/ungdommens hus, miljø, motorferdsel, viltforvaltning, kart, oppmåling og planlegging. I tillegg har avdelingen vært inne i 15 større og mindre et- eller flerårige prosjekter. Samlet har disse prosjektene årlig fått tilsagn om ca 3 millioner. I tillegg har kommunen fått 2,8 millioner til bredbåndutbygging.

Det er i løpet av året gjennomført en omorganisering som medfører at kultur flyttes til Oppvekst- og kultursekretoren fra 2015.

Det politiske ansvaret er fordelt mellom driftsutvalget, oppvekstutvalget og nærings- og kulturutvalget.

Økonomi

Driftsbudsjettet for 2014 for kapittel 14 viser et mindreforbruk på kr 606 190. Tallene (nettotall) fordeler seg som følger:

Budsjett opprinnelig	Budsjett revidert	Regnskap
10 277 740	10 434 048	9 827 858

Hovedgrunnen til underforbruket ligger i at det i løpet av året har vært flere sykemeldinger/permisjoner, der det ikke har vært tatt inn vikarer. Innenfor noen av de andre underansvarene er det mer- eller mindreforbruk i forhold til budsjettet.

Medarbeidere

Personalsituasjonen er på et minimum i forhold til de oppgave avdelingen er satt til å løse. Enkelte oppgaver tar lenger tid en planlagt og andre oppgaver blir utsatt. Gjennomsnitt sykefravær i avdeling var 7,5 % i år mot 6,6 % i 2013. Dette var litt svakere enn målsettingen på arbeidsnærvær på 95 %.

Næringsutvikler har i perioder vært omdisponert til arbeidet med kommuneplanens arealdel, i tillegg til at 20 % har vært kommunens egenandel til Omdømmeprojektet i Nord-Troms og 20 % i permisjon for fullføring av mastergrad. Fra august 2014 kom næringsutvikler tilbake i full stilling

	Mål	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4,9
Arbeidsnærvær	92 %	92,5 %
Årlige medarbeidersamtaler	100 %	100 %
Faglig og personlig utvikling	-	4,3

Tjenester og resultat

Utviklingsavdelingen har behandlet 216 delegerte saker mot 201 saker i 2013. Videre ble det også behandlet ca 200 tilskuddssøknader av forskjellig art innenfor jord- og skogbruk. Utviklingsavdelingen jobber fortsatt med mange prosjekt og tiltak i tillegg til daglig drift.

Det er ikke gjennomført brukerundersøkelser i løpet av året, men kvalitetsmålene er evaluert innenfor hver fagområde under.

Næring

Nordreisa skal ha et næringsliv som er preget av nyskaping, bærekraft og vekst. I dette legger kommunen opp til å være en ja-kommune som i sin forvaltning av arealer gir forutsigbarhet og gode rammevilkår for utvikling. Kommunen skal være en døråpner opp mot investorer og øvrig virkemiddelapparat

Kommunen fikk i 2014 kr 1 230 000,- til kommunalt utviklingsfond. 200 000 kr av disse er øremerket til regionalt samarbeid. Fra kommunens driftsbudsjett ble det bevilget 415 750,-. Det er i år behandlet 21 nærings saker mot 31 i 2013. Det er videre sluttbehandlet 61 saker administrativt, mot 57 året før. Næringsutviklers arbeid er i hovedsak saksbehandling i forhold til ansvarsområdene næring, infrastruktur og samferdsel. Næringsutvikler har også hovedansvaret for prosjektene; bredbåndutbygging, forstudie om dypvannskai, Nasjonalparklandsby, helårsvertprosjektet og Omdømmeprojektet. Næringsutvikler skal være fagressurs på området næringsutvikling/ bedriftsutvikling og være konsulterende i forhold til kunder og kollegium.

Jordbruk

Antall jordbrukssaker har gått ned, men en gledelig utvikling er to generasjonsskifter som ble gjennomført i løpet av året.

Ant søknader	2012	2013	2014
Delingssøknader	38	42	39
Konsesjonssøknader	14	5	12
Prod tilskudd landbruk	113	113	106
Avdragsfrie lån melkekvote	4	0	0
Spes miljøtiltak landbruk	10	6	8
Tilskudd avløser v sykdom mv	34	29	16
Finansiering Innovasjon Norge	3	3	9
RMP Reg miljøtilskudd	36	13	21

Innen ordningen Regionalt miljøprogram (RMP) behandlet kommunen 18 søknader og i tillegg behandlet vi tre søknader for Skjervøy kommune.

Kvalitetsmålet om 0 saker påklaget for saksbehandlingsfeil, er oppnådd.

Tap av beitedyr til rovdyr har i mange år vært et stort problem i Nordreisa. Tapstallet i 2014 (kun sau) ligger mellom 3 og 13 %, for lam ligger den mellom 11 og 27 %. Rødrevbestanden er redusert de siste åra. Det antas at dette har en positiv innvirkning på spesielt lammetapene.

	2012	2013	2014
Tap av beitedyr	8 %	12 %	8 %

Prosjekt kadaversøk

Prosjekt kadaversøk med hund ble videreført i 2014, men nå med 38 radiobjeller fordelt på åtte besetninger. Prosjektet er i samarbeid med Nordreisa sau og geit. Kommunen var med i styringsgruppa og hadde ansvaret for ansatte og økonomi, mottak av sporlogg til kart- og analysearbeid, oppfølging av feltpersonell og sluttrapportering til Fylkesmannen. Resultatene for tradisjonelt kadaversøk er dårlige. Ekvipasjene finner kadavrene så seint at det ikke er mulig å fastslå dødsårsak. Erfaringene med radiobjeller var meget positive. Da finner en dyrene så raskt at det er mulig å fastslå dødsårsak, eller i beste fall finner dyr som fortsatt er i live.

Prosjekt grunneiers tillatelse

På bakgrunn av de høye tapstall i beitenæringen, ble det ved årsskiftet 2013/2014 satt i gang et interkommunalt prosjekt for Nord-Troms, der formålet er innsamling av grunneiers tillatelser for utøving av jakt på rovvilt. Prosjektet vil i første omgang gjelde kommunene Kåfjord og Nordreisa. For å effektivisere uttaket er målet å innhente jakttillatelse for rovvilt over størst mulig områder.

Prosjektet vil kunne bli et viktig bidrag til effektivt uttak av rovvilt. Rovviltjakt i vårt område er først og fremst aktuelt for artene jerv (lisensfelling) og gaupe (kvotejakt). Prosjektet er støttet av Fylkesmannen med kr 500 000.

Arbeidet med gårdskartoppdatering ble ferdigstilt i desember. Nå går kommunen over i en periodisk ajourhold av AR5 basen der kommunen har eieransvaret til dataene og skal oppdateres på fylkesnivå etter avtale.

Nordreisa kommune skal ha en naturressurs- og miljøpolitikk som er bærekraftig og sikrer natur og miljø for fremtidige generasjoner.

Skogbruk

Satsingen på bioenergi i kommunen fører til større aktivitet i skogen. Det er i løpet av året gjennomført flere store drifter. Framover vil den satsingen gi økt aktivitet i skogen med både vegbygging, hogst og skogkulturaktivitet. I løpet av året er arbeidet med hovedplan for skogsveg ventet avsluttet i 2015. Planen vil være viktig i forhold til utbygging av skogvegnettet i kommunen.

Av informasjonstiltak ble det holdt en skogdag i Straumfjorden. Tema var hogst i gammelt plantefelt og videreføring til bygningsmaterialer.

	2012	2013	2014
Ant søkn skogkultur	9	12	7
Ant dekar tilplantet	104	18	29
Ant søkn tilskudd råstoff bioenergi	17	4	

Miljø

Nordreisa skal...

Ha en naturressurs- og miljøpolitikk som er bærekraftig og sikrer natur og miljø for fremtidige generasjoner.

Miljøoppgavene er fordelt på flere stillinger i avdelingen. Det er jobbet prosjektrettet i forhold til tilrettelegging.

Energi- og klimaplanen for Nord Troms ble vedtatt i kommunestyret i juni 2010. Et av tiltakene er igangsetting av Energisparekontrakter, EPC. Utredningsfasen ble avsluttet i desember med vedtak om investering i flere kommunale bygg i 2015.

Videre har avdelingen ansvar for motorferdselsaker.

Motorferdselssaker	2012	2013	2014
Ant møter disp utvalg	8	14	9
Ant saker disp utvalg	43	35	25
Ant saker adm beh	137	94	156

Kvalitetsmålet om 0 saker påklaget for saksbehandlingsfeil, er oppnådd.

Vilt

Det var i 2014 55 kandidater som besto jegerprøveeksamen.

Kvalitetsmålet om 0 saker påklaget for saksbehandlingsfeil, er oppnådd.

Vilt	2012	2013	2014
Tildeling av elg	74	73	77
Felling av elg	55	59	64
Ant ettersøk	7	10	13
Ant felling av rev	220	93	55
Antall felling villmink	38	20	8

Veterinærtjenesten

Den interkommunale veterinærtjenesten i Nord Troms (Kåfjord, Nordreisa, Skjervøy og Kvæningen) har ansvar for kommuneveterinærordningen (dagtid) og veterinærvaktordningen (kveld, natt og helger). Kommuneveterinærordningen mottar fortsatt stimuleringsstilskudd fra Staten. Tilskuddet i år var på 335.000. Disse midlene brukes til å lønne to kommuneveterinærer som gjør at arbeidsbelastningen for veterinær-samarbeidet har blitt betydelig bedre, samt gitt et bedre tilbud til bøndene. Videre har kommunen avtale med fem veterinærer som sammen dekker veterinærvaktordningen. Kostnadene med veterinær-vakt dekkes i sin helhet av staten.

Kart/oppmåling/GIS

Samarbeidet innenfor kart- og oppmåling med nabo-kommunene Kåfjord og Kvæningen har hatt en fin og positiv utvikling i løpet av 2014. Vi har ansvaret for kart-oppdatering, oppmåling og føring av matrikkelen i Kvæningen og Kåfjord kommune.

Oppgavene gikk for det meste ut på kart- og oppmålingsforretning, innmåling av bygninger og oppmålingsteknisk bistand til kommunens egne prosjekter har vært prioritert.

Ant oppmålingsforretninger	2012	2013	2014
Nordreisa	42	36	58
Kåfjord	21	19	25
Kvæningen	21	29	14

Kvalitetsmålet om 0 saker påklaget for saksbehandlingsfeil, er oppnådd.

Kommuneplaner

Kommuneplanens samfunnsdel ble vedtatt i mars 2013. Det er i år jobbet med å realisere flere av samfunnsdelens mål ved bl.a. å sette av tiltak som krever arealer i arealdelen, samt å følge opp handlingsdelen.

Kommuneplanen arealdel for Nordreisa kommune 2014-2026 ble vedtatt i mars. Planen var til førstegangshøring i 2013, og på annen gangs høring fra medio desember 2013 til ultimo januar 2014. Det kom inn 54 høringsinnspill. Disse ble bearbeidet i februar. Deretter gikk planen til politisk sluttbehandling i driftsutvalget, og deretter endelig vedtak i kommunestyret.

Ved vedtak gjensto det fortsatt fem innsigelser til planen. Gjennom to meklingsrunder med Fylkesmannen i Troms ble det funnet løsninger på fire av innsigelsene. Disse arealene ble stadfestet av kommunestyret i desember 2014. Det siste området sendes til Kommunal- og moderniseringsdepartementet for endelig avgjørelse i 2015.

To private reguleringsplaner ble vedtatt i 2014. Det ble meldt oppstart for fem kommunale reguleringsplaner, hvorav én også ble sendt på høring. I tillegg er det avholdt møter om flere nye private planer

Etter to års arbeid ble kystsonenplan vedtatt av kommunestyret i desember. Arbeidet har vært organisert som et interkommunalt prosjekt i samarbeid med Skjervøy kommune. Planprosessen ble kjørt samlet, mens sluttbehandling ble gjort i hver kommune. Prosjektet har vært ledet av ekstern prosjektleder. Ved vedtak gjensto det en innsigelse for ett område. Denne saken går videre til meklings hos Fylkesmannen.

Nord Troms plankontor er fra i år organisert direkte under rådmannen og har sin egen årsmelding.

Kulturskolen

Kulturskolen hadde første halvår 82 elever til instrumentopplæring mot 79 i fjor. Andre halvår har vært preget av lav aktivitet i kulturskolen. Dette skyldtes avvikling av flere langvarige permisjoner og vakanse i ledertilling. Fra skolestart august hadde kulturskolen kun en lærer i ordinær undervisning. Det ble av samme årsak heller ikke arrangert elevkonserter ved semesterslutt.

Det ble i samarbeid med Nordreisa bibliotek søkt om kulturskoleutviklingsmidler gjennom kulturskolerådet til et prosjekt innen kreativ skriving. Dette fikk kulturskolen støtte til, men pga. omorganisering ble prosjektstarten utsatt til 2015.

Kunstkursene i kulturskolen er blitt gjennomført som tidligere og med forholdsvis stor etterspørsel, tema er keramikk, tegning/maling og sy-kurs. Vi ser at etterspørselen til denne type kurs er økende. En god del voksne som deltar på disse kursene.

Point

Aktiviteten på Point har hovedsakelig vært undervisning i kulturskolen. Ungdomsrådet benytter dessuten Point til fast møtelokale. Etter at kommunen fikk tilsagn på søknad om videreføring av ungdomskontaktprosjektet

ble intensjonen om å bruke Point som base for prosjektet gjenopprettet. I tillegg benytter en del av det frivillige kulturlivet lokalene på Point. Stjernekoeret har sine faste øvinger her, «gammeldansen» har sine ukentlige danseøvinger her gjennom vinteren samt tre lokale band øver jevnlig her.

Lokalmønstring ble arrangert på Point fredag 21. februar. 16 av de 19 påmeldte ble sendt videre til fylkesmønstring. Den lave deltakelsen har holdt seg over flere år, til gjengjeld ser vi høy kvalitet på bidragene. Skolene er i stor grad fraværende når det gjelder bidrag til lokal kulturmonstring i Nordreisa. Konsekvensen av dette er

at UKM Nordreisa ikke er et godt parameter for kulturproduksjon blant barn og unge i kommunen.

Den kulturelle skolesekken

Det utbetales årlig DKS spillemidler fra Troms fylkeskommune. Målsettingen med Den kulturelle skolesekken er at ordningen skal legge til rette for at elever i skolen lettere skal få tilgang til et profesjonelt kulturtilbud og gjøre seg kjent med og utvikle forståelse for kunst og kulturuttrykk av alle slag. Lokale målsettinger skal reflektere mål som er satt innenfor kultur- og oppvekstsektoren, jmf. kommuneplanen samfunnsdel for Nordreisa. Gjennom DKS skal vi arbeide for på ta vare på og synliggjøre lokal kulturarv og gjennom aktiv involvering skal DKS bidra til kunnskap og identitetsdannelse hos elevene, og være med på å prege lokale skoleplaner. Målsettingen for 2014 ble nådd og alle elever i skolene og barnehagene mottok profesjonelle kunstuttrykk i løpet av skoleåret.

Den kulturelle spaserstokken

Den kulturelle spaserstokken er en nasjonal kultursatsing som har som mål å sørge for profesjonell kunst- og kulturformidling av høy kvalitet til eldre. Kommunen søker årlig, og får midler som brukes til å kjøpe konserter. Det er løpet av året avholdt flere konserter på alle tre sykehjemmene.

Ungdomskontakt

Etter søknad og tildeling videreføres prosjektet ungdomskontakt som et rusforebyggende prosjekt. Prosjektet er lagt under Rus og psykisk helse og skal samtidig jobbe tett med kulturavdelingen, derfor er den daglige oppfølgingen av prosjektet lagt til kulturleder.

Ungdomskontakten har Point – Ungdommens hus som base for prosjektets tiltak og aktiviteter. Kulturskolen blir en viktig bidragsyter til prosjektet og samarbeid mellom disse to sees på som avgjørende. Ungdomskontaktprosjektet skal arbeide på to nivåer:

- ◆ Tiltak for det generelle ungdomsmiljøet
- ◆ Spesifiserte tiltak mot personer og grupper som har eller står i fare for å falle utenfor samfunnet, da med tanke på rus, psykisk helse, mobbing, kriminalitet, og lignende

Kino

Digitaliseringen i 2011 medførte et stort løft for kinosdrifta, besøkstall og publikums filmopplevelse. Besøktallene har siden økt formidabelt og viser at kinoen har en sterk posisjon i kommunen og er en viktig del av kulturlivet i Nordreisa. Den favner alle deler av befolkninga.

kino	2010	2011	2012	2013	2014
Ant publikum	1854	2657	2847	3512	3272

At besøkstallene sank litt i 2014, setter vi i sammenheng med en generell nedgang i hele landet. På tross av dette, økte omsetninga i billettsalget med 2,4 %. Det kom 199 filmer i ordinær kinodistribusjon i 2014. Av disse ble 44 satt opp i Nordreisa. I Nordreisa var 7 av de 10 mest sette filmene norske. Dette gleder både norsk filmproduksjon og norsk kinodrift.

Kinoen satte opp 4 skoleforestillinger med norske filmer og 204 elever i grunn- og videregående skole fikk glede av dette.

Kinoen har også etablert et godt samarbeid med den nye filmklubben i Nordreisa. I enkelte tilfeller leier filmklubben lokaler, utstyr og personell fra kinoen på digitalt overførbare filmer.

Markedsføring tar en stor bit av de samlede ressursene kinoen har, både økonomisk og tidsmessig. Kinoen informerer om filmtilbudet bredt og på flere måter, ved avisannonser, filml plakater, flyers, kommunens websider og på e-post. På facebook-siden til Nordreisa kino har i dag 879 følgere.

Kultur- og tilskuddsmidler

I likhet med 2013 ble de kommunale kulturmidlene til lag og foreninger også i 2014 redusert med kr 145 000. De resterende midlene, kr 470 000, ble fordelt til 36 søkere. De fleste tilskuddene ligger fra 1 000 til 10 000 kr, men noen større enkeltbeløp som utbetaling av kommunal andel til bygging av spillemiddelanlegg, trekker opp gjennomsnittet. Fylkeskommunen tildelte kr 132 500 i Fysakmidler til ti tiltak og kr 35 000 i midler til frivillig kulturarbeid/kulturtiltak til to tiltak i Nordreisa. Kommunen hadde én ny søknad om spillemidler og tre søknader som ble gjentatt fra året før. En av søknadene fikk tilsagn om midler: Nordreisa il sin søknad til flomlys Ymber arena.

Halti

Driften av Halti-bygget gjøres av servicevertene. Det fungerer bra og gjør at det er nærhet til brukerne av bygget. Turistinformasjonen ble fra juni i år flyttet ned til Sørkjosen pga. byggearbeidene, og har vært drevet i samarbeid med Nord Troms museum og Kronebutikken. Ansvaret har vært hos kommune gjennom Helårsvert-prosjektet.

Digitalt møterom på Halti, Ishavstudio, ble oppgradert til "digitalt senter" i 2010. Dette fungerer godt og er et svært viktig rom for bla studentene. ved Nord Troms studie-senter

Biblioteket

Nordreisa bibliotek består av hovedbibliotek på Halti. I tillegg har man bokbussen som besøker nesten alle grunnskoler og barnehager i kommunen. På bokbussen har utlånet økt med 12 %. Ved hovedbiblioteket har utlånet holdt seg stabilt. Vel 30 % av bibliotekets utlån er fra bokbussen. For hovedbiblioteket er besøket i år gått litt

ned. Dette skyldes trolig byggearbeidene i forbindelse med nye Halti. Besøket på bokbussen har steget.

Andre tiltak og prosjekter

- Lesefestival i Nordreisa (april).
- Sommerlesekampanjen "Les for svingende". Ca 200 barn deltok.

Andre satsningsområder og aktiviteter har vært Studiebibliotek, tilrettelegging av bibliotek tjenester for voksne studenter. I tillegg er biblioteket en viktig "møteplass" i lokalsamfunnet – ulike arr. i løpet av året; utstillinger, foredrag, forfattertreff, konsert, strikkekafe, m.m.

Viktigste satsingsområde i 2014 har vært prosjektet "Framtidens kunnskapsarena" et bibliotekprosjekt i Nord Troms Et treårige prosjektet startet opp september 2011. Prosjektet skulle avsluttes høsten 2014, men blir videreført til mai 2015.

Det vært gjennomført mange regionale prosjekttiltak i våre seks Nord-Troms kommuner:

- ♦ Ole Bok» med målsettingen å skape leselest og leseglede for barn under skolealder: nyfødte, 2, 4, og 6 åringer.
- ♦ Trespråklig eventyrturne på norsk, samisk, kvensk til førskolebarn og første trinn.
- ♦ Paaskiviikko-turne med bokbussen til alle 5 klassinger i regionen
- ♦ Forfatterbesøk av Endre Lund Eriksen via lydbilde til 8. trinn
- ♦ Sommerlesekampanjen «Les for svingende» med påfølgende Bokfest på høsten
- ♦ IBBY norsk barnebokforum - lydbildekurs med god deltakelse fra bibliotek, barnehage og skole.
- ♦ Bibliotekkurset «Nord- Troms Rundt» hvor målet er å øke de bibliotekansattes kompetanse om regionen og utvikle av det regionale biblioteksamarbeidet. Det ble i år arrangert i Nordreisa.

Kvenkultur

Kommunen samarbeidet med Halti kvenkultursenter om kvenske saker. Spesielt gjelder dette arrangementene i Nordreisa under Paaskiviikko.

Nord Troms friluftsråd

I løpet av første halvår ble det gjennomført en prosess for etablering av Nord Troms friluftsråd, bestående av kommunene, Kvænangen, Nordreisa, Skjervøy og Kåfjord. Saken ble behandlet i alle kommunene, og den 6. november ble friluftsrådet formelt stiftet.

Friluftsrådet skal i samarbeid med deltakerkommunene, andre offentlige myndigheter og organisasjoner, fremme allsidig og miljøvennlig friluftsliv i den regionen deltakerkommunene omfatter, til beste for befolkningens trivsel og helse.

Friluftsrådet er organisert med et politisk valgt styre på fire personer, en fra hver kommune og en samarbeidsgruppe bestående av en fagperson i fra administrasjonen i hver kommune. For å lede arbeidet ble det rett før jul tilsatt daglig leder i 60 % stilling.

Andre prosjekter

Utviklingsavdelingen har i år hatt aktivitet knyttet til prosjekt- og utviklingsarbeid. Samtlige prosjekter har helt eller delvis ekstern finansiering hvor kommunal andel stort sett omfatter egeninnsats fra utviklingsavdelingen. Her prosjektene oppsummert:

Halti II—Byggearbeidet har pågått hele året og det planlegges ferdig 30. april 2015.

Nasjonalparklandsby/Nasjonalpark-kommune. Storslett nasjonalpark-landsby fikk i 2014 kr 269 000 til diverse tiltak knyttet til kommunens informasjonsarbeid, miljøsertifisering og vertskap. I Landsbystatusen gjelder til

2018 og styringsgruppen tar høyde for full satsning de siste 3 årene.

Helårsvert. Det ble i 2012 igangsatt et prosjekt som skal ivareta det lokale arbeidet med hensyn på informasjonsarbeid, vertskap og reiseliv.

Samhandlingsprosjektet i Halti startet opp for å utvikle innholdet i nye Halti. Lenge før bygget er ferdig startet den store jobben med å planlegge for å levere gode opplevelser, tjenester og innhold – for å løfte perspektivet til å være et kraftsentrum for utvikling av kultur, natur og næring i Nord-Troms. Prosjektet startet i januar 2014 og er finansiert av Troms fylkeskommune med kr 1.050.000 og er toårlig prosjekt som avsluttes i 2015.

Tilretteleggingsprosjekter— I samarbeid med Halti nasjonalparksenter og flere grendelag er tiltaket 5 på topp og 10 på topp videreutviklet i år. Antall topper er utvidet. I 2014 var det 273 registrerte deltakere, en reduksjon på ca 17 % fra i fjor.

Andre oppgaver

Kommunens hjemmeside og Facebook. Facebook har blitt en svært viktig kommunikasjonskanal for hele kommunen. Vi har i dag over 1230 følgere på Facebook.

Kontakt overfor Tornedalsrådets kultur- og næringsgruppe. Aktiviteten i rådene har vært lav i 2014, med henholdsvis 1 og 2 møter i gruppene.

Fiberutbygging i distriktene. Bredbånd er utbygd i Straumfjord-Steinsvik, Hamneidet og Flatvoll-Tangen i løpet av året. Totalramme 5,5 millioner. Anlegget forventes ferdig i 2015.

Teknisk avdeling

Ansvarsområdet for teknisk avdeling er forvaltning av kommunens eiendommer, vann, avløp, slam, renovasjon, brann, feiing, havn, forurensningsmyndighet, bygningsmyndighet, utleie og vedlikehold av kommunens bygningsmasse.

Avdelingen har også ansvar for gjennomføring av alle kommunale utbyggingsoppgaver samt tilsyn på elveforbygninger i Reisadalen, Oksfjorddalen og Rotsunddalen.

Økonomi

Ans var	Oppr. Budsjett	Rev Budsjett	Rs 2014	RS 2013
500	139 214	139 214	238 670	11 751 327
600	29 901 587	30 060 776	32 217 694	17 424 461

Fra og med 2014 er kap 5 rent selvkostkapittel som omfatter vann, avløp og feiing. Øvrige ansvar er flyttet over til kap 6 som nå omfatter alle områder innenfor teknisk avdeling unntatt selvkostområdene.

Teknisk avdeling har hele 2014 driftet avdelingen på et minimum men holder likevel ikke budsjett. Avvik i kap 5 skyldes underdekning på feietjenesten. Merforbruk i kap 6 på kr 2 156 918 skyldes i hovedsak akutte vedlikeholdstiltak bygg, EPC prosjekt samt energiforbruk på bygningsmassen, utgiftsdekning rullerløypa samt for lavt vikarbudsjett for renhold. Flere stillinger har helt eller delvis stått vakant eller uten vikar ved sykefravær i 2014.

Medarbeidere

Enhetsleder er Roy Jørgensen som rapporterer direkte til rådmannen. Siste 1/3 av året har Hilde Henriksen vært konstituert i stillingen.

Personalressursen er lav i forhold til oppgaver som avdelingen er satt til å løse.

Gjennomført medarbeiderundersøkelse viser at arbeidsmiljøet er svært bra, likevel er det forbedringsmuligheter særlig innenfor renhold. Prøveordninga der personalansvar for renholdere er lagt til de ulike virksomheter, bidrar til mer utfordrende arbeidsmiljø for denne gruppa ansatte. Målsetting må være en renholdsleder for hele gruppa og bedre integrering i øvrig organisasjon.

	Mål	Resultat
Stolthet over egen arbeidsplass	4	4,5
Arbeidsnærvær	92 %	86 %
Årlige medarbeidersamtaler	100 %	65 %

Langtidssykdom dominerer sykefraværet i avdelingen. Avdelingen oppnår ikke mål om arbeidsnærvær på 92 %. Størst sykefravær har renhold.

Allsidige arbeidsoppgaver i uteseksjonen

Tjenester og resultat

Vannforsyning og avløp

Vannforsynings- og avløpstjenesten er i 2014 drevet med fokus på begrensning av kostnadsnivå samtidig som kvalitet på tjenester skal opprettholdes. Sprengt kapasitet på gravetjenester har medført redusert gjennomføring av planlagt vedlikehold. Ingen investeringstiltak er gjort på vannforsyningen.

Målsetting om ingen avvik fra drikkevannsforskriften er oppnådd, 8 mindre avvik på kimtall og pH av totalt 98 analyser. 20 % av vannledningsnettet er rengjort.

Avløpsledning Navaren er oppgradert og 2 overvannstiltak gjennomført.

Målsetting om mindre enn 4 kloakktilbakeslag i bygninger der kommunen er ansvarlig for tilbakeslaget, er oppnådd (2 tilbakeslag i 2014). 18 % av avløpsledningsnettet er vedlikeholds spylt i 2014. Rensekrav på kommunens kloakkrenseanlegg er overholdt. Hovedplan avløp 2015-2021 er vedtatt.

Byggesak

Byggesaksbehandlerstillingen sto ubesatt i perioden februar – mars 2014. Målsetting om 80 % av andel saker behandlet innenfor lovpålagt tid er oppnådd. Samtlige 94 innkomne byggesaker er behandlet mens 91 saker er matrikkelført. I tillegg er det behandlet 19 ferdigattester og 14 dispensasjonssaker fra planbestemmelser. Ingen byggesaker er omgjort av Fylkesmannen i 2014 mens en sak er innklaget der avgjørelsen ikke foreligger enda.

Bygg og eiendom

Bygg og eiendom lider av ressursmangel. Vedlikeholdsmidler ble derfor kun brukt på mest nødvendige tiltak. Målsetting om enhetslederens fornøydhetsgrad med vedlikehold av kommunale bygg er ikke mulig å innfri med dagens rammebetingelser.

Målsetting om reduksjon i energiforbruket er ikke oppnådd, men forventes å nås i 2015-2016 gjennom vedtatt EPC-prosjekt.

Svømmebassenget på Storslett samfunnshus er ett av de få svømmehaller fra 60-70 tallet. Her merkes tidens tann godt. I høst ble omfattende reparasjoner av lekkasjer på rør, ventiler og pumpe til svømmebasseng og dusjanlegget gjort. I tillegg utskifting av ødelagte fliser, og reparasjon av ventilasjonsanlegget til bassenget.

Gjengrodde ventiler til dusjanlegget

Sonjatun Helsecenter fikk nytt taktekke på 4. etasje, noe som stoppet vanninntrenging ned gjennom etasjene. Også taktekket på 3. etasje må rehabiliteres, da det er lekkasjer på flere steder. Det ble også foretatt flere ombygginger på Sonjatun, så som kantine for arbeidstrening, fødestue, medisinerom med blanderom for antibiotika og cytostatika. I tillegg flere små ombygginger.

Storlageret på Meieriet fikk forsterket taket og lagt nytt ståltak. Dette grunnet stor fare for de som jobbet der, forårsaket av knekte taksperrer og ødelagte takplater.

To år etter at Storslett skole er ferdig, er det fortsatt en del etterarbeid og ombygging, noe som også går utover driftsbudsjettet.

Brannvern og oljevern

Nordreisa brannvesen har hatt 34 utrykninger, deriblant flere trafikkulykker og 3 større bygningsbranner. Andelen unødige utrykninger har minket, mens alvorlighetsgraden på nødvendige utrykninger har økt.

Det er gjennomført 10 brannøvelser for mannskapene, noe som knapt dekker minimumsbehovet. Trening er svært viktig for å løse krevende og alvorlige oppdrag.

I Nordreisa kommune er det registrert 52 særskilte brannobjekt. Det er meldt 45 tilsyn, hvor 40 er gjennomført.

Brannvernlederkurs for kommunale brannvernledere er gjennomført av brannvesenet. Brannvernuka 2014 ble gjennomført med godt besøk, og er et viktig kontaktpunkt mot publikum for forebyggende brannvernarbeid.

Brannvesenet har solgt tjenester til Kåfjord kommune i 2014. Kartlegging av brannrisiko for Kåfjord samt tilsyn med 2 særskilte brannobjekt for Kåfjord kommune.

Samarbeidsavtale mellom de 4 Nord-Tromskommunene om felles branntjenester er vedtatt i 2014 og skal settes i verk i 2015.

Feiing

Av 2029 ildsteder er det feid 1053 tilhørende skorsteiner. Det er gjennomført 299 tilsyn med fyringsanlegg. Målsetting oppnådd.

Veier og veilys

Vedlikeholdet av vei og veilys ligger langt under det nivå som kreves for å opprettholde dagens standard. Vedlikeholdsetterslepet på begge områder er stort og arbeidet preges av svært streng prioritering. Tilstand på fast dekke på mange veier, er så dårlig at fjerning av fast dekke vurderes for å vedlikeholde veiene som grus-

eier. I tillegg til dårlig toppdekke, er øvrige veielementer i elendig forfatning.

2014 har vært et normal år med tanke på snø og isforhold. Registrerte avvik på brøytestandarden går gradvis nedover, i 2014 er det registrert totalt 3 klager på brøyting på avklart standard.

Mange veilyspunkter har stått og blir stående mørke over flere år. Vedlikehold prioriteres med fokus på trafiksikkerhet og helse.

Vårflommen tok brua—Rotsundelvdalen

Skredområder

Interregional overvåkning av skredområdet på Mettevoll gjennomføres i regi av Nord-Norsk Skredovervåkning. Midlertidig byggeforbud i Rotsundelv er opprettholdt gjennom 2014 da det ikke er gjennomført tiltak som gjør at dette kan oppheves.

«Skrotnisseprosjektet»

Skrotnisseprosjektet ble videreført og avsluttet i 2014. Meldt skrotmengde var mindre i 2014 enn i 2013 slik at prosjektet har hatt sin forventede virkning. Selv om «Skrotnisseprosjektet» er avsluttet, bør kommunen prioritere forurensningssaker for å unngå forverring av skrotmengder på avveier.

Skrot som er fjernet i prosjektet

Parker, idrettsanlegg og grøntanlegg

Drift av disse anleggene er utført av liten bemanning og bruk av sommerarbeidsplasser for ungdom, i samarbeid med landsbyvaktmester. Vedlikehold av anleggene skjer innenfor stramt budsjett.

Vassdrag

Tilsyn av sikringsanlegg i regulerte vassdrag gjennomføres av kommunen ved bruk av elvebåt og befarung til fots. NVE er fagmyndighet. Det er i 2014 registrert skader som er rapportert inn til fagmyndighet.

Utbyggingstiltak

Flere større utbyggingssaker pågår i kommunen der teknisk avdeling er involvert.

Saksfremlegg

Utvalgssak	Utvalgsnavn	Møtedato
3/15	Nordreisa eldreråd	06.05.2015
	Nordreisa kommunestyre	

Uttalelse til stortingsmelding 16 - Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett Melding til Stortinget

Henvisning til lovverk:

Vedlegg

- 1 Uttalelse fra Eldrerådet i Nordreisa
- 2 St.meld. 16 - Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett

Saksprotokoll i Nordreisa eldreråd - 06.05.2015

Behandling:

Eldrerådets innstilling enstemmig vedtatt.

Vedtak:

Eldrerådet i Nordreisa ber kommunestyret i Nordreisa engasjere seg i debatten om Havbruksmeldingen i bl.a. stortinget.

Eldrerådet har laget en uttalelse som kommunestyret kan benytte som grunnlag for sine uttalelser som vi forventer blir sendt til de organ som behandler meldinga.

Eldrerådets innstilling

Eldrerådet i Nordreisa ber kommunestyret i Nordreisa engasjere seg i debatten om Havbruksmeldingen i bl.a. stortinget.

Eldrerådet har laget en uttalelse som kommunestyret kan benytte som grunnlag for sine uttalelser som vi forventer blir sendt til de organ som behandler meldinga.

Krav til miljømessig foravtrykk

Nordreisa Eldreråd går sterkt imot regjeringens forslag til nivå for trafikklyssystem og grenseverdier for akseptabel miljøpåvirkning. Akseptabel miljøpåvirkning må relateres til kvalitetsnormen for villaks. Kvalitetsnormen for villaks fastsetter grenseverdier for kvaliteten til laksebestandene basert på reproduksjon, høstingspotensial og genetisk integritet. Høstbart overskudd av laksebestandene omfattes av denne kvalitetsnormen. Selv en liten reduksjon i de enkelte bestandene vil kunne medføre at hele det høstbare overskuddet blir borte.

Valg av nivå må ta utgangspunkt i at laksevassdragene skal kunne produsere et høstbart overskudd. Meldingen tar utgangspunkt i at man skal kunne akseptere inntil 30 % dødelighet av ville laksefisk forårsaket av lakselus før det skal vurderes om produksjonen skal tas ned, er totalt uakseptabelt. Det innebærer i realiteten at man inviterer til et system for vekst som kun har som målsetting å sikre villaksens overlevelse som art. Da kan myndighetene si at man ivaretar de forpliktelser som Norge har til å ta vare på villaksen i henhold til internasjonale konvensjoner og avtaler. Samtidig er regjeringen villig til å akseptere en påvirkning som vil kunne utradere mulighetene for sportsfiske i svært mange av laksevassdragene. Dette vil ha store negative konsekvenser for tradisjoner og kultur rundt laksefiske i elvene og ha stor negativ betydning for lokalsamfunnene langs laksevassdragene.

Eldrerådet krever at akseptabel påvirkning av lakselus på de ville laksefiskene fra oppdrettsnæringen ikke må overstige følgende verdier i et trafikklyssystem:

- Grønt trafikklys: mindre enn 5 % dødelighet for vill laksefisk
Innebærer lav risiko/påvirkning fra oppdrettsnæringen på de ville laksefiskene der det er sannsynlig at mindre enn 5 % av populasjonen av vill laksefisk dør av lakselusinfeksjon. Kan medføre tilbud om vekst i oppdrettsnæringen.
- Gult trafikklys: 5 – 10 % dødelighet for vill laksefisk
Innebærer moderat risiko/påvirkning fra oppdrettsnæringen på de ville laksefiskene der det er sannsynlig at mellom 5 – 10 % av populasjonen av vill laksefisk dør av lakselusinfeksjon. Eksisterende produksjon i oppdrettsnæringen kan videreføres, men det kan ikke tilbys vekst.
- Rødt trafikklys: mer enn 10 % dødelighet for vill laksefisk
Innebærer høy risiko/påvirkning fra oppdrettsnæringen på de ville laksefiskene der det er sannsynlig at mer enn 10 % av populasjonen av de ville laksefiskene dør av lakselusinfeksjon. Dette medfører krav om redusert produksjon i oppdrettsnæringen.

Miljømessige hensyn må prioriteres

Nordreisa Eldreråd aksepterer ikke at samfunnsøkonomiske vurderinger skal kunne overprøve miljøindikatorne og gi grunnlag for vekst selv om næringen ikke er miljømessig bærekraftig. Det er fullt mulig å oppnå målsettingen om en miljømessig bærekraftig oppdrettsnæringen, og disse målene nås kun dersom kravene og forventningene er konkrete og ufravikelige.

Norsk oppdrettsnæring er i dag etablert som en viktig del av norsk industri. Det som skiller den fra annen industrivirksomhet, er at den ikke drives miljømessig bærekraftig. **Nordreisa Eldreråd** krever derfor at oppdrettsnæringen må underlegges samme strenge krav til miljøpåvirkning og teknisk standard som annen industrivirksomhet, slik at næringen blir miljømessig bærekraftig.

Systemet for miljømessig bærekraftig vekst som foreslås i meldingen er et nødvendig og viktig skritt for å gi rom for vekst. **Eldrerådet** ser det som svært positivt at meldingen tar utgangspunkt i at det er bred enighet om det faglige grunnlaget om at lakselus og rømming er de største miljøutfordringene for oppdrettsnæringen.

Inndeling av kysten i produksjonsområder

Nordreisa Eldreråd støtter forslaget om å inndele kysten i produksjonsområder. De faglige anbefalingene fra Havforskningsinstituttet om 11 – 13 produksjonsområder ut fra naturlig avgrensede kystavsnitt med minimal utveksling av lakselus mellom områdene, er et godt utgangspunkt.

Vi ser det som meget positivt at regjeringen slår fast at det ikke skal være anledning til å flytte konsesjoner mellom produksjonsområdene.

Handlingsregler basert på miljøindikatorer

Nordreisa Eldreråd ser også positivt på at havbruksmeldingen legger til grunn at miljøhensyn og hensynet til de ville laksefiskene skal være det viktigste kriteriet for om oppdrettsnæringen tilbys vekst eller ikke. Videre støtter vi prinsippet om å etablere et system basert på handlingsregler med bruk av indikatorer.

Vi støtter opp om at lakselusrelatert dødelighet skal være styrende miljøindikator på produksjonsområdenivå fordi det er avgjørende for å oppnå ønsket effekt for bestander av ville laksefisk. Spredning av lakselus fra oppdrettsanleggene og påvirkningen på de ville laksefiskene skjer på dette nivået.

Lakselus ikke eneste bærekraftsmål

Nordreisa Eldreråd understreker at det også bør være miljøindikatorer for flere bærekraftsmål enn lakselus, og at dette sees i sammenheng med at det etableres et system hvor indikatorer kan benyttes også på konsesjonsnivå. Følgende bærekraftsmål bør legges til tillegg til lakselus:

- Rømming/svinn
- Utslipp/påvirkning på omkringliggende miljø
- Unngå utarming av forfisk-ressurser
- Annen sykdom
- Unngå utarming av rensfisk-populasjoner

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Meld. St. 16

(2014–2015)

Melding til Stortinget

Forutsigbar og miljømessig bærekraftig
vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett

Verdien av forutsigbarhet

Av: Professor Atle Guttormsen, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

I desember 2014 bekreftet Vitenskapskomiteen for mattrygghet at oppdrettslaks er sunt for alle, også barn og gravide. Norske så vel som matvaremyndigheter i mange andre land, anbefaler et betydelig inntak av fet fisk som laks. Gitt at den totale tilgjengeligheten av fet fisk er mye mindre enn det anbefalte konsumet, er økt produksjon av laks et viktig bidrag til bedre folkehelse. Høye laksepriser og svært god lønnsomhet i den norske oppdrettsnæringen er et svært sterkt signal på at verden vil ha mer laks.

Norsk laksenæring har siden 1980 økt produksjonen fra 4000 tonn til fjorårets produksjon på over 1,2 millioner tonn. Det vil si at næringen i dag produserer 14 millioner måltider laks hver eneste dag. Årsakene til næringens vekst er en rekke innovasjoner som har gitt bedre produksjonsteknologi og lavere kostnader samt nye produkttyper, måltidsløsninger og distribusjonskanaler. Dette har ført til at det finnes lakseprodukter for alle måltider fra frokost til kveldsmat, hverdag så vel som helg. Norge eksporterer laks til over 100 land og lakseprodukter og -måltider er tilgjengelige i ulike dagligvare og HoReCa¹-distribusjonskanaler over hele verden.

De siste årene har vi sett at oppdrettslaksens suksess i markedene i form av økt etterspørsel ikke har blitt møtt av en tilsvarende økning i produksjonen. Siden 2005 har vi sett en global knapphet som er reflektert i høye priser og ekstraordinær høy lønnsomhet hos lakseoppdrettselskapene. Denne knappheten skyldes at kombinasjonene av naturgitte forutsetninger og konkurranse med andre brukerinteresser i kystsonen, har begrenset utbredelsen av lakseoppdrett globalt.

Vekst og muligheter for vekst har vært en kontinuerlig diskusjon både i næring og forvaltning. Siden åttitallet har det vært relativt kontinuerlig vekst i produksjonen, men dette har skyldes oppdretternes produktivetsforbedringer like mye som vekstmuligheter tildelt fra myndighetene. Dersom det norske oppdretteventyret skal få fortsette, er en avhengig av at norske oppdrettere får mulighet til å

produsere mer laks. Det kan enten gjøres ved at flere får tillatelse til å produsere, eller ved at de som allerede produserer får lov å produsere mer.

Fra økonomisk teori er det én ting en kan si med sikkerhet om nye vekstmuligheter. Forutsigbar vekst og tilgang til vekst gir størst verdiskaping. I 2004 fikk nordmannen Finn E. Kydland, professor ved UC Santa Barbara, nobelprisen i økonomi, for blant annet «... contribution to... time consistency of economic policy». Kydlands bidrag kan kort forklares med at han viste at dersom myndigheter har mange ulike virkemidler til rådighet, og hvis de hver dag velger å stå fritt når det gjelder hvilke de vil bruke og hvordan de vil bruke dem, så skaper det usikkerhet om fremtidig økonomisk politikk. Denne usikkerheten vil private aktører – bedrifter og husholdninger – måtte forholde seg til, og det vil påvirke måten de tilpasser seg på. Siden denne usikkerheten ikke er naturgitt, men skapt av myndighetene, fører det til feiltilpasninger og redusert verdiskaping.

Kydland og hans medforfatter Prescott argumenterer derfor med at myndighetene bør fjerne denne usikkerheten. Det bør politikere gjøre ved å avskjære seg muligheten til å bruke noen av virkemidlene og ved å binde seg til faste politikkregler. Her er det viktige lærdommer for norsk havbrukspolitikk.

Oppdrettsnæringens totale produksjonsmuligheter er først og fremst regulert gjennom tillatelsessystemet. En må ha tillatelse for å få lov til å drive oppdrett, og tillatelsen sier noe om hvor en kan produsere, hva en kan produsere og hvor mye biomasse en til enhver tid kan ha i sjøen. Tidligere har det også vært begrensninger på innsatsfaktorer som fôr og volum.

Når det gjelder reguleringer og politikk for vekst i oppdrettsnæringen har skiftende regjeringer vist alt annet enn forutsigbarhet. Sett utenfra, har kriteriene for utdeling av nye tillatelser fremstått som en oppvisning i gode ønsker kombinert med en god dose kreativitet. I 2002 ble nye tillatelser utdelt basert på lokal aktivitet og samarbeid, og kvinnelige eiere var prioritert. I 2009 var det bedrifter som ville legge til rette for bearbeiding som skulle få tillatelser, og sist i 2013 var det aktører som kunne vise til miljøvennlige driftsmåter som skulle prioriteres. Kriteriene

¹ Horeca er et forretningsbegrep som brukes om den sektoren innen næringslivet som tilbereder og serverer mat og drikke. Begrepet er satt sammen av første stavelse i ordene hotell, restaurant og café.

har vært uklare, og de fleste tildelingene har ført med seg både klager og sågar rettssaker. Det har heller ikke blitt kontrollert at søkerne faktisk har gjort det de har lovet.

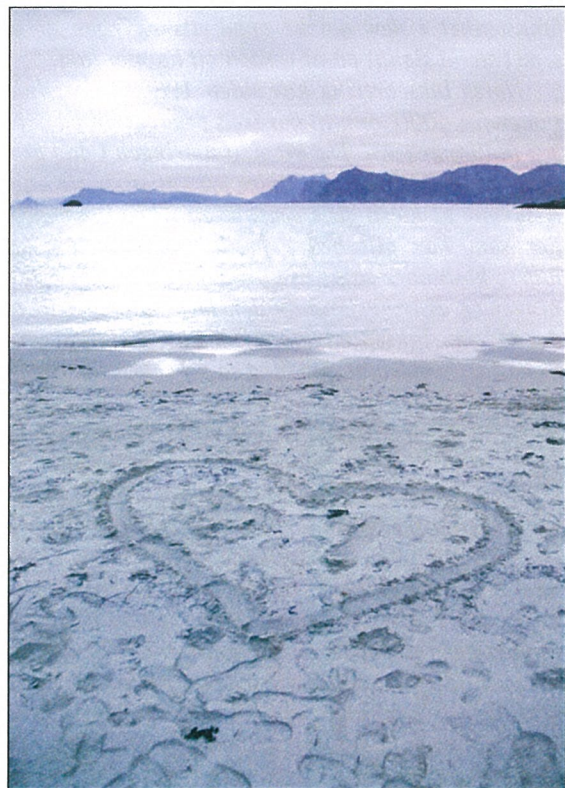
Pressen har ofte omtalt tillatelsesutdelingene som «skjønnhetskonkurranser» eller «sminkekonkurranser». Den som klarer å sminke seg best til den til enhver tid sittende ministers smak har fått tillatelse, og medfølgende gratis penger. Problemet med sminke er jo at den går av i regnvær, og det er slitsomt å beholde en sminke som en egentlig ikke liker selv, men som en kun tok på for å oppnå en hensikt, å skaffe gratis penger. Ganske mange av oppdretterne som har fått en billig eller gratis tillatelse har derfor solgt den videre relativt kjøpt. En har for øvrig aldri evaluert skikkelig hvorvidt aktørene beholdt sminken etter at tillatelsen var i boks.

I følge Kydland og Prescott sin teori vil denne oppdrettspolitikken føre til feiltilpasninger; det være seg i investeringer, strategier og tilpasninger rent generelt. Dersom en skal forsvare investeringer i videreforedling eller oppdrett av andre arter, må det være fordi det er lønnsomt og ikke fordi det gir en én ekstra laksetillatelse.

Norsk oppdrettsnæring er i dag i en situasjon hvor den både møter et globalt marked som skriker etter mer laks, samtidig som den begrenses på hjemmebane av utfordringer relatert til bærekraft. Lakselus er en kontinuerlig utfordring og rømmingsproblemet er heller ikke løst. Økonomien i næringen gjør at den nå har en alle tiders mulighet til å løfte seg opp på det neste nivået. En plan for en transparent og forutsigbar vekst vil være avgjørende for at næringen skal kunne ta ut det potensialet som ligger der. En klar og forutsigbar politikk for vekst vil kunne utløse kreative og gode investeringer for en fremtidsrettet næring som øker konkurranseevnen og løser miljøutfordringer.

Investeringer i ny teknologi er i seg selv risikofullt, og en uforutsigbar politikk øker risikoen. Næringsaktører er til enhver tid opptatt av å veie risiko opp mot potensiell avkastning, og blir forholdet feil, velger en å ikke investere. Oppdrett har etter hvert blitt en svært kapitalintensiv næring. Skal en lykkes globalt kreves store investeringer i kunderela-

sjoner, slakterikapasitet, brønnbåter, smoltkapasitet og markedsføring. Feilinvesteringer vil kunne være dramatiske, og sette aktørene langt tilbake. En lite forutsigbar politikk for vekst kan også hindre utviklingen av ny teknologi. Det er spesielt kritisk i en fase der en trenger nye innovative løsninger for å ta hånd om bærekraftutfordringene. En politikk for forutsigbar vekst fremover vil kunne sikre at norsk oppdrettsnæring fortsatt er verdensledende. En vil redusere mulighetene for feilinvesteringer og investorer med både penger og teknologi vil se på næringen som utfordrende og spennende. Dette igjen vil gi innovasjoner som kan komme til nytte både i norsk laksenæring og kystsamfunn, men også for oppdrettsnæringen i andre land og for andre arter i Norge.

Figur 0.1 Fra Lofoten

Kilde: Heidi Widerøe/ Innovasjon Norge

Innhold

1	Innledning	7	6.3.1	Nordatlantisk laks og sjørret – status og påvirkninger	36
2	Sammendrag	8	6.4	Arealhensyn	38
2.1	Forutsigbart system for kapasitetsendring	8	6.5	Markedshensyn	39
2.2	Utforming av handlingsregel	9	6.6	Konklusjon og vektning av hensyn ..	40
2.3	Produksjonsområder	9	7	Forutsigbart system for kapasitetsendring	41
2.4	Miljøindikatorer	10	7.1	Alternative innretninger for vekst	41
2.5	Innføring og gjennomføring av et nytt system	11	7.1.1	Høringsinnspill	41
2.6	Landbasert oppdrett	12	7.2	Vurdering av alternativenes samfunnsmessige konsekvenser ..	41
2.7	Regjeringen vil	12	7.2.1	Innledning	41
3	Høring	13	7.2.2	Forutsetninger	42
3.1	Følgende høringsinstanser fikk høringsnotatet til uttalelse:	13	7.2.3	Resultater	42
3.2	Følgende høringsinstanser har avgitt realitetsuttalelse:	13	7.2.4	Vurdering	45
			7.3	Drøfting og konklusjon	45
4	Mål med meldingen og premisser	15	8	Utforming av handlingsregel	47
4.1	Bakgrunn	15	8.1	Prinsipp	47
4.2	Avgrensning og premisser	16	8.2	Frekvens og omfang på kapasitetsendringer	48
4.3	Forutsigbare rammebetingelser ..	17	8.3	Vurdering av miljøtilstanden i et område	49
4.4	Miljømessig bærekraft er en forutsetning for vekst	18	9	Produksjonsområder	50
4.5	Forholdet til sjømatindustriutvalgets innstilling	18	9.1	Prinsipp	51
			9.2	Modellering av lakselusspredning langs norskekysten	51
5	Om oppdrettsnæringen	20	10	Miljøindikatorer	54
5.1	Pris, kostnad og driftsmargin	20	10.1	Generelt	54
5.2	Verdiskaping og sysselsetting	23	10.2	Hvilke miljøpåvirkninger kan inngå i en handlingsregel for kapasitetsjustering?	54
5.3	Produksjon	24	10.2.1	Lakselus	55
5.4	Produksjonskapasitet	26	10.2.2	Rømming	55
5.5	Markeder	27	10.2.3	Forurensning og utslipp	56
5.6	Struktur i oppdrettsnæringen	28	10.2.4	Fôr	59
5.7	Om tillatelse og avgrensning av denne	29	10.3	Spesifikt om lakselusindikator	60
5.8	Kort historisk tilbakeblikk – økning av produksjonskapasiteten i lakse- og ørretoppdrett	31	10.4	Spesifikt om utslippsindikator	61
5.9	Gjeldende regime for kapasitetsøkning i norsk lakse- og ørretoppdrett	32	10.5	Drøfting og oppsummering	61
6	Forutsetninger for vekst	34	11	Innføring av nytt system og gjennomføring av kapasitetsjusteringer	63
6.1	Klima	34	11.1	Innføring av nytt system	63
6.2	Fiskehelse og velferd hos oppdrettsfisk	34	11.2	Nødvendige endringer i tillatelsessystemet	63
6.2.1	Produksjonssvinn hos oppdrettsfisk	35	11.3	Fordeling av kapasitetsendringer; produksjonskapasitet og nye tillatelser	64
6.3	Miljøhensyn	35			

11.3.1	Fordeling av økt kapasitet	64	14	Kunnskap, kompetanse og ny teknologi	79
11.3.2	Tildeling av nye tillatelser	65		Kunnskap og kompetanse	79
11.3.3	Tildeling av økt MTB på eksisterende tillatelser	65	14.1	Forskning og utvikling	79
11.4	Reduksjon av kapasitet – rettslig vurdering	66	14.1.2	Kompetanse	80
11.5	Unntak fra handlingsregelen	67	14.2	Ny teknologi kan gi bidrag til vekst	81
11.6	Flytting av tillatelser mellom produksjonsområder	68	14.2.1	Nye driftsformer	81
11.7	Vederlag	70	14.2.2	Multitrofisk akvakultur	82
11.7.1	Hvorfor vederlag?	70	15	Økonomiske og administrative konsekvenser, herunder distriktmessige konsekvenser	83
11.7.2	Vederlag for nye tillatelser	70		Konsekvenser for oppdrettsnæringen	83
11.7.3	Vederlag for økt MTB	70	15.1	Forutsigbarhet	83
11.7.4	Forholdet mellom vederlag for økt MTB og alternativet med handlingsregel	71	15.1.1	Etablering av produksjonsområder	83
11.8	Ivaretagelse av små og mellomstore bedrifter	71	15.1.2	Redusert kapasitet i områder med høy miljømessig påvirkning	84
12	Landbasert oppdrett	73	15.1.3	Konsekvenser for forvaltningen ...	86
12.1	Utredning om landbasert oppdrett	74	15.2	Økt behov for miljøovervåking	86
12.1.1	Nedsetting av arbeidsgruppe og mandat	74	15.2.1	Tildeling av ny kapasitet	86
12.1.2	Sammendrag av arbeidsgruppens rapport	74	15.2.2	Proveny fra bedriftsbeskatning og tildeling av ny kapasitet	86
12.2	Vurdering – landbasert oppdrett av matfisk	74	15.2.3	Administrative konsekvenser	87
12.3	Postsmolt	76	15.3	Distriktmessige konsekvenser ...	87
13	Arealavgift	77	15.4		
13.1	Bakgrunn	77			
13.2	Videre prosess	77			

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Meld. St. 16

(2014–2015)

Melding til Stortinget

Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett

*Tilråding fra Nærings- og fiskeridepartementet 20. mars 2015,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Innledning

Norsk økonomi er kommet til et vendepunkt der oljen ikke lenger vil ha den samme posisjonen i fremtiden som motor i vår økonomiske vekst. Vi trenger både nye bedrifter og nye arbeidsplasser i eksisterende selskaper for å sikre kommende generasjoner god velferd. Oppdrettsnæringen er en del av Norges fremtid.

Oppdrettslaks og -ørret fra Norge er unike kvalitetsprodukter som eksporteres og spises verden over. Fisk fra oppdrett svarer på et grunnleggende globalt behov: Vi trenger mer mat og vi trenger sunn mat. Norsk lakse- og ørretnæring er nær ved å utnytte sin produksjonskapasitet fullt ut innenfor dagens gitte rammebetingelser. Ytterligere vekst forutsetter i stor grad nye tillatelser eller økt kapasitet på eksisterende tillatelser. Det er samtidig nødvendig å løse de miljøutfordringene oppdrettsnæringen står overfor for å legge

til rette for en mest mulig effektiv og bærekraftig produksjon i et langsiktig perspektiv. Forskning og teknologiutvikling er derfor et viktig premiss for vekst.

Regjeringen vil legge til rette for en forutsigbar vekst i oppdrettsnæringen. En forutsigbar vekstpolitikk innebærer at den må ligge fast over tid. Hovedmålet med denne meldingen er å drøfte hvordan Norge kan øke verdiskapingen basert på forutsigbar, bærekraftig vekst og bedre miljøtilpasning i oppdrettsnæringen. En forutsigbar vekstpolitikk som også tar hensyn til miljøutfordringene, vil styrke næringens konkurransekraft. Med styrket konkurransekraft i oppdrettsnæringen legger vi til rette for effektiv ressursbruk og matproduksjon, samtidig som vi skaper trygge arbeidsplasser langs kysten.

2 Sammendrag

Regjeringen vil føre en fremtidsrettet næringspolitikk som bidrar til størst mulig samlet verdiskaping. Dette innebærer også å tilrettelegge for de næringene hvor vi allerede er gode, og hvor vi har stort potensial for verdiskaping. Regjeringen ønsker derfor vekst i oppdrettsnæringen. Sentralt i denne meldingen er hvordan regjeringens mål om *forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst* skal nås.

Hovedmålet med meldingen er å drøfte hvordan Norge kan øke verdiskapingen basert på forutsigbar bærekraftig vekst og bedre miljøtilpassning i oppdrettsnæringen. Meldingen vil kun omhandle kommersielle akvakulturtillatelser for matfiskproduksjon av laks, ørret og regnbueørret. Et viktig premiss er at det overordnede tillatelsessystemet for matfisktillatelser i sjø skal ligge fast. Et unntak fra antallsbegrensning for landbasert oppdrett blir samtidig drøftet.

Med dagens produksjonsteknologi vil naturen sette premissene for hvordan oppdrettsnæringen kan drive. Myndighetenes forvaltning av næringen skal sikre miljøet på en slik måte at det legger grunnlag for langsiktig næringsutvikling. Skal oppdrettsnæringen være underlagt en forutsigbar vekstpolitikk må det derfor fastsettes hvilken miljøpåvirkning samfunnet skal akseptere. Regjeringen mener at miljømessig bærekraft må benyttes som den viktigste forutsetningen for å regulere videre vekst i oppdrettsnæringen.

2.1 Forutsigbart system for kapasitetsendring

Som et forarbeid til meldingen sendte Nærings- og fiskeridepartementet i november 2014 ut et høringsnotat der tre ulike alternativer for vekst ble drøftet: 1) fortsatte tildelingsrunder med objektive kriterier fastsatt fra gang til gang; 2) en fast årlig vekstrate; eller 3) et system med en handlingsregel basert på produksjonsområder og miljøindikatorer.

Regjeringen legger til grunn at det er miljøhensyn som skal være det klart viktigste vurderingskriteriet myndighetene skal vektlegge for

om vekst skal tilbys eller ikke. Det vil si at markedshensyn eller andre hensyn som hovedregel ikke skal tillegges vekt i myndighetenes vurdering. Det synes også å være relativt bred enighet blant høringsinstansene om dette.

Sintef fiskeri og havbruk har på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet gjort en vurdering av samfunnsøkonomiske konsekvenser av de tre alternativene for vekst som var ute på høring. Det er knyttet betydelig usikkerhet til alle fremskrivninger av kapasitet, produksjon og verdiskaping som er gjort i rapporten. Når det gjelder systemet basert på handlingsregel, foreligger det ikke et endelig forslag til hvor konkrete grenser for produksjonsområdene skal gå, samtidig med at valg av risikoprofil vil ha stor betydning for utviklingen. Verdien av forutsigbarhet, incentiveeffekter og miljø er i tillegg vanskelig å prissette.

Konklusjonene fra rapporten viser at det kan bli utfordrende å oppnå høy vekst med dagens miljøstatus, uavhengig av hvilket alternativ som velges. For en gitt miljøsituasjon er det ikke grunnlag for å vente store forskjeller i veksten mellom de ulike alternativene, så lenge det forsettes at veksten skal være miljømessig bærekraftig. Unntaket er dersom valg av alternativ i seg selv kan bidra til en bedre miljøstatus, og slik gi et bedre grunnlag for fremtidig vekst og verdiskaping. Uavhengig av hvilket alternativ som velges, kreves det at de underliggende utfordringene som er begrensende for veksten, håndteres eller løses.

Dagens system med ad-hoc-tildelinger gir ikke næringen tilstrekkelig forutsigbarhet, selv om tildeling av økt kapasitet skjer på objektive vilkår. Jevn årlig vekst vil ikke kunne ivareta miljømessig bærekraft på en hensiktsmessig måte.

Et system basert på en handlingsregel gir næringen forutsigbarhet ved at den vil vite *hvilke kriterier* som må være oppfylt for å kunne få vekst, *hvor ofte* vekst skal vurderes, og hva som skjer når miljøeffekten er akseptabel, moderat eller uakseptabel. Et system med fastsatte miljøindikatorer gir sterke incentiver til å drive miljømessig bærekraftig og til å investere i produksjonsteknologi og driftsformer som bidrar til at næringens miljømessige fotavtrykk ikke øker proporsjonalt med pro-

duksjonen. Ordningen vil gi næringen stor innflytelse på hvordan den skal utvikle seg. Regjeringen vil derfor gi oppdrettsnæringen forutsigbare rammebetingelser gjennom at kapasitetsendringer knyttes til en handlingsregel basert på et modulbasert system med miljøindikatorer og produksjonsområder.

2.2 Utforming av handlingsregel

Med dagens produksjonsteknologi, vil alle lokaliteter i et gitt område påvirke hverandre. Selv om hver enkelt lokalitet drives innenfor akseptable rammer isolert sett, kan likevel den samlede miljøbelastningen i området bli så stor at miljøets bæreevne overskrides. Med andre ord kan oppdrettsnæringen ikke forvaltes bare på lokalitetsnivå, men det må – særlig i lys av den betydelige produksjonsøkningen næringen har hatt – i fremtiden i større grad drives en forvaltning basert på hva som kan aksepteres av miljøpåvirkning i et definert område.

Innføring av en handlingsregel for endringer av oppdrettsnæringens produksjonskapasitet, innebærer at resultater fra modellering og/eller miljøovervåking settes i system og viser når det er miljømessig grunnlag for kapasitetsjustering i et område på *objektivt grunnlag* og ut i fra *forhåndsbestemte kriterier*. Ut fra forutsetningen om at regjeringen ønsker forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst, innebærer systemet at næringens produksjonskapasitet bør øke i områder med liten påvirkning på miljøet, mens kapasiteten i områder med uakseptabel påvirkning bør reduseres. I områder med moderat påvirkning bør kapasiteten fryses. Næringen vil vite *hvilke kriterier* som må være oppfylt for at vekst skal kunne vurderes, og *hvor ofte* vekst vurderes. Det gir forutsigbarhet. Miljømessig bærekraft sikres ved at det er miljøindikatorer som styrer vekstvurderingene. Usikkerheten for næringen ligger i *om* et område klarer å oppfylle kriteriene som legges til grunn. En koordinert innsats blant aktørene som driver i samme område vil bidra til at de klarer å oppfylle miljøkravene og dermed vil kunne få vekst.

I et system med en handlingsregel må det vurderes *hvor ofte* kapasiteten i et produksjonsområde skal justeres og *hvor stor* justeringen skal være hver gang. Frekvens og størrelse på justeringene vil være med på å bestemme risikoprofilen for et slikt system, både når det gjelder miljøhensyn og næringshensyn. Jo hyppigere og høyere en eventuell vekst er, jo hyppigere og større vil også en eventuell reduksjon måtte bli. Det er viktig at

det er så lang tid mellom vurderingene at virkningene av tidligere justeringer kan måles. Men ikke så lang tid at utviklingen i næringen bremses unødige.

Regjeringen mener at en moderat risikoprofil, der disse hensynene balanseres, er riktig. Regjeringen vil derfor legge opp til at næringens produksjonskapasitet skal justeres med seks prosent i hvert intervall, og at intervallet for vurdering settes til hvert andre år. Dette gir mulighet til å måle effekten av foregående beslutning om kapasitetsjustering, før ny beslutning tas. I tillegg vil næringen kunne vokse ved å ta i bruk produksjonsteknologi og driftsmetoder som innebærer at driften ikke påvirker den eller de miljøindikatorer som begrenser veksten. Kapasitetsjusteringene vil skje på tillatelsesnivå, og i den grad innehaveren av tillatelsen ikke har tilstrekkelig kapasitet på lokalitetsnivå til å ta i bruk den økte kapasiteten, må det søkes om utvidet kapasitet på en eller flere eksisterende lokaliteter eller om ny lokalitet (slik ordningen også er i dag). En handlingsregel vil tilpasses dagens miljøutfordringer, men skal systemet ligge fast over tid må det også kunne tilpasses fremtidige utfordringer. Derfor vil systemet være modulbasert, slik at indikatorer for ulike miljøpåvirkninger kan tas inn og ut av systemet avhengig av om miljøpåvirkningen er relevant. For å sikre forutsigbarhet, må imidlertid indikatorer ligge fast i noen tid. Ved endring i «modulene», vil det være naturlig at også risikoprofilen vurderes.

2.3 Produksjonsområder

Vi har en langstrakt og variert kyst. En forutsetning for å kunne innføre et indikatorbasert system er derfor at det finnes et geografisk område der miljøpåvirkningene kan måles, omtalt som produksjonsområder. Valg av indikator vil påvirke hva som er en hensiktsmessig størrelse og avgrensning av produksjonsområdene. Inndelingen av landet i produksjonsområder vil bidra til at forvaltningen av handlingsregelen gir rimelige utslag for den enkelte oppdretter.

Videreutvikling av lokalitetsstrukturen i oppdrettsnæringen vil være et langsiktig arbeid som krever både økt kunnskapsinnhenting og økt grad av arealplanlegging på tvers av kommune- og fylkesgrenser. Havforskningsinstituttet (HI) har utarbeidet et forslag til områdeinndeling ved hjelp av ulike modeller og analyser av oppdrettsanlegg langs hele kysten. Ut i fra dette mener HI at det er mulig å dele opp kysten i 11–13 produksjonsområder som i begrenset grad påvirker hverandre.

Figur 2.1 Regjeringen ønsker forutsigbar og bærekraftig vekst i oppdrettsnæringen

Kilde: Sjømatrådet

Regjeringen vil med basis i disse analysene starte en prosess for å dele kysten inn i et egnet antall produksjonsområder og innføre en handlingsregel der miljøstatusen i produksjonsområdene avgjør om næringens produksjonskapasitet skal endres eller ikke. For å oppnå en god prosess og et godt resultat vil relevante interesser, blant annet faginstututter, oppdrettsnæringen og ulike myndighetsnivåer involveres så tidlig som mulig.

2.4 Miljøindikatorer

Regjeringen vil velge indikatorer som har god korrelasjon med produksjonskapasiteten innenfor et produksjonsområde. Dette innebærer at endringer i produksjonskapasitet/biomasse i sjøen henger sammen med miljøpåvirkningen i området, både ved økninger og reduksjoner i produksjonskapasiteten. Dette innebærer at ikke alle næringens miljøutfordringer vil kunne fungere som indikatorer. De for tiden største miljøutfordringene til oppdrettsnæringen er lakselus og genetisk påvirkning av ville laksebestander fra rømt oppdrettsfisk. Andre viktige miljøpåvirkninger er utslipp av

næringssalter og organisk materiale, sykdommer og bruk av fôrressurser.

Det er et godt samsvar mellom mengden oppdrettsfisk i sjøen, nivå av lakselus på oppdrettsfisken og hvor stor påvirkning lakselus har på ville laksebestander, særlig sjørret. Derfor er lakseluspåvirkning på ville bestander godt egnet som indikator. Lusenivåene vil imidlertid variere også etter faktorer som næringen ikke kan påvirke, som for eksempel sjøtemperatur og saltinnhold i vannet. Vurderingene som må gjøres, og modellene som benyttes, vil derfor måtte ta høyde for slike variasjoner.

Når det gjelder rømming, er det ikke en så nær sammenheng mellom oppdrettsnæringens produksjonskapasitet og antall rømt fisk. Den geografiske spredningen av rømt oppdrettsfisk er i tillegg stor, med til dels tilfeldig vandringsmønster. I et system som skal virke innenfor produksjonsområder er det derfor vanskelig å bruke rømming som en indikator. Regjeringen tar likevel utfordringene med rømt oppdrettsfisk alvorlig, og vurderer løpende behov for tiltak for å forebygge rømming og redusere konsekvenser av rømming. Det ble i januar 2015 fastsatt en forskrift som

implementerer forurenser-betaler-prinsippet i oppdrettsnæringen. Gjennom forskrift og forpliktende avtaler med næringen, sørger oppdrettsnæringen for finansiering, planlegging og gjennomføring av tiltak for å redusere innslag av rømt oppdrettsfisk i elver.

Utslipp av næringssalter regnes ikke som et vesentlig miljøproblem i dag. En utfordring med bruk av utslipp som indikator er dels at det vil være flere kilder til utslipp enn oppdrett, og dels at det meste av næringssaltene på norskekysten kommer med havstrømmer fra andre land. Det er derfor ikke gitt at miljøtilstanden bedres selv om oppdrettsproduksjonen reduseres. Utslipp kan likevel bli et vesentlig problem i fremtiden dersom produksjonen flerdobles med gjeldende driftsteknologiske løsninger og lokalitetsstruktur. Det bør derfor startes et arbeid med å utvikle en indikator for utslipp innenfor produksjonsområder, som et supplement til dagens indikatorsystem som virker på lokalitetsnivå. På sikt må det vurderes om en slik indikator skal innføres. Sykdommer og andre parasitter enn lakselus, anses i første rekke å være et produksjonsproblem og ikke et problem for miljøet rundt anleggene eller for villlevende bestander. Videre er det ikke en tilstrekkelig sammenheng mellom produksjonskapasitet i et produksjonsområde og utbredelse av sykdommer til at sykdom er egnet som indikator, ut i fra den kunnskapen som foreligger i dag. Dette gjelder også for produksjonstap eller svinn. Tapene varierer mye mellom lokaliteter innenfor samme område. Nyere studier viser også at en stor del av svinnen skyldes dårlig smoltkvalitet og driftsmessige forhold ved den enkelte lokalitet.

Tilgangen på fôrressurser vil kunne begrense veksten i norsk oppdrettsnæring. Fôrressurser er en global ressurs. Det er ingen direkte sammenheng mellom produksjonskapasiteten i norsk oppdrettsnæring og høsting av bærekraftige fôrressurser globalt. Det er derfor ikke hensiktsmessig at fôrressurser inngår i norske myndigheters vurdering av vekst.

Ut i fra vurderingene av de ulike miljøpåvirkningene, mener regjeringen at lakselus vil være den riktige indikatoren å benytte på kort og mellomlang sikt i en handlingsregel for kapasitetsjustering på tillatelsesnivå innenfor avgrensede produksjonsområder. På lengre sikt kan utslipp også være en aktuell indikator. Dersom andre miljøpåvirkninger i fremtiden skulle bli en utfordring som kan knyttes til kapasitetsvekst i et produksjonsområde, kan indikatorer for dette utvikles og tas inn i et modulbasert system.

2.5 Innføring og gjennomføring av et nytt system

Innføring av et nytt system for regulering av produksjonskapasitet vil ta noe tid, og er avhengig av at kysten er inndelt i produksjonsområder før det kan tas i bruk. I tillegg må tillatelser som i dag er knyttet til en av Fiskeridirektoratets regioner, knyttes til et produksjonsområde, og modellering og overvåking av valgt indikator må komme på plass. Den første vurderingen av om produksjonskapasiteten i næringen skal endres basert på et system med en handlingsregel, kan tidligst foretas høsten 2016, men mer sannsynlig i 2017.

Regjeringen vil åpne for at vekst kan skje både som tildelinger av nye tillatelser eller som økt maksimalt tillatt biomasse (MTB) på eksisterende tillatelser. Staten tar i dag vederlag ved tildeling av økt produksjonskapasitet, og regjeringen vil fortsette med dette. Økt kapasitet (MTB) på eksisterende tillatelser bør normalt tilbys gjennom auksjon, men kan også tilbys til fastpris. Regjeringen vil også legge opp til at nye tillatelser fortrinnsvis bør tildeles gjennom auksjon. Dette gir mulighet til å gå bort fra krevende skjønsmessige vurderinger og over til tildelinger basert på objektive kriterier (pris).

Akvakulturloven gir hjemmel til å endre eller trekke tilbake akvakulturtillatelsen dersom dette er nødvendig ut fra hensynet til miljøet, slik det vil være når indikatorsystemet viser uakseptabel miljøpåvirkning. Reduksjon av produksjonskapasitet er et strengt, men nødvendig virkemiddel for å bringe produksjonen i et område innenfor miljømessige bærekraftige rammer. En slik reduksjon er ikke på langt nær like inngripende som full tilbaketrekking av en tillatelse, da en redusert produksjonskapasitet kan tilbakeføres – uten at det må betales nytt vederlag – når tiltak er gjennomført og miljøtilstanden er bedret. Det legges også opp til unntak fra handlingsregelen der det kan dokumenteres at driften av den aktuelle tillatelsen ikke kan påvirke den miljøutfordringen som utløser en reduksjon i produksjonskapasiteten.

Å innføre en handlingsregel innebærer i utgangspunktet ingen vesentlige endringer på lokalitetsnivå. MTB på lokalitetsnivå vil fremdeles fastsettes på bakgrunn av lokalitetens bæreevne, i tråd med gjeldende prosedyrer og sektoransvar. Videre vil de reglene som gjelder for drift av den enkelte lokalitet ligge fast, for eksempel regler om kontroll og bekjempelse av lakselus og andre sykdommer, rapportering, rømmingssikring og utslipp.

Ordningen med interregionalt biomassetak (IRBT) muliggjør utnyttelse av en tillatelse i en

annen region enn der tillatelsen er hjemmehørende. Dette skal stimulere til videreføring, og gir økt fleksibilitet til de det gjelder. I et nytt system vil hver tillatelse være knyttet til et enkelt produksjonsområde. Incentivene i det nye systemet til å opprettholde og forbedre sin miljøstatus i eget område vil kunne reduseres med IRBT. Regjeringen vil derfor evaluere denne ordningen frem mot innføringen av systemet med handlingsregel.

2.6 Landbasert oppdrett

Landbasert oppdrett er i dag omfattet av kravet om akvakulturtillatelse på lik linje med de som driver tradisjonelt merdoppdrett i sjø. Det foregår nå en omfattende utvikling av teknologi for produksjon av laks i landbaserte anlegg, både i Norge og i andre land. En arbeidsgruppe har på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet sett nærmere på rammebetingelsene for landbasert lakseoppdrett. Et sentralt spørsmål har vært om tillatelser til landbasert drift skal være antallsbegrenset slik som andre kommersielle lakse- og ørretillatelser, og om det skal betales vederlag for tillatelsene.

Arbeidsgruppen konkluderer med at landbasert oppdrett tilbys dårligere rammebetingelser enn tradisjonelt oppdrett i sjø, fordi virksomheter som ønsker å drive på land både må betale for eiendommen der driften skal foregå og for en tillatelse til å drive lakse- og ørretoppdrett. Utviklingen av landbasert oppdrett vil skje uavhengig av norske myndigheters reguleringer, og vederlag vurderes å være til hinder for god lønnsomhet og konkurransekraft. Utvikling av landbasert oppdrett vil videre kunne gi norsk leverandørindustri fortrinn, mens manglende tilrettelegging vil innebære en tapt mulighet for norsk næringsliv.

Gruppen foreslår på den bakgrunn at tillatelser til landbasert oppdrett skal tildeles løpende uten antallsbegrensning og vederlag. Regjeringen vil følge opp arbeidsgruppens anbefaling og vil sette i gang en prosess for å gjennomføre nødvendige endringer i tillatelsessystemet.

2.7 Regjeringen vil

- Benytte miljømessig bærekraft som den viktigste forutsetningen for å regulere videre vekst i oppdrettsnæringen.
- Knytte kapasitetsendring til et modulbasert system basert på handlingsregel med produksjonsområder.
- Bidra til forutsigbarhet ved at hva som skal legges til grunn for kapasitetsendring og hvor ofte vurderinger skal gjøres, skal ligge fast over tid.
- Vurdere en kapasitetsjustering på seks prosent i lakse- og ørretoppdrettsnæringen annet hvert år (moderat risikoprofil).
- Vurdere risikoprofilen ved endringer i modulene til handlingsregelen.
- Starte en prosess for å dele kysten inn i produksjonsområder, og innføre en handlingsregel der miljøstatusen i produksjonsområdene avgjør om næringens produksjonskapasitet skal endres eller ikke.
- Involvere relevante interesser, herunder lokale og regionale myndigheter, tidlig i prosessen med å etablere produksjonsområder.
- Benytte en indikator for lakselus i en handlingsregel for kapasitetsendringer.
- Starte arbeidet med å utvikle en indikator for utslipp, og på sikt vurdere om en slik indikator skal innføres.
- Knytte hver enkelt tillatelse til et fast produksjonsområde.
- Tildele økt kapasitet både gjennom nye tillatelser og økt MTB på eksisterende tillatelser.
- Tildele nye tillatelser primært gjennom auksjon, subsidiært etter fast pris og loddtrekning. Tildeling av økt kapasitet på eksisterende tillatelser skjer hovedsakelig gjennom auksjon, men kan tildeles til fastpris.
- Åpne for unntak fra handlingsregelen der det kan dokumenteres at driftsformen ikke kan påvirke den miljøutfordringen som utløser en reduksjon i produksjonskapasiteten i området.
- Evaluere ordningen med interregionalt biomassetak.
- Åpne for at tillatelser til landbasert matfiskoppdrett av laks og ørret kan tildeles løpende og uten vederlag.
- Sette i gang en prosess for å gjennomføre nødvendige endringer i tillatelsessystemet for landbasert oppdrett.
- La store deler av vederlaget ved tildeling av økt kapasitet tilfalle kommunene.
- Legge til rette for forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i lakse- og ørretoppdrettsnæringen.

3 Høring

Et høringsnotat der hovedelementene i denne meldingen til Stortinget ble drøftet, ble sendt på høring 7. november 2014, med frist for å avgi uttalelse 10. januar 2015. Ulike høringsinnspill vil bli kommentert underveis der dette er naturlig.

Høringsnotatet ble sendt til 57 høringsinstanser. I tillegg ble høringsnotatet lagt ut på departementets nettsted.

3.1 Følgende høringsinstanser fikk høringsnotatet til uttalelse:

Finansdepartementet
 Justis- og beredskapsdepartementet
 Klima- og miljødepartementet
 Kommunal- og moderniseringsdepartementet
 Sametinget
 Fylkesmannen i Aust-Agder
 Fylkesmannen i Buskerud
 Fylkesmannen i Finnmark
 Fylkesmannen i Hordaland
 Fylkesmannen i Møre og Romsdal
 Fylkesmannen i Nordland
 Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
 Fylkesmannen i Rogaland
 Fylkesmannen i Sogn og Fjordane
 Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
 Fylkesmannen i Troms
 Fylkesmannen i Vest-Agder
 Fylkesmannen i Vestfold
 Fylkesmannen i Østfold
 Fiskeridirektoratet
 Mattilsynet
 Miljødirektoratet
 Kystverket
 Norges vassdrags- og energidirektorat
 Havforskningsinstituttet
 Veterinærinstituttet
 Norsk institutt for naturforskning
 Aust-Agder fylkeskommune
 Buskerud fylkeskommune
 Finnmark fylkeskommune
 Hordaland fylkeskommune
 Møre og Romsdal fylkeskommune
 Nordland fylkeskommune

Nord-Trøndelag fylkeskommune
 Rogaland fylkeskommune
 Sogn og Fjordane fylkeskommune
 Sør-Trøndelag fylkeskommune
 Troms fylkeskommune
 Vest-Agder fylkeskommune
 Vestfold fylkeskommune
 Østfold fylkeskommune
 Bellona
 Den norske veterinærforening
 Finans Norge
 Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening
 Greenpeace
 Hovedorganisasjonen Virke
 Innovasjon Norge
 Kommunesektorens organisasjon
 Landsorganisasjonen i Norge
 Natur og Ungdom
 Nettverk for fjord- og kystkommuner
 Norges Fiskarlag
 Norges Jeger- og Fiskerforbund
 Norges Kystfiskarlag
 Norges Miljøvernforbund
 Norges Naturvernforbund
 Norsk Industri
 Norsk nærings- og nytelsesmiddelarbeiderforbund
 Norske Lakseelver
 Norske sjømatbedrifters landsforening
 Næringslivets hovedorganisasjon
 Sjøsamisk fangst- og fiskeriorganisasjon
 Tekna fiskehelseforeningen
 WWF Norge

3.2 Følgende høringsinstanser har avgitt realitetsuttalelse:

Justis- og beredskapsdepartementet
 Klima- og miljødepartementet
 Fylkesmannen i Hordaland
 Fylkesmannen i Nordland
 Fylkesmannen i Rogaland
 Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
 Fiskeridirektoratet
 Havforskningsinstituttet

Mattilsynet	Hammerfest kommune
Miljødirektoratet	Hardangerfjordlauget
Veterinærinstituttet	Landsorganisasjonen i Norge
Sametinget	Legemiddelindustrien
Finnmark fylkeskommune	Marine Harvest ASA
Hordaland fylkeskommune	Natur og ungdom/Naturvernforbundet
Møre og Romsdal fylkeskommune	Naturvernforbundet Hitra Frøya
Nordland fylkeskommune	Naturvernforbundet Vest-Finnmark lokallag
Rogaland fylkeskommune	Nettverk for fjord- og kystkommuner
Sogn og Fjordane fylkeskommune	Nofima AS
Troms fylkeskommune	Norcem AS
Akvadesign AS	Norges Fiskarlag
Alsaker Fjordbruk	Norges Jeger- og Fiskerforbund
Alta kommune	Norges Kystfiskarlag
Alta Laksefiskeri Interessentskap	Norsk Industri
Bellona	Norsk institutt for naturforskning
Bremnes Seashore	Norsk nærings- og nytelsesmiddelarbeiderforbund
Bygg uten grenser	Norske Lakseelver
Cermaq ASA	Norske sjømatbedrifters landsforening
Coast Seafood AS	Næringslivets hovedorganisasjon
Den norske veterinærforening	SalMar ASA
Europharma AS	Salmon Camera
Fagforbundet	Salmon Group AS
Fishfarming Innovation AS	Sogn villaksråd
Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening	Tekna-Teknisk-naturvitenskapelig forening
Folketrygdfondet	WWF Norge
Grieg Seafood ASA	

4 Mål med meldingen og premisser

Boks 4.1

Hovedmålet med meldingen er økt verdiskaping basert på forutsigbar, bærekraftig vekst og bedre miljøtilpassing i oppdrettsnæringen. Meldingen vil kun omhandle kommersielle akvakulturtillatelser for matfiskproduksjon av laks, ørret og regnbueørret. Et viktig premiss er at det overordnede tillatelsessystemet skal ligge fast, selv om det i kapittel 12 drøftes et unntak for dette for landbasert oppdrett.

Med dagens produksjonsteknologi setter naturen premissene for hvordan oppdrettsnæringen kan drive og omfanget av driften. Forskning og teknologiutvikling er avgjørende for at næringen skal kunne utløse sitt vekstpotensial. Myndighetenes forvaltning av næringen skal sikre miljøet på en slik måte at det legger grunnlag for langsiktig næringsutvikling. Skal oppdrettsnæringen være underlagt en forutsigbar vekstpolitikk må det fastsettes hvilken miljøpåvirkning samfunnet skal akseptere. Dette er et politisk spørsmål som vil adresseres i denne meldingen.

Bærekraftig og forutsigbar vekst i oppdrettsnæringen vil styrke næringens konkurransekraft og skape trygge arbeidsplasser langs kysten. En god næringspolitikk vil også være en god distriktspolitikk. Forutsigbare og stabile rammebetingelser er av stor verdi for næringslivet. Regjeringen vil derfor forankre vekstpolitikken for oppdrettsnæringen i Stortinget gjennom denne meldingen.

fortsette å vokse. Verdensbildet er preget av en voksende befolkning, økende velstand og økende etterspørsel etter sjømat. Samtidig flater tilbudet av villfanget fisk ut. Norge har store naturgitte fortrinn for havbruksproduksjon. Rapporten «Verdiskaping basert på produktive hav i 2050»¹ peker på utviklingstrekk og et økonomisk omsetningspotensial i de marine næringene som estimeres til 550 milliarder kroner i 2050, mot ca. 90 milliarder kroner i 2010. I rapporten er visjonene for oppdrettsnæringen store og det estimeres et potensial for femdobling av produksjonen av laks og ørret innen 2050, sammenliknet med 2010. Blant forutsetningene for anslaget er at dagens miljø- og sykdomsutfordringer er løst, at en lykkes med innovasjon innen fôr, fiskehelse, avl og teknologi, samt at en har et forutsigbart reguleringsregime. Rapporten har laget anslag for 40 år frem i tid, og usikkerheten i anslagene vil være større jo lengre frem i tid en ser. I denne meldingen legger regjeringen premissene for et forutsigbart reguleringsregime som skal sikre miljømessig bærekraftig vekst.

I boken «Et kunnskapsbasert Norge»² ble sjømatnæringen fremhevet som et av tre globale kunnskapsnav, eller *superklynger*, vi har i Norge. De øvrige er offshorebasert næringsliv og maritim sektor. I dette ligger det at sjømatnæringen er en av få næringer hvor Norge besitter globalt ledende kunnskapsmiljøer. Fremveksten av oppdrettsnæringen har bidratt vesentlig til at sjømatnæringen har denne posisjonen i dag.

Konkurransekraft er ett av åtte satsningsområder i regjeringens politiske plattform. Regjeringen vil føre en fremtidsrettet næringspolitikk som bidrar til størst mulig samlet verdiskaping. Dette innebærer blant annet å tilrettelegge for de næringene hvor vi allerede er gode, og hvor vi har stort potensial for verdiskaping.

4.1 Bakgrunn

Regjeringens politiske plattform slår fast at regjeringen vil «forbedre næringenes rammebetingelser. Endringer skal være forutsigbare og bidra til å styrke Norges stilling som sjømatnasjon.» Bakgrunnen for dette er at etterspørselen etter sjømat vil

¹ Rapport fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab (DKNVS) og Norges Tekniske Vitenskapsakademi (2012)

² Bok av Torgeir Reve og Amir Sasson, Universitetsforlaget (2012)

Figur 4.1 Regjeringen vil bidra til å styrke Norges stilling som sjømatnasjon

Kilde: Sjømatrådet

Oppdrettsnæringen er allerede en stor bidragsyter til norsk verdiskaping. Sintefs verdiskapingsanalyse for 2012 viser at verdikjede havbruk selsatte 9 621 personer og stod for et bidrag til BNP på ca. 8,41 milliarder kroner. Tallene inkluderer ikke ringvirkninger i annet næringsliv. Sammenlignet med andre næringer viser sjømatnæringen, og oppdrettsnæringen spesielt, en verdiskaping per årsverk som er godt over gjennomsnittet i Fastlands-Norge. Næringen er subsidiefri, har god lønnsomhet og er viktig for sysselsetting og bosetting langs hele kysten. Den norske oppdrettsnæringen har et høyt kunnskapsnivå, er økonomisk sterk, og er svært internasjonal. Vekst i næringen har vært, og vil fortsatt være, avhengig av økt kunnskap, forskning og utvikling (FoU). Oppdrettsnæringen kan øke sin lønnsomhet ved å produsere mer effektivt eller oppnå høyere priser. Dersom veksten i verdiskapingen skal opprettholdes på lengre sikt, er det en forutsetning at produksjonsvolumet økes. Ved å legge til rette for vekst, legges det til rette for økt inntjening i næringen. Dette tillater igjen et større økonomisk handlingsrom til å drive målrettet produktutvikling, produksjonsutvikling og kompetansebygging, noe som på sikt også vil påvirke næringens evne til å bekjempe sykdom, rømming og andre miljømessige utfordringer. En miljømessig bæ-

kraftig vekst vil sikre og skape nye arbeidsplasser i distriktene. Dette er god næringspolitikk og god distriktpolitikk. Vekst i oppdrettsnæringen vil ikke bare gi vekst i kjernevirksomheten, men også i annet norsk næringsliv.

4.2 Avgrensning og premisser

Det er bred enighet om at oppdrettsnæringens samlede verdiskapingspotensial er stort. Denne meldingen handler om hvordan det kan legges til rette for framtidig vekst gjennom økning av tildelt produksjonskapasitet i oppdrettsnæringen. Meldingen konsentrerer seg derfor om å skissere et *system* for forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i lakse- og ørretoppdrett. Det gir noen naturlige avgrensninger. Andre spørsmål knyttet til verdiskapingspotensial, slik som hvor mye det kan hentes ut i å øke verdiskapingen per produsert kilo vare, hvor mye som kan oppnås med videreforedling, og hva teknologiutvikling kan bidra med, blir ikke berørt i denne meldingen. Tema som markedsarbeid og handelspolitikk vil heller ikke ha noen sentral plass i denne meldingen. Det betyr likevel ikke at dette ikke er tema som regjeringen er opptatt av.

God infrastruktur med effektiv transport til markeder er også av betydning for næringen. Infrastruktur ligger under ansvarsområdet til Samferdselsdepartementet og behandles blant annet gjennom nasjonal transportplan. Infrastruktur vil derfor heller ikke bli drøftet her.

Meldingen omhandler kun kommersielle akvakulturtillatelser for matfiskproduksjon av laks, ørret og regnbueørret, fordi det er disse som er omfattet av antallsbegrensningen. Videre ligger det som forutsetning at det overordnede tillatelsessystemet for laks, ørret og regnbueørret ligger fast.

For å produsere laks, ørret og regnbueørret trenger en aktør 1) en tillatelse (også kalt konsesjon) og 2) en lokalitet å drive på. En tillatelse gir rett til å produsere disse artene innenfor en viss avgrensning, p.t. maksimalt tillatt biomasse (MTB), som angir den maksimale biomassen oppdretter kan ha i sjøen til enhver tid. I meldingen omtales summen av tillatelser som selskapets eller næringens samlede produksjonskapasitet. En lokalitet er en gitt geografisk plass der fisken kan produseres. Lokaliteten er også avgrenset i MTB, men denne meldingen kommer ikke til å omhandle regulering av kapasitet på den enkelte lokalitet.

Kravet om tillatelse er begrunnet i at *«forvaltningen bør ivareta viktige overordnede samfunnsmessige hensyn som vanskeligere kan ivaretas av den enkelte næringsutøver. Hensynet til miljø og optimal bruk av kystsonen er hensyn som skal ivaretas både ved etablering, drift og utvikling av akvakultur. ... Videre tilsier fordelings- og knapphetshensyn at det stilles krav om tillatelse»*³. Tillatelsen innebærer at innehaveren får et særskilt gode, blant annet muligheten til å drive en eksklusiv drift på allmennhetens areal i kystsonen, mot at vilkårene som myndighetene har satt for driften overholdes og at oppdretterne bidrar til verdiskaping både lokalt og nasjonalt. Vi kan med andre ord si at det foreligger en «samfunnskontrakt». For en nærmere beskrivelse av dette systemet, se kapittel 5.7. Denne meldingen gjelder i det alt vesentlige tillatelsen; retten til å produsere laks, ørret og regnbueørret med de begrensninger som kommer til uttrykk i en tillatelse. Når det i denne meldingen skrives om økning eller reduksjon i produksjonskapasitet er det alltid tillatelsen, det siktes til.

4.3 Forutsigbare rammebetingelser

Forutsigbare og stabile rammebetingelser er av stor verdi for en næring. Rammebetingelser kan og skal endres når det er grunnlag for det, men dersom *endringer* i oppdrettsnæringens produksjonskapasitet skal være forutsigbare, må betingelsene for endringene ligge fast over tid.

Verdikjeden for oppdrett av laks og ørret omfatter avl/stamfisk, settefiskproduksjon, matfiskproduksjon, slakting/foredling og eksport/salgsvirksomhet. Oppdrett av laks og ørret er en komplisert biologisk prosess som strekker seg over flere år, med betydelig risiko knyttet til alle deler av verdikjeden. I driftsfasen er sykdom og uvær to av risikofaktorene.

Det aller meste av norsk sjømat eksporteres, og markedsadgang er en ytterligere risikofaktor når fisken skal omsettes. En påminnelse om dette kom sist da Russland, det nest største markedet etter EU, falt bort med umiddelbar virkning den 7. august 2014. Oppdrettsnæringen er også, som alle andre eksportnæringer, utsatt for valuta- og konjunktursvingninger.

Usikkerhet om fremtidig politikk vil påvirke måten næringsaktørene tilpasser seg på. Forutsigbare rammebetingelser vil gi mer langsiktighet for den enkelte bedrift og for investorer, og vil kunne bidra til å stabilisere priser. Forutsigbare rammebetingelser vil videre bidra til å redusere risiko for feilinvesteringer og gjøre det mer interessant å investere, også i miljøteknologi. Forutsigbare rammebetingelser vil også kunne gjøre det lettere å håndtere miljøutfordringer.

Forutsigbar vekst innebærer i denne sammenheng at oppdrettsnæringen i størst mulig grad bør vite hvordan myndighetene over tid vil forvalte produksjonskapasiteten. For en bedrift er et fireårsperspektiv kort tid, og for en biologisk produksjon som lakseoppdrett er fire år *svært* kort tid, fordi det går over to år fra planlegging til ferdig slaktet fisk, ofte lenger. Regjeringen vil derfor forankre vekstpolitikken i Stortinget.

Oppdrettsnæringen blir stadig mer effektiv og profesjonalisert. Dette fordrer at forvaltningen holder tritt med næringsutviklingen. En oppdatert og kunnskapsbasert forvaltning vil være rustet til å sikre gode og relevante rammebetingelser for oppdrettsnæringen, og ivareta viktige forvaltningshensyn som effektivitet, likebehandling og rettssikkerhet. Utvikling av forvaltningen er et kontinuerlig arbeid, som følges opp i egne, separate prosesser. Disse vil ikke omtales i større bredde i denne meldingen. Eksempel som kan nevnes er evalueringen av Fiskeridirektoratet

³ Ot.prp. nr. 61 (2004–2005) om lov om akvakultur s. 31

(Difi rapport 2015:1) og den nylige omorganiseringen av Mattilsynet.

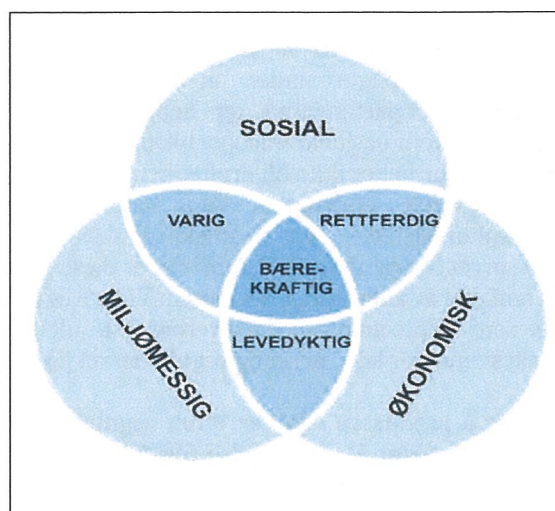
Mer konkrete eksempler på tiltak myndighetene vil se nærmere på i tiden som kommer, er saksbehandlingstid ved behandlingen av akvakultursøknader. Forskrift om samordning og tidsfrister i behandlingen av akvakultursøknader stiller krav om at saksbehandlingstiden ikke skal overstige 22 uker fra komplett søknad er kommet inn til fylkeskommunen og til den er ferdigbehandlet. Søknadsprosessen trekker i enkelte tilfeller lengre ut i tid. Departementet ønsker å kartlegge årsakene til dette, og vil også vurdere tiltak som kan iverksettes for å redusere saksbehandlingstiden.

Regjeringen har videre igangsatt et arbeid for å sikre bedre samordning av tilsynet overfor oppdrettsnæringen som i dag utføres av Fiskeridirektoratet, Mattilsynet og Miljødirektoratet/fylkesmannsetatene. Tilsynsinstitusjonene har hatt ulike tilnærminger til hvordan tilsynsobjekter velges ut, antall tilsyn som gjennomføres og bruken av reaksjoner. Målet med gjennomgangen er en bedre samlet ressursutnyttelse og effektivisering av planlegging og gjennomføring av tilsyn og kontroller. En arbeidsgruppe med deltakere fra Fiskeridirektoratet, Mattilsynet og Miljødirektoratet har levert en rapport med forslag til tiltak. Tiltakene er etablering av en hensiktsmessig koordinering, mer effektiv informasjonsflyt og bedre tilsynsmetodikk og effektive vedtaksprosesser. Rapporten og forslag til tiltak vil bli behandlet av Nærings- og fiskeridepartementet i samarbeid med Klima- og miljødepartementet.

4.4 Miljømessig bærekraft er en forutsetning for vekst

FNs verdenskommisjon for miljø og utvikling definerte i 1987 bærekraft som en utvikling som tilfredsstillt dagens behov uten å redusere sjansen for at kommende generasjoner skal få tilfredsstillt sine behov. Bærekraftig utvikling kan videre deles i tre: miljømessig, økonomisk og sosial bærekraft.

I dag er det først og fremst den miljømessige bærekraften som er utfordrende for oppdrettsnæringen. Med dagens rådende produksjonsteknologi med åpne merder utgjør naturen oppdrettsnæringens produksjonslokale, og naturen vil derfor også sette premissene for hvordan oppdrettsnæringen kan drive, og hvilket omfang driften kan ha. Det er regjeringens forutsetning at oppdrettsnæringen i Norge skal vokse og at veksten skal være miljømessig bærekraftig. Dette betyr at også

Figur 4.2 FNs modell for bærekraftig utvikling

Kilde: FN (1987) /Norges sjømatråd

den videre utviklingen av næringen må skje slik at naturens funksjon og produktivitet bevares, blant annet som grunnlag for å ivareta framtidige generasjoners muligheter til å tilfredsstillt sine behov. Dette innebærer at det miljømessige fotavtrykket oppdrettsnæringen setter skal være innenfor de rammer samfunnet aksepterer. I dette ligger at oppdrettsnæringen for eksempel ikke har uakseptable påvirkninger på villaks, eller er årsaken til eutrofieringsproblemer på kysten. Dersom næringen ikke drives innenfor de akseptable rammene kan det være nødvendig med en reduksjon i produksjonen i enkelte områder. Forvaltningen av næringen skal videre sikre miljøet på en slik måte at det legger grunnlag for langsiktig næringsutvikling. Dette gjelder både en langsiktig forvaltning av vannressurser, lokaliteter og biologiske ressurser. Skal oppdrettsnæringen være underlagt en forutsigbar vekstpolitikk må det fastsettes hvilken miljøpåvirkning samfunnet skal akseptere.

4.5 Forholdet til sjømatindustriutvalgets innstilling

Sjømatindustriutvalget, ledet av professor Ragnar Tveterås, presenterte i desember 2014 NOU 2014: 16 Sjømatindustrien. Der ser de på sjømatindustriens rammebetingelser og foreslår tiltak for økt lønnsomhet i norsk sjømatindustri.

NOU'en omhandler i all hovedsak verdikjedene innenfor villfisk, men kommer også med

enkelte vurderinger og tilrådinger vedrørende verdikjeden for lakseoppdrett:

- Forutsigbare kriterier for vekst er viktig for at verdikjeden for laksefisk skal gjøre effektive tilpasninger og bidra til vekst i verdiskapingen. De siste årenes tildelingspolitikk for nye tillatelser med varierende kriterier har gitt lite forutsigbarhet.
- Utvalget fraråder at myndighetene bruker kriterier som åpner for betydelig bruk av skjønn ved tildeling av nye produksjonskapasitet, enten dette er knyttet til lokal bearbeiding, grønne teknologier eller andre.
- Utvalget mener at samfunnet skal legge til rette for en jevn og forutsigbar vekst i totalproduksjonen, begrenset bare ut fra hensyn til miljø og sykdom. Veksten må også ta hensyn til faktorer som areal og potensielle brukskonflikter med andre aktører i kystsonen.
- Utvalget anbefaler at myndighetene arbeider videre med å etablere et sett av kunnskapsbaserte og veldokumenterte kriterier knyttet til miljø og sykdom som gir aktørene bedre forutsigbarhet. Siden ulike regioner kan ha ulike

forutsetninger for miljømessig bærekraftig vekst ut fra disse kriteriene kan dette innebære at den prosentvise økningen i produksjonskapasitet fordeles ulikt mellom regionene.

- Endringer i produksjonsreguleringen må ikke føre til vesentlige konkurransevidringer og verdiendringer mellom selskap som har lakseoppdrett i Norge.

Nærings- og fiskeridepartementet sendte 16. desember 2014 utredningen på høring, med frist for uttalelse 30. april 2015. NOU'en vil videre bli fulgt opp av en egen melding til Stortinget høsten 2015. Lakseoppdrett vil ikke være en del av meldingen som kommer høsten 2015, men utvalgets anbefalinger om lakseoppdrett blir i all hovedsak ivaretatt i denne meldingen.

Regjeringen vil

- Legge til rette for forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett.

Figur 4.3 Forutsigbare rammebetingelser er viktig for oppdrettsnæringen

Kilde: Siv Nærø/Innovasjon Norge

5 Om oppdrettsnæringen

Boks 5.1

Norge har store naturlige fortrinn for oppdrett av laks og ørret i sjø. Veksttakten i verdiskapingen fra norsk havbruksnæring har vært svært sterk sammenlignet med øvrig industri og økonomien som helhet. Også i absolutte tall kommer oppdrettsnæringen godt ut sammenlignet med andre næringer.

Innføringen av systemet med maksimalt tillatt biomasse (MTB) fra 1. januar 2005 medførte en stor økning i produksjonskapasiteten. Stående biomasse har imidlertid vokst langt raskere enn tildelt MTB i løpet av den siste tiårsperioden.

Økning i produksjonskapasiteten kan etter dagens regelverk skje gjennom tildeling av nye tillatelser eller gjennom økt kapasitet (MTB) på eksisterende tillatelser. En historisk gjennomgang viser at tildelingen av økt produksjonskapasitet har skjedd med ujevne mellomrom og på vilkår som varierer fra gang til gang.

Siden tildelingsrundene fra 2009 har miljøhensyn vært viktige, og det er nå politisk enighet om at vekst i oppdrettsnæringen må være miljømessig bærekraftig.

matfiskoppdrett av laks, ørret og regnbueørret (inklusive alle tillatelser til særlige formål). Til sammenligning er Norges kystareal innenfor grunnlinjen ca 90.000 km². Gitt at om lag 1/3 av lokalitetene til enhver tid er brakklagt, betyr dette at det i gjennomsnitt produseres i overkant av 15 000 tonn laks og ørret per kvadratkilometer beslaglagt overflateareal.

Laks er et effektivt husdyr. Førfaktoren i lakseoppdrett er lav sammenlignet med oppdrett av for eksempel kylling, svin, sau og storfe. Laks utnytter også energi og protein fra føret mer effektivt enn andre husdyr. Laksen skiller seg fra landdyrene ved at den er kaldblodig og dermed ikke trenger å bruke energi på å holde seg varm, samtidig som den ikke trenger å kjempe mot tyngdekraften for å holde seg oppreist. Ca. 30 prosent av protein som laksen spiser lagres i laksens spiselige del. Tilsvarende lagres 18, 13 og to prosent av spist protein hos henholdsvis kylling, svin og sau. I tillegg gir laksen en høy andel spiselig kjøtt. Samlet sett får vi mer mat igjen for å bruke knappe førrressurser til oppdrett av laks enn til mye annen kjøttproduksjon. Det betyr også at laksens konkurransekraft styrkes ved økende knapphet og økende priser på viktige førråvarer, fordi laksen bruker relativt mindre førr enn konkurrerende proteinkilder. Produksjon av laks gir i tillegg vesentlig lavere utslipp av drivhusgasser enn kjøttproduksjon på land.

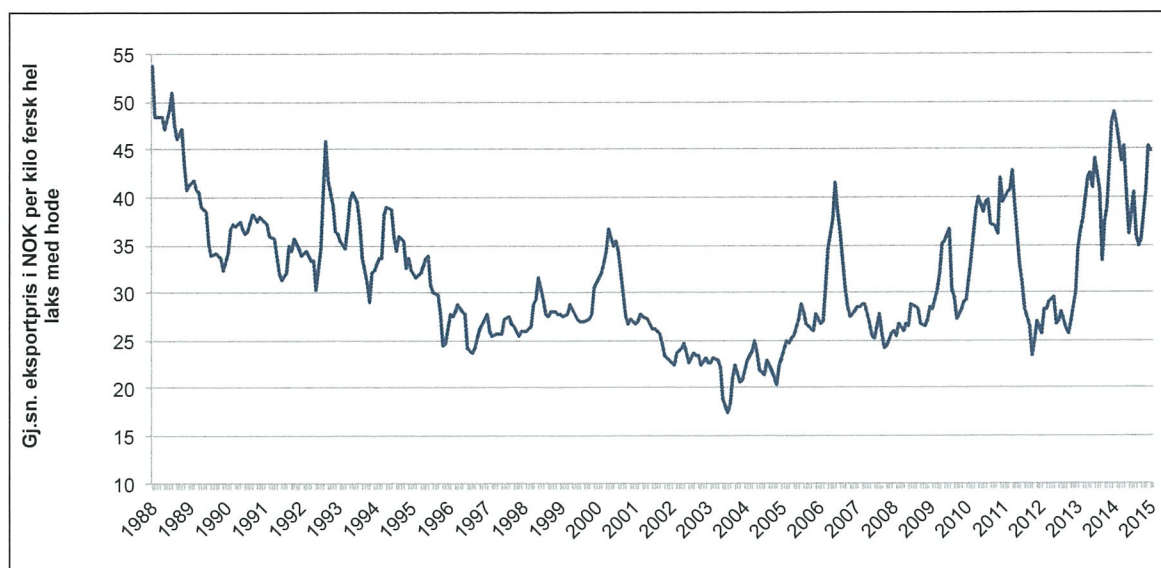
Den norske oppdrettsnæringen har siden starten på 1970-tallet gjennomgått en formidabel utvikling, hvor produksjon og verdiskaping er blitt mangedoblet i prosessen. Norge har store naturlige fortrinn for oppdrett av laks og ørret i sjø. Dette er en svært effektiv form for proteinproduksjon målt ved flere parametre.

Oppdrettsnæringen er arealeffektiv. Fiskeridirektoratets kartfestede oversikt over flytende sjøanlegg viser at dagens om lag 950 godkjente lokaliteter beslaglegger i størrelsesorden 80 km² (fysisk arealbeslag inkl ferdelsforbudssone). Denne beregningen innbefatter alle klarerte lokaliteter til

5.1 Pris, kostnad og driftsmargin

Det aller meste av norsk laks eksporteres, og i overkant av 80 prosent av laksen eksporteres som fersk hel laks med hode. Gjennomsnittlig eksportpris på fersk hel laks med hode endte i 2014 på 41,01 kroner per kilo. I løpende priser må vi tilbake til 1988 for å finne et år med høyere priser. Den gangen endte gjennomsnittsprisen for året på 46,44 kroner per kilo. I 2014-kroner tilsvarer dette 82,67 kroner per kilo.

Lakseprisen utviser store svingninger fra år til år (fig. 5.1). Så sent som i 2012 var gjennomsnittlig eksportpris på 27,62 kroner per kilo. Den laveste

Figur 5.1 Utvikling i eksportpris

Gjennomsnittlig eksportpris på månedsbasis i kroner (løpende priser) for fersk hel laks med hode, januar 1988 til og med januar 2015.

Kilde: Norges sjømatråd

gjennomsnittsprisen for et år, som så langt er registrert, er 21,02 kroner per kilo fra 2003. Gjennomsnittsprisen for ett år skjuler i tillegg store svingninger innenfor det enkelte år, hvor det ikke er uvanlig med en variasjon på 10–15 kroner. I 2014 var lakseprisen på sitt høyeste med over 50 kroner i starten av året. Senere falt den til omkring 32 kroner på høsten, før den igjen steg til over 45 kroner mot slutten av året.

Sammenlignet med andre proteinkilder er laks priset relativt høyt i de fleste markeder. Laks har likevel kontinuerlig styrket sin konkurransesituasjon i forhold til andre proteinkilder som storfe, svin og spesielt kylling over de siste tiårene. Selv om laks har økt i pris, har prisøkningen på andre proteinkilder vært høyere, og laks har derfor blitt relativt billigere.

Eksportprisen på fersk hel laks utviste en fallende trend frem til 2003. Siden den gang har eksportprisen hatt en oppadgående trend, noe som kan indikere at etterspørselen har vokst raskere enn utbudet i perioden.

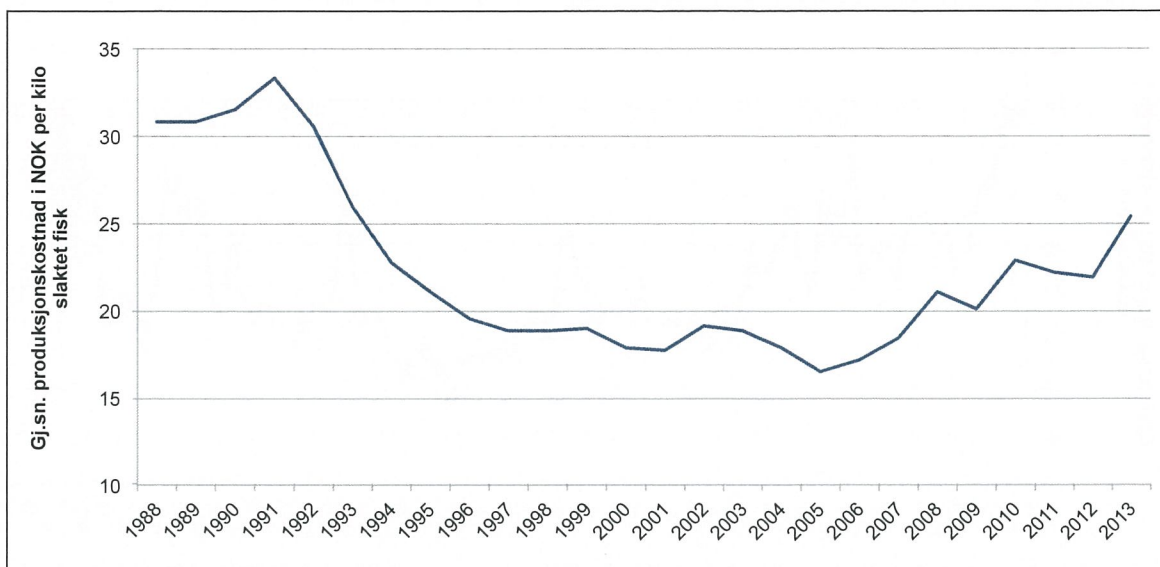
Produksjonskostnaden var sterkt fallende frem til midten av 1990-tallet, noe som i høy grad skyldtes innovasjoner på en rekke områder som blant annet genetikk, fiskefôr, fôringsutstyr, vaksiner, informasjonsteknologi og merder¹. I 2005 nådde produksjonskostnadene bunnen med 16,50

kroner per kilo (nominell verdi, medregnet frakt- og slaktekostnad på omkring 2,50 kroner per kilo). Siden 2005 har imidlertid trenden snudd, og produksjonskostnaden har, med unntak av i enkelte år, vært økende (fig. 5.2). I 2013 endte produksjonskostnaden på 25,33 kroner per kilo, og trolig økte den ytterligere i 2014. Det er viktig å bemerke at dette er gjennomsnittstall, og at det er til dels stor spredning mellom selskaper og mellom regioner.

Hovedårsaken til at produksjonskostnaden har vært stigende siden 2005 er økte priser på viktige innsatsfaktorer i fôret. Kostnader knyttet til fôr utgjør over halvparten av produksjonskostnaden. Fôrkostnaden var fallende frem til 2005, men har siden økt. En annen viktig årsak til økt produksjonskostnad er økte kostnader knyttet til vedlikehold av utstyr, samt kostnader forbundet med fiskehelse og miljø.

Fiskeridirektoratets lønnsomhetsundersøkelse for 2013 viste en økning i annen driftskostnad fra 3,26 kroner per kilo til 5,58 kroner per kilo. Vedlikehold og utstyr utgjorde 27 prosent av annen driftskostnad, mens fiskehelse og miljø sto for ca. 18 prosent, tilsvarende én krone per solgt fisk. Med et slaktet kvantum på ca. 1,3 millioner tonn, betyr det at driftsrelaterte kostnader til fiskehelse og miljø var på omkring 1,3 milliarder kroner i 2013. Kvartalstall fra børsnoterte oppdrettsselskaper i starten av 2015 indikerer at kostnader forbundet med forebygging og behandling av lak-

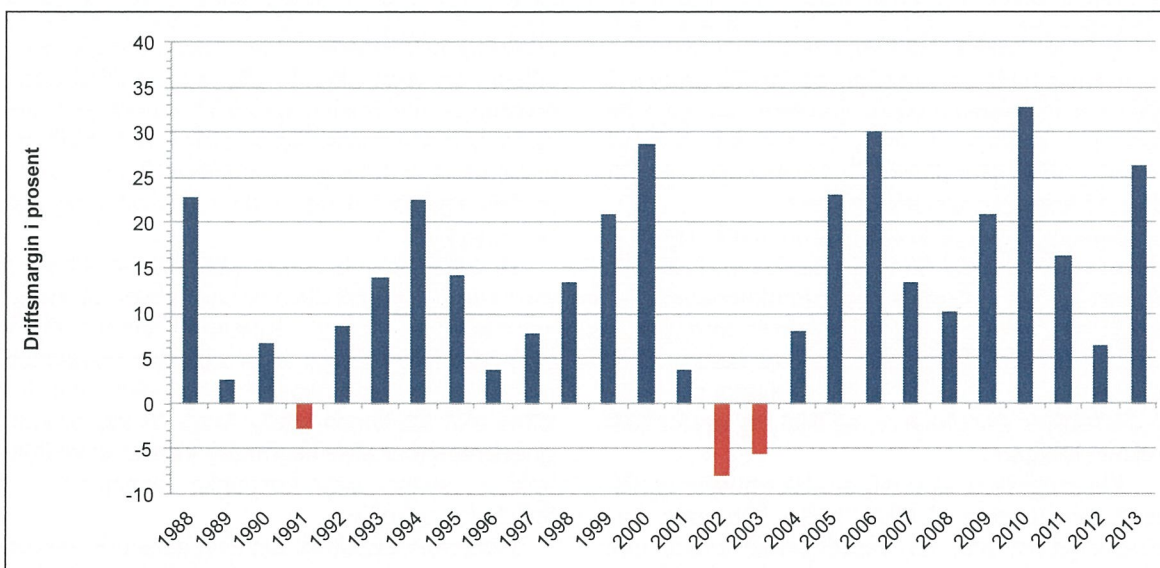
¹ Asche, F., K. Roll & R. Tveterås (2012). FOU, innovasjon og produktivitetsvekst i havbruk. Magma 1/2012.

Figur 5.2 Utvikling i produksjonskostnad

Gjennomsnittlig produksjonskostnad per år i kroner (løpende priser), 1988–2013. Produksjonskostnad består av smoltkostnad, førkostnad, forsikringskostnad, lønnskostnad, kalk. avskrivninger, annen driftskostnad, netto finanskostnad, samt kostnader forbundet med slakt og frakt.

Kilde: Fiskeridirektoratet

Figur 5.3 Utvikling i driftsmargin

Gjennomsnittlig driftsmargin 1988–2013. Driftsmargin = (Driftsresultat*100)/Driftsinntekt.

Kilde: Fiskeridirektoratet

selus siden har økt ytterligere, og nå kan utgjøre opp mot 5 kroner per kilo i enkelte regioner.

Driftsmarginen i norsk lakseoppdrett endte i 2013 på 26,4 prosent, noe som var den fjerde høyeste driftsmarginen siden 1988 (fig 5.3). Den høy-

este driftsmarginen ble registrert i 2010, med 32,9 prosent. I perioden fra 1988–2013 er det kun tre ganger at driftsmarginen har vært negativ – i 1991, 2002 og 2003.

Den negative driftsmarginen i 1991 skyldtes en kombinasjon av overproduksjon og at Norge etter dumpinganklager ble ilagt en straffetoll på 26,9 prosent på fersk hel laks til USA. Bortfallet av det amerikanske markedet – som den gangen utgjorde en stor andel av kundegrunnelaget for norske eksportører – ble forsøkt løst ved innfrysing av fisk, som senere måtte selges med store tap. Tapene var så store at Fiskeoppdretternes Salgslag, og flere oppdrettsselskaper, gikk konkurs. Straffetollen på fersk hel laks til USA ble fjernet først i januar 2012. De negative driftsmarginene i 2002 og 2003 skyldtes på ny overproduksjon etter noen veldig gode år, og i likhet med i 1991 gikk mange oppdrettere konkurs. For hele perioden 1988–2013 har likevel gjennomsnittlig driftsmargin vært på 13,1 prosent. I årene 2005–2013 var gjennomsnittlig driftsmargin på 20 prosent.

5.2 Verdiskaping og sysselsetting

Verdiskapingen i oppdrettsnæringen varierer sterkt fra år til år i takt med svingninger i lakseprisene. Målt i bidrag til BNP var verdiskapingen i verdikjede havbruk på ca. 8,41 milliarder kroner i 2012². Dette tallet inkluderer ikke ringvirkninger.

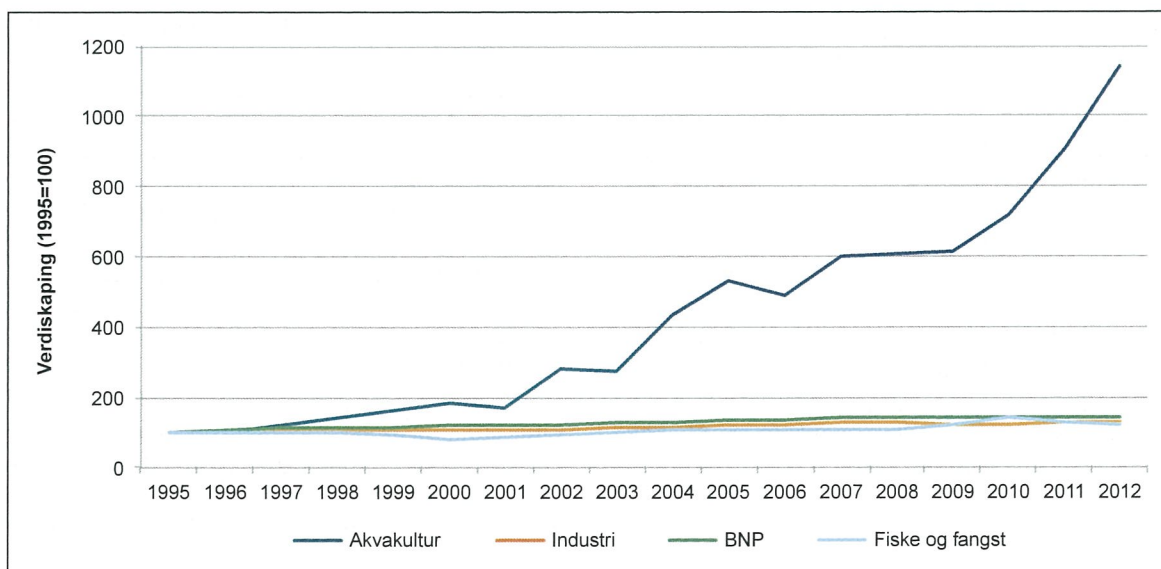
² Sandberg, M. G., K. Henriksen, S. Aspaas, H. Bull-Berg & U. Johansen (2014). Verdiskaping og sysselsetting i norsk sjømatnæring – en ringvirkningsanalyse med fokus på 2012. SINTEF Fiskeri og havbruk AS, 2014, A26088.

Den høyeste direkte verdiskapingen fra verdikjede havbruk som så langt er målt er 15,3 milliarder kroner i 2010. Det foreligger ennå ikke tall for 2013 og 2014, men det kan legges til grunn en økning i verdiskapingen grunnet betydelig økte priser. Imidlertid har også produksjonskostnaden økt, noe som trekker i negativ retning.

Verdiskapingen fra verdikjede havbruk fordeles langs hele kysten hvor det drives oppdrett. I 2010 var verdiskapingen fra de primære produksjonsaktivitetene innen havbruk fordelt med 4,4 milliarder kroner i Nord-Norge (Finnmark, Troms og Nordland), 4,0 milliarder kroner i Midt-Norge (Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal), 3,7 milliarder kroner på Vestlandet (Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland) og 1 milliard kroner i resten av landet.

Veksttakten i verdiskapingen i oppdrettsnæringen har vært svært sterk, både relativt til den nasjonale økonomien og til industrien for øvrig (fig 5.4). I årene 1995 til 2012 var den gjennomsnittlige årlige veksten i verdiskapingen for akvakultur på hele 15,4 prosent. Til sammenligning var den årlige veksten i verdiskapingen for landet som helhet og for industrien på henholdsvis 2,2 og 1,5 prosent.

Også i absolutte tall kommer oppdrettsnæringen svært godt ut sammenlignet med andre næringer. Bidrag til BNP per årsverk i oppdrettsnæringen er godt over gjennomsnittet i Fastlands-Norge. I 2010, et år med relativt høye priser,

Figur 5.4 Utvikling i verdiskaping i akvakultur, øvrig industri og Norge som helhet

Bruttoproduct akvakultur, bruttoproduct industri og BNP i markedsverdi (alle størrelser i faste 2005-priser).

Kilde: Nasjonalregnskapet, SSB

Figur 5.5 Videreforedling av laks

Kilde: NFD

hadde oppdrettsnæringen en verdiskaping per årsverk, målt ved bidrag til BNP per årsverk, på 2,7 millioner kroner. I 2012 var derimot verdiskapingen per årsverk på 968 000 kroner. Gjennomsnittet for Fastlands-Norge var i 2010 og 2012 på henholdsvis 781 000 kroner og 831 000 kroner.

Den direkte sysselsettingen i verdikjede havbruk var i 2013 på 9 621 årsverk³. Sysselsettingen fordeler seg på 4 317 årsverk innen slakteri, videreforedling og salg, 4 133 årsverk innen matfiskeledet, 691 årsverk tilknyttet settefiskeledet, 385 årsverk tilknyttet administrasjon og 105 årsverk tilknyttet stamfiskeledet. Sysselsettingen tilknyttet oppdrettsnæringen har vært økende over mange år, men har samtidig økt betydelig mindre enn produksjonen. I tillegg til direkte arbeidsplasser, skapes det mange arbeidsplasser innen blant annet transporttjenester og utvikling og produksjon av fôr og utstyr.

5.3 Produksjon

Norge er verdens største produsent og eksportør av atlantisk laks. Det er kun et fåtall steder i verden at sjøtemperaturer, strømforhold med mer muliggjør effektiv produksjon av laks i sjø. Chile er nest største produsentnasjon, fulgt av Storbritannia og Canada. Land som Færøyene, Australia, USA, Irland, Russland og Island har også en viss produksjon av laks.

Verdens samlede produksjon av atlantisk laks var i 2005 på 1 252 000 tonn, hvor Norge hadde en andel på 46 prosent. I 2014 hadde verdens produksjon økt til 2 219 000 tonn, hvor Norges andel var på 54 prosent. Norges andel toppet seg med 65 prosent i 2010, som følge av at produksjonen i Chile falt fra over 400 000 tonn i 2008 til 130 000 etter utbrudd av sykdommen ILA (infeksiøs lakseanemi). Chiles produksjon av atlantisk laks har siden vokst raskt, og i 2014 produserte Chile 172 000 tonn mer atlantisk laks enn på den forrige toppen i 2008.

Fra 2005 til 2014 er det Norge som har hatt den største veksten i produksjonen av atlantisk laks med 622 000 tonn, tilsvarende en økning på 108 prosent. Chile har økt med 190 000 tonn, til-

³ Rapport 49/2014, Nofima, Tromsø.

Tabell 5.1 Global produksjon av atlantisk laks.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014E
Norge	574	599	723	741	856	945	1 006	1 183	1 144	1 196
Chile	385	369	356	403	239	130	221	364	468	575
UK	120	127	135	137	144	143	155	159	158	172
Canada	108	115	110	122	122	122	120	137	115	105
Færøyene	17	12	19	37	47	42	56	70	73	83
Australia	18	19	24	26	32	33	36	40	39	39
USA	10	10	12	17	16	18	18	20	20	20
Irland	12	15	15	11	15	18	16	16	11	12
Island	7	4	2	1	1	1	1	3	3	4
Andre	1	1	2	1	3	4	5	8	11	13
Totalt	1 252	1 271	1 398	1 496	1 475	1 456	1 634	2 000	2 042	2 219

Produksjonstall i 1000 tonn wfe (whole fish equivalent), fra 2005–2014E (hvor E indikerer estimat). Russland inngår i Andre.

Kilde: Kontali analyse

svarende 49 prosent. Av de største produsentlandene er det Færøyene som har hatt den største relative veksten med 488 prosent. I det fjerde største produsentlandet, Canada, har imidlertid produksjonen gått litt tilbake i perioden. Samlet sett har verdens produksjon av atlantisk laks økt med 967 000 tonn, eller 77 prosent, i perioden fra 2005 til 2014, tilsvarende en årlig vekst på ca. 6,5 prosent.

Mye taler for at det kan bli vanskelig å opprettholde vekstraten i det globale utbudet av atlantisk laks i de nærmeste årene. Det er klare begrensninger for både hvor mye og hvor raskt produksjonen vil kunne vokse utenfor Norges grenser. Begrensningene varierer fra land til land, men manglende tilgang på areal er en utfordring som viser seg flere steder. Dette er også årsaken til at det største potensialet for vekst trolig ligger i Norge, hvor tettheten av oppdrettsanlegg er lav. Chile har arealer som er godt egnet for lakseoppdrett lenger sør i landet, men grunnet manglende infrastruktur er disse arealene mer krevende å ta i bruk. Canada har også store tilgjengelige arealer, men av ulike grunner har utnyttelsen så langt vært begrenset. Med fortsatt høy lønnsomhet innen oppdrett av laks og ørret vil vi kunne se forsøk med lakseoppdrett i områder med mindre optimale produksjonsforhold.

I tillegg til atlantisk laks, produseres det på verdensbasis en viss mengde stillehavslaks. Produksjonen har økt fra 148 000 tonn i 2005 til

183 000 tonn i 2014. Chile er største produsent med 149 000 tonn, mens New Zealand (17 tonn), Japan (13 tonn) og Canada (4 tonn) også har en viss produksjon av stillehavslaks. I Norge drives det ikke oppdrett av stillehavslaks.

I tillegg til oppdrettet laksefisk, fiskes det årlig betydelige mengder villaks på verdensbasis. I 2014 ble det totalt fisket ca. 814 000 tonn villaks, hvorav 327 000 tonn i USA, 320 000 tonn i Russland, 141 000 tonn i Japan og 26 000 tonn i Canada. Til sammenligning var den samlede fangsten av villaks fra sjø- og elvefisket i Norge på 475 tonn i 2013. Det ble i tillegg fisket henholdsvis 4 og 46 tonn sjørøye og sjørrett. Globalt har de årlige fangstene av villaks de siste ti årene variert mellom 801 000 tonn (2005) og 1 126 000 tonn (2009).

Det største fylket for oppdrett av laks i Norge er Nordland, hvor det i 2013 ble produsert 234 503 tonn laks (tall for 2014 er ennå ikke tilgjengelig). Hordaland er nest største fylke, fulgt av Troms som i 2013 passerte Sør-Trøndelag. Nordland var også fylket med størst absolutt vekst i produksjonen i perioden 2007–2013, med en økning på 91 337 tonn. Den klart største relative veksten i perioden fant sted i Finnmark, hvor produksjonen økte fra 20 208 tonn til 89 734 tonn, tilsvarende en økning på nesten 450 prosent. Den kraftige økningen i Finnmark skyldes både flere runder med tildeling av nye tillatelser, økt maksimalt tillatt biomasse (MTB) på eksisterende tillatelser i 2011, og ikke minst bedre utnyttelse av allerede tildelt pro-

Tabell 5.2 Fylkesvis fordeling av produksjon av laks i Norge.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Finnmark	20 208	31 837	29 891	51 249	56 178	86 168	89 734
Troms	82 419	85 179	101 077	106 679	104 770	138 674	134 483
Nordland	143 165	139 281	152 240	191 316	217 345	230 144	234 503
Nord-Trøndelag	73 565	64 462	75 674	80 162	80 803	121 526	92 651
Sør-Trøndelag	97 891	95 613	112 249	107 325	146 085	141 316	133 716
Møre og Romsdal	88 311	87 147	110 563	111 683	127 120	118 000	128 337
Sogn og Fjordane	63 883	55 090	67 321	78 220	94 063	96 029	102 132
Hordaland	108 779	115 888	139 412	136 972	156 419	203 525	160 524
Rogaland	54 390	52 162	62 192	64 336	69 054	82 732	76 872
Øvrige fylker	11 513	10 595	11 688	11 596	13 032	13 980	15 372
Totalt	744 125	737 254	862 305	939 536	1 064 868	1 232 095	1 168 324

Solgt mengde av laks i tonn (rund vekt) 2007–2013. Tallene skiller seg noe fra tabell 5.1 grunnet differanse mellom solgt og produsert fisk.

Kilde: Fiskeridirektoratet

duksjonskapasitet. De nordligste fylkene, særlig Finnmark, har lenge hatt en lavere utnyttelsesgrad enn resten av landet. Selv om differansen er minkende, vil de to nordligste fylkene trolig fortsette å ha en noe lavere utnyttelse enn de øvrige fylkene grunnet ugunstige lys- og temperaturforhold. Produksjonen i Trøndelagsfylkene økte mindre enn i de andre fylkene fra 2005 til 2013, noe som blant annet har sammenheng med at tildelt MTB her allerede var høyt utnyttet sammenlignet med i de fleste andre fylker.

Toppåret for ørretproduksjonen var 2008 da det ble produsert 85 467 tonn regnbueørret. Deretter har produksjonen av ørret variert mellom 55 000 tonn og 75 000 tonn. Det store fylket for ørretproduksjon er Hordaland, som de siste årene har stått for ca. halvparten av all ørretproduksjon i Norge. Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane har vekslet på å være det nest største fylket.

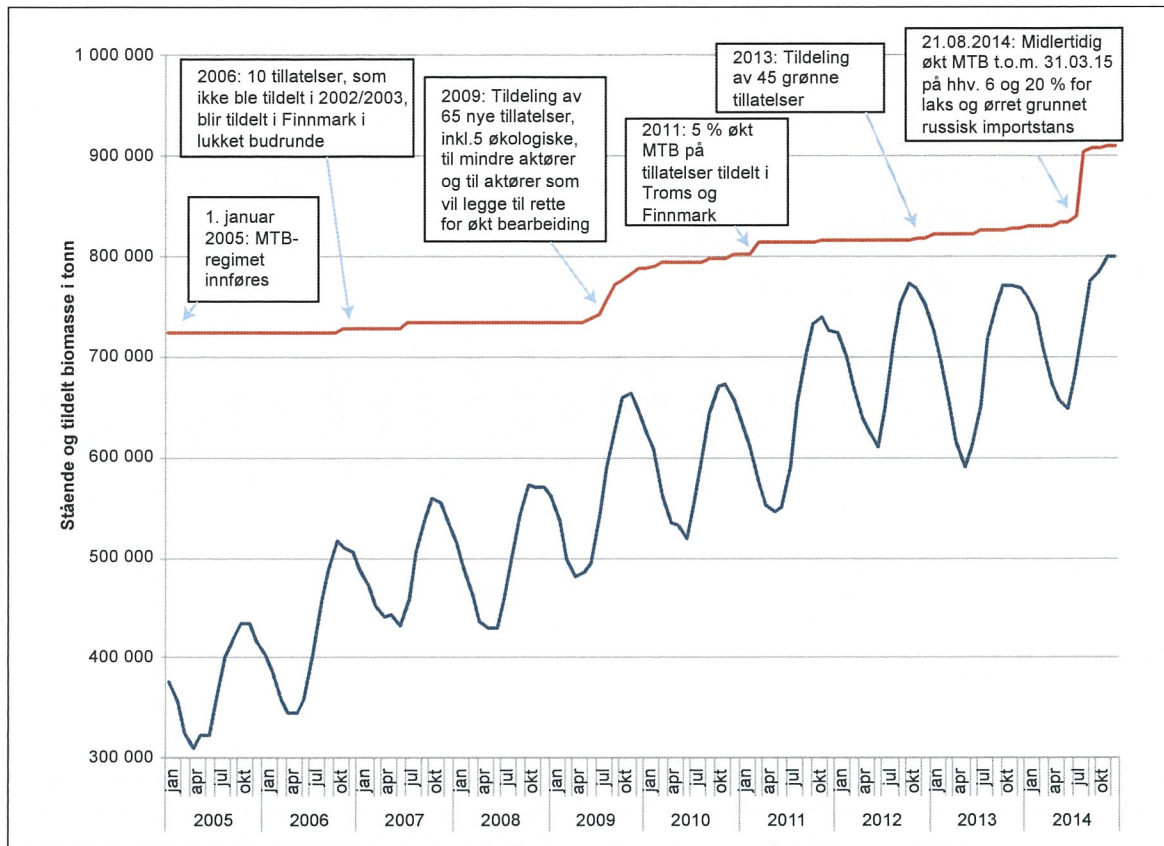
5.4 Produksjonskapasitet

Det var per 1. februar 2015 tildelt totalt 974 kommersielle matfisktillatelser til oppdrett av laks, ørret og regnbueørret i Norge. Dette inkluderer 27 tillatelser til oppdrett i ferskvann, samt 14 av de 15 grønne tillatelsene som ble tildelt i lukket budrunde i 2014 (én tillatelse er ennå ikke lokalisert). Flest matfisktillatelser er tildelt i Nordland, fulgt av Hordaland, Møre og Romsdal og Troms.

De fleste tillatelser har en størrelse på 780 tonn, med unntak av i Troms og Finnmark hvor ordinær størrelse er 945 tonn, og enkelte tillatelser med andre avgrensninger.

Totalt tildelt MTB til kommersielle matfisktillatelser og forskningsstillatelser i sjø var per 1. februar 2015 på 842 733 tonn. Dette er den maksimale vekten av fisken som til enhver tid kan være stående i oppdrettsmerder i Norge. Den midlertidige MTB-økningen på henholdsvis seks og 20 prosent for laks og ørret fra 21. august 2014 til og med 31. mars 2015 er ikke inkludert i dette tallet. MTB-regimet er nærmere beskrevet under punkt 5.8.

Innføringen av MTB-regimet i 2005 medførte en stor økning av produksjonskapasiteten for norske oppdrettere. Det var derfor først i 2011/2012 at mange oppdrettere begynte å få utfordringer med taket for tildelt biomasse i den beste tilvekstperioden på høsten. Figur 5.6 viser tydelig at stående biomasse har vokst raskere enn tildelt biomasse over den siste tiårsperioden. Figuren viser også den klare sesongprofilen i produksjonen av laks. I periodene av året med lave sjøtemperaturer og lav tilvekst, er utslaktingen høyere enn tilveksten, med det resultat at biomassen bygges ned. I periodene av året med høyere sjøtemperaturer er derimot tilveksten høyere enn utslaktingen, og biomassen øker. En tilsvarende graf for utvikling i stående biomasse i Chile ville vist langt mindre variasjoner i stående biomasse gjennom året grunnet mer stabile sjøtemperaturer og tilvekst.

Figur 5.6 Utvikling i tildelt og stående konsesjonsbiomasse av laks og ørret

Blå linje viser stående biomasse i sjø ved utgangen av hver måned mellom 1.1.2005 og 31.12.2014. Rød linje viser tildelt biomasse til enhver tid, basert på registreringstidspunkt for tillatelser i akvakulturregisteret per 1. februar 2015. Rød linje er noe underestimert, ettersom dagens register ikke inkluderer tillatelser som tidligere har vært i bruk, men som nå er utløpt. Midlertidig økt MTB på hhv. 6 og 20 prosent for laks og ørret fra 21.08.14 t.o.m. 31.03.15 er beregnet skjønnsmessig.

Kilde: Stående biomasse er hentet fra Fiskeridirektoratet. Tildelt MTB er NFDs egne beregninger.

Figur 5.6 viser utvikling i biomasse for hele Norge. Mange selskaper, og enkelte regioner, ligger imidlertid tett oppunder taket for tildelt MTB hele året.

Norske oppdrettere har fortsatt rom for å øke produksjonen med kapasiteten som er tildelt. Kontali analyse anslo i 2013 at dagens tildelte kapasitet gir et produksjonspotensial for laks og ørret på 1 375 000 tonn på sikt⁴, tilsvarende en økning på ca. 8 prosent fra 2014. Anslaget er beheftet med stor usikkerhet, og er sensitivt med hensyn til aktørenes strategier og vilje til tilpasninger for å utnytte kapasiteten optimalt. Anslaget er ikke en øvre teoretisk grense, men legger til grunn en sannsynlig tilpasning til dagens regime.

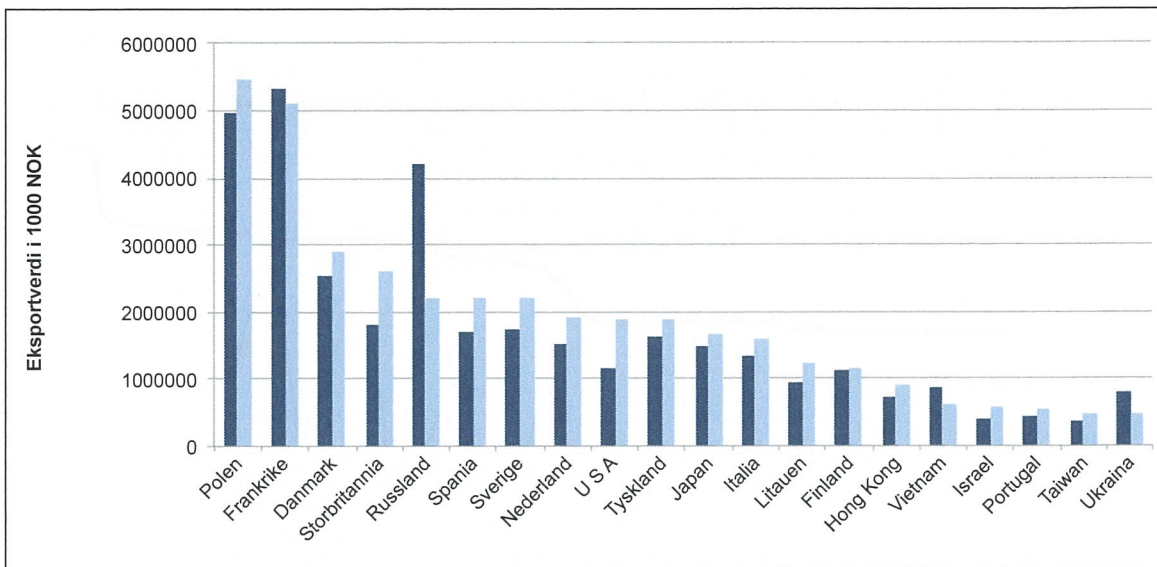
Videre kan for eksempel svingninger i sjøtemperaturer gi høyere produksjon i enkeltår.

Det er stor forskjell i hvor mange tonn laks de enkelte aktørene klarer å produsere per tillatelse. Dersom alle oppnår like høy produksjon per tillatelse som de ti beste selskapene gjorde i snitt mellom årene 2010–2012, anslår Kontali analyse at produksjonen med dagens tildelte kapasitet kan komme opp i 1,5 millioner tonn. Hvor mye som produseres per tillatelse avhenger av mange forhold, herunder oppdretters dyktighet og kvaliteten på lokalitetene tilknyttet tillatelsen.

5.5 Markeder

I 2014 eksporterte Norge laks og ørret for henholdsvis 43,8 og 2,4 milliarder kroner. Eksportverdien for laks var tidenes høyeste og en forbedring på 10 prosent fra den tidligere bestnotenningen i

⁴ Produksjonsreguleringer i havbruk – Tilleggsutredning rullerende gjennomsnittlig MTB. Kontali analyse/Sintef fiskeri og havbruk. Rapport til Fiskeri- og kystdepartementet (2013).

Figur 5.7 Eksportmarkeder for laks

Eksportmarkeder for laks i 2014 i eksportverdi, 1000 kroner. 2013 (blå søyler) og 2014 (lyseblå søyler).

Kilde: Norges sjømatråd

2013. I produktvekt ble det eksportert ca. 1 million tonn laks og 50 500 tonn ørret. Norsk laks og ørret ble i 2014 eksportert til nøyaktig 100 markeder over hele verden.

Polen var det viktigste markedet for norsk laks i 2014, målt ved direkteeksport (fig. 5.7). Dersom det tas hensyn til at mye av eksporten til land som Polen og Danmark reeksporteres, er det trolig Tyskland som er Norges viktigste laksemarked. Etter Polen fulgte Frankrike, Danmark og Storbritannia, hvor sistnevnte hadde den sterkeste absolute veksten i 2014 med 793 millioner kroner. Av de største markedene var det USA som hadde den sterkeste relative veksten med 64 prosent.

Russland endte året som femte viktigste laksemarked, til tross for importforbudet som ble innført med umiddelbar virkning fra 7. august 2014. I 2013 gikk 11 prosent av norsk laks i eksportverdi til Russland, mens andelen for ørreten var 45 prosent. Russland var fortsatt klart største marked for ørret ved slutten av 2014, med Hviterussland, Japan og Polen på de neste plassene.

EU er det viktigste markedet for norsk laks. EUs andel av eksportverdien var nedadgående fra 2006 til 2012, men de to siste årene er trenden reversert. Det russiske importforbudet var en sterkt medvirkende årsak til dette i 2014. I 2014 kom 69,8 prosent av eksportverdien fra EU-land, 8,1 prosent fra Øst-Europa, 6,8 prosent fra Sørøst Asia, 4,3 prosent fra USA og 10,9 prosent fra resten av verden. Andelen til EU har de siste ti

årene variert mellom 64,2 prosent (2012) og 75,5 prosent (2006). I 2012 var samtidig andelen som gikk til Øst-Europa rekordhøy, med 15,8 prosent.

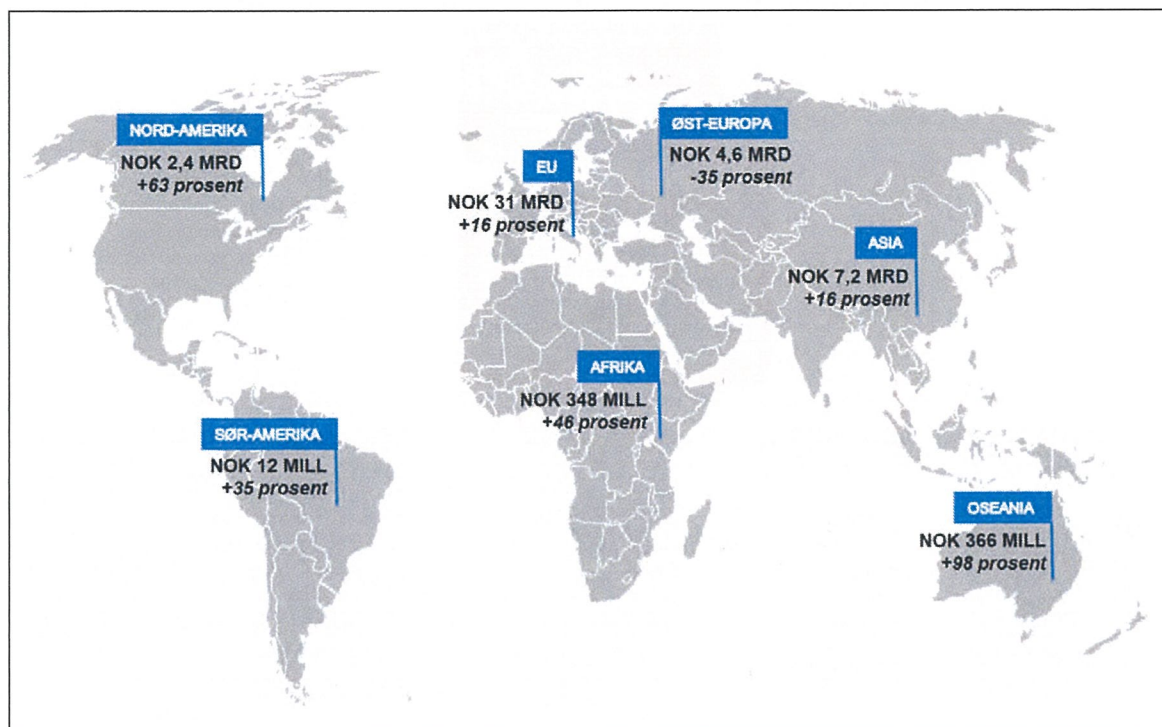
Av geografiske årsaker vil EU fortsette å være det viktigste markedet for norsk sjømat. Etter spørnelsen etter norsk laks og ørret er imidlertid økende over hele verden, og det åpner seg stadig nye muligheter for norske aktører.

5.6 Struktur i oppdrettsnæringen

Oppdrettsnæringen har de siste tiårene gjennomgått en betydelig omstrukturering, hvor færre og større enheter preger utviklingen i alle ledd. For settefisk er tallet på både tillatelser og selskaper redusert med over 40 prosent siden år 2000. I matfiskproduksjonen har antall tillatelser økt med over 20 prosent, mens antall selskaper er halvert.

Det finnes i dag omkring 100 selskaper i norsk lakse- og ørretoppdrettsnæring, som igjen eies av ca. 80 aktører. Den største aktøren eier ca. 23 prosent av tillatelsene, de fem største aktørene i overkant av 50 prosent, mens de 10 største aktørene til sammen kontrollerer rundt to tredjedeler av den tildelte biomassen. I tillegg har flere av de største aktørene eierandeler under 50 prosent i andre selskaper med tillatelser.

Eierstrukturen i norsk oppdrettsnæring består av en miks mellom store børsnoterte selskaper,

Figur 5.8 Eksport av laks og regnbueørret i 2014 fordelt på regioner og økning fra 2013

Andel av eksportverdi i 1000 NOK fordelt på regioner.

Kilde: Norges sjømatråd

og små familieeide selskaper. Sammenlignet med den nest største produsentnasjonen Chile, har Norge et stort antall aktører. I de øvrige lakseproduserende landene er det to-tre aktører som står for det meste av produksjonen.

Med eierkonsentrasjon og rasjonalisering har også lokalitetene det produseres på blitt betydelig færre. De siste ti årene er antallet lokaliteter for kommersielle tillatelser redusert fra 1 500 til under 1 000. I praksis er i underkant av 600 lokaliteter i drift til enhver tid, ettersom lokaliteter av helse- og miljøhensyn rutinemessig brakklegges i perioder mellom slaktning og utsett.

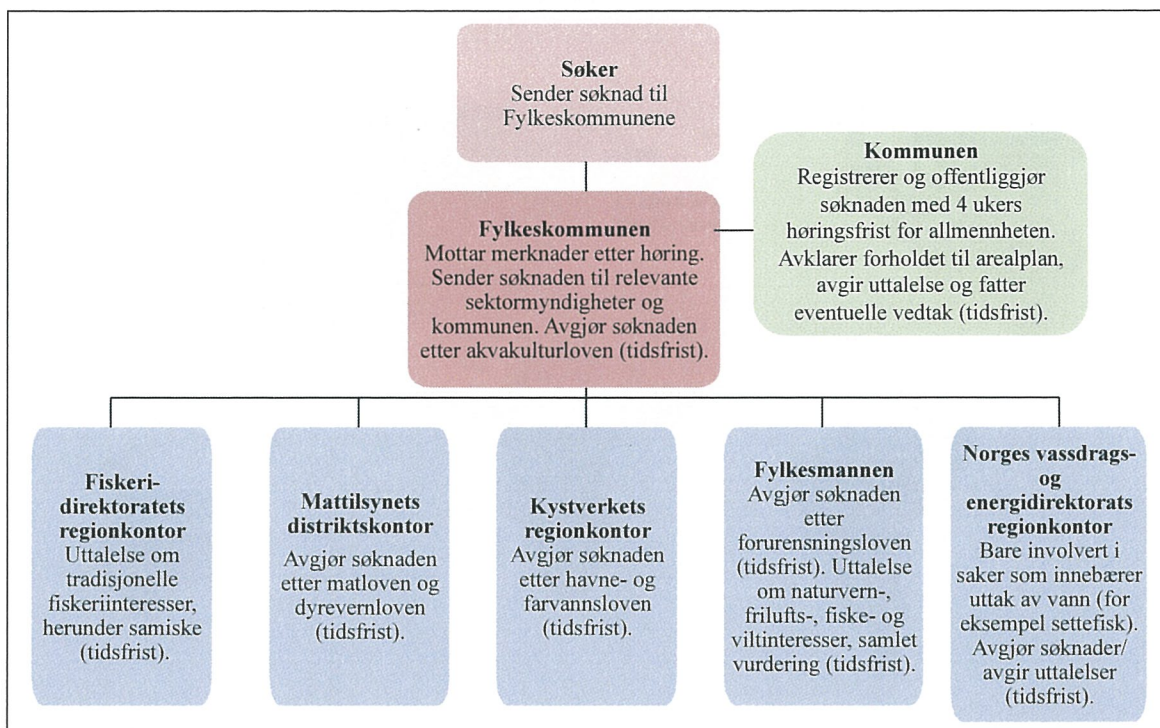
Leverandørindustrien spiller en særlig viktig rolle i oppdrettsnæringen. Oppdrettsselskapene kjøper sentrale innsatsfaktorer som rogn og fôr, og et bredt spekter av utstyr og tjenester fra ulike leverandører. Leverandørselskapene har også avgjørende betydning for innovasjonsaktiviteten i oppdrettsnæringen, både fordi mye av utstyrsutviklingen foregår i disse selskapene, men også på grunn av spredning av kunnskap om beste praksis og ny teknologi når leverandørselskaper betjener mange produsenter. Leverandørindustrien i oppdrettsnæringen er i sterk vekst, men i takt med at

bransjen modnes skjer også en viss konsolidering i næringen, blant annet for serviceselskaper.

5.7 Om tillatelse og avgrensning av denne

Akvakultur er en tillatelsesbasert næring, som beskrevet i kapittel 4.1. Tillatelser tildeles normalt løpende etter søknad, men tillatelse til kommersiell produksjon av matfisk av laks, ørret og regnbueørret i sjøvann er antallsbegrenset, det vil si at de tildeles når departementet bestemmer det. Dette skyldes at det er stor etterspørsel etter slike tillatelser, og myndighetene har derfor kontrollert vekst av hensyn til blant annet miljø og marked. I kapittel 6 vil vi drøfte hvilke hensyn som bør tas når produksjonskapasiteten (summen av alle tillatelser) i oppdrettsnæringen skal bestemmes i fremtiden.

Hovedkomponentene i en tillatelse fremgår av akvakulturloven § 5, første ledd, og består av rett til produksjon 1) av bestemte arter i et bestemt omfang (populært omtalt som selskapsnivå eller tillatelsesnivå); og 2) på bestemte lokaliteter

Figur 5.9 Søknadsprosess for lokalitet til akvakultur

Kilde: Nærings- og fiskeridepartementet

(lokalitetsnivå). I denne meldingen brukes ordet «tillatelse» kun om selskapsnivå/tillatelsesnivå. Dette for å skille mellom forvaltning på selskapsnivå/tillatelsesnivå og forvaltning på lokalitetsnivå.

Det normale vil være at tillatelse til produksjon av bestemt art på bestemt lokalitet tilstås i samme vedtak. Disse elementene av tillatelsen kan imidlertid også tildeles på forskjellig tidspunkt og i ulike vedtak. For de antallsbegrensede tillatelsene av matfisk av laks, ørret og regnbueørret i sjøvann er dette normen. Dette innebærer at en først tar stilling til hvilke søkere som skal få tilsagn om tillatelse. Ved utvelgelse av søknader i konkurranse, vil disse tilsagnene gjelde personvalget (enten dette er en fysisk eller juridisk person). Tilsagnene er enkeltvedtak med klagerett. Slike tilsagn gir ikke rett til drift. Dette gjelder selv om geografiske hensyn som lokalisering kan utgjøre deler av vurderingen av om tilsagn skal gis. Deretter behandler koordinerende myndighet, pr. i dag fylkeskommunen, søknaden om klarering av lokalitet. En innehaver av en tillatelse til lakseoppdrett kan knytte inntil fire lokaliteter til hver tillatelse. Dersom oppdretter ønsker å drive med mer enn én tillatelse per lokalitet, kan samtlige av disse tillatelsene være klarert for maksimalt de seks

samme lokalitetene. Det er først når lokaliteten er klarert og eventuelt øvrige vilkår i tilsagnet er oppfylt, at det ved utstedelse av tillatelsesdokumentet fattes vedtak som gir rett til drift. Det er likevel å anse som én tillatelse ettersom virksomheten bare kan utøves når man kan produsere en bestemt art på en bestemt lokalitet. En illustrasjon av søknadsprosessen for en lokalitet for laks og ørret er gitt i figur 5.9.

Hver enkelt tillatelse er avgrenset i Maksimal Tillatt Biomasse (MTB) på to nivåer. MTB-regimet ble innført 1. januar 2005 og erstattet i sin tid et system basert på begrensning gjennom merdvolum. Samtidig med innføringen av MTB ble også et særskilt produksjonsbegrensende virkemiddel, førkvoter, avskaffet. MTB-regimet kan imidlertid også i fremtiden suppleres med slike virkemidler dersom myndighetene skulle finne det ønskelig og nødvendig, jf. akvakulturloven § 7. MTB-systemet var ved innføring tiltenkt å ligge fast over tid for å sikre forutsigbarhet i etterlevelse og forvaltning for henholdsvis næring og myndigheter. Systemet innebærer at innehaveren ikke på noe tidspunkt kan ha en stående biomasse (antall kilo levende fisk i sjøvann) som overstiger MTB på selskapsnivå (se boks 5.2). På hver lokalitet (der fisken produseres) kan biomassen ikke

Boks 5.2 Utdrag fra akvakulturdriftsforskriften § 47

Biomassen per akvakulturtillatelse skal ikke overstige den maksimalt tillatte biomassen som følger av tillatelsen.

Summen av biomasse i tillatelser tildelt innenfor samme art og tilhørende samme person innenfor en av Fiskeridirektoratets regioner utgjør ett biomassetak. Ved kontroll av maksimalt tillatt biomasse hos den enkelte innehaver av tillatelse, legges biomassetaket til grunn. Ved samdrift vil den enkelte inneha-vers ideelle andel av biomassen på lokaliteten inngå i biomasseberegningen i forhold til biomassetaket.

Biomassen på en lokalitet skal ikke overstige den maksimalt tillatte biomassen som er klarert for lokaliteten i henhold til tillatelsen.

overstige den enkelte lokalitets fastsatte MTB. Mens omfanget av biomassen et selskap kan inneha først og fremst er avhengig av type og antall tillatelser, er begrensninger på lokalitetsnivå først og fremst avhengig av lokalitetens (miljømessige) bæreevne og muligheten for å ivareta oppdrettsfiskens helse og velferd. Mattilsynet fører tilsyn med fiskehelse og -velferd på alle oppdrettsanlegg og kan i tråd med gjeldende regelverk fatte vedtak som påvirker mulighet for vekst på enkeltlokaliteter og i enkelte soner. Fiskeridirektoratet fører tilsyn med at blant annet tekniske krav, og begrensninger for biomasse og utslipp overholdes.

Lokalitetens bæreevne vurderes opp mot blant annet fiskehelse, -velferd og miljø. Disse hensynene ivaretas gjennom fylkeskommunenes og sektormyndighetenes tillatelser, og er basert på forundersøkelser som igjen gir grunnlag for fastsettelse av lokalitetens MTB. For eksempel er utslippstillatelsen fra fylkesmannen basert på søkers søknad om MTB på lokalitetsnivå. Videre må hva som er forsvarlig beredskap i forbindelse med for eksempel rømming og sanitetsutslakting, destruksjon eller håndtering av større mengder dødfisk vurderes ut fra hvor stor biomasse det er tillatt å ha på lokaliteten.

5.8 Kort historisk tilbakeblikk – økning av produksjonskapasiteten i lakse- og ørretoppdrett

Økning i produksjonskapasiteten kan etter dagens regelverk skje gjennom tildeling av nye tillatelser eller gjennom økt kapasitet (MTB) på eksisterende tillatelser. Fra og med 2002 er det blitt tatt vederlag for nye tillatelser og i 2009 ble akvakulturloven endret slik at det kan tas vederlag for økt kapasitet på eksisterende tillatelser.

Nye tillatelser til laks og ørret tildeles normalt i såkalte tildelingsrunder. Dette vil si at et begrenset antall tillatelser blir lyst ut på bestemte kriterier. Da interessen for laks- og ørretillatelser har vært større enn antallet utlyste tillatelser, har søkerne måtte konkurrere om tillatelsene. Myndighetene har i hovedsak tildelt tillatelsene på bakgrunn av en tradisjonell søkerkonkurranse. Dette vil si at de søkere som anses best å oppfylle tildelingskriteriene er blitt tildelt tillatelse.

Mellom 1989 og 2002 ble det ikke tildelt nye tillatelser. Det har siden år 2000 vært avholdt tre tildelingsrunder, samt at det i 2006 ble tildelt ti tillatelser i Finnmark som ikke ble tildelt i 2002- og 2003-rundene.

I 2002 ble det utlyst 41 tillatelser, hvorav to ble tildelt for å styrke det lulesamiske samfunnet i Musken i Tysfjord kommune. Ved tildelingen av de øvrige 39 tillatelsene, som var fordelt geografisk etter fylke, skulle det blant annet legges vekt på i hvilken grad den omsøkte virksomheten ville bidra til å realisere det potensial som ligger i

Boks 5.3 Økninger i produksjonskapasiteten før år 2000

- 1973 Midlertidig lov om fiskeoppdrett fastsatt, det fantes da 287 anlegg
- 1975 Restriksjoner på etablering av oppdrettsanlegg blir innført (5 000 m³ mot 8 000 m³ tidligere)
- 1973 Mellom 1973 og 1977 blir det tildelt 91 tillatelser
- 1977 Det innføres konsesjonsstopp
- 1981 Det tildeles 50 tillatelser à 3 000 m³
- 1984 Det tildeles 100 tillatelser à 5 000 m³ og anlegg mindre enn 3 000 m³ fikk utvide
- 1985 150 tillatelser à 8 000 m³
- 1989 30 tillatelser à 12 000 m³ tildeles i Troms og Finnmark

oppdrettsnæringen som helhet; søkers eksisterende eller planlagte økonomiske aktivitet i regionen, herunder integrasjon med annen næringsvirksomhet; og hvorvidt søker var nyetablerer eller mindre aktør i næringen. Kvinner ble oppfordret til å søke, og vederlaget for tillatelsene var satt til 5 millioner kroner, med unntak for kommunene Kvænangen og Karlsøy i Nord-Troms og Finnmark, der prisen var 4 millioner kroner.

I 2003 ble det utlyst totalt 60 geografisk fordelte tillatelser. Tallet inkluderer ti tillatelser som ikke ble tildelt i Finnmark i 2002. Vederlaget var satt til 5 millioner kroner, med unntak for tiltakssonen i Nord-Troms og Finnmark, der vederlaget var satt til 4 millioner kroner. Ved tildelingen skulle det legges vekt på styrking av oppdrettsnæringens innovasjonsevne; søkers planlagte økonomiske integrasjon med øvrig næringsvirksomhet i regionen; og at den omsøkte virksomhet var planlagt lokalisert til områder der det er tilrettelagt for oppdrettsvirksomhet.

Fra 1. januar 2005 ble MTB-regimet innført. Overgangen til nytt tillatelsessystem, samt avviklingen av produksjonsregulering med førkvoter, ga oppdretterne mulighet til å øke produksjonen med om lag 30 prosent.

I 2006 ble de ti tillatelsene i Finnmark, som ikke ble tildelt i 2002 og 2003, tildelt i en lukket budrunde i samme fylke. Samtlige tillatelser ble da tildelt, og vederlagene varierte mellom 50 000 og om lag 3 millioner kroner.

I 2009 ble det tildelt totalt 65 tillatelser mot et vederlag på 3 millioner kroner i Finnmark og 8 millioner kroner i resten av landet. Fem av tillatelsene var forbeholdt aktører som ville drive økologisk. Ved tildelingen skulle det legges vekt på om søker var en mindre aktør i næringen; og om søker ville legge til rette for økt bearbeiding med sikte på økonomisk integrasjon i kystdistriktene i Norge. Videre skulle det *«Innanfor PD-sona på Vestlandet ... leggjast vekt på om nytt løyve vil bli nytta på ein slik måte at den samla drifta til selskapet etter tildelinga vil stå fram som meir berekraftig i nedkjempinga av PD»*.

I 2011 fikk oppdrettere i Troms og Finnmark tilbud om øke kapasiteten på sine tillatelser med 5 prosent mot et vederlag på 500 000 kroner i Troms og 150 000 kroner i Finnmark.

I 2013 ble det utlyst 45 nye grønne tillatelser, hvorav 10 tillatelser hver i Troms og Finnmark, og hvor halvparten av tillatelsene i de to nordligste fylkene var forbeholdt små aktører. De øvrige 25 tillatelsene ble tildelt uten at det på forhånd var fastsatt noen begrensning på hvor tillatelsene kunne etableres. Femten av tillatelsene som ikke

på forhånd var bundet til en region ble tildelt i en lukket budrunde med prekvalifisering. De resterende 30 tillatelsene ble tildelt til en fastpris på 10 millioner kroner. Felles for alle tillatelsene var at den som vant frem måtte forplikte seg til å ta i bruk teknologiske eller driftsmessige løsninger som bidrar til å redusere utfordringene med lakselus eller rømming. For ti av tillatelsene som ble tildelt uten geografisk binding, måtte utfordringene reduseres vesentlig. For å vinne frem i konkurransen i Troms og Finnmark og i den lukkede budrunden ble det også satt som vilkår at én eksisterende tillatelse også måtte drives etter de samme vilkårene som den nye «grønne» tillatelsen.

Det er nå besluttet at oppdrettere over hele landet kan få en økning i MTB på sine tillatelser med fem prosent mot et vederlag på 1 million kroner. Vilåret er at man holder et lakselusnivå på maksimalt 0,1 kjønnsmodne hunnlus per fisk med maksimalt to medikamentelle behandlinger per produksjonssyklus. Gjennomsnittet gjelder for hele tillatelsen og ikke bare økningen på 5 %. Oppdrettere som takker ja til tilbudet kan vente med å ta i bruk kapasitetsøkningen og betale vederlaget frem til 1. desember 2016. Forslaget var på allmenn høring fra 1. oktober 2014. Det er tatt forbehold for Stortingets aksept av de budsjettmessige konsekvenser av forslaget.

5.9 Gjeldende regime for kapasitetsøkning i norsk lakse- og ørretoppdrett

Antallsbegrensningen av tillatelsene innebærer at det er et politisk valg når det skal gjennomføres en tildelingsrunde. Den historiske gjennomgangen ovenfor viser at tildelingen av økt produksjonskapasitet skjer med ujevne mellomrom og på vilkår som varierer fra gang til gang, blant annet fordi man har ønsket å oppnå ulike mål i tildelingsrundene i tillegg til å legge til rette for vekst.

Forut for tildelingsrundene har ulike hensyn blitt vurdert. Riksrevisjonen skrev i sin undersøkelse av havbruksforvaltningen (2012) at forut for tildelingsrunden i 2002 ble miljøhensyn i liten grad vurdert, og tildelingsrunden var i all hovedsak styrt av statlige økonomiske hensyn. I 2003 ble det tildelt ytterligere 50 nye tillatelser, som også ble styrt av statlige provenyehensyn.⁵ Miljøspørsmål ble heller ikke realitetsbehandlet i tilde-

⁵ Riksrevisjonens rapport 3:9 (2011–2012) Riksrevisjonens undersøkelse av havbruksforvaltningen s. 74.

lingen i 2003. Siden tildelingsrundene fra 2009 har miljøhensyn vært viktige, og det er nå politisk enighet om at vekst i oppdrettsnæringen må være miljømessig bærekraftig.

I 2007 utga Stoltenberg II-regjeringen en strategi for en konkurransedyktig norsk havbruksnæring og i 2009 en strategi for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring. I forbindelse med tildelingsrunden i 2009 og kapasitetsøkningen i 2011 ble det derfor innhentet faglige råd fra fagetater som Fiskeridirektoratet, Mattilsynet, Miljødirektoratet, Havforskningsinstituttet, Veterinærinsti-

tuttet og Norsk institutt for naturforskning (NINA) om og i hvilke geografiske områder det ville være forsvarlig å tillate vekst. De faglige rådene har så blitt vurdert av regjeringen før det ble besluttet å tildele nye tillatelser eller øke kapasiteten. Det ble innhentet faglige råd også forut for tildelingsrunden i 2013. Forut for forslaget i 2014 om kapasitetsøkning ble det ikke innhentet faglige råd. Dette hadde sin bakgrunn i den særskilte innretningen på kapasitetsøkningen, hvor aksept av tilbudet vil kunne redusere miljøpåvirkningen.

6 Forutsetninger for vekst

Boks 6.1

Det er mange faktorer som kan påvirke mulighetene for vekst, alt fra klimaendringer til manglende infrastruktur. Manglende kontroll med fiskehelse vil også kunne hindre vekst i næringen.

Med dagens merdbaserte produksjonsform er næringen avhengig av en god miljøtilstand, noe som innebærer at vekst må skje på naturens premisser. I tillegg er tilgjengeligheten til areal, samt at det finnes et marked for produktene, av avgjørende betydning.

Regjeringen anser miljømessig bærekraft som det viktigste hensynet myndighetene skal ta når videre vekst i oppdrettsnæringens produksjonskapasitet skal vurderes. Det vil si at markedshensyn eller andre hensyn normalt ikke skal tillegges vekt i myndighetenes vurdering av vekst på tillatelsesnivå.

Produksjonskapasiteten til næringen bestemmes av antall tillatelser og avgrensingen av disse i maksimalt tillatt biomasse (MTB). I tillegg bestemmes produksjonen av hvor mange lokaliteter som er klarert og hvor stor biomasse som er tillatt å ha stående på den enkelte lokalitet. Når det i denne meldingen refereres til regulering av kapasitet, er det som nevnt i kapittel 4, justeringer på *tillatelsesnivå* det siktes til. Mulighet for justeringer på *lokalitetsnivå* vil fortsatt reguleres av gjeldende regelverk, uavhengig av eventuelle kapasitetsendringer på tillatelsesnivå. Det innebærer at dersom oppdretter ikke har tilstrekkelig ledig MTB-kapasitet på lokalitetsnivå, må oppdretter søke om utvidet MTB eller ny lokalitet for å ta i bruk ny tillatelse eller økt kapasitet på eksisterende tillatelse, jf. omtale i kap 5.7.

Det er mange faktorer som kan påvirke næringens muligheter for videre vekst. Alt fra klima til infrastruktur vil både kunne gi muligheter og sette begrensninger. I tillegg vil næringen være avhengig av å videreutvikle både kompetanse og teknologi. Fiskehelse og -velferd er også viktige

faktorer, både for muligheten til effektiv produksjon og næringens omdømme.

Med dagens produksjonsform med åpne merder er næringen særlig avhengig av en god miljøtilstand, fordi miljøet er næringens produksjonslokale. En eventuell vekst må derfor skje på naturens premisser. I tillegg er tilgjengeligheten til egnet areal å produsere på, forråvarer, samt at det finnes et marked for produktet av avgjørende betydning. Dette kapitlet vil drøfte hvilke hensyn som bør være bærende i en kapasitetsvurdering på tillatelsesnivå.

6.1 Klima

Endringer i klimaet vil påvirke livsbetingelsene i havet. Sjøvannets temperatur, saltholdighet (salinitet) og surhetsgrad (pH) har stor betydning for hvilke arter som trives, hvilket mangfold av arter som finnes og vekselvirkningene artene imellom. Det er derfor viktig å sikre gode overvåkingsserier for å følge med på utviklingen. Klimaendringer vil kunne vise seg i form av mer ekstremvær, med mer vind, mer nedbør og høyere bølger. Det er derfor av betydning at oppdrettsanleggene er konstruert for å tåle de påkjenninger de må forventes å utsettes for. Norges tilpasning til et klima i endring ble fremmet i klimatilpassningsmeldingen 2013 (Meld. St. 33 (2012–2013)).

Klima vil kunne sette begrensninger for næringens mulighet til å vokse, men vil ikke være et tema i denne meldingen.

6.2 Fiskehelse og velferd hos oppdrettsfisk

Norsk oppdrettsnæring er avhengig av god fiskehelse og -velferd, og tilsyn med dette prioriteres høyt av myndighetene. God fiskevelferd er også et mål for etisk forsvarlig produksjon, noe som etterspørres av markedet i stadig økende grad. God oversikt over fiskehelsesituasjonen er viktig for å ha mulighet til å se utviklingstrekk og foreta prioriteringer innen forvaltning og forskning.

Et viktig mål med tilsyns- og overvåkingsarbeidet er å hindre introduksjon og spredning av fiskesykdommer. Tidlig påvisning og effektiv bekjempelse vil også redusere kostnadene knyttet til sykdomsforekomst i næringen. God fiskehelse er å betrakte som et konkurransefortrinn og ofte en forutsetning for tilgang til andre lands markeder. Å opprettholde god fiskehelse og -velferd er derfor svært viktig. Sykdom i oppdrett og hos villfisk forvaltes gjennom matloven med tilhørende forskrifter, og fiskehelsereguleringen er harmonisert med EUs fiskehelsedirektiv. Fisk er omfattet av dyrevelferdsloven, og det er med hjemmel i loven innført et omfattende regelverk for å ivareta dyrevelferd i fiskeoppdrett. Mattilsynet fatter vedtak og fører tilsyn med hjemmel i matloven og dyrevelferdsloven.

Sykdoms- og velferdsutfordringer som i hovedsak utgjør et produksjonsproblem på den enkelte lokalitet vil være mindre egnet til å inngå i en vurdering av om produksjonskapasiteten på tillatelsesnivå skal endres. Slike sykdomsutfordringer må håndteres etter gjeldende regelverk på den enkelte lokalitet, og i samarbeid med blant andre fiskehelsepersonell.

At næringen er godt regulert og har god kontroll på biologiske parametere er en forutsetning for langsiktig vekst. Vekst uten tilstrekkelig kontroll over fiskehelsesituasjonen kan få store økonomiske konsekvenser for næringen selv. Utbruddet av ILA i Chile i 2008, som medførte mer enn en halvering av produksjonen fra toppåret i 2008, er et eksempel på mulig konsekvens av manglende kontroll og reguleringer.

Helsestatus i norsk lakse- og ørretoppdrett er generelt sett god, og ikke en generell begrensende faktor for vekst i næringen. Norge er fri for de fleste internasjonalt listeførte sykdommene. Pankreassykdom (PD) er den viktigste virussykdommen i norsk fiskeoppdrett. Effektive vaksiner har gjort at bakterielle problemer er svært sjeldne i norsk lakseoppdrett. Lakselus er ikke et fiskehelseproblem for oppdrettsfisken, men pga. mange verter langs kysten er det totale lakselusnivået så høyt at påvirkningene på viltlevende laksefisk, særlig sjøørret, flere steder er uakseptabelt.

Selv om problemer knyttet til fiskehelse hos oppdrettsfisken kan hindre at aktører klarer å utnytte sin tildelte produksjonskapasitet ser ikke regjeringen dette som et hensyn som bør inngå i regjeringens vurdering av vekst på tillatelsesnivå.

6.2.1 Produksjonssvinn hos oppdrettsfisk

I enhver biologisk produksjon må det påregnes tap/svinn. Tap av fisk har økonomiske konsekvenser

for den enkelte aktør, og kan være en indikator på fiskehelse og -velferd. Store tap innebærer i tillegg en lite effektiv utnyttelse av sjøareal og innsatsfaktorer. Arealutvalget foreslo i sin rapport etablering av en indikator for tap i produksjonen og en tilhørende handlingsregel for justering av MTB i et produksjonsområde. Havforskningsinstituttet uttalte i forbindelse med høringen av Arealutvalgets rapport at det ikke er vist noen nær sammenheng mellom produksjonstap/ svinn og størrelsen på biomassen i et område. Mattilsynet har, i etterkant av fremleggelsen av Arealutvalgets rapport, gjennomført en landsomfattende undersøkelse for å avklare årsaker til svinn i lakse- og ørretoppdrett. Settefiskkvalitet og infeksjoner viste seg å være de mest betydningsfulle årsakene på landsbasis. Kartleggingen viste imidlertid at det er store variasjoner mellom ulike regioner, lokaliteter innen en region og fiskegrupper. Det vil etter regjeringens oppfatning ikke være naturlig at svinn legges inn i en vurdering av kapasitetsjustering på tillatelsesnivå. Dette er i tråd med høringsinstansenes syn. Imidlertid kan det være en sammenheng mellom produksjonssvinn og fiskehelse og -velferd. Det kan i noen tilfeller fremstå som etisk problematisk å tillate økt produksjon i et område med stort svinn på mange lokaliteter. Dette vil imidlertid best håndteres gjennom regelverket som gjelder for driften av den enkelte lokalitet. Videre er det i den enkelte aktørs egen interesse å redusere svignet så mye som mulig. Dersom oppdretter på en lokalitet ikke klarer dette, har Mattilsynet hjemmel til å fatte vedtak om egnede tiltak for å ivareta fiskehelse og -velferd. Mattilsynet kan derfor, på samme måte som i dag, gjøre vedtak om å redusere biomassen på en lokalitet, enten hel brakklegging eller delvis, på tross av at det blir gitt mulighet for økt biomasse på tillatelsesnivå i samme område.

6.3 Miljøhensyn

Akvakultur skal etableres, drives og avvikles på en miljømessig forsvarlig måte, jf. akvakulturloven § 10. Naturmangfoldloven § 6 slår fast at enhver skal utvise aktsomhet og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på naturmangfoldet. Det vises også til de alminnelige prinsippene for offentlig beslutningstaking i naturmangfoldloven §§ 7 til 12. Prinsippene skal legges til grunn som retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet, jf. § 7.

Figur 6.1 Villaks som hopper i elv

Kilde: Yngve Ask/ Innovasjon Norge

Som all annen matproduksjon setter lakseoppdrett et miljømessig fotavtrykk og påvirker miljøet rundt seg. Det er bred politisk enighet om at et visst avtrykk må aksepteres, men at produksjonen skal foregå innenfor miljømessige bærekraftige rammer. Sammenliknet med matproduksjon på land setter produksjon av oppdrettsfisk et relativt lite fotavtrykk, både med hensyn på arealbruk, ressursbruk og utslipp av for eksempel klimagasser.

Dagens merdbaserte produksjonsform innebærer at det ikke er tette skiller mellom miljøet i produksjonsenheten og det omkringliggende miljø. Med dagens produksjonsteknologi, vil lokalitetene i et område også påvirke hverandre. Alle oppdrettere i et område bidrar derfor til påvirkningen av miljøet i det området de driver i, om enn i noe ulik grad. Selv om hver enkelt lokalitet drives innenfor akseptable rammer isolert sett, vil den samlede miljøbelastningen i et område kunne være så stor at miljøets bæreevne overskrides.

Oppdrettsnæringens viktigste miljøutfordringer på kort sikt er knyttet til rømming av oppdrettslaks og spredning av lakselus fra oppdrettsanleggene, og den påvirkningen dette kan ha på viltlevende bestander av laksefisk. Forurensning

Boks 6.2 Internasjonale og regionale forpliktelser

Konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) og konvensjonen om migrerende arter (Bonnkonvensjonen) er eksempler på globale miljøavtaler som gjør vedtak som kan få virkning for forvaltningen av oppdrettsnæringen. Regionale organisasjoner, som Konvensjonen om vern av havmiljøet i det nordøstlige atlantehavsområdet (OSPAR) fatter også vedtak som kan ha betydning for norsk havbruksforvaltning. Både CBD og OSPAR legger opp til bærekraftig bruk med de åpninger det gir for aksept av forskjellige fotavtrykk. Havbruksforvaltningen legger gjennom regelverksutforming, kontroll og tilsyn til rette for at miljøpåvirkning fra norsk havbruksnæring holdes innenfor de rammene som internasjonale miljøavtaler og samfunnet kan akseptere.

Marine verneområder og andre effektive arealbaserte forvaltningstiltak inngår i oppfølgingen av CBD og Rio+20 sine mål om å beskytte 10 prosent av alle marine områder innen 2020. I Norge har vi allerede etablert flere marine verneområder som arealbaserte forvaltningstiltak med restriksjoner på havbruksaktivitet. Eksempler på dette er nasjonale laksefjorder, beskyttelse av viktige bunnhabitater som korallrev, kjente gytefelt, hummerreservater, samt andre verneområder som naturreservater og landskapsvernområder fastsatt i medhold av naturmangfoldloven.

og utslipp, sykdommer og andre parasitter enn lakselus og bruk av fôrressurser er også områder der oppdrettsnæringen påvirker miljøet.

6.3.1 Nordatlantisk laks og sjørret – status og påvirkninger

Norges hav- og kystområder og vassdrag utgjør noen av de viktigste leveområdene for villaksen og vi har om lag en tredjedel av totalbestanden av den atlantiske laksen, fordelt på om lag 400 bestander. Norge har derfor et særskilt internasjonalt ansvar for villaksen.

Laksebestandene representerer verdier som næringsgrunnlag for fiskerettshaverne og som grunnlag for turisme i en rekke lokalsamfunn. Villaks og sjørret er også viktige kulturbærere for fritidsfiske, sjølaksefiske, samisk fiske, kystkultur

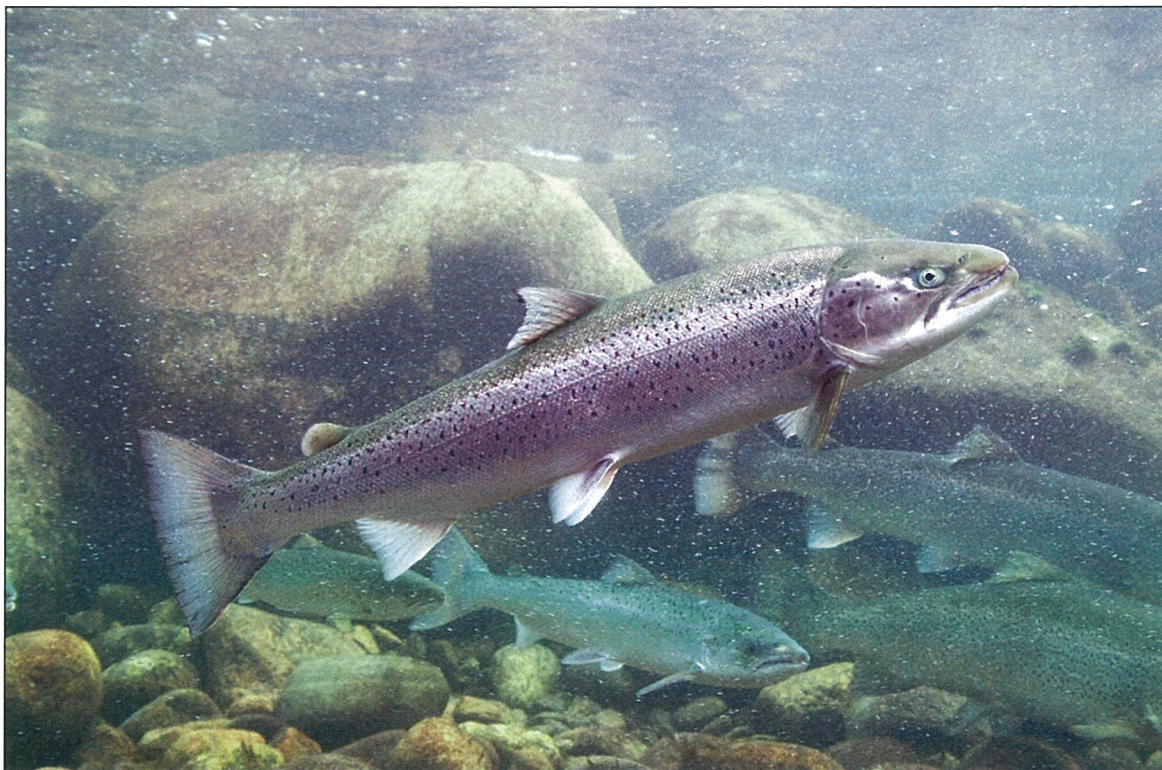
og som kilde til rekreasjon og naturopplevelse. For oppdrettsnæringen utgjør villaksen både grunnlaget for dagens næring og en genetisk ressurs for fremtidig utvikling.

Siden 1970 har utviklingen for villaksen vært negativ i hele Nord-Atlanteren, og de samlede fangstene i Norge er redusert med om lag 75 prosent. Bestandsnedgangen siden 1970 skyldes et samspill mellom ulike påvirkninger. Endringer og naturlige variasjoner i økosystemet i havet er av stor betydning for villaksens oppvekstforhold og dermed sjøoverlevelse. Forholdene i havet har bidratt til både redusert innsig av smålaks og redusert gjennomsnittsstørrelse for ensjøvinterfisk.

Lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*, som er en ferskvannsparasitt, utgjør en stor trussel mot de villaksbestandene som infiseres. Når det gjelder forurensning, er det først og fremst sur nedbør som utgjør en trussel for villaksbestandene, men dette blir effektivt motvirket ved hjelp av kalking og bestandene i kalkede vassdrag har en positiv utvikling. I de siste tiårene er vannkvaliteten i vassdrag og kystområder forbedret. Vassdragsreguleringer har i et historisk perspektiv utgjort en av de største truslene mot villaksbe-

stander, og medført at flere bestander har gått tapt. De siste tiårene har strenge miljøkrav til vassdragsreguleringer ivaretatt hensynet til vill laksefisk på en bedre måte. Laksefisket var tidligere en vesentlig påvirkningsfaktor, men på bakgrunn av den vedvarende bestandsnedgangen har fisket blitt betydelig innskrenket i de senere år. Med unntak for bestandene i Tanavassdraget vurderer Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL) ikke lenger overbeskatning som en vesentlig trussel mot laksebestandene i Norge. VRL mener lakselus og rømt oppdrettslaks er ikke-stabiliserte bestandstrusler mot norsk villaks, og trolig viktige årsaker til spesielt lavt innsig av laks og dårlig måloppnåelse i mange bestander på deler av Vestlandet.

Opprettelsen av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder i 2007 har som formål å gi et utvalg av de viktigste laksebestandene en særlig beskyttelse mot skadelige inngrep og aktiviteter i vassdragene og mot oppdrettsvirksomhet, forurensning og munningsinngrep i de nærliggende fjord- og kystområdene. Ordningen omfatter om lag $\frac{3}{4}$ av den norske villaksressursen. Det er fastsatt særskilte regler for akvakultur i nasjonale laksefjorder, for å implementere Stortingets vedtak.

Figur 6.2 Villaksen påvirkes av mange ulike faktorer

Kilde: Yngve Ask/ Innovasjon Norge

Kvalitetsnormen for ville bestander av atlantisk laks, som ble fastsatt i 2013, skal bidra til å tydeliggjøre hva som menes med en god kvalitet for villaksen i samsvar med forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven. Normen er retningsgivende for forvaltningen på tvers av de ulike forvaltningsområdene.

Ørret forekommer både som ferskvannsstasjonære og sjøvandrende (anadrome) bestander, og det er de sjøvandrende som betegnes som sjørret. Fangstene av sjørret er omtrent halvert på Vestlandet og i Trøndelag siden årtusenskiftet. Nedgangen var parallell i alle fylker fra Rogaland til Nord-Trøndelag. På grunn av redusert beskatning er bestandsnedgangen ikke så stor som fangststatistikken tyder på. Bestandsnedgangen på Vestlandet og i Trøndelag skyldes ikke inngrep, forurensing eller overfiske i ferskvann, men trolig forhold i sjøen som økosystemendringer (næringsmangel eller økt predasjon), lakselus, klimaendringer og fiske sykdommer. Menneskeskapt påvirkningsfaktorer i ferskvann som forurensing, forsuring, kraftregulering og andre forringelser av habitat har sannsynligvis bidratt til å redusere sjørretbestander i mange vassdrag, men disse faktorene har enten vært stabile eller hatt redusert påvirkning de senere år, slik at de derfor trolig ikke er medvirkende årsak til nedgangen i sjørretbestandene de senere årene. I perioden fra 1993 til 2013, har fangstene av sjørret endret seg lite fra de første fire til de siste fire årene i perioden på Øst- og Sørlandet, avtatt sterkt på Vestlandet og i Trøndelag og økt i Nord-Norge.

Villaks og sjørret påvirkes med andre ord av mange ulike faktorer. Fra akvakultur regnes lakselus og rømming som de viktigste. Når vi senere drøfter de påvirkningsfaktorene som påvirker ville laksefiskbestander er dette en viktig premiss.

6.4 Arealhensyn

Tilgjengelig produktivt areal i kystsonen er og har vært et av Norges viktigste konkurransefortrinn som oppdrettsnasjon. Tilgang på gode oppdrettslokaliteter har imidlertid blitt en knapphetsfaktor for bærekraftig utvikling av oppdrettsnæringen. Tilgang på tilstrekkelig og egnet areal for oppdrettsvirksomhet er en forutsetning for videre vekst i næringen. De om lag 950 godkjente lokalitetene for oppdrett av laksefisk per 1. januar 2015 beslaglegger et fysisk overflateareal inkl. ferdselsforbudssoner på om lag 80 km². På dette arealet, var det i januar 2015 klarert en samlet lokalitets-MTB på 2.983.475 tonn. På samme tidspunkt var

det tildelt en samlet tillatelses-MTB på 784.798 tonn. Dette innebærer ikke at det er rom for en tredobling av produksjonen, dersom samlet tillatelses-MTB ble utvidet tilsvarende. Produksjonstiden for et års-utsett i sjø er opp til to år, slik at i utgangspunktet kan lokalitets-MTB deles på to, det vil si ca. 1,45 millioner tonn. Men heller ikke denne kapasiteten kan utnyttes fullt ut, fordi omlag 35 prosent av lokalitetene til enhver tid er brakklagt som en del av en normal produksjonssyklus. I et langsiktig perspektiv innebærer dette både at mer areal bør settes av til havbruk, og at bruken av allerede tildelte arealer må optimaliseres.

Det er kommunene som gjennom sitt planarbeid setter av areal til akvakulturvirksomhet. Føringer i *Nasjonale forventninger til kommunal og regional planlegging* sier at planleggingen skal legge til rette for å opprettholde og videreutvikle fiskeri- og oppdrettsnæringen innenfor en miljømessig bærekraftig ramme, at arealbehovet for oppdrettsnæringen skal ses i et regionalt perspektiv, og at framtidens lokalitetsstruktur skal bidra til en balansert og bærekraftig sameksistens med andre interesser.

Ny oppdrettsteknologi vil gjøre det mulig å ta i bruk arealer som tidligere ikke var egnet for oppdrettsvirksomhet. Lukkede anlegg i sjø, med redusert miljøpåvirkning, kan åpne for at lokaliteter lenger inn i fjordene tas i bruk igjen. Utvikling av større og mer robuste havmerder kan legge til rette for oppdrettsvirksomhet lenger ut til havs. Utvikling av landbaserte resirkuleringsanlegg kan åpne opp for å etablere produksjon av oppdrettsfisk på land.

Effektiv arealbruk gir grunnlag for størst mulig produksjon innenfor et begrenset geografisk område og uten uakseptable negative miljøpåvirkninger. For å få til en slik arealbruk er næringen avhengig av å ha en grunnleggende god lokalitetsstruktur samt godt egnede lokaliteter.

Dagens lokalitetsstruktur er en medvirkende årsak til flere av de fiskehelseproblemene oppdrettsnæringen har opplevd de senere årene. Eksempler på dette er lakselus og pankreassykdom (PD), da særlig på Vestlandet der tettheten av oppdrettsanlegg er størst. Videre har den teknologiske utviklingen medført at dagens oppdrettsanlegg er betydelig større enn tidligere. Dette innebærer at utslipp av næringssalter og organisk materiale fra dagens anlegg i større grad enn før påvirker områder utover selve lokalitetens nærområde. Med andre ord er dagens situasjon slik at man ikke kan forvalte oppdrettsnæringen kun på lokalitetsnivå, men myndighetene må i

større grad drive en områdeforvaltning basert på hva som kan aksepteres av miljøpåvirkning i et definert område.

6.5 Markedshensyn

Det er ingen myndighetsoppgave å forsøke å regulere totalproduksjonen for å maksimere oppdretternes samlede profitt. Myndighetene vil heller ikke være de som er best egnet til å vurdere markedssituasjonen. Det er opp til hver enkelt aktør å bestemme hvor mye de ønsker å produsere med sin tildelte kapasitet. Erfaring tilsier at aktørene søker å produsere mest mulig innenfor sine kapasitetsrammer. Dette baserer seg på bedriftsøkonomiske vurderinger hos den enkelte aktør. Lakseoppdrett er samtidig en komplisert biologisk produksjon. Fisk som er satt i sjøen må slaktes når den har vokst seg slakteklar, og etter som norsk laks i all hovedsak omsettes som fersk må den omsettes raskt når den først er slaktet. En oppdretter vil derfor i liten grad kunne innrette seg etter markedssituasjonen på kort sikt. Markedsvurderinger vil imidlertid inngå i aktørens mer langsiktige investerings- og produksjonsbeslutninger.

Det finnes ingen garanti for at den gode markedssituasjonen vi ser i dag vil vedvare. Laksen-

ringen møtte i mange år handelsbarrierer i viktige markeder, og det er ikke utenkelig at norsk laks kan bli møtt med handelshindre også i fremtiden. Det er bare litt over tre år siden straffetollen på fersk hel laks til USA ble opphevet, og så sent som 7. august 2014 ble all norsk sjømat med umiddelbar virkning utestengt fra det russiske markedet. Med stopp i eksporten til Russland forsvant 11 prosent av markedet for norsk laks, og om lag 50 prosent av markedet for norsk ørret, over natten. Som svar på denne situasjonen ble det, etter at næringen gjennom sine bransjeorganisasjoner ba om det, innført midlertidig økt MTB på tillatelsesnivå på henholdsvis 6 og 20 prosent for laks og ørret ut første kvartal 2015. Dette var en justering i produksjonskapasiteten som utelukkende var begrunnet med markedshensyn.

Selv om lakseoppdrett i dag kun foregår i et fåtall land, kan vi ikke utelukke at nye produsentland vil komme til. Det er naturlig at den høye lønnsomheten vi ser i næringen i dag tiltrekker seg nye investorer og at flere ønsker å starte med lakseoppdrett, også på land. Klimaendringer kan på sikt føre til at lakseoppdrett i sjø vil finne sted i områder som tidligere har vært uegnet for lakseoppdrett. Vi kan heller ikke utelukke at det dukker opp gode substitutter til norsk laks. Alt dette vil kunne gi lavere etterspørsel etter norsk laks, og dermed lavere pris. Motsatt vil prisen og inn-

Figur 6.3 Laks er en stor eksportvare

Kilde: NFD

tektene til virksomhetene kunne bli høyere dersom produksjonen holdes kunstig nede gjennom kvantumsbegrensinger. Samtidig vil alle utenlandsbaserte konkurrenter få ekstra stimulans til å øke sin produksjon og produktutvikling. Kunstig høye priser vil i tillegg erfaringsmessig ha en uheldig innvirkning på kostnadsnivået for innsatsfaktorer i næringen, noe som også vil kunne bidra til å svekke dens konkurranseevne over tid.

6.6 Konklusjon og vektning av hensyn

Bærekraftsbegrepet består av tre pilarer: det økonomiske, det sosiale og det miljømessige. Vekst i oppdrettsnæringen betyr økte inntekter for selskaper, kommuner og staten. Vekst bidrar til økt verdiskaping, økt sysselsetting og økt velferd for samfunnet. Slik vil veksten være bærekraftig ut ifra både et økonomisk og sosialt perspektiv. Uten en sterk miljøbasis vil imidlertid verken den økonomiske eller den sosiale pilaren kunne realiseres. Den veksten som maksimerer verdiskapingen på kort sikt vil kunne være høyere enn den som maksimerer verdiskapingen på lang sikt. En for høy vekst på kort sikt kan derfor redusere fremtidig verdiskaping, ved at den ikke tar hensyn til verken miljøet eller markedet.

Den enkelte oppdretter er ansvarlig for å drive godt og innenfor de rammer lovverket setter på den enkelte lokalitet. Myndighetene fører tilsyn for å sikre at dette regelverket etterlevs. Det har imidlertid blitt tydelig at det i større grad må tas

høyde for den samlede belastningen på miljøet. Ved tildeling av kapasitetsvekst på tillatelsesnivå må derfor myndighetene først og fremst vurdere den miljømessige bæreevnen til et område større enn den enkelte lokalitet.

Markedsregulering bør normalt ikke være en statlig oppgave, og regjeringen mener tilpasning av produksjonen til markedet i all hovedsak bør være næringens eget ansvar. Myndighetene er ikke de som er best egnet til å ta markedshensyn.

Tilstrekkelig antall egnede lokaliteter i en robust lokalitetsstruktur er en forutsetning for videre vekst i oppdrettsnæringen. Areal er imidlertid mer en underliggende rammebetingelse enn en forutsetning som myndighetene må vurdere før vekst innvilges.

Med utgangspunkt i dagens situasjon, peker den miljømessige pilaren i bærekraftsbegrepet seg ut som det elementet myndighetene skal ta mest hensyn til for å sikre en bærekraftig vekst i fremtiden. Det synes også å være relativt bred enighet mellom høringsinstansene om at myndighetene ikke bør ta vesentlig hensyn til marked i vekstvurderingene, og at miljøpåvirkning må være den viktigste faktoren å ta hensyn til når vekst skal vurderes.

Regjeringen vil

- Benytte miljømessig bærekraft som den viktigste forutsetningen for å regulere videre vekst i oppdrettsnæringen.

7 Forutsigbart system for kapasitetsendring

Boks 7.1

I høringen forut for denne meldingen til Stortinget la regjeringen frem tre alternativer for vekst. Det alternativet som gir forutsigbarhet for næringen samtidig som det sikrer miljømessig bærekraftig vekst, er alternativet med en handlingsregel basert på produksjonsområder og miljøindikatorer.

Handlingsregel for vekst innenfor akvakulturforvaltningen er nytt. Ved innføring av en handlingsregel vil kysten deles inn i produksjonsområder, der næringens miljøpåvirkning måles opp mot miljøindikatorer som er fastsatt på forhånd. I områder med liten påvirkning på miljøet bør oppdrettsnæringens produksjonskapasitet kunne økes, mens kapasiteten i områder med uakseptabel påvirkning bør reduseres. I områder med moderat påvirkning bør kapasiteten fryses.

7.1 Alternative innretninger for vekst

I høringsnotatet ble det presentert tre ulike alternativer for vekst:

1. Fortsatt tildelingsrunder med objektive kriterier fastsatt fra gang til gang,
2. En fast årlig vekstrate, eller
3. Et system med en handlingsregel basert på produksjonsområder og miljøindikatorer.

7.1.1 Høringsinnspill

Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet, Mattilsynet og Miljødirektoratet mener alle et system basert på handlingsregel og produksjonsområder er best egnet som fremtidig vekstregime. Det samme gjør WWF Norge, Bellona, Norske Lakseelver, Fagforbundet, Møre og Romsdal fylkeskommune, Sogn villaksråd, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Veterinærforeningen, Natur og Ungdom/Naturvernforbundet, NINA (i starten i kombina-

sjon med tildelingsrunder), Veterinærinstituttet, Norges Kystfiskarlag, Nordland Fylkesfiskarlag, Fylkesmannen i Nordland, Norske Sjømatbedrifters Landsforening (NSL) med flere.

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) foreslår en alternativ tildelingsmodell, og det samme gjør Salmar, Marine Harvest, Grieg Seafood og Cermaq. Den alternative tildelingsmodellen innebærer at den enkelte lokalitet vil bli målt på visse på forhånd fastsatte miljøkriterier, og dersom kriteriene innfris vil de tillatelsene som er knyttet til lokaliteten få en kapasitetsjustering. Modellen skiller seg vesentlig fra regjeringens syn om at summen av påvirkninger fra enkeltlokaliteter i et område må hensyntas, da næringen mener vurderinger tilknyttet den enkelte lokalitet er tilstrekkelig for å vurdere miljøhensyn. Enkelte aktører ønsker en fast årlig vekstrate.

7.2 Vurdering av alternativenes samfunnsmessige konsekvenser

7.2.1 Innledning

Sintef fiskeri og havbruk (med Kontali analyse og Sintef teknologi og samfunn som underleverandører) har på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet utredet konsekvenser av de tre alternativene for vekst. De tre alternativene er vurdert opp mot et nullalternativ som beskriver forventet utvikling med dagens system for kapasitetstilodelinger. Perioden som er vurdert er tiårsperioden frem mot 2025.

De tre alternativene gir ulike muligheter for å ivareta miljømessig bærekraft og ulik grad av forutsigbarhet for næringen. For en gitt miljøstatus er det imidlertid ikke grunnlag for å forvente store forskjeller i veksten mellom de ulike alternativene, så lenge det forutsettes at veksten skal være miljømessig bærekraftig. Unntaket er dersom et av alternativene *i seg selv* kan bidra til en bedret miljøsituasjon, og slik gi et bedre grunnlag for fremtidig vekst og verdiskaping. Uavhengig av hvilket alternativ som velges, må de underliggende utfordringene som begrenser veksten løses.

Det er krevende å gjøre fremskrivinger for hvordan kapasitet, produksjon og verdiskaping vil utvikle seg i fremtiden. Det er usikkert hvordan den fremtidige miljøsituasjonen vil se ut, og det er uvisst hvilket potensial som ligger i nye teknologier og løsninger, som for eksempel økt bruk av stor smolt. I tillegg foreligger det på nåværende stadium ikke et endelig forslag til inndeling i produksjonsområder, og vurderinger av hvordan konkrete områdegrenser vil slå ut for enkeltaktører og lokalsamfunn er derfor ikke mulig å gjøre i denne omgang.

7.2.2 Forutsetninger

Her gjengis et utdrag av mandatet for utredningen:

Nullalternativet beskriver dagens situasjon i norsk oppdrettsnæring og forventet utvikling med dagens rammebetingelser. Forventet utvikling innebærer trolig ny teknologi, nye produksjonsformer, nye tilpasningsstrategier, nye metoder for bekjempelse av lus og sykdom, samt andre relevante utviklingstrekk av betydning. Fremtidige tildelinger av kapasitet skjer ved ujevne mellomrom og til skiftende målsettinger.

Alternativ 1, Nullplussalternativet, tilsvarer det første alternativet i høringsnotatet. Alternativet tar høyde for de samme sannsynlige utviklingstrekk som nullalternativet, men tar i tillegg hensyn til at forvaltningens krav til driften utvikler seg videre, herunder gjennom økt bruk av områdeforvaltning. Tildeling av kapasitet skjer ved ujevne mellomrom, men basert på objektive kriterier (eksempelvis pris).

Alternativ 2, fast årlig vekstrate, tilsvarer det andre alternativet i høringsnotatet, hvor det legges opp til en årlig vekst i tildelt MTB, frikoblet fra miljø- og markedssituasjonen. Alternativet tar også høyde for de samme sannsynlige utviklingstrekk som i nullalternativet.

Alternativ 3, innføring av handlingsregel basert på miljøindikatorer, er det tredje og siste alternativet i høringsnotatet. Også her tas det høyde for de samme sannsynlige utviklingstrekk som i nullalternativet. Alternativet tar utgangspunkt i Havforskningsinstituttets skisse til områdeinndeling, med 11–13 produksjonsområder. Omstillingskostnader ved overgang til et områdebasert system skal beskrives, men hovedvekten skal ligge på de langsiktige konsekvensene av en slik forvaltning.

Følgende elementer skal inngå i vurderingen av de tre alternativene: *konsekvenser for næringen*, herunder muligheter for vekst, produksjonskostnad, verdiskaping (bidrag til BNP), store og små

aktører og annet (blant annet grad av forutsigbarhet); *konsekvenser for annet næringsliv*, herunder ringvirkninger (bidrag til BNP) og *konsekvenser for stat og kommune*, herunder skatteinntekter og proveny fra kapasitetstildelinger. Vurderinger av miljømessige forhold skal bygge på tilgjengelig informasjon fra Havforskningsinstituttet, Mattilsynet, Veterinærinstituttet og Fiskeridirektoratet. Konsekvenser for forvaltningen skal ikke vurderes.

I tillegg har utrederne lagt en rekke andre forutsetninger til grunn, blant annet:

- Dagens miljøsituasjon er forutsatt å vedvare gjennom hele analyseperioden.
- Det skjer ingen produktivitetsforbedring gjennom lavere svinn eller lavere fôrfaktor i løpet av perioden.
- Det er klarert tilstrekkelig med sjøareal, og lokalitets-MTB utgjør ingen begrensning.
- Næringen har tilstrekkelig tilgang på fôr.

Det henvises til rapporten for en fullstendig gjennomgang av forutsetningene.

7.2.3 Resultater

Hovedresultatene fra rapporten er oppsummert i tabell 7.1. Det er stor usikkerhet knyttet til alle fremskrivningene som er gjort, og resultatene under de ulike alternativene er svært sensitive for endringer i forutsetningene. Alternativene kan heller ikke uten videre sammenlignes, ettersom forutsetningene kan være ulike. Forskjeller i kapasitet, produksjon og verdiskaping som fremkommer for de ulike alternativene, er derfor ikke nødvendigvis reelle, men representerer utredernes beste antakelser om utviklingen.

7.2.3.1 Kapasitet og produksjon

For *nullalternativet* anslår utrederne en årlig vekst i slaktevolum og MTB-kapasitet på to prosent, tilsvarende veksten som har vært de siste ti år. Dersom de siste fem år ble lagt til grunn, ville veksten vært like i underkant av to prosent. Utrederne antar at en større andel av ny kapasitet vil øremerkes Troms og Finnmark, i tråd med tildelinger siste fem til ti år. Dersom miljøpåvirkningen reduseres, eller oppfatningen av hva som er akseptabel miljømessig påvirkning endrer seg, kan imidlertid veksten bli høyere enn anslaget på to prosent. På samme måte vil veksten kunne bli lavere dersom miljøpåvirkningen øker, eller oppfatningen av hva som er akseptabel miljøpåvirkning endrer seg.

Tabell 7.1 Beregnet årlig gjennomsnittlig vekst i MTB-kapasitet og slaktevolum, samt beregnet verdiskaping (bidrag til BNP) i 2025 under ulike alternativer.

Alternativer for vekst		Årlig gjennomsnittlig vekst 2015–25	Vekst BNP (mill. kr) 2015–25	Vekst 2015–25
Nullalternativ				
	Slaktekvantum	2,0 %		22 %
	MTB-kapasitet	2,0 %		22 %
	Bidrag BNP		37 190	83 %
Null-pluss alternativ				
	Slaktekvantum	1,6 %		18 %
	MTB-kapasitet	1,5 %		16 %
	Bidrag BNP		36 900	82 %
Jevn årlig vekst				
	Slaktekvantum	1,0 %		11 %
	MTB-kapasitet	3,7 %		43 %
	Bidrag BNP		32 200	71 %
Alternativ med handlingsregler				
<i>Positivt løp:</i>				
Høy risiko	Slaktekvantum	2,8 %		31 %
	MTB-kapasitet	2,7 %		31 %
	Bidrag BNP		43 300	96 %
Middels risiko	Slaktekvantum	1,8 %		20 %
	MTB-kapasitet	1,6 %		18 %
	Bidrag BNP		38 280	85 %
Lav risiko	Slaktekvantum	1,0 %		10 %
	MTB-kapasitet	0,8 %		9 %
	Bidrag BNP		31 630	70 %
<i>Negativt løp:</i>				
Høy risiko	Slaktekvantum	1,5 %		16 %
	MTB-kapasitet	1,5 %		16 %
	Bidrag BNP		35 550	79 %
Middels risiko	Slaktekvantum	1,1 %		11 %
	MTB-kapasitet	0,9 %		9 %
	Bidrag BNP		32 320	72 %
Lav risiko	Slaktekvantum	0,7 %		8 %
	MTB-kapasitet	0,5 %		5 %
	Bidrag BNP		29 980	67 %

Tabellen oppsummerer utviklingen i kapasitet, produksjon og verdiskaping

Kilde: Sintef fiskeri og havbruk

For *alternativ 1, nullplussalternativet*, anslår utrederne veksten til å bli noe lavere enn i nullalternativet, noe som i rapporten tilskrives en streng områdeforvaltning fra myndighetenes side.

For *alternativ 2, jevn årlig vekst*, har utrederne tatt utgangspunkt i en årlig vekst i MTB på fire prosent. Økningen i slaktevolum er likevel kun anslått til én prosent årlig, begrunnet med at myndighetene trolig vil innføre strengere driftskrav for å ivareta miljømessig bærekraft, etter at det i høringsnotatet er presisert av departementet at en slik modell ikke anses som miljømessig bærekraftig. Det er ikke videre spesifisert hva slike reguleringer kan bestå i, og det er derfor ikke mulig å vurdere næringens evne til å etterleve eventuelle krav eller evne til å realisere vekst. Dersom næringen klarer å etterleve kravene, vil kapasiteten kunne bli utnyttet.

For *alternativ 3, handlingsregel basert på miljøindikatorer*, er det anslått en vekst i slaktevolum på mellom 0,5 og 2,8 prosent. Dette representerer ikke en nedre og øvre grense for hvor stor veksten kan bli i et slikt system, men er basert på to tenkte løp som er nærmere beskrevet i rapporten. Det understrekes at valg av farge (grønn, gul eller rød) på de ulike områdene er valgt helt vilkårlig, og derfor ikke sier noe om forventet utvikling. Det har heller ikke vært mulig å vurdere hvor sannsynlige de to løpene er. Vekstanslagene som gjengis i rapporten må derfor bare anses som eksempler og beskrivende for et mulighetsrom, selv om de to løpene heller ikke representerer beste fall eller verste fall antagelser. I rapporten er det tatt utgangspunkt i tre risikoprofiler: lav (vurdering av justeringer opp og ned annet hvert år på tre prosent), moderat (vurdering av justeringer opp og ned annet hvert år på seks prosent) og høy (vurdering av justeringer opp og ned annet hvert år på ti prosent). I en situasjon hvor en større andel av sonene er grønne, vil den høyeste veksten oppnås med en høy risikoprofil.

Utrederne har lagt til grunn at all tillatelsesbiomasse må reduseres dersom indikatoren i et produksjonsområde blir rød. Det er ikke tatt hensyn til at tillatelser som drives slik at de ikke påvirker den miljøindikatoren som begrenser veksten, kan bli unntatt fra reduksjonen. Dersom det ble tatt hensyn til dette, ville det løfte vekstanslagene.

7.2.3.2 Verdiskaping

Verdiskapingen i den havbruksbaserte verdikjeden er i rapporten anslått til 20,11 milliarder kroner i 2015, eller 45,05 milliarder kroner inkludert

ringvirkninger. I 2025 anslås det at verdiskapingen vil ha økt til mellom 29,98 og 43,3 milliarder kroner, eller mellom 75,03 og 88,35 milliarder kroner inkludert ringvirkninger. Det er viktig å understreke at dette ikke representerer en nedre og øvre grense for hvor stor verdiskapingen kan bli.

Med forutsetningene i rapporten, er det produksjonsveksten som i stor grad er bestemmende for den fremtidige verdiskapingen. På sikt er det rimelig å forvente en positiv sammenheng mellom produksjon og verdiskaping, fordi det er begrenset hvor høye prisene kan bli. I et kortere tidsrom kan imidlertid redusert produksjon gi økt verdiskaping dersom prisøkning kompenserer for nedgangen i volum.

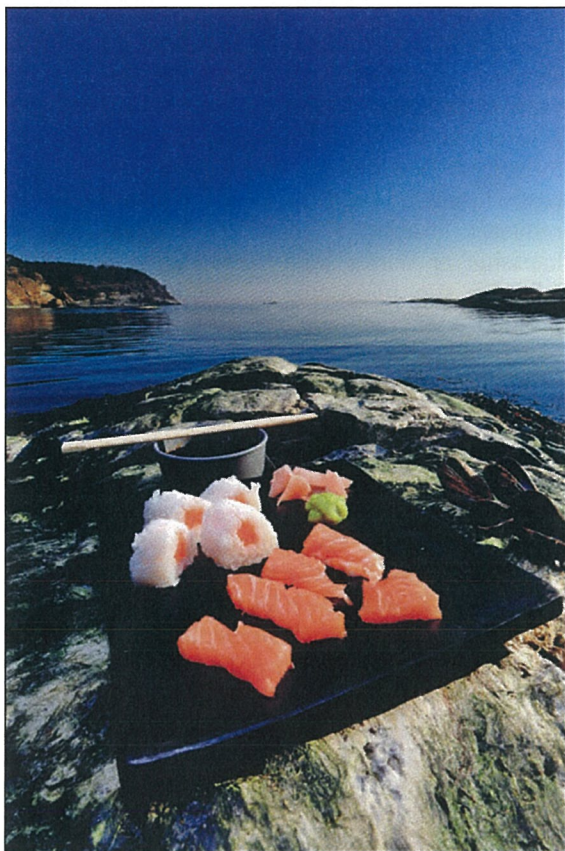
Anslagene for fremtidig verdiskaping er enda mer usikre enn anslagene for fremtidig produksjon, fordi verdiskapingen også påvirkes av blant annet pris- og kostnadsforhold, som igjen avhenger av variabler som det er knyttet stor usikkerhet til. Den anslåtte verdiskapingen må derfor ikke tolkes som øvre og nedre grenser for hvor stor verdiskapingen kan bli.

Ringvirkningene beskriver virkninger hos underleverandørene til kjerneaktivitetene i verdikjeden. De beregnede ringvirkningene tar ikke hensyn til at kapital og arbeidskraft vil kunne flyttes fra oppdrettsnæringen og dens underleverandører til annet næringsliv.

7.2.3.3 Produksjonskostnad

Utrederne anslår at produksjonskostnaden har økt med nesten 50 prosent fra bunnivået i 2005. Biologiske utfordringer knyttet til fiskehelse, lus og svinn har økt i perioden, samtidig som myndighetene har stilt strengere krav til teknologi og drift i forsøk på å bedre forhold knyttet til rømming, fiskevelferd og miljø. I tillegg har førkostnadene økt, hovedsakelig som resultat av økte råvarepriser.

Utrederne anslår at en fortsatt utvikling mot strengere driftskrav, kombinert med manglende forutsigbarhet og liten kapasitetsvekst, vil gi ytterligere økning i produksjonskostnadene. Generelt kan det antas at produksjonskostnadene øker også ved omstilling til nye forvaltningsregimer, som innføring av produksjonsområder. Forutsatt at innføring av produksjonsområder og forvaltningen rundt dette bidrar til en forbedret lusesituasjon, kan det tenkes at dagens høye kostnader til lusebehandling reduseres. Utrederne forventer samtidig at andre drifts- og håndteringskostnader

Figur 7.1 Sushi i solnedgang

Kilde: Yngve Ask/ Innovasjon Norge

for å begrense lusenivået øker, men hvor balansen i dette ikke er mulig å fastslå i dag.

7.2.4 Vurdering

Konklusjonene fra utredningen gir ikke et klart svar på hvilket alternativ som gir den høyeste fremtidige verdiskapingen. Ettersom det ikke foreligger en endelig områdeinndeling, har det ikke vært mulig å vurdere konsekvenser for enkeltaktører av konkrete områdegrensener i alternativet med handlingsregel.

Rapporten viser at det med dagens miljøsituasjon blir vanskelig å oppnå høy vekst, uavhengig av hvilket alternativ som velges. Dersom miljøutfordringene løses, vil det imidlertid kunne oppnås høyere vekst i alle alternativer enn det som er anslått i rapporten, men med ulik grad av forutsigbarhet. Rapporten har ikke vurdert om valg av alternativ *i seg selv* kan bidra til å redusere miljøutfordringene, og slik gi et bedre grunnlag for fremtidig vekst og verdiskaping.

7.3 Drøfting og konklusjon

Dersom kapasitetsveksten skal skje gjennom tildelingsrunder, på samme måte som det er gjort de siste tiårene, vil myndighetene få en stor grad av fleksibilitet når det gjelder *når* vekst skal tildeles og *hvilke kriterier* som legges til grunn. Dette alternativet gir imidlertid liten forutsigbarhet for næringen. Alternativet gir derimot store muligheter til å vekte miljømessig bærekraft høyt, samtidig som vekstraten er fleksibel.

En fast årlig vekstrate er det alternativet som på papiret gir den største forutsigbarheten for næringen. Det er imidlertid ikke gitt at en fast årlig vekstrate i hele landet over tid er miljømessig bærekraftig, og i mange deler av landet vil en vekst uten strenge miljøkrav allerede nå måtte anses som miljømessig uforsvarlig. Myndighetene vil derfor raskt måtte vurdere å innføre ulike former for restriksjoner på område- og lokalitetsnivå, noe som vil kunne umuliggjøre aktørenes mulighet til å utnytte tildelt vekst, som næringen for øvrig også har betalt for gjennom vederlag. Etter regjeringens syn vil dette over tid være en lite miljømessig og økonomisk bærekraftig modell.

Alternativ tre, handlingsregel for justering av kapasitet, vil både kunne sikre forutsigbarhet for næringen og en miljømessig bærekraftig vekst. Et system basert på en handlingsregel gir næringen forutsigbarhet ved at den vil vite *hvilke* kriterier som må være oppfylt for å kunne få vekst, *hvor ofte* vekst skal vurderes, og *hva som skjer* hvis miljøeffekten er uakseptabel. Systemet gir sterke incentiver til å drive miljømessig bærekraftig, og vil gi næringen stor innflytelse på hvordan den skal utvikle seg.

Høringsrunden har vist at oppdrettsnæringen har innsigelser mot et system med handlingsregel på områdenivå for å regulere vekst. FHL mener det ikke foreligger kunnskap som tilsier at etable-

Tabell 7.2 Matrise for forutsigbarhet og miljømessig bærekraft i de ulike alternativene.

	Forutsigbarhet	Miljømessig bærekraft
Alternativ 1 – Tildelingsrunder		X
Alternativ 2 – Fast årlig vekst	X	
Alternativ 3 – Handlingsregel	X	X

ring av produksjonsområder vil være et effektivt og proporsjonalt tiltak for sikring av god fiskehelse. Nærings- og fiskeridepartementet viser i den forbindelse til at det er bred oppslutning blant både forskningsinstitusjoner og fagetater om at etablering av produksjonsområder vil ha en positiv miljømessig effekt.

Produksjonsområdene gir et nedslagsfelt for måling av miljøpåvirkninger. I prinsippet kunne produksjonsområdene tilsvarvart dagens syv regioner i Fiskeridirektoratet, som begrenser det geografiske området der en tillatelse kan utnyttes. I et miljøperspektiv gir imidlertid dette lite mening, da grensene i det alt vesentlige må fastsettes på bakgrunn av biologiske hensyn. Fastsettes grensene ut fra biologiske hensyn vil oppdretterne i et område bli vurdert ut fra den påvirkningen de er med på å bidra til – noe som etter departementets syn er rimelig.

En annen vesentlig innsigelse synes å være at innføring av produksjonsområder og handlingsregel etter blant annet NSL og FHLs syn medfører «kollektiv avstraffelse». FHL skriver blant annet at med *«flere aktører i et område vil en aktør kunne begrense andre aktører sin mulighet for vekst ved uforsvarlig oppptreden. Denne type for kollektiv avstraffelse synes ikke å være i samsvar med prinsippene om konkurranselikhhet for aktører som driver virksomhet innenfor rammene som regelverket setter.»* En oppdretter med lave lusenivå på sin lokalitet hjemmehørende i et område med et høyt gjennomsnittlig lusenivå (men innenfor regelverket), kan således oppleve det urimelig eller urettferdig å få redusert sin kapasitet. Nærings- og fiskeridepartementet er likevel ikke enig i NSL og FHLs synspunkter, fordi en lokalitet med lave lusenivåer likevel kan være en sterk bidragsyter til naboanleggets høyere gjennomsnittstall for lus, for eksempel dersom førstnevntes lokalitetsbiomasse er stor. Det understrekes at aktører som driver med lusenivåer som er utenfor regelverket vil bli håndtert gjennom det vanlige reaksjons- og sanksjonssystemet etter matloven. I tillegg vil Mattilsynet fortsette de tiltakene som ble iverksatt november 2014, med å tilpasse produksjonen på lokaliteter til miljøets bæreevne gjennom blant annet å redusere biomassen på enkeltlokaliteter som har vedvarende problemer med å følge regelverket.

Når enkeltvirksomheter som bryter luseregelverket er håndtert gjennom det normale reaksjons- og sanksjonssystemet (inkludert utslaktning eller nedjustering av godkjent MTB på lokalitet) gjenstår de som driver innenfor regelverket på ordinær måte. I slike tilfeller vil det være vanskelig å peke på en eller flere enkeltoppdrettere som skulle ha «skylden» for at området har en miljøsituasjon som

ikke er bærekraftig. Hensikten med virkemiddelet er derfor å få til en regionalt bærekraftig lokalitetsstruktur og samlet nivå for biomasse, noe som må være et kollektivt ansvar og som vil komme alle aktører i vedkommende område til gode i form av forbedrede lusenivåer, redusert risiko for akselererende lusenivå i området, og økt sannsynlighet for redusert lusenivå i fremtiden. Nedjustering av kapasitet er derfor ikke noen «kollektiv avstraffelse», men et nødvendig virkemiddel for å bringe produksjonen i et område innenfor miljømessig bærekraftige rammer.

FHL foreslår som innretning for kapasitetsendringer en kombinasjon av alternativ 2 og alternativ 3. Dette innebærer i korte trekk at dersom nærmere fastsatte miljøkrav oppfylles på den enkelte lokalitet, får oppdretter mot vederlag en på forhånd fastsatt vekstrate på de tillatelsene som er tilknyttet den aktuelle lokaliteten. Dersom tillatelsene er tilknyttet flere lokaliteter blir størrelsen på veksten avhengig av andelen av de tilknyttede lokalitetene som oppfyller miljøkravene.

Det er vanskelig å være uenig med FHL i at den enkelte lokalitet må drives på en miljømessig bærekraftig måte og innenfor det til en hver tid gjeldende regelverk. Selv om hver enkelt lokalitet drives innenfor regelverket og de miljøkrav som er satt, kan som nevnt den samlede belastningen fra mange lokaliteter i et område likevel medføre en uakseptabel miljøbelastning. Et eksempel på slik påvirkning er den samlede lusebelastningen på ville populasjoner eller det samlede utslippet av organisk materiale. Modellen til FHL tar ikke høyde for slik påvirkning. Det bemerkes for øvrig at en slik forvaltningsmodell ikke vil være i tråd med prinsippet i naturmangfoldloven § 10 om økosystemtilnærming og samlet belastning. Regjeringen ser det derfor ikke som hensiktsmessig å gå videre med forslaget fra FHL.

Kort oppsummert så er det bare ett alternativ som i tilstrekkelig grad legger til rette både for miljømessig bærekraft og forutsigbarhet, jf. Tabell 7.2. Regjeringen foreslår derfor et system med en handlingsregel basert på produksjonsområder og miljøindikatorer som fremtidig system for kapasitetsendringer.

Regjeringen vil

- Knytte kapasitetsendring til et modulbasert system basert på handlingsregel med produksjonsområder.
- Bidra til forutsigbarhet ved at hva som skal legges til grunn for kapasitetsendring og hvor ofte vurderinger skal gjøres, skal ligge fast over tid.

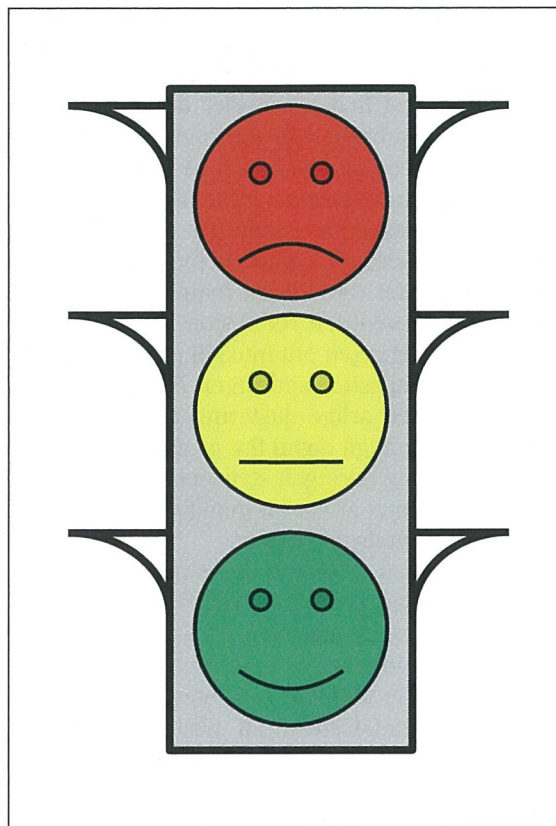
8 Utforming av handlingsregel

Boks 8.1

Innføring av en handlingsregel innebærer at miljøovervåkingen settes i system og danner grunnlaget for om næringen kan tilbys vekst. Risikoprofilen i dette systemet er avhengig av frekvens og omfang på kapasitetsendringene. Forutsigbarhet følger av at næringen vet *når* en kapasitetsendring skal vurderes og *hvilke kriterier* de vurderes på. En handlingsregel forutsetter opprettelse av produksjonsområder. Dersom miljøsituasjonen innenfor et produksjonsområde er akseptabel bør det gis tilbud om vekst. Dersom miljøsituasjonen er uakseptabel bør produksjonskapasiteten reduseres frem til miljøsituasjonen igjen er akseptabel. Dersom miljøpåvirkningen er moderat bør produksjonskapasiteten fryses.

8.1 Prinsipp

Innføring av en handlingsregel for kapasitetsendringer i oppdrettsnæringen vil være en ny måte å regulere produksjonskapasiteten på. Både grunntanken om en områdebasert forvaltning og forslag om å etablere indikatorer og grenseverdier for miljøpåvirkning fra lakselus og rømming fikk bred tilslutning fra Stortinget ved behandlingen av Meld. St. 22 (2012–2013) *Verdens fremste sjømatnasjon*. Her foreslås å kombinere disse grepene for å utvikle en handlingsregel for miljømessig bærekraftig vekst i oppdrettsnæringen. Resultater fra forvaltningens overvåking vil med dette forslaget settes i system og vise når det er grunnlag for kapasitetsjustering på et objektivt grunnlag, ut i fra forhåndsbestemte kriterier. Overvåkingen av miljøstatus ved hjelp av bestemte indikatorer i et produksjonsområde vil avdekke graden av miljøpåvirkning i dette bestemte området. I et vekstperspektiv er det mest hensiktsmessig å la grenseverdiene definere tre kategorier – rød, gul og grønn. Dersom miljøpåvirkningen i et produk-

Figur 8.1 Handlingsregel illustrert som trafikklys

sjonsområde er akseptabel (grønn) bør produksjonskapasiteten i området økes (vekst tilbys). Dersom miljøpåvirkningen er moderat (gul) bør produksjonskapasiteten fryses. Dersom påvirkningen er uakseptabel (rød) bør produksjonskapasiteten i området reduseres.

Aktørene må, som tidligere påpekt, fremdeles overholde driftsbestemmelser gitt i aktuelt lovverk. I den forbindelse presiseres det at verken rød eller gul kategori er ønsket tilstand for den indikatoren som velges. Forvaltningen vil fortsette å forvalte regelverket for enkeltlokalitetene, for å sikre at alle aktører driver forsvarlig. En handlingsregel vil stimulere næringen til å finne de tiltakene som samlet sett sikrer en akseptabel

miljøpåvirkning (grønn kategori), uten at myndighetene nødvendigvis går inn og pålegger spesi-
fikke tiltak.

8.2 Frekvens og omfang på kapasitets- endringer

Ved utforming av en handlingsregel må det avkla-
res hvor ofte det skal vurderes om kapasiteten i et
produksjonsområde skal justeres og hvor stor
denne justeringen skal være. Dette, sammen med
at næringen vet hvilke kriterier de vurderes ut i
fra, gir forutsigbarhet for næringen. Frekvensen
for vurderingene og størrelsen på kapasitetsjuste-
ringen vil i sum bestemme risikoprofilen for kapa-
sitetendringssystemet, både når det gjelder mil-
jøhensyn og næringshensyn. Jo hyppigere og høy-
ere en eventuell vekst er, jo hyppigere og større
bør også en eventuell reduksjon være. Departementet
ba i høringen om innspill på hvor ofte det
skal foretas kapasitetendringer. Noen høringsin-
stanser ønsket årlige justeringer, mens andre
mente det burde gå opptil fire år mellom hver jus-
tering. De fleste høringsinstansene mente imid-
lertid at hvert annet år var en gunstig frekvens for å
vurdere kapasitetsjusteringer.

Hyppigheten av justeringene må ta hensyn til
at forrige kapasitetendring må få effekt før man
kan vurdere en ny justering. Et for kort intervall
mellom justeringene vil også kunne medføre at
utenforliggende faktorer som unormale tempera-
tur- og salinitetsforhold vil påvirke næringens
mulighet til vekst i urimelig grad. Hvis det imid-
lertid går lang tid mellom justeringene, så vil
veksttakten enten bli lav, eller man må kompen-
sere ved å tillate en høyere prosentvis vekst for
hver gang. En høy vekstprosent vil på sin side gi
en høyere risiko både for opp- og nedjusteringer.

Utredningen fra Sintef fiskeri og havbruk som
er omtalt i kapittel 7.2, har vurdert mulige conse-
kvenser av følgende risikoprofiler:

– *Høy risikoprofil*

Det gis en mulighet for vekst på ti prosent
annet hvert år. Ved høy miljøpåvirkning i pro-
duksjonsområder kuttet kapasiteten tilsva-
rende.

– *Moderat risikoprofil*

Det gis en mulighet for vekst på seks prosent
annet hvert år. Ved høy miljøpåvirkning i pro-
duksjonsområder kuttet kapasiteten tilsva-
rende.

– *Lav risikoprofil*

Det gis en mulighet for vekst på tre prosent
annet hvert år. Ved høy miljøpåvirkning i pro-

duksjonsområder kuttet kapasiteten tilsva-
rende.

Velges det en høy risikoprofil, kan veksten være
stor ved god miljøstatus, med motstykket at
reduksjonen blir tilsvarende stor dersom miljøsta-
tusen ikke er akseptabel. Velges det en lav risi-
kopprofil, blir vekst og reduksjon på samme måte
liten. Vekst og reduksjon må nødvendigvis ses i
sammenheng, så spørsmålet blir om næringen er
best tjent med å gå kraftig opp og kraftig ned, eller
om det er mer ønskelig med en mer forsiktig
vekst der også en eventuell nedjustering blir min-
dre.

Forutsatt at miljøutfordringene løses slik at
ingen produksjonsområder havner i gul eller rød
kategori, og at det ikke kommer nye aktuelle mil-
jøutfordringer, vil næringens potensial kunne utlø-
ses i stor grad ved valg av høy risikoprofil. Conse-
kvensene av kutt i næringen dersom det påvises
stor miljøpåvirkning i flere produksjonsområder,
vil derimot kunne bli store.

Ved å velge en moderat risikoprofil er det ikke
sannsynlig at oppdrettsnæringens potensial vil
kunne utløses fullt ut hvis en utelukkende baserer
seg på dagens driftsmetoder og produksjonsfor-
mer. Næringen vil derfor være avhengig av å
utvikle nye teknologiske løsninger. Ved å velge en
lav risikoprofil vil sannsynligvis ikke næringens
potensial kunne utløses selv med innføring av nye
driftsformer. Skal imidlertid næringen kunne
vokse videre, må utfordringene knyttet til for
eksempel lakselus reduseres og til slutt løses. For
å sikre en miljømessig bærekraftig vekst både på
kort og lang sikt, bør det skje en utvikling av tek-
nologi og driftsmetoder, i kombinasjon med god
og nytenkende forvaltning.

For å sikre miljømessig bærekraft, vurderer
regjeringen det som viktig at eventuelle økninger
er moderate og at tidsintervallet mellom justerin-
gene er lange nok til at effekten av tidligere juste-
ringer kan evalueres. Regjeringen mener at en
moderat risikoprofil, der disse hensynene balan-
seres, er riktig. Det anses derfor som hensikts-
messig at en kapasitetsjustering på seks prosent i
lakse- og ørretoppdrettsnæringen vurderes hvert
annet år. Dersom næringen i fremtiden får andre
miljøutfordringer, kan det være at både frekven-
sen og omfanget på kapasitetsjusteringen bør
endres. Regjeringen vil derfor legge opp til at risi-
kopprofilen vurderes dersom «indikatormodu-
lene» i handlingsregelen endres. Hvis næringen
over lang tid vokser mye, bør også risikoprofilen
vurderes, fordi sprangene i kapasitet vil bli store
med en justering på seks prosent.

Tabell 8.1 Eksempler på utfall av miljøtilstand etter at det har blitt gitt vekst.

Vedtak år 0	Sannsynlig utfall år 1	Mulig utfall år 2	Vurdering av vekst
Vekst	Grønn	Grønn	Vekst tilbys på nytt
Vekst	Grønn	Gul	Vurdere frys eller vekst
Vekst	Grønn	Rød	Vurdere reduksjon eller frys

Tabell 8.2 Eksempler på utfall av miljøtilstand etter at kapasiteten ikke har blitt endret.

Vedtak år 0	Sannsynlig utfall år 1	Mulig utfall år 2	Vurdering av vekst
Frys	Gul	Grønn	Vurdere vekst eller frys
Frys	Gul	Gul	Fortsatt frys
Frys	Gul	Rød	Vurdere reduksjon eller frys

Tabell 8.3 Eksempler på utfall av miljøtilstand etter at kapasiteten har blitt redusert.

Vedtak år 0	Sannsynlig utfall år 1	Mulig utfall år 2	Vurdering av vekst
Reduksjon	Rød	Grønn	Vurdere vekst eller frys
Reduksjon	Rød	Gul	Vurdere frys eller reduksjon
Reduksjon	Rød	Rød	Ytterligere reduksjon

8.3 Vurdering av miljøtilstanden i et område

Det er ikke gitt at alle steder innenfor et produksjonsområde opplever den samme miljøbelastningen på et gitt tidspunkt av året. Miljøtilstanden innen et produksjonsområde bør likevel ses i sammenheng slik at man får et bilde på tilstanden i hele produksjonsområdet. For at dette skal være mulig er det viktig at inndelingen av områdene er faglig fundert. Prosessen for å gjøre dette blir nærmere beskrevet i kapittel 9.

Myndighetene vil, slik det er foreslått over, vurdere om vekst bør gis i et produksjonsområde hvert annet år, basert på faglige råd som kategoriserer områdene inn i tre kategorier. Tabellene over illustrerer hvordan forslaget vil virke ut i fra den tilstanden miljøindikatorne viser at et område har. Det tas utgangspunkt i om produksjonskapasiteten i området ved forrige vurdering ble økt, holdt på samme nivå (fryst) eller redusert. Det antas at miljøindikatoren året etter et vedtak ikke vil vise den fulle påvirkningen fra vedtaket, da det tar tid både å realisere en vekst og redusere produksjonen. Det antas videre at overvåkingen i år to vil dokumentere konsekvensen av endringen i kapasitet og bedre vise den reelle end-

ringen i miljøpåvirkning. Dersom resultatet er sammenfallende begge årene vil utfallet være forutsigbart og det legges ikke opp til noen vurdering, men dersom overvåkingen viser en endring i påvirkning de to årene vil myndighetene måtte gjøre grundigere vurderinger ut i fra den samlede miljøtilstanden. Det vil her være viktig å ta inn ulike forklaringsvariabler, og sannsynlighet for å komme over i en annen kategori, jf. tabell 8.1–8.3. Dersom indikatoren er lakselus på villfisk, vil faktorer som vurderes eksempelvis være hvordan temperatur og salinitet kan ha hatt betydning for lusepåvirkningen. En annen vurdering vil være å se på om overvåkingen viser en trend i den ene eller andre retningen. Det kan da være nødvendig å gjøre vurderingen ut i fra et noe lenger tidsperspektiv enn to år. I en helhetsvurdering vil det også kunne være naturlig å se hen til samfunnsøkonomiske konsekvenser av ulike valg.

Regjeringen vil

- Vurdere en kapasitetsjustering på seks prosent i lakse- og ørretoppdrettsnæringen annet hvert år (moderat risikoprofil).
- Vurdere risikoprofilen ved endringer i modulene til handlingsregelen.

9 Produksjonsområder

Boks 9.1

Størrelsen på og tettheten av dagens oppdrettsanlegg med åpne merder gjør at de ikke bare påvirker området i umiddelbar nærhet, men også andre oppdrettsanlegg over relativt store avstander. Dette krever både økt samarbeid mellom næringsaktørene og en forvaltning som i større grad baserer seg på områder i tillegg til enkeltlokalitetene.

Tidligere prosesser har vist at det er stor tverrpolitisk enighet om at en stadig voksende havbruksnæring vil kreve en mer områdebasert forvaltning.

Havforskningsinstituttet har utarbeidet et foreløpig forslag til inndeling av kysten i produksjonsområder, etter modell av Arealutvalgets anbefalinger fra 2011, og mener det vil være faglig mulig å dele opp kysten i 11 – 13 produksjonsområder med relativt liten smittespredning mellom områdene.

Dagens oppdrettsanlegg påvirker ikke bare sitt eget nærområde. Lakselus, sykdomsagens og næringssalter kan spres med vannstrømmer og således gi en påvirkning utover eget område og dermed også påvirke andre anlegg. Produksjonsveksten i laksenæringen gjør det nødvendig ikke bare å forvalte med driftskrav på lokalitetsnivå, men også å sette krav til hva som er akseptabel samlet påvirkning fra alle anlegg i et større geografisk område.

I 2009 nedsatte Fiskeri- og kystdepartementet et utvalg (Arealutvalget) for å se på mulighetene for en mer effektiv arealbruk, medregnet hvordan det omkringliggende miljøet samt fiskehelse og -velferd kunne ivaretas på en bedre måte. Utvalget leverte sin rapport i 2011. Hovedkonklusjonen var at kysten burde deles inn i produksjonsområder avgrenset med såkalte branngater uten lakseoppdrett. Produksjonsområdene burde videre deles inn i utsettssoner med koordinert utsett og brakk-

Figur 9.1 Inndeling i produksjonsområder bygger på grunntanken om en områdebasert forvaltning

Kilde: Siv Nærø/ Innovasjon Norge

legging. Som grunnlag for å vurdere mulig produksjonsvekst innenfor områdene anbefalte utvalget å etablere et sett med indikatorer og handlingsregler knyttet til miljø og fiskehelse/-velferd.

Slik det er beskrevet i Arealutvalgets rapport, vil hvert produksjonsområde fungere som et overordnet smittehygienisk område. Etablering av produksjonsområder må baseres på et solid faglig fundament. Nærings- og fiskeridepartementet har gitt Havforskningsinstituttet i oppdrag å utrede mulig inndeling av kysten i produksjonsområder, med basis i strømmodellering og partikkelspredningsmodeller.

9.1 Prinsipper

Arealutvalget skisserte i sin rapport en modell for lokalisering og drift av oppdrettsnæringen ut fra hensynet til dyrehelse og dyrevelferd (se boks 9.1), der inndeling i produksjonsområder utgjorde et overordnet strategisk grep for fremtidig forvaltning av næringen. Behandlingen i Stortinget av St.meld. nr. 22 (2012–2013) *Verdens fremste sjømatnasjon* viste at det den gang var bred politisk enighet om en områdebasert tilnærming. Regjeringen vil nå starte en prosess for å opprette produksjonsområder og innføre en handlingsregel der miljøstatusen i produksjonsområdene avgjør om næringens produksjonskapasitet skal endres eller ikke.

Av hensyn til næringens struktur, ser regjeringen det som hensiktsmessig at en handlingsregel for kapasitetsjustering på tillatelsesnivå omfatter et helt produksjonsområde. Det forutsettes at en gitt tillatelse vil bindes til ett produksjonsområde, på samme måte som tillatelsene i dag er bundet til Fiskeridirektoratets regioner. Dette innebærer at Fiskeridirektoratets administrative grenser ikke lenger vil være avgjørende for en tillatelses tilhørighet.

Størrelsen på et produksjonsområde bør ta hensyn til muligheter for effektiv sykdomsbekjempelse og -forebygging samt ta praktiske hensyn til operasjonell drift. Der det finnes naturgitte barrierer bør grensene for produksjonsområdene følge disse. Produksjonsområdene bør sannsynligvis heller ikke være større enn at alle oppdrettere innenfor ett produksjonsområde opplever at de har en tilhørighet til området. Dette bør sikre at virksomhetene får et godt grunnlag for å etablere felles løsninger på utfordringer som næringen i et geografisk område i realiteten har et felles eierskap til. Produksjonsområdet må likevel være stort nok til at fleksibiliteten til ulike oppdrettselskaper ivaretas og at det finnes egnede arealer som ivaretar ulike utsett. For å sikre en best mulig arealmessig produktiv utnyttelse bør avgrensning av produksjonsområdene i hovedsak baseres på naturfaglige kriterier. Det er derfor ikke gitt at en slik avgrensning vil følge etablerte administrative grenser.

Arealutvalget foreslo også at innenfor produksjonsområdene skulle lokalisering, utsett, brakklegging og sykdomsbekjempelse koordineres. Utvalget mente at en ideell målsetting for produksjonsområdene ville være å gjøre dem mest mulig selvforsynt med settefisk og slaktekapasitet for å begrense omfanget av potensielt smittefarlige transporter. For å kunne drive med koordinert

utsett og brakklegging mente arealutvalget at et produksjonsområde minimum burde bestå av fire slike utsettssoner. Regjeringen anser at næringen på sikt bør innrettes i slike utsettssoner. Organiseringen i utsettssoner, med dertil tilhørende koordinert drift, er imidlertid ikke en forutsetning for å innføre et system med handlingsregel. Etablering av utsettssoner er en komplisert prosess som vil ta tid, og som vil kreve et betydelig arbeid hos berørte virksomheter og i statlig og kommunal forvaltning. Denne prosessen er igangsatt som en oppfølging av Meld. St. 22 (2012–2013), og er ikke gjenstand for ytterligere vurdering i denne meldingen.

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) har foreslått å dele inn landet i tre områder, som skal være selvforsynte med fisk, brønnbåtkapasitet og slaktekapasitet. EØS-avtalen forutsetter fri bevegelse av varer og tjenester. Levende fisk og brønnbåter omfattes av dette. Hovedregelen er derfor at levende fisk uten kliniske tegn til sykdom skal kunne transporteres og omsettes fritt, gitt at deres kjente helsestatus ikke utgjør en trussel for helsestatus på mottakerstedet. Tilsvarende kan heller ikke myndighetene forby en brønnbåt å ta oppdrag både på Vestlandet og i Nord-Norge. Myndighetenes minimumskrav er imidlertid ikke til hinder for at næringsutøverne selv, enten individuelt eller kollektivt, kan innføre egne retningslinjer eller bransjestandarder.

Etablering av bransjestandarder krever god og full oppslutning i næringen. Forslaget til FHL om å dele kysten inn i tre regioner som på sikt skal kunne være selvforsynte med smolt og slakterikapasitet er et godt eksempel på et tiltak som vil kunne være positivt med tanke på å hindre smittespredning, men der myndighetene ikke forskriftsfester noen krav. Inndeling i produksjonsområder slik det blir beskrevet her, er ikke til hinder for en slik prosess.

9.2 Modellering av lakselusspredning langs norskekysten

Nærings- og fiskeridepartementet ga høsten 2014 Havforskningsinstituttet (HI) i oppdrag å utarbeide forslag til områdeinndeling, herunder antall og størrelse på områder og naturlige grenser. Ved hjelp av strøm- og partikkelspredningsmodeller har HI gjennomført et stort antall modellbaserte spredningseksperimenter samt klyngeanalyser av oppdrettsanlegg langs hele norskekysten.

Kyststrømmen gjør at transporten av partikler langs kysten i hovedsak går nordover. HI har gjen-

Boks 9.2 Arealutvalgets modell for lokalisering

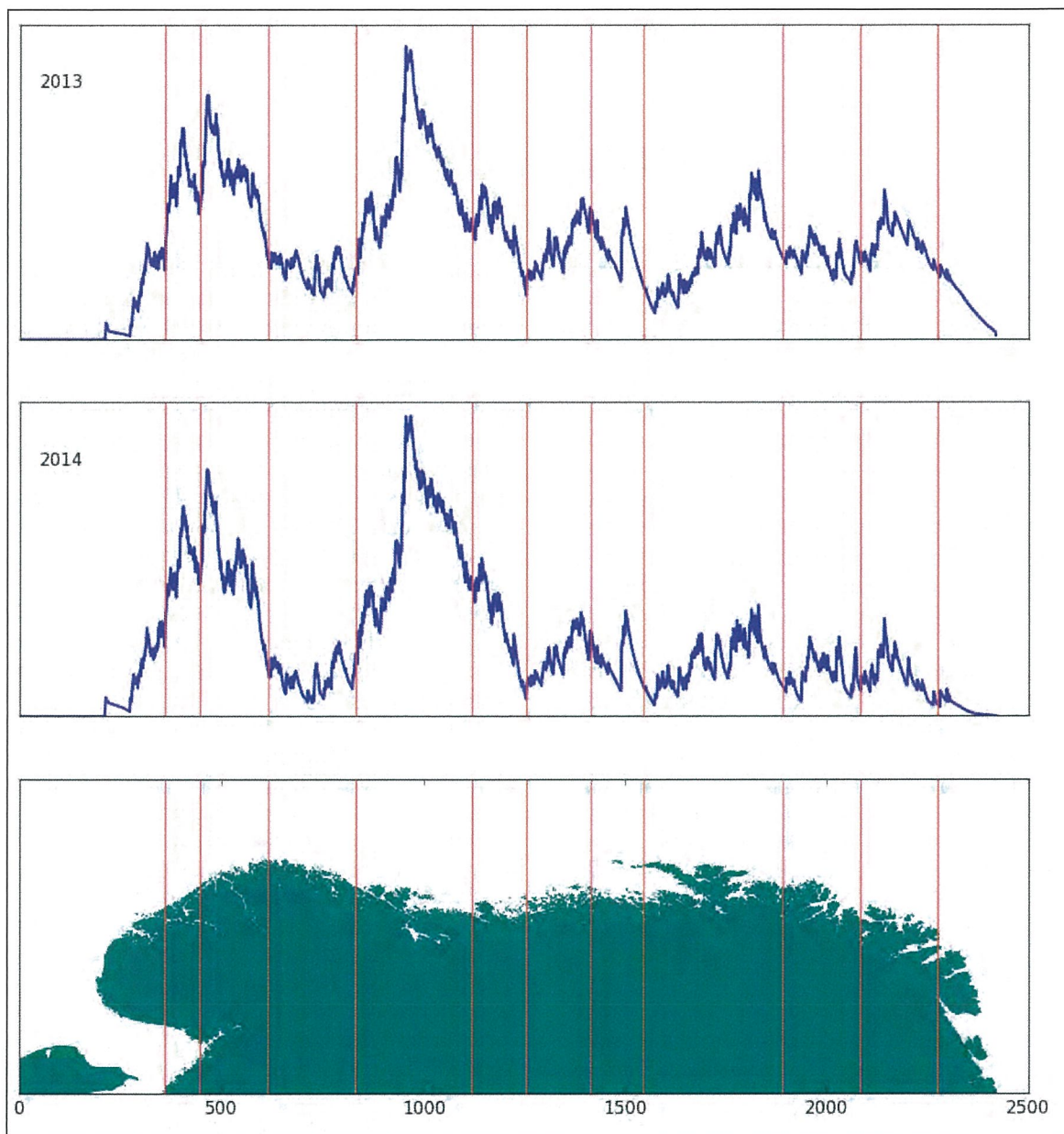
- Kysten deles inn i produksjonsområder med smittehygieniske barrierer, såkalte «brann-gater», mellom hvert område.
- En smittehygienisk barriere er et naturlig skille mellom to områder. Skillet må ha tilstrekkelig størrelse slik at det i betydelig grad reduserer risikoen for spredning av vannbåren smitte fra det ene området til det andre.
- Hvert produksjonsområde fungerer som et overordnet smittehygienisk område (selvfor-synt med settefisk, tilstrekkelig slaktekapasitet, koordinert forebygging og bekjempelse av sykdom).
- Hvert produksjonsområde deles inn i flere utsettssoner med branngater mellom hver sone. Branngatene mellom ulike soner vil naturlig nok måtte være mindre enn brann-gatene mellom ulike produksjonsområder.
- Alle lokalitetene i sjøen innenfor en utsetts-sone gjennomfører regelmessig koordinert brakklegging slik at hele sonen er tømt for fisk i en viss tid.
- Sonenes utbredelse defineres på grunnlag av opplysninger om strømforhold, kunnskap om spredning av smittestoffer i sjøen og andre forhold.
- Lokalitetene innenfor en sone plasseres i grupper slik at man reduserer risikoen for spredning av smittestoffer mellom de ulike gruppene.
- Geografisk plassering av lokalitetene, og størrelsen på lokalitetene, er basert på målin-ger av vannkvalitet og strømforhold i områ-det slik at god fiskevelferd er sikret.
- Plasseringen av lokaliteter og soner tar hensyn til spredning av smitte til ville bestander. Lokalitetene plasseres lenger ut langs kysten enn hva som ofte er tilfellet i dag.
- Plasseringen av lokaliteter tar også hensyn til farleder for brønnbåter, slik at risikoen for spredning av smitte til og fra transport av levende fisk reduseres.
- Levende sjøsatt fisk flyttes ikke mellom ulike soner. Levende sjøsatt fisk flyttes heller ikke mellom ulike grupper av lokaliteter innenfor den samme sonen.
- Lokaliteter med stamfiskproduksjon er land-baserte og har etablert smittehygienisk barriere på inntaksvannet. Alternativt produse-res stamfisk på lokaliteter i sjø innenfor egne stamfisksoner.
- Settefiskproduksjonen er landbasert med smittehygieniske barrierer på inntaksvannet.
- Produksjonsvolumet eller den totale biomas-sen innenfor et nærmere avgrenset område reguleres bl.a. på grunnlag av konkrete helse- og velferdsindikatorer som ivaretar hensynet til både opprettsfisken og ville bestander.
- Kapasiteten på beredskapsfunksjoner som slaktning, destruksjon, dødfiskhåndtering og transport er dimensjonert ut fra produksjons-volumet på den enkelte lokalitet, sone og pro-duksjonsområde.

nomført en analyse som tallfester netto transport av smittsomme lakselus. Analysen viser at vi enkelte steder har lavere transport av luselarver enn i omkringliggende områder, og indikerer hvor det kan være naturlig å ha grenser mellom produksjonsområder. Ved å i tillegg flytte enkelte oppdrettsanlegg eller gjennomføre ulike luseredu-serende tiltak i nærheten av en slik mulig grense kan smittetransporten reduseres ytterligere. De røde vertikale linjene i figur 9.2 indikerer *mulige* slike grenser, men antyder også et betydelig hand-lingsrom i opprettelsen av dem. Oppsummert viser HIs analyser at det vil være faglig mulig å dele opp kysten i 11–13 funksjonelle produksjons-

områder med relativt liten smittespredning mel-lom produksjonsområdene, men likevel ha et geo-grafisk handlingsrom vedrørende nøyaktig etable-ring.

Detaljert spredningsmodellering vil være nød-vendig for å bestemme eksakt plassering. Dette vil kreve mer inngående studier av ulike scenari-er for utslipp fra anlegg.

Regjeringen vil med basis i de foreløpige resul-tatene fra HI initiere en prosess for å ferdigutvikle og etablere produksjonsområder. For å oppnå både en god prosess og et godt resultat vil blant annet faginstututter, oppdrettsnæringen og flere myndighetsnivåer måtte involveres.

Figur 9.2 Nordovertransport av lakseluslarver

Nordovertransport av lakseluslarver i 2013 og 2014 fra spredningssimuleringene (y-aksen på de to øverste figurene representerer verdi av lakseluspepoditter). De røde vertikale linjene viser lokale minima og indikerer mulige grenser for produksjonsområder, men også handlingsrom. Sammen med klyngeanalyser og detaljerte strøm- og spredningsanalyser kan sonergrensene bestemmes mer nøyaktig på et faglig grunnlag.

Kilde: Havforskningsinstituttet

Regjeringen vil

- Starte en prosess for å dele kysten inn i produksjonsområder, og innføre en handlingsregel der miljøstatusen i produksjonsområdene avgjør
- Involvere relevante interesser, herunder lokale og regionale myndigheter, tidlig i prosessen med å etablere produksjonsområder.

om næringens produksjonskapasitet skal endres eller ikke.

10 Miljøindikatorer

Boks 10.1

Regjeringen ønsker å sikre at produksjonskapasiteten ikke overstiger miljøets bæreevne gjennom å knytte spesifikke miljøindikatorer til en handlingsregel for kapasitetsjustering i havbruk. Ikke alle miljøpåvirkninger er egnet til å inngå i en handlingsregel for kapasitetsjustering. Påvirkningen må være målbar og ha tilstrekkelig nær sammenheng med produksjonsvolumet innenfor et definert produksjonsområde. Det er i den forbindelse viktig å påpeke at handlingsregelen skal regulere kapasitetsendringer på *tillatelsesnivå*. På den enkelte lokalitet vil kapasiteten reguleres på tilsvarende måte som i dag.

Enkelte påvirkningsfaktorer henger godt sammen med hvor mye oppdrettsfisk som er i et område, men vil påvirkes i mindre grad av en nedjustering av produksjonskapasiteten, så sant ikke området brakklegges fullstendig. Dette er faktorer det kan være viktig å se i sammenheng med en eventuell vekst, uten at de nødvendigvis skal inntas i en handlingsregel.

Etter regjeringens syn er det på nåværende tidspunkt kun lakselus og utslipp som er relevant som indikatorer i en handlingsregel for kapasitetsjustering.

I Meld. St. 22 (2012–2013) *Verdens fremste sjømatnasjon* ble det beskrevet to bærekraftsindikatorer, for henholdsvis rømming og lus. Indikatorsystemet som ble beskrevet i meldingen bygger på en basisovervåking der forvaltningen får varsel om sannsynligheten for at grenseverdier for miljøpåvirkning er overskredet (varslingsindikator). Basisovervåkingen skal være enkel og kostnads effektiv å implementere, slik at flest mulig områder kan overvåkes ved bruk av minst mulig ressurser. Ved overskridelse av grenseverdiene til varslingsindikatoren skal det igangsettes undersøkelser for å verifisere tilstanden. Systemet har blitt videreutviklet etter at meldingen ble lagt frem og er nå under implementering for både rømt oppdrettsfisk og lakselus.

Oppdrettsnæringen påvirker miljøet på mange måter. Noen påvirkningsfaktorer har størst betydning på den enkelte lokalitet, mens andre faktorer påvirker større eller mindre områder. Det blir derfor vurdert om den enkelte faktor kan være egnet som indikator for å justere kapasiteten i næringen på *tillatelsesnivå*. Uavhengig av de miljøindikatorer som benyttes for å vurdere en justering av kapasiteten på *tillatelsesnivå*, vil det på hver enkelt lokalitet bli tatt hensyn til et fullt spekter av miljøpåvirkninger i tillegg til fiskehelse og -velferd, for å vurdere hva som er en miljømessig forsvarlig kapasitet på lokaliteten. Et konkret eksempel er Mattilsynets systematiske gjennomgang av lakselustall fra alle oppdrettsanlegg i hele landet. Gjennomgangen har resultert i at anlegg med langvarige overskridelser har fått pålegg om å redusere produksjonen på angjeldende lokalitet, inntil forholdene er bedret.

10.1 Generelt

Indikatorer benyttes for å an vise eller angi forhold som er for kompliserte eller for kostbare å måle direkte. En indikator skal kvantifisere forhold; den skal altså angis i målbare størrelser. Ved å forenkle kompliserte forhold skal en indikator gi et tydelig signal om en tilstand eller endring i tilstand. Ved å benytte spesifikke miljøindikatorer i en handlingsregel for kapasitetsjustering i oppdrett, ønsker regjeringen å sikre at produksjonskapasiteten ikke overstiger miljøets bæreevne.

10.2 Hvilke miljøpåvirkninger kan inngå i en handlingsregel for kapasitetsjustering?

Ikke alle miljøpåvirkninger er egnet til å inngå i en handlingsregel for kapasitetsjustering på tillatelsesnivå. Påvirkningen må være målbar og ha tilstrekkelig nær sammenheng med produksjonsvolumet i det produksjonsområdet man måler i.

Hvis ikke begge disse forutsetningene er oppfylt, vil det ikke være hensiktsmessig å innta påvirkningsfaktoren i en handlingsregel. Dette betyr ikke at påvirkningen ikke er viktig, men at den heller må følges opp gjennom andre reguleringer.

10.2.1 Lakselus

Lakselus er i dag den eneste sykdommen i oppdrett som utgjør en kjent og målbar miljøpåvirkning på villfisken. Generelt vurderer Havforskningsinstituttet (HI) risikoen for negative effekter av smittespredning fra oppdrett av laksefisk til villfisk som lav, med unntak for lakselus. Vurderingen er imidlertid beheftet med usikkerhet, fordi en ikke har full kunnskap om alle viktige sykdomspatogener i oppdrett. Basert på dagens kunnskap, mener HI at det ikke er grunnlag for å foreslå spesifikke indikatorer og grenseverdier for andre patogener/sykdommer enn lakselus.

Lakselus i oppdrett utgjør ikke et fiskehelseproblem for oppdrettsfisken, men fordi samlet mengde oppdrettsfisk er høy, blir også samlet mengde lakselus som genereres i oppdrettsnæringen betydelig. Lakselusmitte fra oppdrett er derfor et problem for vill laksefisk, særlig sjørret. Ifølge HIs risikovurdering av norsk oppdrett er oppdrettsfisk antatt å være den dominerende bidragsyter til smittepress av lakselus langs vesentlige deler av kysten. Dette understøttes av en rekke undersøkelser som finner at infeksjonspresset på vill laksefisk er høyere i områder med mye lakseoppdrett enn i sammenlignbare områder uten lakseoppdrett.

Grunnet koordinert våravlusning i oppdrettsnæringen, har den ville laksesmolten de siste årene i all hovedsak kommet seg ut i havet med relativt lavt smittepress fra lakselus. Det er imid-

Figur 10.1 Lakselus er en god indikator

Kilde: NFD

lertid sannsynliggjort at lakselus har bidratt til redusert innsig av gytelaks fra havet og derigjennom redusert høstbart overskudd i enkelte oppdrettsintensive områder i enkelte år. I motsetning til laksen, oppholder sjørreten seg nær kysten under hele sjøoppholdet. Dette gjør den mer utsatt for lakselusmitte. Enkelte år og på enkelte lokaliteter er det sannsynligvis stor negativ effekt på bestanden av sjørret grunnet lakselus.

Tetthet og størrelse av oppdrettsfisk i et område, høy saltholdighet og temperatur, samt ugunstig transport av lakselus med strømmene er de viktigste faktorene for smittepress på både oppdrettet og vill laksefisk. Infeksjonsnivået i oppdrett avhenger derfor hovedsakelig av tetthet av oppdrettslaks i omgivelsene. Beregninger av smitterisiko mellom anlegg, viser at smitterisiko avtar med økende sjøavstand mellom anleggene. Med andre ord er det korrelasjon mellom stående biomasse i sjø og smittepress.

Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) hevder i sin høringsuttalelse at det ikke er påvist sammenheng mellom lakselusforekomsten i oppdrettsanlegg og dødelighet på utvandrende smolt. Nærings- og fiskeridepartementet deler ikke dette synet. Selv om man alltid kan ønske seg et omforent faglig grunnlag, vil departementet vise til at føre-var-prinsippet tilsier at forvaltningen bør handle og at det ikke bør være grunnlag til å endre på de standpunkt forvaltningen har inntatt.

Det foreligger per i dag ikke detaljert kunnskap om hvilken betydning lakselusforekomsten i enkeltanlegg har for villfisken i området rundt. Det er imidlertid hevet over enhver tvil at den totale lakselusforekomsten i merdene bidrar til økt smittepress på vill laksefisk. Det er på denne bakgrunn regjeringens vurdering at lakseluspåvirkning på ville bestander er hensiktsmessig å inkludere i en handlingsregel for kapasitetsjustering i et produksjonsområde. Dersom det i fremtiden oppstår sykdomssituasjoner hos oppdrettsfisk som har en tilsvarende beviselig sammenheng med et miljømessig fotavtrykk som det lakselus har i dag, kan indikatorer for slike sykdommer utvikles og inntas i en handlingsregel.

10.2.2 Rømming

Det er allment akseptert at rømt oppdrettslaks har påvirket villaks genetisk. Den rådende hypotesen er at denne genetiske påvirkningen blant annet reduserer den enkelte laksestammes evne til å tilpasse seg lokale forhold. I tillegg kan rømt oppdrettsfisk ha effekt på ville laksebestander gjennom å være vektorer for infeksjoner, og økolo-

giske effekter gjennom konkurranse på gyteplasser. Forskning har vist at rømming av nyutsatt fisk og gyteklar fisk har størst konsekvenser. For næringen representerer spesielt rømming av stor fisk betydelige tap.

Tiltak mot rømming førte i perioden 2006–2010 til reduksjon både i antall rømmingshendelser og i andel rømt fisk i elvene, men trenden har snudd de siste tre årene. Det har vist seg at enkelthendelser har stor påvirkning på de samlede rømmingstallene. Dette ble tydelig illustrert under uværet «Nina» som herjet på Vestlandet i januar i 2015 hvor det er anslått at nær 130.000 fisk rømte.

Havforskningsinstituttets risikovurdering av norsk fiskeoppdrett i 2013 konkluderte med at det er svært sannsynlig at rømmingsforekomstene har vært langt høyere enn det som har blitt rapportert, og at smoltrømminger utgjør en større andel av rømt laks enn det som framkommer i rømmingsstatistikken. Smolt kan rømme både fra smoltanlegg eller som postsmolt rett etter utsetting i sjø dersom maskevidden i merden er for stor i forhold til smoltstørrelsen. Med tanke på sistnevnte har Fiskeridirektoratet nå fokusert på bedre samsvar mellom smoltstørrelse og notens maskeåpning ved tilsyn på oppdrettsanleggene. I tillegg vurderer myndighetene innføring av tekniske krav til landbaserte (settefisk)anlegg, på lik linje med de krav som er til flytende anlegg, ved å implementere Norsk Standard NS 9416 i akvakulturregelverket. Det tas sikte på å sende et slikt forslag på høring i løpet av 2015.

Miljødirektoratet har i sin høringsuttalelse vist til flere forskningsresultater som tyder på en sammenheng mellom rømmingssted og hvor kjønnsmoden rømt fisk vandrer opp. Slik de ser det tyder deres gjennomgang også på en sammenheng mellom produksjonsstørrelse og mengden rømt fisk. Miljødirektoratet mener de tiltak som hittil er iverksatt i beste fall bare har kompensert for produktionsveksten, slik at årlig påvirkning fra rømt fisk de siste årene har vært relativt stabil. De mener også at effektene av rømt fisk kan være kumulative - dvs. at årlig stabil påvirkning fører til forverret tilstand over tid, og at disse i tillegg kan være irreversible. Havforskningsinstituttet fremhever på den annen side at selv om rømming og genetisk påvirkning er en stor miljøutfordring, er rømming mindre egnet i en handlingsregel for kapasitetsjustering på tillatelsesnivå. Rømt fisk kan spre seg over store områder, selv om det er en viss sammenheng mellom oppdrettsintensitet og innslag av rømt fisk i elvene i området. Instituttet mener at ny forskrift om fellesansvar for utfisking av rømt oppdrettsfisk vil være et mer hen-

siktsmessig virkemiddel for å motvirke effekten av rømt fisk på ville laksebestander. Dersom dette tiltaket ikke er tilstrekkelig vil en måtte vurdere ytterligere tiltak for å redusere påvirkning fra rømt fisk. Fiskeridirektoratet påpeker at de er enig i at rømming ikke skal tas med som en miljøfaktor som skal inngå i en handlingsregel.

Fra 2014 er overvåkingen av rømt oppdrettsfisk i elver økt betraktelig og utfordringene med rømt fisk følges nå opp i et separat løp med fortsatt fokus på forebygging og systematisk utfisking. Som et ledd i dette arbeidet er det nylig vedtatt en forskrift som skal sikre utfisking mv. av rømt fisk i elver der overvåking viser at andelen rømt fisk er høy, i tråd med forurensers betalingsprinsippet. I starten vil systemet avhenge av at næringen tar et fellesansvar for å fjerne rømt fisk, men ordningen er ment å stimulere til utvikling av effektive sporingsverktøy, slik at det på sikt vil være det selskapet som er ansvarlig for den rømte fisken som også betaler for å fjerne den. Utfisking av rømt oppdrettsfisk vil være et mer hensiktsmessig virkemiddel for å motvirke effekten av rømt fisk på ville laksebestander, enn å regulere en kapasitetsvekst i et enkelt område basert på innslaget av rømt fisk i samme område. Dersom dette tiltaket ikke er tilstrekkelig, vil det måtte vurderes ytterligere tiltak for å redusere påvirkning fra rømt fisk, herunder bruk av steril oppdrettsfisk.

10.2.3 Forurensning og utslipp

10.2.3.1 Næringssalter og organisk materiale

Utslipp fra havbruk består hovedsakelig av stoffer som er en naturlig del av økosystemet i havet, slik som næringssalter og organisk materiale. De viktigste kildene til utslipp fra oppdrettsanlegg er ekskrementer fra fisken og fôrspill. Det er betydelige utslipp av nitrogen og fosfor fra norske fiskeoppdrettsanlegg, men utslippene utgjør likevel bare omlag fem prosent av den totale mengden næringssalter som finnes i kystvannet.

Alle oppdrettsanlegg har en utslippstillatelse gitt av miljømyndighetene som setter grenser for hvor stor biomasse en kan ha på lokaliteten. Ved lokalitetsklarering skal fylkesmannen, som forurensningsmyndighet, foreta en vurdering av om det kan gis utslippstillatelse etter forurensningsloven, og eventuelt fastsette vilkår for utslippstillatelsen ved den enkelte lokalitet. I denne vurderingen skal de forurensningsmessige ulempene ved tiltaket blant annet veies opp mot de samfunns- og næringsmessige fordeler tiltaket for øvrig vil med-

Boks 10.2 Miljøovervåking av bunnpåvirkning fra marine akvakulturanlegg NS 9410:2007 (Standard Norge 2007)

NS 9410 beskriver to undersøkelser, B og C, hvor B-undersøkelsen brukes nær anleggene (anleggssonen) og C-undersøkelsen i anleggssonen og områdene omkring (overgangssonen og fjernssonen). Standarden forklarer hvordan undersøkelsene skal utføres og hvordan resultatene skal vurderes i forhold til fastsatte miljøstandarder. For B-undersøkelsen angir den også når og hvor ofte prøvene skal tas. NS 9410 er for tiden under revisjon.

B-undersøkelsen er en obligatorisk trendovervåking og skal brukes nær anlegget der risikoen for påvirkning er størst. Prøvene skal tas ved merdkanten, og bunnen undersøkes med en kombinasjon av biologiske, kjemiske og sensoriske parametre. Undersøkelsen er laget slik at den kan kvantifisere fra meget stor til relativt liten påvirkning. Overvåkingen er risikobasert slik at undersøkelsesfrekvensen øker med økende påvirkning. Resultatene fra B-

undersøkelsen skal rapporteres til Fiskeridirektoratet. B-undersøkelsen er utviklet for bløtbunn, og prøvene tas med grabb. En del anlegg ligger over hardbunn der det er vanskelig å få grabbprøver, men B-undersøkelsen brukes også på slike lokaliteter i mangel på alternativ overvåkingsmetode. Dette medfører noe usikkerhet i resultatene.

C-undersøkelsen skal brukes i området omkring anleggene, og prøver skal tas tre steder; ved anlegget, i den dypeste delen av området og midt mellom. Undersøkelsen er følsom og kan avdekke mindre endringer over tid. Hoveddelen er en kvantitativ undersøkelse av bunnfaunaen, i tillegg omfatter den tilleggsparmetre som kan identifisere avfall fra oppdrettsanlegg. C-undersøkelsen gjennomføres etter pålegg fra Fylkesmennes miljøvernavdelinger eller Fiskeridirektoratet.

føre. I tillegg skal fylkesmannen påse at kravene i forskrift om rammer for vannforvaltning (vannforskriften) er overholdt og at prinsippene i naturmangfoldloven (nml.) §§ 8–12 er lagt til grunn som retningslinjer for vurderingen. I henhold til nml. § 10 innebærer dette en vurdering av samlet belastning av forurensende utslipp.

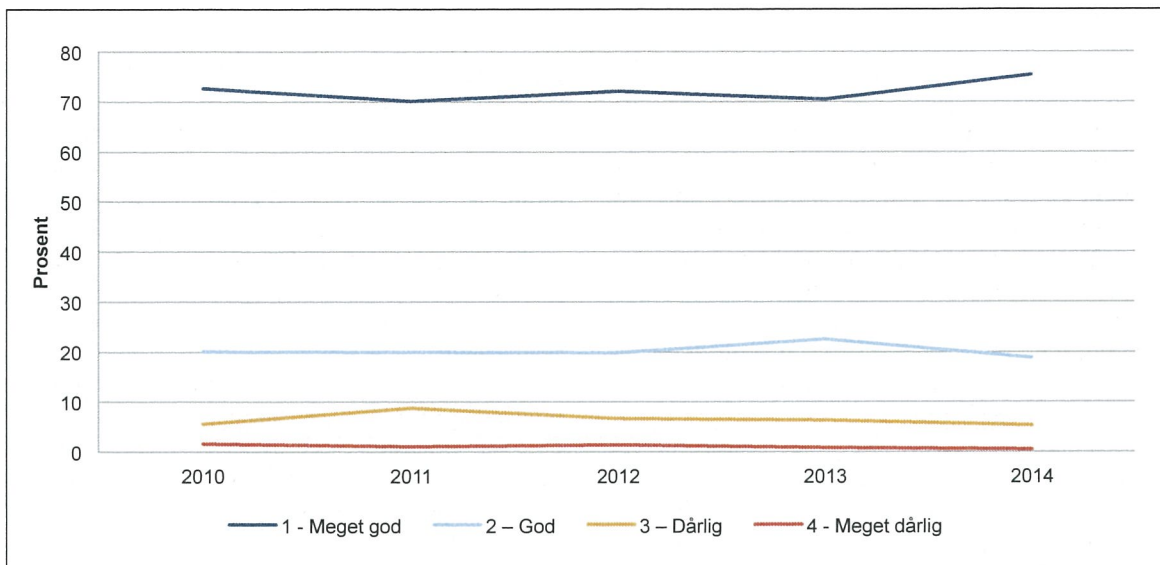
Overvåkingen av utslipp og de utslippstillatelser som gis, er i dag knyttet til den enkelte lokalitet og lokalitetens nærområde. Det har siden 2005 vært obligatorisk for alle matfiskanlegg å gjennomføre trendovervåking av miljøet etter Norsk Standard NS 9410:2007 (se Boks 10.1), såkalte MOM (Matfisk – Overvåking – Modellerings)-undersøkelser. Disse viser påvirkningen den enkelte lokaliteten har på bunnforholdene rett under lokaliteten (B-undersøkelser) og i en viss utstrekning ut fra lokaliteten (C-undersøkelser). Systemet er best egnet for bløtbunn. Overvåkingen skal sikre at oppdrettslokalitetene og områdene rundt kan brukes over tid uten uakseptabel påvirkning av miljøet. Trendovervåkingen viser at miljøtilstanden på de aller fleste oppdrettslokaliteter er klassifisert som «god» eller «meget god» (se Figur 10.2). Lokale effekter av næringssalter og organisk materiale kan imidlertid påvises nær oppdrettslokaliteter, men konsekvensene av denne påvirkningen er per i dag vurdert som små

og reversible. I Risikorapporten til Havforskningsinstituttet for 2013 påpekes det at:

«Det [kan ikke] utelukkes at enkelte begrensede geografiske områder kan ha en forhøyet risiko for overgjødning og videre at det kan være vanskelig å identifisere slike potensielle risikoområder, men generelt at områder med dårlig vannutskifting eller områder med flere kilder til næringssaltutslipp kan være utsatt».

Utslipp av næringssalter fra oppdrettsnæringen regnes i dag ikke som et miljøproblem. På sikt er det mulig å se for seg at en betydelig økning i produksjonen, med dagens oppdrettsteknologi, vil kunne endre dette bildet og at utslipp fra anlegg vil kunne få negativ påvirkning på større områder. Da andre kilder også påvirker mengden næringssalter og organisk materiale langs kysten, vil en reduksjon av produksjonskapasitet i et område ikke nødvendigvis føre til forbedring av miljøtilstanden. Det blir derfor viktig å tilpasse overvåkingen og utvikle metoder som ivaretar nye utfordringer som kan oppstå.

Miljømyndighetene arbeider både med en oppdatering av forurensingsregelverket og implementering av EUs vanddirektiv. Miljøutfordringen knyttet til forurensing og utslipp blir foreløpig iva-

Figur 10.2 Resultater fra B-undersøkelser fra hele landet for perioden 2010 til 2013.

Figuren viser hvor stor prosentandel av undersøkelsene som er i henholdsvis tilstandsklasse 1 (blå), 2 (grønn), 3 (gul) og 4 (rød). Tilstand 1 angir lite påvirket tilstand, tilstand 2 middels og tilstand 3 er høyeste tillatte. Tilstand 4 angir overbelastning. Det vises lokaliteter med godkjent B-undersøkelse per år, slik at lokaliteter med tilstand 1 blir tatt med de to årene undersøkelsen er godkjent.

Kilde: Fiskeridirektoratet

Figur 10.3 Utslipp fra oppdrett består hovedsakelig av stoffer som er en naturlig del av økosystemet i havet

Kilde: Sjømatområdet

retatt i tilstrekkelig grad gjennom dette arbeidet. Det bør likevel startes et arbeid med å utvikle en indikator for utslipp som på sikt kan implementeres i handlingsregelen, dersom dette skulle bli nødvendig. Denne indikatoren bør innrettes slik at den gir et bilde av utslippssituasjonen på områdenivå, og klarer å differensiere mellom de ulike kildene til utslipp.

10.2.3.2 Medikamentbruk og resistensutvikling

I tillegg til utslipp av næringssalter og organisk materiale vil det forekomme utslipp av legemidler/kjemikalier, hovedsakelig i forbindelse med medisiner mot lakselus. Bruken av antibiotika i norsk lakseoppdrett er svært lav.

Det er et viktig prinsipp at det skal ligge en faglig vurdering til grunn for forskrivning og bruk av legemidler. Dette vurderes av veterinær eller fiskehelsebiolog i hvert enkelt tilfelle. Godkjenning av legemidler og behandlingsmetoder foretas av Statens Legemiddelverk etter en grundig avveining av medisinsk nytte og en risikovurdering som også omfatter miljøhensyn. Legemiddelverket innhenter råd fra Miljødirektoratet til sine vurderinger. Mattilsynet fører tilsyn med at fiskehelsepersonell har en forsvarlig forskrivningspraksis, og vil også ha fokus på dette fremover.

Utstrakt legemiddelbruk kan forårsake resistens mot medikamentene som brukes. Resistensproblemer kan medføre både økt bruk av medikamenter og at bruken endres til medikamenter som er mindre gunstige for miljøet. Medikamentelle behandlinger og legemiddelresistens er derfor en utfordring med tanke på miljømessig bærekraftig produksjon.

Resistente patogener kan spres til nærliggende lokaliteter. Medikamentbruk og resistensutvikling overvåkes derfor nøye. Både næringen og myndighetene har et felles mål om at medikamentelle behandlinger skal begrenses, og det pågår i dag stor FoU-aktivitet knyttet til utvikling av ikke-medikamentelle metoder mot lakselus. Mot andre patogener er medikamentbruken lav.

Bruk av legemidler mot lakselus er under dagens produksjonsforhold klart knyttet til tettheten av oppdrettsanlegg og samlet biomasse i et område. En reduksjon i biomassen i et område der det har utviklet seg legemiddelresistens vil trolig ikke medføre at resistensproblemene forsvinner helt, men kan bidra til å dempe den videre utviklingen og eventuelt redusere risiko for spredning av resistente lakselus til nye områder. Når det gjelder forvaltningsmessig håndtering av utfordringen med resistensutvikling vurderer

regjeringen at det vil være mer hensiktsmessig å adressere dette uavhengig av endringer i produksjonskapasitet på områdenivå.

Enkelte legemidler mot lakselus kan ha negativ påvirkning på det omkringliggende miljø. Dette gjelder særlig produkter som inneholder flubenzuroner, da dette virkestoffet hindrer skall-dannelsen til krepsdyr. Som en del av godkjenningen for disse produktene har Legemiddelverket anbefalt svært restriktivt bruk i sommerhalvåret når krepsdyrene skifter skall oftere. En risikovurdering knyttet til hvilken effekt bruken av flubenzuroner kan ha på det marine miljøet er viktig for forvaltningen. Problemstillingen vil bli berørt i Havforskningsinstituttets risikovurdering av norsk fiskeoppdrett 2014. Med utgangspunkt i §10 (miljønormen) i akvakulturloven vil myndighetene vurdere bruken av flubenzuroner på lokaliteter der det er nødvendig for å sikre at behandling mot lakselus skjer på en miljømessig forsvarlig måte. Det er også aktuelt å krevne at brønnbåter dumper avlusingsvann på steder der det er miljømessig forsvarlig etter behandling med hydrogenperoksid. Regjeringen ser det ikke som naturlig at det utvikles en egen indikator utelukkende for legemiddelrester.

10.2.4 Fôr

Norske fiskefôrprodusenter har et selvstendig ansvar knyttet til import av fôringredienser og merking av fôr, blant annet for å dokumentere at fôret inneholder fiskemel og fiskeolje produsert fra bærekraftig forvaltede bestander og at vegetabiliske råvarer er høstet bærekraftig. Tilgang på fôr og fôrråvarer er en global problemstilling. Det er ikke en direkte sammenheng mellom kapasiteten i norsk oppdrettsnæring og bærekraftig høs-

Figur 10.4 Tilgang til fôr vil kunne begrense veksten i oppdrettsnæringen

Kilde: NIFES

ting av fôrråvarer globalt. Det er eksempelvis liten grunn til å anta at fisket etter industrifisk i Stillehavet eller høsting av soya i Brasil vil reduseres selv om produksjonskapasiteten i ett eller flere produksjonsområder i Norge reduseres. Det er derfor ikke hensiktsmessig at fôrrressurser inngår i myndighetenes vurdering av kapasitetsjustering. Norske fôrproducenter bør uansett være sitt ansvar bevisst, og gjøre det de kan for å sørge for å produsere et bærekraftig fôr. Det er heller ikke tvil om at tilgangen til fôr vil kunne begrense veksten i oppdrettsnæringen i Norge og resten av verden.

10.3 Spesifikt om lakselusindikator

Lakselus er den mest akutte miljøutfordringen næringen har i dag. Frem til nå er lakselus blitt regulert på den enkelte lokalitet med lav gjennomsnittlig grense for antall lakselus per fisk. Denne tilnærmingen har ikke i tilstrekkelig grad ivarettet hensynet til vill laksefisk. En luseindikator bør innrettes slik at den sier noe om den samlede belastningen på vill laksefisk og ikke nivåene på den enkelte oppdrettsfisk. Innføring av en luseindikator for den totale påvirkning på villfisken i et produksjonsområde, åpner derfor opp for at den strenge maks grensen for oppdrettsfisk på den enkelte lokalitet kan justeres i tråd med faglig vurdering hva angår helse og velferd for oppdrettsfisken. Gitt utvikling av for eksempel vaksiner, motstandsdyktighet mot lakselus gjennom avl, ny oppdrettsteknologi eller anleggenes lokalisering, kan dette resultere i lavere samlet medisinbruk.

Overvåking av lakselus på vill laksefisk ved hjelp av tradisjonelle metoder, som utsetting av smoltbur, fangst av sjørørret med ruse og garn og tråling etter utvandrende vill laksesmolt, er kostbart, arbeidskrevende og krever omfattende feltlogistikk. De siste årene har det derfor blitt brukt betydelige ressurser på å utvikle en modell som kan supplere feltobservasjonene og dermed gi mer og bedre data med lavere ressursbruk. En slik modellering vil også kunne bidra til å forenkle Mattilsynets arbeid med risikobasert tilsyn. Bærebjelken i systemet er modeller som kan gi detaljert informasjon i tid og rom og om nødvendige para-

metere som temperatur, saltholdighet og strøm langs hele norskekysten. Dette suppleres med en spredningsmodell for frittsvevende luselarver.

Siden 2013 har Havforskningsinstituttet systematisert beregningen av reelle utslipp (antall klekte egg pr. time) fra alle oppdrettsanlegg langs kysten. Disse er estimert på bakgrunn av en omregning av innrapporterte tall om biomasse, antall voksne hunnlus pr. fisk og temperatur. HI har nå en operativ database ved Norsk Marint Datasenter (NMD) som kontinuerlig oppdateres med kildedata fra alle oppdrettsanlegg i Norge og som danner grunnlag for beregninger av reelle utslipp av lakseluslarver. Dette danner igjen grunnlaget for varslingsindikatoren for lakselus slik den ble beskrevet i Meld. St. 22 (2012–2013). Verifisering bygger på det som er dagens overvåking av lakselus på vill laksefisk (se boks 10.2), og er tenkt å konsentreres om de områdene der varslingsindikatoren tilsier at det er en økt påvirkning av miljøet.

Havforskningsinstituttet vurderer effekten av lakselusinfeksjon på utvandrende villsmolt av laksefisk og sjørørret og beitende villfisk (større sjørørret og sjørøye) basert på en modell hvor man tar hensyn til ulik sannsynlighet for dødelighet på stor og liten fisk. Individuell risiko for å dø på grunn av lakselusinfeksjon (i prosent) beregnes ut fra observert lusebelastning på vill laksefisk. Antatt bestandsreduksjon beregnes videre på bakgrunn av hvor store andeler av innsamlet materiale som observeres med de forskjellige infeksjonsbelastningene. Grenseverdier for hva som er liten, moderat og høy miljøpåvirkning ved verifisering følger av tabellen under, som følger av Kgl. Res. om kvalitetsnorm for villaks.

Systemet er nå operativt langs hele kysten, selv om det vil kreve validering og kalibrering i enda noen år. Basisovervåkingen for lakselus vil fremover basere seg på dette modellsystemet. HI arbeider også med å benytte samme metodikk mot vill laksefisk, i første omgang sjørørret. Resultatene er lovende og forskerne tror at de på relativt kort tid skal utvikle en tilsvarende sammenheng som vist mellom overvåkingsbur og smittemodell. I prinsippet betyr dette at HI vil være i stand til å vurdere risiko i produksjonsområder

Tabell 10.1 Grenseverdier for lakselusindikator.

Lav risiko/påvirkning	Moderat risiko/påvirkning	Høy risiko/påvirkning
Det er sannsynlig at < 10 prosent av populasjonen dør pga. luseinfeksjon.	Det er sannsynlig at 10 – 30 prosent av populasjonen dør pga. luseinfeksjon.	Det er sannsynlig at > 30 prosent av populasjonen dør pga. luseinfeksjon.

Boks 10.3 Overvåking av lakselus på villfisk

HI har på oppdrag fra Mattilsynet og NFD ansvaret for å koordinere overvåking, forskning og rådgiving vedrørende lakselusinfeksjon på vill laksefisk langs norskekysten (NALO-programmet). Overvåkingen gjennomføres i samarbeid med Norsk institutt for naturforskning (NINA) og UNI Miljø. Feltarbeidet i overvåkingsprogrammet gjennomføres som regel fra slutten av april til og med august/september på utvalgte lokaliteter langs hele norskekysten.

NALO-programmet ble betydelig omstrukturert i 2013, blant annet for å kunne se resultatene opp mot indikatorarbeidet. Det undersøkes flere fisk fra hver stasjon, det legges større vekt på parametre som strøm, salinitet, temperatur, oppdrettsdata m.m., og overvåkingen kobles i enda større grad opp mot smittemodeller.

I 2014 ble systemet med varsling basert på kildedata fra oppdrettsanlegg og smittemodell, samt system med tilstandsbekreftelse på vill laksefisk, testet ut i full skala i et område på norskekysten. Fra og med 2015 vil NALO-programmet gå over til risikobasert overvåking basert på varslingsmodell og varslingsindikator samt tilstandsbekreftelse i områder med høy risiko langs hele norskekysten.

gjennom en kostnadseffektiv modellbasert varslingsindikator, og deretter gjennomføre tilstandsbekreftelse på vill laksefisk spesielt i områder med høy risiko. Etter hvert som smittemodellene blir bedre validert og kalibrert, og etter hvert som kunnskapen om tålegrenser på bestandsnivå blir mer presise, kan mer og mer av dette gjøres modellbasert. Behovet for tilstandsbekreftelse direkte på vill laksefisk vil da reduseres.

10.4 Spesifikt om utslippsindikator

Dagens miljøundersøkelser er ikke egnet til å vurdere hvordan utslipp av næringssalter og organisk materiale påvirker et helt produksjonsområde. En handlingsregel for regulering av produksjonskapasiteten på tillatelsesnivå som inkluderer utslipp, er avhengig av at det utvikles en indikator som fungerer på produksjonsområdenivå. Den bør

også kunne differensiere mellom ulike kilder til utslipp, da eutrofiering normalt vil være et resultat av utslipp fra flere kilder, ikke bare akvakultur. Kunnskap om påvirkningen av utslipp på områdenivå og hvordan de ulike kildene kan kartlegges, må derfor økes.

Flere høringsinstanser mener MOM-undersøkelsene gir en god basis for en utslippsindikator, samtidig som det også er flere som påpeker at en utslippsindikator må tilpasses kravene i vannforskriften. NINA påpeker imidlertid i sitt høringsinnspill at MOM-systemet per i dag ikke tar høyde for spredning over lengre avstander eller gir et godt bilde av situasjonen på hardbunn. Miljødirektoratet sier i sitt høringsinnspill at:

«En modell for utslippsindikator bør baseres på resultater fra regional miljøovervåking. En regional overvåking må få et omfang og gjennomføres med metoder som gjør resultatene tilstrekkelig gode for dokumentasjon på næringens bærekraft på områdenivå/regionalt nivå. Summen av utslipp til et område med klynger/stor tetthet av anlegg må vurderes ut fra bæreevnen til det enkelte område. Det bør vurderes om en indikator også kan knyttes til risikovurderingen/karakterisering av vannforekomster etter vannforskriften».

Fiskeridirektoratet påpeker imidlertid at:

«Eutrofiering [kan ikke] inkluderes som en mulig [utslippsindikator] selv om det kan dokumenteres at hele produksjonsområdet skulle ha blitt påvirket. Dette fordi det i så fall vil være nødvendig å regulere oppdrettsproduksjonen, sammen med all annen virksomhet som har utslipp i området, noe som ordningen ikke legger opp til.»

Regjeringen vil ut i fra dette starte arbeidet med å utvikle en indikator for utslipp på produksjonsområdenivå. Utslippsindikatoren må tilpasses de produksjonsområdene som skal defineres (jf. kapittel 9). Ut i fra risiko for at utslipp skal påvirke miljøet i negativ retning vil myndighetene deretter vurdere om utslipp skal inkluderes som en indikator i en handlingsregel for kapasitetsendringer.

10.5 Drøfting og oppsummering

Det er viktig for regjeringen at endringer i produksjonskapasiteten skal være forutsigbare for oppdrettsnæringen. Det vil si at næringen skal

vite *hvilke parametere* de skal vurderes etter når bæreevnen til et produksjonsområde vurderes, og at næringsaktørene har mulighet til å følge med på hvordan tilstanden er i området de driver i. På den måten kan aktørene foreta egnede tiltak for å holde produksjonen innenfor miljøets bæreevne.

Utfordringen ligger i å sikre forutsigbarhet for næringen samtidig som miljøet skal danne utgangspunkt for hvor stor produksjonen skal være. Biologien er ikke alltid forutsigbar, og miljøendringer som følge av en lineær økning i påvirkningsfaktorer følger sjelden en tilsvarende lineær utvikling. Dersom veksten i oppdrettsnæringen skal være miljømessig forsvarlig, må det kunne foretas en forsvarlig vurdering av om miljøsituasjonen er akseptabel før vekst skal kunne tillates. På samme måte vil det være naturlig at produksjonskapasiteten reduseres dersom miljøsituasjonen ikke er akseptabel, gitt at det er en klar sammenheng mellom den uakseptable miljøsituasjonen og produksjonsvolumet.

Oppsummert er det noen miljøpåvirkninger som er uegnet for å inngå i en handlingsregel for justering av produksjonskapasitet på tillatelsesnivå, innenfor et bestemt produksjonsområde. Eksempler på slike uegnede miljøpåvirkninger er fôrressurser og rømming, jf. drøftelsene over.

Noen miljøpåvirkninger er knyttet til kapasiteten på *lokalitetsnivå*. At kapasiteten på en enkelt lokalitet må begrenses bør imidlertid ikke få konsekvenser for hvordan kapasiteten på *tillatelsesnivå* justeres, men kan indikere hvilke lokaliteter som er godt egnet og hvilke som er mindre godt egnet for oppdrett av laksefisk.

Av de påvirkningene som er diskutert over, er det lakselus og utslipp som best oppfyller kravene til en egnet indikator, nemlig at påvirkningen er

målbart og har nær sammenheng med produksjonsvolumet i det produksjonsområdet man måler i. Lakselus er i dag den eneste sykdommen i oppdrett som utgjør en kjent og målbart miljøpåvirkning på villfisken. Etter regjeringens syn er det på nåværende tidspunkt kun lakselus som er egnet som indikator i en handlingsregel for kapasitetsjustering på *tillatelsesnivå*. Regjeringen vil imidlertid starte arbeidet med å utvikle en indikator for utslipp, og på sikt vurdere om en slik indikator skal innføres. Denne indikatoren bør innrettes slik at den gir et bilde av utslippssituasjonen på områdenivå, og klarer å differensiere mellom de ulike kildene til utslipp.

Resistensutviklingen mot legemidler mot lakselus gir grunn til bekymring. Utfordringene med resistensutvikling er imidlertid sammensatt, og når det gjelder den forvaltningsmessige håndtering av denne utfordringen vil det være mer hensiktsmessig å adressere dette uavhengig av endringer i produksjonskapasitet.

Systemet med handlingsregel som foreslått her, vil være modulbasert. Avhengig av oppdrettsnæringens utvikling, både i produksjonsteknologi og produksjonsvolum, kan det på sikt være nødvendig å innlemme andre eller flere miljøpåvirkninger i en handlingsregel for vekst, for å sikre fortsatt miljømessig bærekraftig vekst.

Regjeringen vil

- Benytte en indikator for lakselus i en handlingsregel for kapasitetsendringer.
- Starte arbeidet med å utvikle en indikator for utslipp, og på sikt vurdere om en slik indikator skal innføres.

11 Innføring av nytt system og gjennomføring av kapasitetsjusteringer

Boks 11.1

Regjeringen foreslår at hver tillatelse blir bundet til et produksjonsområde, slik tillatelsene i dag er bundet til en av Fiskeridirektoratets regioner. Tilbud om vekst skal tas ut både gjennom tildeling av nye tillatelser og ved å øke kapasiteten (MTB) på eksisterende tillatelser. Oppdrettere som kan dokumentere at en tillatelse anvendes på en slik måte at produksjonen ikke bidrar til den aktuelle miljøutfordringen, skal imidlertid ikke få redusert sin produksjonskapasitet.

Det vil fortsatt tas vederlag ved tildeling av økt produksjonskapasitet. Ved tildeling av nye tillatelser vil slik tildeling som hovedregel skje i form av auksjon. Økt MTB på eksisterende tillatelser bør hovedsakelig tildeles etter auksjon, men kan også tildeles mot et fast vederlag. Dersom kapasiteten på en tillatelse reduseres, refunderes ikke tidligere innbetalt vederlag, men innehaver vil heller ikke måtte betale vederlag dersom tillatelsen senere får økt kapasitet. Vederlag skal m.a.o. kun betales der kapasiteten som tildeles går utover den høyeste tidligere tildelte kapasiteten.

11.1 Innføring av nytt system

Innføring av et nytt system vil ta noe tid, og følgende må på plass før systemet kan tas i bruk:

- Inndeling av kysten i produksjonsområder. Dette vil være en omfattende prosess, der næringsaktørene, kommuner, fylkeskommuner og relevante statlige myndigheter bør involveres.
- Fordeling av tillatelser på de aktuelle produksjonsområdene og akvakulturregisteret må endres i tråd med dette, herunder må registre-

ret ha opplysninger om den til en hver tid gjeldende MTB for tillatelsen og hvor stor MTB det er innbetalt vederlag for.

- Miljøovervåking må initieres i samtlige produksjonsområder og finansiering av dette må på plass.

Strekpunkt 2 og 3 bør kunne komme på plass kort tid etter at produksjonsområdene er fastsatt. Regjeringen tar etter dette sikte på at den første vurderingen av om produksjonskapasiteten i næringen skal endres, basert på et system med en handlingsregel, tidligst kan foretas høsten 2016, men mer sannsynlig i 2017.

11.2 Nødvendige endringer i tillatelses-systemet

Et system med handlingsregel og produksjonsområder innebærer at en tillatelse ikke lenger kan være bundet til en av Fiskeridirektoratets regioner, men må bli bundet til et produksjonsområde. Konsekvensen av dette for det enkelte oppdretts-selskap kan vanskelig beskrives fullt ut før produksjonsområdene fastsettes. Det er imidlertid sannsynlig at dersom det innføres produksjonsområder vil disse bli noe mindre i geografisk omfang enn Fiskeridirektoratets regioner, slik de er ved årsskiftet 2014–2015. Arealutvalget vurderer opp mot 23 produksjonsområder. Havforskningsinstituttet har foreløpig skissert mellom 11 og 13 soner, basert på spredningsmodellering av lakselus. Dette er det nærmere redegjort for i kapittel 9. Med et slikt omfang på produksjonsområder forutsetter systemet med handlingsregel at innehavere av akvakulturtillatelser kan komme til å måtte velge hvilket produksjonsområde en tillatelse skal knyttes til. For å unngå massiv flytting av tillatelser, eksempelvis mellom landsdeler, kan det være aktuelt for myndighetene å redusere valgmulighetene. Dette kan for eksempel gjøres slik at en tillatelse ikke kan plasseres i et produksjonsområde som dekker et annet geografisk

område enn der tillatelsen tidligere har vært knyttet til en lokalitet. Det vil være rimelig at næringen får en viss tid til å gjennomføre en slik justering.

Som Arealutvalget skriver på s. 160 i sin rapport vil det innenfor et produksjonsområde være utsettssoner som er mer utsatt for lus (eller andre indikatorer) enn andre:

«En kunne [derfor] tenke seg at handlingsregelen var spesifikt innrettet for å ta ned produksjonen i disse. Dette ville imidlertid kreve at MTB på den enkelte tillatelse var fordelt og bundet opp til de enkelte utsettssoner, noe som ville være en betydelig innskrenking i oppdretters handlingsrom for fleksibel driftstilpasning, og også en administrativt kostnadskrevenne tvangstrøye.»

Regjeringen er enig i Arealutvalgets vurdering, og videre enig i vurderingene som følger på samme side:

«Ved full transparens med hensyn til produksjons- og tapstall mellom oppdretterne innenfor et produksjonsområde, har utvalget tillit til at aktørene selv vil finne de beste løsninger på hvordan en eventuell reduksjon i MTB bør fordeles på utsettssoner. Utvalget anser for øvrig at regler som tar utgangspunkt i MTB for gitte tillatelser er mest egnet til å regulere den samlede produksjonen i hvert produksjonsområde for å oppnå en bærekraftig drift. MTB på lokalitetsnivå ansees lite egnet i denne sammenheng. Grunnen er at de forhold som måtte være bestemmende for den enkelte lokalitets bæreevne ikke nødvendigvis reflekterer bæreevnen i et større område.»

Regjeringen har etter dette kommet til at det er mest nærliggende å legge opp til at hver tillatelse knyttes til et produksjonsområde, og at justeringer i produksjonskapasitet skjer på områdenivå.

11.3 Fordeling av kapasitetsendringer; produksjonskapasitet og nye tillatelser

11.3.1 Fordeling av økt kapasitet

Akvakulturloven åpner for å tildele både nye tillatelser og å øke kapasiteten på eksisterende tillatelser. Det er nedfelt i Sundvolden-erklæringen at «Regjeringen vil åpne for både å øke antall tillatelser og øke totalt tillatt biomasse i eksisterende tillatelser». Norske sjømatbedrifters landsforening

sier i sin høringsuttalelse at de er enig i dette. Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening (FHL) har i sin høringsuttalelse derimot tatt til orde for at økt kapasitet kun skal tildeles gjennom økt MTB på eksisterende tillatelser, noe som vil innebære at nye aktører ikke får adgang inn i næringen, unntatt gjennom oppkjøp.

Utløsing av nye tillatelser gjennom konkurranse er den mest effektive måten å fordele knappe ressurser på. Fra et konkurranseperspektiv er det også problematisk å legge opp til et system som systematisk favoriserer aktørene som allerede er i næringen. Utløsing av nye tillatelser vil ikke forskjellsbehandle aktører ut fra om de allerede er etablert i næringen eller ikke, og vil gjøre det lettere for nye aktører å komme inn i oppdrettsnæringen, uten kjøp av tillatelser i annenhåndsmarkedet eller aksjekjøp.

Fordeling av kapasitetsøkningen gjennom tildeling av nye tillatelser betyr at ikke alle aktører som er i næringen får ta del i veksten. Jevnlige kapasitetsøkninger i form av økt MTB på eksisterende tillatelser, gjør at aktører som allerede er i næringen kan vokse og delta i den generelle produktivitsveksten i samfunnet for øvrig. Dette gir forutsigbarhet for hele oppdrettsnæringen og vil normalt tilgodese et større antall aktører enn ved tildeling av nye tillatelser.

I produksjonsområder der kapasiteten er blitt redusert, vil det ikke bli tildelt nye kommersielle matfisktillatelser frem til eksisterende tillatelser har blitt justert tilbake til den kapasiteten tillatelsene hadde før reduksjonen. På den måten gis aktørene mulighet til raskt å redusere de tap de påføres gjennom reduksjonen. I perioden frem til kapasiteten på eksisterende tillatelser er gjenopprettet vil det være mer utfordrende enn normalt for nye aktører å komme inn i næringen. Nye tillatelser til driftsformer som ikke påvirker den miljøutfordringen som medførte reduksjon bør kunne tildeles.

Regjeringen står etter dette fast på at økt kapasitet i næringen bør fordeles mellom nye tillatelser og økt MTB. Denne fordelingen kan gjennomføres på ulike måter, og for næringsutøverne vil det være forutsigbart om det på forhånd er klart hvordan veksten vil fordeles mellom økt MTB og nye tillatelser. En fordeling kan for eksempel være at hver gang det gis vekst så vil veksten fordeles mellom økt MTB og nye tillatelser, eventuelt at det noen ganger kun gis vekst i MTB og andre ganger kun lyses ut nye tillatelser.

Etter departementets syn vil det være mest formålstjenlig å forholde seg til én tildelingsmetode om gangen. Dette vil også være det mest res-

sursbesparende. Dette synspunktet støttes blant annet av Fiskeridirektoratet.

11.3.2 Tildeling av nye tillatelser

I de senere tildelingsrundene har det stort sett vært flere søkere enn antall tillatelser tilgjengelig, og det må i slike tilfeller foretas en prioritering av søkerne. Regjeringen vil legge opp til søknadsprosesser basert på objektive tildelingskriterier. Det utelukker den typen konkurranser ved tildeling av tillatelser som har blitt gjennomført i blant annet 2002/2003, 2009 og 2013, der en skjønnsmessig vurdering av i hvilken grad søker kan bidra til å oppnå ulike målsettinger har vært avgjørende for tildelingsresultatet. Tildeling basert på skjønnsmessige kriterier er for øvrig ressurskrevende for forvaltningen og for næringsaktørene som vil søke.

Det mest nærliggende objektive kriteriet for tildeling, og også det klart minst ressurskrevende for forvaltningen, er pris, dvs. at tillatelsene tildeles gjennom auksjon til de som har høyest betalingsvilje. Dette vil ifølge teorien sikre at tillatelsen går til den som kan utnytte den på best mulig måte. En auksjon er også en «enkel» prosess for søkeren. Det er lite som tyder på at små og mellomstore oppdrettere har lavere inntjening per tillatelse enn større oppdrettere over tid. Da 15 tillatelser ble tildelt i lukket budrunde i 2014 gikk likevel 13 av tillatelsene til to børsnoterte selskaper. Et alternativ til pris er loddtrekning, med eller uten prekvalifisering. En slik tildelingsmetode sikrer imidlertid ikke at det er de mest effektive næringsutøverne som vinner frem i konkurransen om tillatelsene.

Dersom det arrangeres prekvalifisering i kombinasjon med budrunden eller loddtrekningen, vil det gi mulighet til å oppnå ulike næringspolitiske mål med tildelingen. Et eksempel på et prekvalifiseringsvilkår kan være dokumentasjon av økonomisk evne eller at søker må øke sin forskningsinnsats (utover forskningsbidraget til Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond) med en gitt andel av virksomhetens omsetning eller overskudd. Eksempler på prekvalifiseringsvilkår som regjeringen ser på som *mindre* aktuelle, er krav til foredlingsandel, valg av særskilt miljøvennlig teknologiske løsninger, størrelse på virksomhet mv., da dette lett ender opp i skjønnsbaserte vurderinger uten objektive kriterier for kvalifiseringen.

Ulempene med å avholde prekvalifisering, er at det vil ytterligere komplisere forvaltningens kontroll med at vilkårene i tillatelsen overholdes, samt at det påfører næringsutøverne forpliktelser som (muligens) går utover det næringsutøverne

selv mener er til det beste for bedriften. Variasjon mellom prekvalifiseringsvilkår vil også bidra til å redusere forutberegnligheten ved tildelingsregimet.

Regjeringen har derfor det klare utgangspunkt at tillatelsene bør tildeles etter søkerens betalingsvillighet gjennom auksjon, men vil ikke utelukke at tildeling også kan skje etter fast pris og loddtrekning.

11.3.3 Tildeling av økt MTB på eksisterende tillatelser

Tildeling av økt MTB på eksisterende tillatelser kan skje enten gjennom tildeling til fastpris, eller ved at totalkvantumet auksjoneres bort til aktørene i produksjonsområdet.

Tildeling til fastpris er forutsigbart for næringen ved at alle aktørene i et produksjonsområde får tilbud om vekst. Tildeling til fastpris sikrer dermed at alle har sterke incentiver til å redusere miljøpåvirkningen. Ulempen er at noen aktører vil få økt kapasitet til en lavere pris enn de er villige til å betale, gitt at aktørene har ulik betalingsvilje, og at staten slik gir fra seg en andel av provenyet fra kapasitetsøkningen.

Dersom indikatoren i et produksjonsområde blir grønn, og det blir gitt tilbud om 6 prosent økt MTB, vil det gi et totalkvantum som kan auksjoneres ut til aktørene i produksjonsområdet. Tildeling ved auksjon sikrer at det er de mest effektive aktørene i produksjonsområdet som får den økte kapasiteten. Tildeling ved auksjon vil også innebære at hele veksten realiseres, noe som ikke nødvendigvis gjelder ved tildeling til fastpris, med mindre alle aktører ser seg tjent med vekst til vederlaget som er fastsatt. Provenyet fra kapasitetsøkningen vil sannsynligvis også bli høyere.

Ulempen med tildeling til auksjon er at det blir mindre forutsigbart for aktørene i produksjonsområdet, ettersom færre får ta del i veksten. Mindre effektive aktører som vet at de har små muligheter til å nå opp i en auksjon, vil heller ikke ha like sterke incentiver til å bidra til en lav miljøpåvirkning i produksjonsområdet.

En mellomløsning kan være å gi alle aktører i produksjonsområdet en del av veksten, eksempelvis 3 prosent, mens de resterende 3 prosentene auksjoneres ut. Ulempen er at et slikt system raskt kan bli komplisert og ressurskrevende for forvaltningen.

Regjeringen går etter dette inn for at tildeling av økt MTB på eksisterende tillatelser hovedsakelig skjer gjennom auksjon, men kan tildeles til fastpris.

Figur 11.1 Økt kapasitet skal tildeles både gjennom nye tillatelser og økt MTB på eksisterende tillatelser

Kilde: Sjømatrådet

11.4 Reduksjon av kapasitet – rettslig vurdering

Dersom et produksjonsområde har en uakseptabel miljøpåvirkning i henhold til indikatorsystemet, bør produksjonskapasiteten i området reduseres, slik det er beskrevet i kapittel 8. Resultatet av en reduksjon i tillatelses-MTB på seks prosent er at oppdrettsselskapene som i dag utnytter tildelt biomasse tilnærmet fullt ut vil få en noe redusert produksjonskapasitet. Nedbygging av produksjonskapasitet er et strengt virkemiddel, men på langt nær like inngripende som full tilbaketrekking av en tillatelse.

Det følger av akvakulturloven § 9 første ledd bokstav a at en tillatelse kan trekkes tilbake dersom dette er «nødvendig ut fra hensynet til miljøet». I Ot.prp. nr. 61 (2004–2005) om lov om akvakultur heter det på s. 62:

«Hvilke endringer og tilbaketrekking som kan være nødvendig ut fra hensynet til miljøet, må vurderes ut fra den kunnskap som til enhver tid finnes om miljøeffekter av akvakultur. En tillatelse som på tidspunktet den ble gitt ble vurdert som fullt ut miljømessig forsvarlig

å gi, kan senere vise seg å ha slike negative effekter på miljøet at det er nødvendig å trekke den tilbake eller endre den. Slike situasjoner er det størst sannsynlighet for vil oppstå i forhold til oppstart av nye produksjonsformer eller nye arter. Tilbaketrekking etter dette alternativet kan således være aktuelt selv om produksjonen drives i henhold til alle krav som følger av loven og forskrifter gitt i medhold av loven. En endring eller tilbaketrekking kan etter annet ledd gjøres tidsavgrenset.»

Etter regjeringens syn er det klart at akvakulturloven gir hjemmel til å redusere kapasiteten i et område dersom miljøsituasjonen er å anse som uakseptabel, slik det vil være tilfelle når indikatorsystemet viser «rødt». Vi viser i den forbindelse også til akvakulturloven § 10 som bestemmer at «Akvakultur skal etableres, drives og avvikles på en miljømessig forsvarlig måte».

Heller ikke Grunnloven § 97 kan etter vårt syn utgjøre noen sperre for å kunne redusere kapasiteten på tillatelsene i et produksjonsområde. I dette tilfellet vil en reduksjon i den enkelte aktørs produksjonskapasitet (MTB) kunne medføre inntektstap, men en slik mulighet følger også av det

generelle regelverket/rammebetingelsene som gjelder for næringen og vil være en konsekvens av den miljøpåvirkning aktøren selv og næringen samlet har. Hverken i akvakulturloven eller i forarbeidene til akvakulturloven er det drøftet hvorvidt en slik endring vil være i tråd med Grunnloven § 97 – som sier at ingen «*Lov maa gives tilbagevirkende Kraft*».

Det kan være et spørsmål om reduksjon av kapasitet etter den nye ordningen vil innebære et tilbakevirkende inngrep i en posisjon som er vernet av Grunnloven § 97. Dersom dette er tilfellet, må tilbakevirkningen være til skade før den rammes av Grunnloven. Selv om det nye produksjonsreguleringssystemet samlet sett skulle være til gunst for oppdrettsnæringen, kan det tenkes at ordningens virkning på den enkelte aktør medfører at den er til skade for vedkommende, jf. eksempelvis Rt-2006-293 avsnitt 50 (Arves Trafikkskole).

Det er relativt vanlig å skille mellom egentlig og uegentlig tilbakevirkning, selv om det ikke nødvendigvis går et klart skille mellom disse formene for tilbakevirkning og det finnes «overgangsformer» mellom disse kategoriene, se for eksempel Rt-2010-258 (rederiskattedommen) og Rt-2013-1345 (strukturkvotedommen), der slike overgangsformer knyttes nær opp til den egentlige tilbakevirkning. Egentlig tilbakevirkning dreier seg om å knytte nye rettsvirkninger til tidligere handlinger eller begivenheter, mens uegentlig tilbakevirkning går ut på å gripe inn i etablerte rettigheter. En annen måte å si det på er at lovendringen for fremtiden svekker rettslige posisjoner.

Det legges til grunn at en endring i produksjonskapasiteten, i tråd med det som her er beskrevet, ikke innebærer at det knyttes nye byrder til eldre handlinger, og at det i dette tilfelle eventuelt bare kan være tale om uegentlig tilbakevirkning ved at ordningen kan innebære et fremtidig bortfall av en mulig økonomisk fordel. En er dermed utenfor kjernen av tilbakevirkningsforbudet i Grunnloven § 97. Likevel vil slike inngrep i etablerte rettigheter eller posisjoner (uegentlig tilbakevirkning) etter omstendighetene, blant annet under hensyn til karakteren av de posisjoner som berøres og de nærmere virkninger av endringene, også kunne rammes av Grunnloven § 97. I Rt-1996-1415 (Borthen) på s. 1430 var det avgjørende for om det forelå uegentlig tilbakevirkning i strid med Grunnloven § 97 om regelendringen var særlig urimelig eller urettferdig. Hva som ligger i denne avveiningsnormen ble presisert slik av Høyesterett:

«Inn i avveiningen vil blant annet komme hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig og betydelig og om fordelingen av byrdene rammer den enkelte eller en gruppe særlig hardt».

Tilsvarende er lagt til grunn av Høyesteretts flertall i Rt-2013-1345 avsnitt 99–102 (strukturkvotedommen).

Sentralt i grunnlovsvurderingen står altså innholdet i og grunnlaget for borgernes forventninger om fremtidig utnyttelse av sin rettsposisjon og inngrepets omfang og varighet. Dette må avveies mot de sentrale miljøhensynene som står på spill. Aktørene har ikke hatt forventning om å få videreført kapasiteten uendret, også om miljøet belastes for hardt. Videre er ordningen begrenset både med tanke på reduksjonens størrelse og varighet. Så langt forventningen om vern bygger på de offentlige tillatelser, på et område med løpende reguleringer og behov for å ivareta fellesskapets miljøinteresser, kan den enkeltes forventninger ikke ha noen sterk rettsbeskyttelse mot senere regelendringer, se for eksempel Rt-2013-1345 avsnitt 69–70 og 131 (strukturkvotedommen) og Eckhoff/Smith, Forvaltningsrett (7. utg., Oslo 2003) s. 408–409. Det vil kunne ha betydning for grunnlovsvurderingen om de hensyn som begrunner inngrepet kunne ha blitt ivaretatt på en annen og mindre inngripende måte. I de tilfeller der det blir aktuelt å redusere biomassen vil det være fordi miljøsituasjonen ikke er akseptabel, og fordi andre virkemidler ikke virker i tilstrekkelig grad.

Etter regjeringens syn må det på denne bakgrunn være klart at Grunnloven § 97 ikke setter noen sperre for å redusere kapasiteten i den formen som presenteres i denne meldingen.

Det er også foretatt en vurdering av ordningen opp mot vernet av eiendom i Den europeiske menneskerettskonvensjons første tilleggsprotokoll, EMK P1-1. Regjeringen kan ikke se at dette eiendomsrettsvernet sperrer for den ordningen som presenteres her.

11.5 Unntak fra handlingsregelen

Selv om alle aktører innenfor et produksjonsområde som den klare hovedregel bør behandles likt, er det et spørsmål om tillatelser som benyttes slik at de ikke har noen negativ påvirkning på miljøet –

av den aktuelle indikatoren som utløser en reduksjon – også skal måtte tåle reduksjon.

Dersom det legges opp til å tillate unntak fra handlingsregelen vil det reises en rekke spørsmål knyttet til hvor «liten» påvirkning som skal aksepteres, samtidig som det vil bidra til å øke arbeidsbyrden både hos det offentlige og hos næringsutøverne. På den annen side fremstår det som lite rimelig at en oppdretter skal måtte redusere sin produksjon, dersom denne reduksjonen ikke vil bidra til å redusere den eller de aktuelle miljøutfordringene. Et vedtak om reduksjon i produksjonskapasiteten vil i en slik sammenheng også kunne bli å anse som forvaltningsrettslig problematisk.

Regjeringen har på denne bakgrunn kommet til at akvakulturmyndighetene bør kunne fatte enkeltvedtak som gjør unntak fra handlingsregelen. Betingelsen må være at det kan dokumenteres at driften av den aktuelle tillatelsen ikke kan påvirke den miljøutfordringen som utløser en reduksjon i produksjonskapasiteten i området. Noen slike potensielle driftsformer er omtalt i kapittel 14.2.

Lakselus har laksefisk som vert, noe som innebærer at både atlantisk laks og regnbueørret er verter for parasitten. Det kan imidlertid være forskjell i motstandsdyktigheten mellom de to artene. Tillatelsene skiller likefullt ikke mellom de forskjellige artene, og det vil være uheldig å åpne for en fri adgang til å produsere den arten som viser seg mest motstandsdyktig dersom produksjonen må tas ned. Det vil ikke bedre bærekraften i området.

11.6 Flytting av tillatelser mellom produksjonsområder

Det følger av laksetildelingsforskriften § 33, med noen spesielle unntak, at klarering «*av lokalitet i en annen av Fiskeridirektoratets regioner enn den regionen der akvakulturtillatelsen er hjemmehørende, tillates ikke*». Arealutvalget foreslo derimot i sin rapport på s. 161 at det bør være adgang til å foreta «miljøbegrunnet flytting»:

«Opprinnelig var en tillatelse til å drive oppdrett av laks og regnbueørret forankret til lokalisering i en bestemt kommune. Tildeling av oppdrettstillatelser var et sterkt distriktpolitisk virkemiddel. Over tid er denne forankringen svekket, dels av økonomiske grunner i forbindelse med konkurs og eierendringer, og senere er optimale produksjons- og miljøbe-

tingelser blitt et stadig viktigere lokaliseringskriterium. Frem til 2004 ble det ikke gitt tillatelse til å flytte tillatelser over fylkesgrensene, etter den tid tillates flytting innen Fiskeridirektoratets sju regioner.

Med hensyn til oppmykingen av § 33 er utvalget av den bestemte oppfatning at utviklingen i akvakulturnæringen nå er kommet så langt at bærekraft og effektiv arealutnyttelse må komme foran distriktpolitiske hensyn når lokalisering av anlegg skal vurderes. Et slikt syn burde heller ikke være spesielt kontroversielt i og med at flyttingebevegelsene må forventes å gå nordover dersom tillatelsenes tilknytning til Fiskeridirektoratets regioner oppheves og erstattes av utvalgets forslag om opprettelse av produksjonsområder tilhørende forslag om adgang til miljøbettinget flytting.»

Under høringen av arealutvalgets rapport, var miljø- og villaksinteressene, KLIF (nå Miljødirektoratet) og Miljøverndepartementet (nå Klima- og miljødepartementet) negative til «miljøbegrunnet flytting» av tillatelser fordi de fryktet at dette vil føre til miljøforringelse i områdene det flyttes til. Fylkeskommunene og fylkesmenn delte til en viss grad dette synet, men deres skepsis hang først og fremst sammen med at de ikke ønsker at aktører uten lokal forankring flytter produksjon til deres områder, på bekostning av lokal næringsutvikling.

Det er relevante hensyn som kan begrunne en adgang til miljøbegrunnet flytting, og i tillegg til de hensyn arealutvalget påpeker, vil flytting av tillatelser kunne bidra til å opprettholde landbasert slakteri- og foredlingsvirksomhet i områder der produksjonen eventuelt må reduseres. En slik adgang vil imidlertid innebære at selve systemet med handlingsregel undergraves, da flytting av tillatelser vil «spise av» det vekstpotensialet som finnes i produksjonsområdet tillatelsen flyttes til. Dermed vil også incentivene og forutsigbarheten som ligger i handlingsregelen reduseres eller forsvinne. Eksisterende rammebetingelser for flytting av tillatelser bør derfor opprettholdes.

I dag har selskaper som videreforedler en vesentlig andel av produksjonen sin mulighet for et såkalt interregionalt biomassetak, jf. akvakulturdriftsforskriften § 48a. Forslaget om å binde en tillatelse til et enkelt produksjonsområde innebærer at ordningen med interregionalt biomassetak prinsipielt kan videreføres. Departementet ga i høringsnotatet uttrykk for at regjeringen likevel vil vurdere om ordningen skal bestå, da den innebærer en ikke ubetydelig fluktusjon med hensyn til biomasse mellom regioner. Videre innebærer

Figur 11.2 Hver enkelt tillatelse knyttes til et fast produksjonsområde

Kilde: Siv Nærø/ Innovasjon Norge

den en forvaltningsmessig komplikasjon og den forfordeler store deler av næringen. Opphevelse av ordningen vil på den annen side kunne få negative konsekvenser for foredlingsvirksomhetene som i dag nyter godt av denne ordningen, og i høringsnotatet ba departementet særskilt om høringsinstansenes synspunkter på dette området. Fiskeridirektoratet har i sitt høringssvar gitt uttrykk for at interregionalt biomassetak innenfor det foreslåtte systemet vil innføre en usikkerhet, fordi det kan komme produksjonskvantum inn i et område som dermed øker lusepresset.

«Men siden indikatoren vil måle det samlede smittepresset i området så kan en handlingsregel likevel fungere hvis vi forutsetter at det ikke blir tillatt å øke mengden fisk i områder som ellers ikke ville få tildelt vekst, altså en begrensning på muligheten til å benytte biomassetaket. Et interregionalt biomassetak vil i slike tilfeller kunne bli en ordning som forfordeler noen aktører når det gjelder muligheter til å utnytte tillatelsene og ikke en ordning som truer bærekraften verken på den enkelte lokalitet eller i produksjonsområdet.»

Salmar ASA tar i sin høringsuttalelse til orde for

«en større fleksibilitet i reglene for felles konsern MTB mellom Fiskeridirektoratets regiongrenser, slik at det kan åpnes for nasjonalt biomassetak for å sikre høy bearbeiding i Norge og stabil tilgang på råstoff til fiskeindustrien.»

Interregionalt biomassetak gir bedrifter som videreforedler en høy andel av den fisk innehaveren selv har oppdrettet, økt fleksibilitet i driften sammenlignet med andre aktører, noe som bidrar til å stimulere virksomhetene til å øke sin videreforedlingsaktivitet. Som utgangspunkt er det imidlertid uheldig og konkurransevridende at noen bedrifter gis særfordeler i driften. Videre medfører interregionalt biomassetak en økt administrativ byrde for myndighetene.

Regjeringen vil derfor, frem mot innføringen av et nytt system med handlingsregel, foreta en evaluering av ordningen med interregionalt biomassetak.

11.7 Vederlag

11.7.1 Hvorfor vederlag?

Daværende oppdrettslov ble endret i 1991 ved at det ble åpnet adgang for at en eier kan inneha flere matfiskanlegg. Kravet til lokal tilknytning for majoritetsinteressene ble opphevet, mens eierinteressene fortsatt skulle ha lokal tilknytning så vidt mulig. Gjennom hele 1990-tallet foregikk det en betydelig omstrukturering innen lakse- og ørretoppdrett gjennom fusjoner og ved at selskaper og tillatelser ble omsatt. Ved overdragelsen av selskaper, utgjorde verdien av selve tillatelsene en betydelig del av kjøpesummen.

Da det på 2000-tallet igjen ble aktuelt å tildele nye tillatelser, fremmet departementet i 2001 Ot.prp. nr. 65 (2000–2001) lov om endring i lov om oppdrett av fisk, skalldyr m.v. (vederlag ved tildeling av konsesjoner for matfiskoppdrett av laks og ørret). I proposisjonen foreslår departementet at det skal tas vederlag ved tildeling av nye tillatelser:

«I dagens marked overdras konsesjoner mellom næringsutøvere mot betaling. En vederlagsfri tildeling av konsesjonsrettigheter som senere kan omsettes med stor fortjeneste, ville etter departementets oppfatning være uheldig. Konsesjoner for matfiskoppdrett av laks og ørret gir en beskyttet rett til næringsutøvelse. Samtidig har det de siste årene vært gode fortjenestemuligheter innen lakse- og ørretoppdrett, både for små og store selskaper. Dette gir etter Fiskeridepartementets oppfatning grunnlag for å kreve vederlag ved tildeling av nye konsesjoner.

Fiskeridepartementet mener at det bør tas vederlag ved tildeling av nye konsesjoner for matfiskoppdrett av laks og ørret. Det er rimelig at fellesskapet får en del av konsesjonenes reelle verdi. Krav om vederlag for tildeling vil sikre en mer rettferdig fordeling av de verdiene som ligger i selve konsesjonene.»

Forslaget ble vedtatt og staten har fra tildelingsrunden i 2002 tatt vederlag ved tildeling av nye tillatelser og fra 2009 vederlag ved tildeling av økt MTB. Ved innføringen av akvakulturloven i 2005 ble det åpnet for fri omsetning av tillatelser, uten forutgående godkjenning fra myndighetene.

Så lenge produksjonsmulighetene er begrenset vil laksetillatelser være en knapp faktor som har en egenverdi. Verdien av en laksetillatelse vil avhenge av hvor knapp denne faktoren er. Det fak-

tum at oppdrett foregår eksklusivt på allmennhetens areal, til forskjell fra diverse industriproduksjon på land som skjer på privat eiendom, er et annet argument for at det skal tas vederlag for tillatelser.

11.7.2 Vederlag for nye tillatelser

I punkt 11.3.2 legger regjeringen til grunn at tildeling av nye tillatelser som det klare utgangspunkt bør skje etter auksjon. Auksjon kan skje enten gjennom lukket eller åpent bud, med eller uten prekvalifisering. I en lukket budrunde vil deltakerne ikke ha informasjon om hvilke bud andre legger inn. Derimot vil åpent bud eller flerrundeauksjoner gi deltakerne mulighet til å høyne budet basert på informasjon om hva andre har budt. Regjeringen vil at fremtidige auksjoner i hovedsak skal skje gjennom lukket bud, men åpner imidlertid også for at tildeling kan skje etter fast pris og loddtrekning. Ved bruk av fast vederlag bør tillatelsene tildeles ved loddtrekning.

11.7.3 Vederlag for økt MTB

Jamfør drøftingen i 11.3.3 går regjeringen inn for at tildeling av økt MTB på eksisterende tillatelser skjer hovedsakelig gjennom auksjon, men kan tildeles til fastpris. Det er en risiko for at et fast vederlag settes for høyt og at kun et fåtall oppdrettere dermed finner det regningssvarende med vekst. Det innebærer at veksten ikke lenger er forutsigbar. Dersom målet er at alle aktører skal kunne benytte seg av et tilbud om vekst, må vederlaget settes lik betalingsvilligheten til den minst betalingsvillige oppdretteren. Det ville imidlertid innebære at de fleste aktører ville få økt produksjonskapasitet til redusert pris, og at staten gir fra seg et proveny.

Det vil i vurderingen av hva som er et rimelig vederlag være hensiktsmessig å se hen til tidligere budrunder for tildeling av nye tillatelser, ettersom dette normalt vil være det beste målet som er tilgjengelig på betalingsvilligheten.

Betalingsvilligheten for økt MTB er ikke konstant, men endrer seg i takt med markedssituasjonen. For øyeblikket er lønnsomheten i næringen svært høy og betalingsvilligheten for økt MTB deretter. Vederlaget for økt MTB vil derfor ikke ligge fast over tid, men vil bli vurdert særskilt for hver gang det gis tilbud om økt MTB.

Betalingsvilligheten for økt MTB kan også være forskjellig ulike steder i landet, blant annet fordi kostnadene varierer betydelig. Historisk har betalingsvilligheten for nye tillatelser vært lavere

langt nord i landet enn lenger sør. Av de 15 grønne tillatelsene som ble tildelt i lukket budrunde i 2014, vil imidlertid flere bli tatt i bruk i Troms og Finnmark. Dette indikerer at betalingsvilligheten her ikke lenger er lavere enn i resten av landet. Tilbud om økt MTB vil også kun gis i områder der det ansees miljømessig forsvarlig, hvor kostnadene trolig vil være ganske sammenlignbare.

Betalingsviljen for økt MTB vil videre også variere mellom selskaper, hvor typisk store og kapitalsterke aktører kan ha en større betalingsvillighet enn mindre selskaper. Departementet ser imidlertid ikke gode grunner til å differensiere vederlaget på geografi eller selskapsstørrelse, jamfør også drøfting i kapittel 11.8. Vederlaget vil derfor være likt for alle aktører i hele landet.

Med innføring av en handlingsregel for justering av kapasitet vil det i fremtiden være stor spredning i størrelsen på tillatelsene, ettersom noen tillatelser vil øke i størrelse mens andre vil forbli uendret eller reduseres. Det finnes allerede i dag tillatelser som avviker fra normalen i antall tonn. Dette reiser spørsmålet om vederlaget for vekst på tillatelser av ulik størrelse skal være likt. Dersom det eksempelvis gis tilbud om en gitt prosent vekst på to tillatelser med ulik størrelse vil det innebære at den absolutte veksten, i antall tonn, blir større for innehaveren av den største tillatelsen. Det er derfor rimelig at vederlaget fastsettes med utgangspunkt i antall tonn som den prosentvise økningen vil tilsvare. Altså vil det beregnes et vederlag per kilo økt MTB.

11.7.4 Forholdet mellom vederlag for økt MTB og alternativet med handlingsregel

Systemet med handlingsregel innebærer at oppdrettere vil kunne oppleve at produksjonskapasiteten innenfor et produksjonsområde varierer over tid.

Rent praktisk vil systemet fungere slik at alle tillatelser ved innføring av systemet vil være begrenset i MTB (A). Dersom oppdretter får mulighet til, og takker ja til, en kapasitetsutvidelse vil tillatelsen få en ny MTB (B) og oppdretter betaler det fastsatte vederlaget. Dersom kapasiteten senere synker får han ikke tilbakebetalt vederlaget, dette vil følge eksplisitt av tildelingsforskriftene. Han får heller ikke tilbakebetalt noe vederlag som tidligere er innbetalt, selv om ny MTB skulle synke under verdien (A). På den annen side, dersom oppdretter på et senere tidspunkt får mulighet til øke kapasiteten igjen, betaler han

ikke vederlag for MTB'en på tillatelsen overstiger verdien (B).

11.8 Ivaretagelse av små og mellomstore bedrifter

Det har i tidligere tildelingsrunder blitt satt ulike vilkår. Ved tildelingsrunden i 2002 tillot ESA at tildeling av tillatelser kunne baseres på kriteriet «mindre aktører i næringen». Kriteriet ble også benyttet i tildelingsrundene i 2009 og 2013. Dersom man ved nye tildelinger velger å gjennomføre en tradisjonell søkerkonkurranse, kan dermed dette kriteriet benyttes. Den som får tillatelsen kan imidlertid selge denne videre til en større aktør, eller en mindre aktør kan bli kjøpt opp av en større aktør. Tildeling av tillatelser til små og mellomstore aktører sikrer dermed ikke at tillatelser drives av små selskaper. En ordning med en egen tillatelsesklasse for små og mellomstore aktører er etter regjeringens syn lite ønskelig. Heller ikke Stoltenberg II regjeringen gikk inn for dette da spørsmålet ble aktualisert i forbindelse med tildelingsrunden 2013.

Dersom små og mellomstore aktører er de mest effektive, og dermed de mest betalingsvillige aktørene, vil disse normalt kunne nå opp i en auksjon. Fiskeridirektoratets lønnsomhetsanalyser viser at det ikke nødvendigvis er de største aktørene som har lavest kostnader, og dette skulle tilsi at også de mindre aktørene kan nå opp i en auksjon.

Oppdrettsnæringen er en internasjonalt konkurranseutsatt næring. Samtidig som Norge har mange fortrinn som havbruksnasjon, har vi et høyt kostnadsnivå og et reguleringsregime som legger begrensninger på aktørene. Man bør derfor være varsom med å innføre bindinger som medfører større kostnader for næringen, eller som kan fremkalle anklager om subsidier og gi dårligere markedsadgang. Disse hensynene trekker i retning av ikke å gi noen aktører særvilkår i forbindelse med fastsetting av vederlag for nye laksetillatelser.

Regjeringen vil

- Knytte hver enkelt tillatelse til et fast produktionsområde.
- Tildele økt kapasitet både gjennom nye tillatelser og økt MTB på eksisterende tillatelser.
- Tildele nye tillatelser primært gjennom auksjon, subsidiært etter fast pris og loddrekning. Tildeling av økt kapasitet på eksisterende tilla-

telser skjer hovedsakelig gjennom auksjon, men kan tildeles til fastpris.

- Åpne for unntak fra handlingsregelen der det kan dokumenteres at driftsformen ikke kan
- påvirke den miljøutfordringen som utløser en reduksjon i produksjonskapasiteten i området.
- Evaluere ordningen med interregionalt biomassetak.

12 Landbasert oppdrett

Boks 12.1

For å drive landbasert oppdrett er det et krav om akvakulturtillatelse på lik linje med tradisjonelt merdoppdrett i sjø. Matfiskproduksjon av laks og ørret skjer i dag i flytende merdanlegg i sjø, men det foregår en omfattende utvikling av teknologi, både i Norge og i utlandet, for produksjon av laks i landbaserte anlegg.

En arbeidsgruppe har sett nærmere på landbasert oppdrett. Et sentralt spørsmål er om tillatelser til landbasert drift skal være antallsbegrenset slik som andre laksetillatelser, og om det skal betales vederlag for tillatelsene.

Arbeidsgruppen slår fast følgende:

- Vederlag for matfisktillatelser har blant annet sin begrunnelse i at virksomhetene benytter allmennhetens areal. En slik begrunnelse passer ikke for landbasert oppdrett.

- Den som vil drive landbasert oppdrett må i dag, i tillegg til vederlaget til staten, også betale vederlag for eiendommen virksomheten skal drives på. Det gir en konkurranseulempe.
- Vederlag vurderes å være til hinder for god lønnsomhet og konkurransekraft.
- Utvikling av landbasert oppdrett vil kunne gi norsk leverandørindustri et fortrinn.
- Utviklingen av landbasert oppdrett vil skje uavhengig av norske myndigheters reguleringer.
- Manglende tilrettelegging vil innebære en tapt mulighet for norsk næringsliv.

Regjeringen vil åpne for å tildele tillatelser til landbasert oppdrett av laks, ørret og regnbueørret løpende og uten at det tas vederlag.

På lik linje med tradisjonelt merdoppdrett i sjø stilles det også krav om akvakulturtillatelse for å drive matfiskproduksjon av laks, ørret og regnbueørret i landbaserte anlegg. Det har forsøksvis vært prøvd landbasert matfiskproduksjon av laksefisk også i Norge, uten at dette har vært en kommersiell suksess. Utviklingen av landbaserte anlegg har vært stor siden de første forsøkene i Norge på 70-, 80- og 90-tallet. Dette gjelder spesielt utviklingen av resirkuleringsanlegg (RAS). Med resirkulering menes anlegg som er basert på gjenbruk av store deler av vannet. Denne teknologien har bidratt til økt internasjonal interesse rundt intensiv landbasert oppdrett av laks. Dagens landbaserte anlegg for stor laksefisk i Norge har enten forsknings- eller avlsformål. Myndighetene tildele egne og vederlagsfrie tillatelser til slike formål som oppfyller tildelingskravene.

Myndighetene har videre åpnet for etablering av såkalte postsmoltanlegg, som innebærer at

innehaver av tillatelse til oppdrett av settefisk av laks, ørret og regnbueørret kan få dispensasjon til å produsere settefisk opp til 1 kg. Dette åpner for et kombinasjonskonsept med landbasert produksjon fram til 1 kg, for deretter å sette fisken i merder i sjø for videre påvekst fram til slaktestørrelse. Per i dag foregår det således betydelig aktivitet innenfor utvikling av postsmoltproduksjon, men foreløpig er dette på et tidlig stadium.

Lukkede matfiskanlegg for laks er i liten grad tatt i bruk i norsk oppdrett. Dette har sin bakgrunn i at dette er teknologi under utvikling og at det fremdeles er en merkostnad knyttet til å produsere i lukkede anlegg. Nofima har beregnet at merkostnaden ved å produsere i et landbasert anlegg kontra tradisjonelt merdoppdrett er på rundt 6,50 kroner per kg. Det blir ofte trukket frem av dem som ønsker å starte slik virksomhet at dette, sammen med vederlag for laksetillatelser, bidrar til å gjøre inngangsbilletten høy.

12.1 Utredning om landbasert oppdrett

12.1.1 Nedsetting av arbeidsgruppe og mandat

Nærings- og fiskeridepartementet besluttet 1. oktober 2014 å sette ned en ekstern arbeidsgruppe, som skulle se på rammebetingelsene for landbasert oppdrett med laks, ørret og regnbueørret med bruk av sjøvann. Gruppen var sammensatt av representanter fra forskning, næring og forvaltning. Den ble oppnevnt 21. oktober 2014 og leverte sin enstemmige innstilling 14. januar 2015. Arbeidsgruppen avholdt ett høringsmøte om saken.

Arbeidsgruppen ble, kort oppsummert, bedt om å utrede hvilken betydning det bør ha at landbasert oppdrett foregår helt eller delvis på privat grunn – og om dette bør innebære at det åpnes for løpende tildeling av tillatelser til landbasert oppdrett uten vederlag, eventuelt et begrenset antall årlige tillatelser.

12.1.2 Sammendrag av arbeidsgruppens rapport

I Norge oppdrettes betydelige mengder laks og regnbueørret. Settefiskproduksjonen er landbasert mens matfiskproduksjonen skjer i flytende merdanlegg i sjø. Produksjonen er tidvis meget lønnsom og næringen har høy konkurranseevne. Sterkt medvirkende til dette er naturgitte konkurransefortrinn, tilrettelagt infrastruktur, relevant kompetanse og egnet teknologi. Det har forsøksvis vært prøvd landbasert matfiskproduksjon av disse artene også i Norge, uten at dette har vært en kommersiell suksess. Dagens landbaserte anlegg for stor fisk i Norge har enten forsknings- eller avlsformål.

Internasjonalt har utviklingen av RAS aktualisert etablering av landbaserte matfiskanlegg. Utviklingen av RAS har også reist spørsmålet om potensialet for denne teknologien i norsk matfiskproduksjon. Slik produksjon har mulighet for å håndtere utfordringer knyttet til lakselusmitte, rømmingsrisiko og lokalt utslipp på andre og antatt bedre måter enn dagens merdoppdrett. Samtidig kan slik høyintensiv produksjon gi utfordringer i forhold til fiskevelferd og fiskehelse. Enkelte aktører ønsker å etablere en mellomfaseproduksjon på land for å få en kortere omløpstid og høyere produksjon på sjølokalitetene.

Matfisktillatelser for laks, ørret og regnbueørret er et knapphetsgode som har gitt staten anledning til å kreve et etter hvert betydelig vederlag. Arbeidsgruppen har lagt til grunn at dette vederla-

get gir en kompensasjon for at allemannsretten fortrenses fra det sjøområdet som lokaliteten omfatter. Det er ut fra dette ikke saklig grunn for å kreve et vederlag for tillatelser som etableres på land. Innehaveren av slike tillatelser må betale en kompensasjon til den som eier området hvor virksomheten skal drives, noe som ikke er tilfellet for merdoppdrett i sjø.

Arbeidsgruppen ser ikke tungtveiende argumenter mot en egen tillatelsestype for landbasert matfiskoppdrett av laks, ørret og regnbueørret uten antallsbegrensninger og vederlag. Vederlag vurderes å være til hinder for god lønnsomhet og konkurransekraft for landbasert matfiskoppdrett. Sterk innovasjon er forutsetningen for vedvarende lønnsomhet og konkurransekraft for norsk oppdrettsnæring. Utvikling av landbasert matfiskoppdrett vil også kunne gi norsk leverandørindustri fortrinn.

Gruppen har videre drøftet landbasert matfiskoppdrett opp mot hensynet til miljø, fiskehelse og fiskevelferd, mulige konsekvenser for arealbruk på land, mulig samfunnsmessige og distriktsmessige effekter og om landbasert matfiskoppdrett kan gi norsk oppdrettsnæring omdømmeutfordringer. Hvordan og i hvilken grad dette kan slå ut, avhenger helt av hvor suksessrik en tror at denne driftsmåten blir. Dersom den blir omfattende, betyr det at landbasert matfiskoppdrett er tilstrekkelig konkurransedyktig. Hvis norske myndigheter i så tilfelle ikke har lagt til rette for at slik virksomhet skal kunne utvikles og drives i Norge, vil dette representere en tapt mulighet for norsk næringsliv. Ved å legge til rette også for landbasert matfiskoppdrett i Norge, bedres denne muligheten for næringsutvikling.

Utvalget har også vurdert dagens ordning og en mer begrenset tildelingsordning enn den foreslåtte, men finner ikke å kunne anbefale disse. Arbeidsgruppen foreslår at det åpnes for en egen tillatelsestype for landbasert matfiskoppdrett av laks, ørret og regnbueørret som tildeles løpende og uten at det tas vederlag.

12.2 Vurdering – landbasert oppdrett av matfisk

Et mål med reguleringene i oppdrettsnæringen bør være at de ikke legger unødige hindringer i veien for utvikling av ny teknologi, og at reguleringene er teknologinøytrale. Interesserte aktører har imidlertid vært henvist til å søke om en ordinær matfisktillatelse, og det er en kjensgjerning at inngangskostnaden for kommersiell landbasert

oppdrett i Norge per i dag er høy, og dermed utgjør et hinder for å kunne etablere oppdrettsanlegg for matfisk på land.

Ut fra den begrensede erfaringen som foreligger er det ikke mulig å si med sikkerhet om man vil lykkes med å etablere landbaserte anlegg med lønnsom drift, og om slik oppdrett i fremtiden vil kunne bli konkurransedyktig med dagens effektive merdbaserte oppdrett. På den annen side vil også oppdrett i sjø møte nye utfordringer som for eksempel sykdom, i tillegg til at den videre utviklingen vil avhenge av hvordan oppdrettsnæringen klarer å løse sine nåværende og fremtidige utfordringer i sjø. En forskningsrapport fra Nofima (2013)¹ konkluderer blant annet med at naturgitte fortrinn i fremtiden kanskje kan vise seg å bli mindre viktige, men at andre fortrinn vil kunne ha stor betydning for akvakulturnæringen i Norge. Eksempler på dette er sterke kunnskapsmiljøer, en ledende leverandørindustri, god infrastruktur, nærhet til viktige markeder, god forvaltning og ikke minst den vanskelig kopierbare klyngeeffekten som oppstår mellom disse fortrinnene.

Nærings- og fiskeridepartementet legger til grunn at det vil kunne skje en betydelig utvikling innen landbasert oppdrett fremover, særlig siden stadig flere land viser interesse for landbasert oppdrett av laks. Utviklingen vil således skje uavhengig av om Norge deltar, og departementet er enig med arbeidsgruppen i at offentlig styring i begrenset grad vil kunne påvirke utviklingen. Sjømat er en av de næringene vi skal leve av i Norge – også i fremtiden. Med det kostnadsnivået vi har, og med en hard internasjonal konkurranse, blir innovasjon særlig viktig for at vi skal kunne hevde oss i lengden. Det bør derfor legges til rette for at mest mulig innovasjon skjer i Norge og at norsk næring får best mulig vilkår for å være konkurransedyktig, uavhengig av hva som viser seg å være den beste produksjonsteknologien. Det bør derfor legges til rette for at det kan bli enklere å etablere landbaserte oppdrettsanlegg i Norge. Dette vil også ha betydning for norsk leverandørindustri, som allerede i dag er langt fremme på landbaserte teknologier. Teknologier og produkter relatert til landbasert oppdrett kan bli viktige både i Norge og som eksportprodukter.

Det kan argumenteres for at det er prinsipielle forskjeller mellom å drive oppdrett i allmennings sjøareal og på privat eiendom på land. Spørsmålet som tas opp i arbeidsgruppens rapport er om og i hvilken grad det eventuelt skal få betydning for hvordan de ulike formene for drift regule-

res. Sentrale spørsmål er om tillatelser til landbasert drift skal være antallsbegrenset slik som andre laksetillatelser, og om det skal betales vederlag for tillatelsene. Arbeidsgruppens forslag går ut på å innføre en egen tillatelsesklasse for landbasert oppdrett. De foreslår videre at tillatelsene bør tildeles vederlagsfritt. Begrunnelsen for dette er todelt ved at tildeling av matfisktillatelser for laks, ørret og regnbueørret anses som et knapphetsgode og vederlaget anses som en kompensasjon for at allemannsretten fortreges. Innehaveren av en tillatelse til produksjon på land må betale kompensasjon til den som eier området hvor virksomheten skal drives. Dette er et argument for at det ikke bør kreves vederlag for tillatelser som etableres på land.

Regjeringen deler i det vesentlige arbeidsgruppens vurdering, og vil derfor gå inn for at det etableres en egen tillatelsesklasse for landbasert oppdrett og at det ikke skal tas vederlag for slik tillatelse. Det er imidlertid ikke klart at begrunnelsen for et vederlag for matfisktillatelser kun grunner i hensynet til fortregelse av allemannsretten. For staten har det også klart vært en begrunnelse at når tillatelsene først er antallsbegrenset og har en verdi, vil det ikke være riktig at den som får det begrensede gode å kunne drive, også skal kunne få den fulle fortjenesten ved et videresalg, se også kap. 11.7. Vederlaget tjener derfor også andre formål enn de arbeidsgruppen har lagt til grunn, selv om også fortregelse av areal i dag klart må anses som et hensyn som begrunner at det tas vederlag.

Et argument mot å åpne for en egen tillatelsesklasse ville eventuelt være at dette kan gi økonomiske konsekvenser for aktørene som allerede er i næringen. Mange av de som driver lakseoppdrett i sjø har betalt vederlag for en tillatelse, og vil risikere at denne blir mindre verdt som panteobjekt. Dette vil naturligvis også få betydning for finansieringsinstitusjonene. En bedre tilretteleggelse for landbasert oppdrett vil også kunne få markedsmessige konsekvenser hvis dette blir gjennomført i stor skala. Etter departementets oppfatning er denne virksomheten foreløpig i støpeskjeen, og det vil ta tid før landbasert oppdrett vil foregå i stor skala. Det anses derfor ikke som nødvendig å antallsbegrense på dette tidspunkt. Dersom det skulle vise seg at dette blir suksess er det positivt at verdiskapningen skjer i Norge. Etter regjeringens syn vil dette bidra til at næringen får flere ben å stå på, samt at vi deltar i den utviklingen som skjer globalt. Skulle det likevel, av en eller annen grunn, oppstå behov for å begrense antallet tillatelser, vil det være mulig å fastsette en slik begrensning på et senere tidspunkt.

¹ Nofima Rapport 32/2013

12.3 Postsmolt

I utgangspunktet skal settefisk av laks, ørret og regnbueørret ikke ha en individvekt som overstiger 250 gram. I 2011 ble det innført en ordning hvor det kan søkes om dispensasjon til produksjon av stor smolt opp til 1 kg. Produksjon av stor smolt på land åpner for et kombinasjonskonsept med landbasert produksjon fram til 1 kg for deretter å sette ut fisken i merder i sjø for videre påvekst frem til slaktestørrelse.

Ordningsen med å kunne tillate økt individvekt på settefisk har eksistert i relativt kort tid, og hittil er det kommet inn 13 søknader om dispensasjon og syv er ferdigbehandlet og innvilget, med tillatelse til å produsere til sammen 14,3 millioner postsmolt på inntil 1 kg. Et hovedargument for åpningen for forlenget landfase er at rømmingsfaren blir redusert som følge av kortere tid i sjøen. Ordningsen kan potensielt også gi mulighet for økt produksjon og kan gi muligheter for en mer optimal utnyttelse og mer hensiktsmessig områdeorganisering for tilgjengelige matfisklokaliteter i sjø. Et foreløpig inntrykk er at næringsaktørene er positive til å arbeide videre med forskning og utvikling på dette området, noe som taler for å videreføre ordningsen frem til en ordning med

løpende tildeling av tillatelser til landbasert oppdrett er innført. I forbindelse med innføring av en slik ordning vil det være naturlig å vurdere hvordan ordningsen med postsmolt på land skal håndteres opp mot et nytt system for landbasert oppdrett.

Et annet spørsmål er om ordningsen bør utvides til sjø. Departementet har mottatt enkelthensendelser fra selskap som ber om at det åpnes for produksjon av settefisk i semilukkede anlegg i sjø. Med utgangspunkt i forskningstillatelser og matfiskstillatelser er det flere slike konsepter under utvikling. Postsmoltproduksjon i sjø skjer imidlertid i allmennhetens areal, og det er da naturlig at myndighetene behandler slik produksjon på lik linje med kommersielle matfiskstillatelser – i tråd med begrunnelsen som er gitt for landbasert oppdrett.

Regjeringen vil

- Åpne for at tillatelser til landbasert matfiskoppdrett av laks og ørret kan tildeles løpende og uten vederlag.
- Sette i gang en prosess for å gjennomføre nødvendige endringer i tillatelsessystemet for landbasert oppdrett.

Figur 12.1 Regjeringen vil åpne for å tildele tillatelser til landbasert oppdrett av laksefisk

Kilde: Rune Werner Molnes/Innovasjon Norge

13 Arealavgift

Boks 13.1

Oppdrettsnæringen er avhengig av tilstrekkelige og egnede arealer for å kunne vokse videre. Kommunen er lokal planmyndighet, og er innenfor visse rammer gitt betydelig frihet til å velge hvordan egne arealer skal disponeres. I Prop. 1 S (2013–2014) står det at det skal «settes i gang arbeid med å utrede arealavgift, herunder evaluere ordningen med eiendomsskatt», og et flertall i Stortinget støttet også dette, jf. Innst. 16 S (2013–2014) pkt. 4.3.1 (kap. 571).

Regjeringen arbeider med å utrede arealavgift, og tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med saken i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2015.

13.1 Bakgrunn

Kommunen er lokal planmyndighet, og er innenfor visse rammer gitt betydelig frihet til å velge hvordan egne arealer skal disponeres, samtidig som oppdrettsnæringen er avhengig av tilstrekkelige og egnede arealer for å kunne vokse videre. En rapport fra Nofima², utarbeidet for Fiskeri- og kystdepartementet (nå Nærings- og fiskeridepartementet), viser at kommunene generelt har et godt og profesjonelt forhold til oppdrettsnæringen, men at velviljen i større grad enn tidligere er betinget. Tilbakeholdenheten skyldes primært at kommunene ikke opplever tilstrekkelige lokale ringvirkninger; de ønsker mer for å tilrettelegge.

Det er flere årsaker til dette. Rapporten fra Nofima peker på arbeidsplasser på havbruksanleggene, i slakterier og videreforedlingsanlegg samt i leverandør- og tjenesteproduksjon som viktige bidrag, men effektivisering, strukturering og konsolidering har ført til stadig færre, men større anlegg. Næringsutviklingen innen havbruk pre-

ges videre av profesjonalisering og industrialisering. Virksomhetene etterspør i større grad spesialiserte tilbydere utenfor lokalsamfunnet, og den nødvendige arbeidskraften kan gå i turnus med innlosjering på flåte. De sysselsatte bor dermed ikke nødvendigvis i vertskommunen.

Stoltenberg II regjeringen utredet i 2008 en arealavgift, men konkluderte med at det ville være vanskelig å fastsette en avgift, og at en avgift heller ikke kunne løse direkte interessekonflikter i kystsonen, jf. St.prp. nr. 1 (2008–2009) kap. 2.4. I stedet for en arealavgift la Stoltenberg II regjeringen frem forslag om å innføre adgang til å utskrive eiendomsskatt på frittflytende oppdrettsanlegg i sjø. Adgangen er innført. Takseringsgrunnlaget omfatter verdien av anlegget som sådan, men ikke verdien av oppdrettsfisken.

I Prop. 1 S (2013–2014) står det at det skal «settes i gang arbeid med å utrede arealavgift, herunder evaluere ordningen med eiendomsskatt», og et flertall i Stortinget støttet også dette, jf. Innst. 16 S (2013–2014) pkt. 4.3.1 (kap. 571).

13.2 Videre prosess

Tildeling av nye tillatelser kan som beskrevet tidligere, skje til fastpris eller ved auksjon. Erfaringsmessig har auksjoner gitt langt høyere verdier for tillatelsene enn salg til fastpris. Ved auksjon av nye tillatelser kan det dermed påregnes store inntekter til stat og kommuner i årene framover. Dette gir da også incentiver til å legge til rette for nye lokaliteter for oppdrettsvirksomhet.

Det følger av regjeringens politiske plattform at «Kommuner som stiller arealer til disposisjon for næringen bør oppleve større positive ringvirkninger fra aktiviteten. Regjeringen vil derfor la store deler av vederlaget for tildeling av nye konsesjoner tilfalle berørte kommuner.» Dette gir også incentiver til å legge til rette for nye lokaliteter for oppdrettsvirksomhet. Også vekst på eksisterende tillatelser kan innrettes slik at stat og kommuner får inntekter. Innføring av et system der kapasitetsjusteringer vurderes med faste intervall vil bidra til større forutsigbarhet for kom-

² Nofima Rapport 18/2012

munene om når det kan være mulighet for inntekter fra tildeling av økt kapasitet i næringen.

Et utredningsarbeid foregår nå i Finansdepartementet for å vurdere om det i tillegg bør innføres en arealavgift for oppdrettsnæringen. Arbeidet er ventet ferdigstilt om kort tid, og regjeringen tar sikte på å komme tilbake til spørsmålet i revidert nasjonalbudsjett våren 2015.

Regjeringen vil

- La store deler av vederlaget ved tildeling av økt kapasitet tilfalle kommunene.

Figur 13.1 Regjeringen arbeider med å utrede arealavgift

Kilde: Rune Werner Molnes/Innovasjon Norge

14 Kunnskap, kompetanse og ny teknologi

Boks 14.1

I oppdrettsnæringen er det høy verdiskaping, men næringen er avhengig av å utvikle både sine produkter og ny teknologi for å være konkurransedyktig i fremtiden. Kunnskap er en grunnleggende innsatsfaktor for bærekraftig vekst i oppdrettsnæringen, og både det offentlige og næringen selv må ta sin del av ansvaret for å bidra til den nødvendige kunnskapsutviklingen.

Ny teknologi kan gi mulighet for vekst ved at virksomheter som benytter driftskonsepter som ikke bidrar til økt miljøbelastning kan få mulighet til å øke produksjonen i områder som ellers må redusere eller fryse produksjonskapasiteten. Driftsformer som bidrar til å redusere miljøbelastningen i et område, kan medføre at det er mulighet til større produksjon av fisk i det samme området.

fagfelt hvor Norge er en relativt stor aktør i internasjonal sammenheng. Havbruk, inkludert kombinasjon av fangst og havbruk, var det største marine forskningsområdet med nesten en tredjedel av ressursene.

En kontinuerlig utvikling av kompetanse og teknologi vil sette rammene for hvordan næringen kan vokse. Et viktig virkemiddel for å sikre næringsfinansiert FoU er Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF), som finansieres gjennom en avgift på 0,3 prosent av eksportverdien av fisk. Dette sikrer at også små og mellomstore aktører, som ellers ikke har økonomisk styrke til å drive egenfinansiert FoU bidrar til næringens samlede FoU-finansiering. Flere av de største havbrukselskapene investerer tungt i egen forskning, i tillegg til at de betaler inn til FHF.

Oppdrettsnæringen kan også hente inspirasjon fra offshoreindustrien, der oljeselskaper og teknologiselskaper får gode resultater ved å samarbeide tett. For å sørge for videre vekst, er det viktig at samarbeidet mellom oppdrettsnæringen og leverandørindustrien utvikles videre.

14.1 Kunnskap og kompetanse

14.1.1 Forskning og utvikling

Kunnskap er en grunnleggende innsatsfaktor for bærekraftig vekst i oppdrettsnæringen. Forskning og utvikling har vært, og vil fortsatt være, grunnleggende for videre utvikling av en bærekraftig havbruksnæring. Hav21-rapporten peker på at kunnskapsstatusen innen havbruk i dag ikke er tilstrekkelig. For å løse utfordringer knyttet til rømming og genetisk påvirkning, fiskehelse og lakselus, og på områder som teknologiutvikling og fiskefôr, er det et stort behov for å bygge opp kunnskapsgrunnlaget for bærekraftig forvaltning og videre utvikling og vekst. Det er derfor nødvendig å øke både den offentlige og den private FoU-innsatsen.

Norge er den syvende største forskningsnasjonen i fiskeri- og havbruksforskning, og den nest største forskningsnasjonen når det gjelder atlantisk laks¹. Marin forskning er med andre ord et

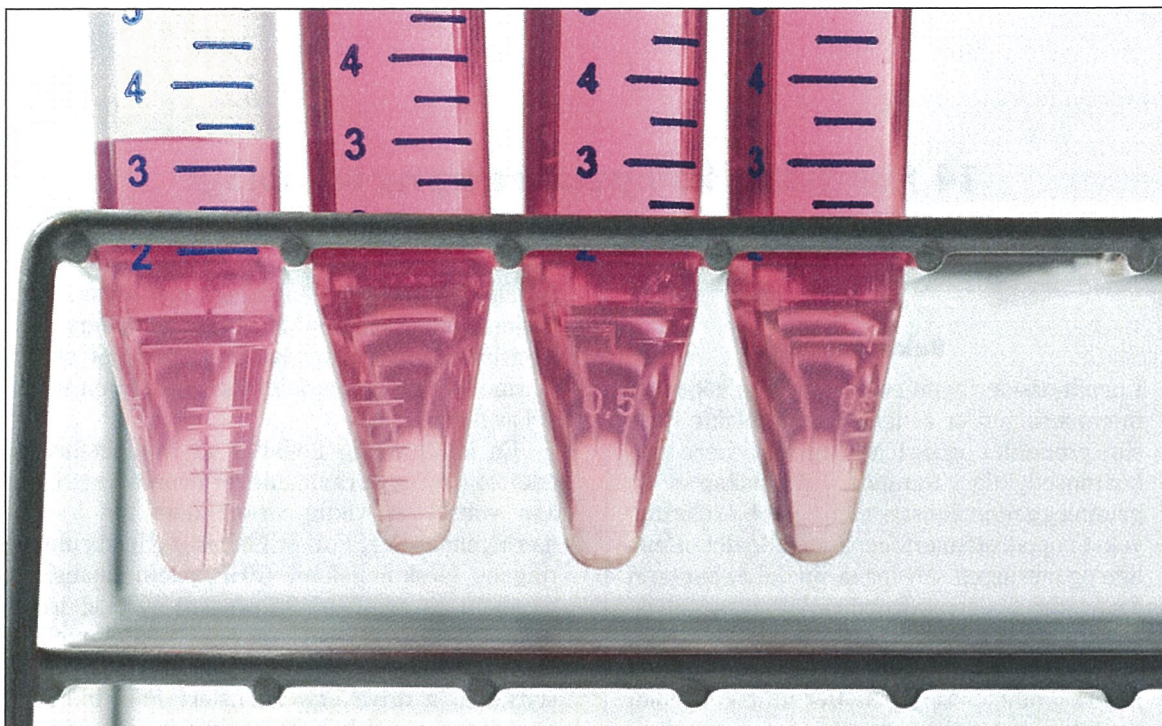
14.1.1.1 Status havbruksforskningen²

Marine FoU-ressurser beløp seg til vel 3,6 milliarder kroner i 2013, det betyr at nær syv prosent av de totale FoU-utgiftene i Norge ble anvendt på det marine området. De rapporterte FoU-ressursene med relevans for havbruk utgjorde nærmere 1,6 milliarder kroner i 2013, eller 3,1 prosent av landets samlede FoU-ressurser. Førtisyv prosent av FoU-utgiftene ble rapportert fra næringslivet, 40 prosent i instituttsektoren, mens 13 prosent av havbruksforskningen i 2013 ble utført i universitets- og høyskolesektoren.

Utviklingen siden den første kartleggingen av havbruksforskningen i 1989 viser at på begynnelsen av nittitallet var tre fjerdedeler av havbruksforskningen offentlig finansiert. Mot slutten av tiåret

¹ NIFU rapport 12/2013

² Basert på ressursinnsatsen til marin FoU og havbruksforskning i 2013. Rapport 9/2015 fra NIFU.

Figur 14.1 Forskning er grunnleggende for videreutvikling av en bærekraftig havbruksnæring

Kilde: Nofima

økte privat finansiering, og ved inngangen til 2000-tallet var offentlig og privat finansiering omtrent like store. Til sammen utgjorde den offentlige finansieringen fra Norges forskningsråd, departementer og underliggende etater 43 prosent av FoU-ressursene i 2013, mens næringslivet finansierte 44 prosent. Av øvrige kilder var særlig FHF og SkatteFUNN av betydning. Fire prosent av forskningen ble finansiert fra utenlandske kilder.

Mer enn 1,2 milliarder kroner, eller 78 prosent av FoU-innsatsen i 2013, var primært rettet mot laksefisk, mens rundt 350 millioner kroner gjaldt marine arter. Halvparten av FoU-ressursene ble klassifisert under forskningsområdene «Fôr, fôrressurser og ernæring» og «Helse og sykdom». Det offentlige finansierte en større andel av FoU rettet mot marine arter enn mot laksefisk (54 prosent, mot 40 prosent innen laksefisk).

FoU-miljøer på Vestlandet sto for vel halvparten av FoU-virksomheten rettet mot havbruk i 2013. De øvrige landsdelene var ganske jevnstore med 15–16 prosent av ressursinnsatsen. Vestlandet har en særlig dominerende posisjon i næringslivet med to tredjedeler av havbruksressursene.

14.1.2 Kompetanse

Oppdrettsnæringen er en kunnskapsbasert næring hvor nye kompetansebehov i økende grad stiller krav til formalisert kompetanse. Næringens behov for formell kompetanse er en av konklusjonene i SINTEF-rapporten *Kartlegging av behov for kompetanse og arbeidskraft i sjømatnæringen – i dag og frem mot 2020* som ble fremlagt sommeren 2014. Dagens søkertall til fagskole og akvakulturutdanningen i den videregående skolen er for lave til å kunne dekke det utdanningsbehovet som vekst i oppdrettsnæringen vil innebære. Å legge til rette for rekruttering til relevant videregående utdanning, er sammen med flere elevplasser nødvendige tiltak som kan imøtekomme det økende behovet for ansatte med fagbrev og annen formalisert kompetanse. Et utdanningstilbud med økt tilgang på lære-plasser i oppdrettsnæringen er nødvendig for å kunne dekke kompetansebehovet. I tillegg er det viktig å promotere hvilke muligheter som oppdrettsnæringen kan tilby ved læresteder som utdanner folk med kompetanse det er bruk for i næringen, men som kanskje ikke har fått øynene opp for disse mulighetene.

Boks 14.2 Havbruksprogrammet

Siden rundt 1990 har en vesentlig del av den offentlig finansierte havbruksforskningen vært kanalisert gjennom Forskningsrådet. I 2015 bevilges det nesten 130 millioner kroner til havbruksprogrammet over NFDs budsjett. Siden 2006 har havbruk vært ett av sju nasjonalt prioriterte temaer som ble organisert i virkemiddelet Store programmer: HAVBRUK – en næring i vekst (2006–2015). HAVBRUK ble evaluert høsten 2013 av Oxford Research som konkluderte med at programmet bør videreføres, med hovedvekt på de samme tematiske satsingsområdene og med tilnærmet samme profil når det gjelder forholdet mellom grunnleggende, anvendt og innovasjonsforskning.

Forskningsrådet arbeider nå med et nytt stort program for havbruksforskning – HAVBRUK2. Det nye programmet skal bidra til å oppfylle følgende politiske mål:

- kostnadseffektiv og bærekraftig produksjon av sjømat
- utvikling av ny kunnskap på områder der Norge har spesielle fortrinn
- utvikling av eksportrettet næringsliv på områder hvor Norge har spesielle fortrinn
- bidrag til global kunnskapsutvikling for produksjon av mat i havet

Norge har i dag en meget sterk posisjon og står godt rustet til å møte de store kommersielle, samfunnsmessige og forskningsmessige mulighetene havbruk står overfor. Det nye havbruksprogrammet skal bidra med kunnskap som gjør det mulig for Norge – som eksportør av laks og andre sjømatprodukter, og som leverandør av kunnskap, utstyr og teknologi – å nå de vekstmålene.

14.2 Ny teknologi kan gi bidrag til vekst

14.2.1 Nye driftsformer

Oppdrettsnæringen har vært og er gjenstand for en stadig teknologiutvikling. I tillegg til innovasjon i tilknytning til åpne merdssystemer er det stor interesse for også andre driftskonsepter. Semi-lukkede anlegg i sjø, havmerder lengre ut til havs og landbaserte oppdrettsanlegg kan bidra til vekst både ved at nye, tidligere uegnede, arealer kan nyttes til oppdrett, samt at slik produksjon

kan gi mindre spredning av sykdommer og parasitter og lavere utslipp per produsert mengde fisk.

Utviklingen innen oppdrettsnæringen med stadig større anlegg har medført at produksjonen har blitt flyttet fra lokaliteter inne i fjordene til lokaliteter lengre ut på kysten med større dyp og bedre vannutskifting. Skjermede lokaliteter med begrenset bæreevne tålte ikke miljøbelastningen fra stadig større anlegg og ble dermed uegnede for lønnsomt fiskeoppdrett. Utviklingen av semi-lukkede anlegg med mulighet for å samle opp utslipp, og dermed reduksjon av miljøbelastningen, kan igjen gjøre slike lokaliteter aktuelle for ny produksjon.

Flere aktører er i ferd med å utvikle oppdrettsanlegg beregnet for produksjon lengre ut til havs på mer eksponerte lokaliteter. Dersom man lykkes med utviklingen av såkalte havmerder eller offshore-merder vil store arealer langs kysten, med antatt lavere konfliktpotensial, bli aktuelle for produksjon av oppdrettsfisk.

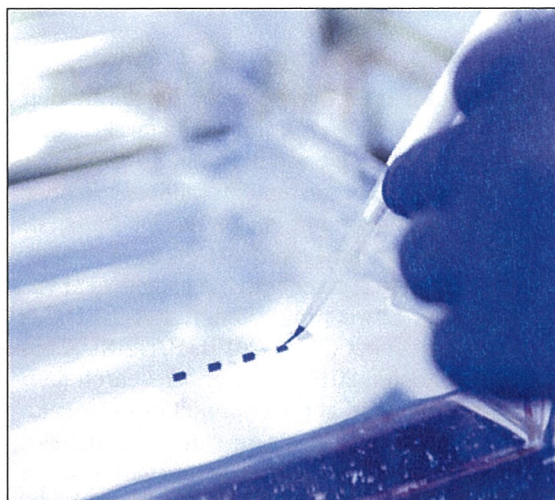
Interessen for landbasert lakseoppdrett er økende og en rekke land har eller planlegger slik produksjon. Vi finner slike prosjekter blant annet i Danmark, USA og Kina. Utviklingen av resirkuleringsteknologi (RAS-anlegg) har kommet langt, og Norge er sammen med Danmark ledende på dette feltet. I Norge har flere selskap fått dispensasjon til å produsere stor smolt (inntil 1 kg) i landanlegg og enkelte selskap har også iverksatt prosjekter for landbasert produksjon av laks helt frem til slaktestørrelse. Om landbasert oppdrett vises det særlig til kapittel 12.

I tillegg til at disse tre alternative oppdrettskonseptene kan utvide mulighetsarealet for lakseoppdrett, kan de også bidra til å redusere miljøbelastningen. Fysiske barrierer mellom fiskeproduksjonen og miljøet rundt kan bidra til å redusere både påslag av lakselus og utslipp til det omkringliggende miljø. Et forvaltningssystem som bygger på handlingsregel og produksjonsområder vil i seg selv stimulere til teknologiutvikling fordi manglende oppnåelse av miljøkriterier vil kunne medføre stagnasjon eller reduksjon i produksjonen. Virksomheter som benytter driftskonsepter som ikke bidrar til den miljøbelastningen som utløser stagnasjon eller reduksjon, vil i motsetning til andre virksomheter kunne få mulighet til å øke produksjonen, jf. kapittel 11.5 om unntak fra handlingsregelen. Den direkte koblingen mellom oppdrettsnæringens miljøstatus og muligheter for vekst vil gi et kraftig incentiv til videre teknologiutvikling. For ytterligere å legge til rette for teknologiutvikling og videreutvikling av driftsformer, vil regjeringen i større grad enn for dagens

forskningstillatelser, åpne for tildeling til utviklingsformål.

14.2.2 Multitrofisk akvakultur

I multitrofisk akvakultur produseres ulike arter i tilknytning til hverandre med det formål at artene oppnår gjensidige fordeler. Et aktuelt eksempel for Norges del vil være produksjon av laksefisk i tilknytning til produksjon av skjell og tare. Utslippet av næringsstoffer og organisk materiale fra fiskeoppdrettet vil i et slikt system være næring for skjell og tare. Avfallet fra fiskeoppdrettet utnyttes altså som en ressurs i produksjonen av andre arter. Målsettingen med en slik form for produksjon vil være å redusere miljøbelastningen fra fiskeoppdrettet samtidig som det kan gi en lønnsom tilleggsproduksjon av andre arter. Med det vekstpotensialet som skisseres for norsk lakseproduksjon vil det på sikt være aktuelt å utforske mulighetene som ligger i slik drift i større grad.

Figur 14.2 En kontinuerlig utvikling av kompetanse og teknologi vil sette rammene for hvordan næringen kan vokse

Kilde: Heidi Widerøe/Innovasjon Norge

15 Økonomiske og administrative konsekvenser, herunder distriktsmessige konsekvenser

Boks 15.1

Dette kapittelet tar for seg de økonomiske, administrative og distriktsmessige konsekvensene av forslaget.

Det er et mål å maksimere verdiskapingen innenfor de rammer som miljøet setter. Veksten vil avhenge av næringens evne til å løse miljøutfordringene. Regjeringen mener at et system med en handlingsregel med produksjonsområder og miljøindikatorer for justering av kapasitet gir det beste grunnlaget for en miljømessig bærekraftig havbruksnæring, og at dette systemet derfor vil gi den største verdiskapingen på sikt.

Formålet med meldingen til Stortinget er å etablere et system som legger til rette for en forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i den norske lakse- og ørretoppdrettsnæringen, som på sikt vil øke produksjon og verdiskaping. En miljømessig bærekraftig vekst i oppdrettsnæringen vil gi positive konsekvenser for samfunnet i form av

- økt omsetning og inntjening for oppdrettsseksjonene,
- tilsvarende effekter for leverandørindustrien og annet tilknyttet næringsliv,
- økt aktivitet og sysselsetting i lokalsamfunn og kystkommuner med oppdrett eller oppdrettsrelatert virksomhet, og
- økt skatteinngang og økt proveny fra kapasitetstildelinger for stat og kommune.

Samlet sett gir vekst i oppdrettsnæringen økt verdiskaping for samfunnet som helhet.

Som det fremgår av drøftingen i kapittel 7 er det den miljømessige utviklingen som uavhengig av hvordan kapasitet tildeles vil være bestemmende for hvilken fremtidig vekst som kan oppnås. Regjeringen mener at et system med en handlingsregel basert på produksjonsområder og miljøindikatorer for justering av kapasitet både gir

det beste grunnlaget for en god miljøstatus og den største graden av forutsigbarhet for næringen, og at dette systemet dermed også legger best til rette for vekst og verdiskaping. Regjeringen foreslår videre en moderat risikoprofil, som innebærer en mulig kapasitetsjustering på 6 prosent i lakse- og ørretnæringen annet hvert år.

I dette kapittelet drøftes økonomiske, administrative og distriktsmessige konsekvenser av forslaget, for næring, forvaltning, stat og kommune.

15.1 Konsekvenser for oppdrettsnæringen

15.1.1 Forutsigbarhet

I et system med en handlingsregel basert på miljøindikatorer, vil næringen vite hva som utløser vekst. Økt forutsigbarhet omkring hva som utløser vekst, gir større incentiv til å investere i teknologi som reduserer miljøpåvirkningen, og gir et bedre grunnlag for å fatte langsiktige investeringsbeslutninger. Dette reduserer igjen risiko for feilinvesteringer og legger til rette for effektiv ressursbruk. Verdien av økt forutsigbarhet i seg selv er ikke mulig å tallfeste, men er av stor betydning for næringen.

Tildeling av kapasitet basert på objektive kriterier gir næringen større grad av forutsigbarhet enn ved tildeling basert på skjønnsmessig grunnlag. Fordelingseffekter av tildeling av økt MTB og tildeling av tillatelser basert på auksjonsprinsippet ble drøftet i kapittel 11. Tildelinger basert på objektive kriterier gjør tildelingsprosessen mer forutsigbar, og innebærer at næringen vil bruke mindre ressurser på å skrive søknader. Det er også grunn til å tro at antallet kostbare og ressurskrevende rettsprosesser i forbindelse med tildelingsprosessene vil synke.

15.1.2 Etablering av produksjonsområder

Etablering av produksjonsområder innebærer en stor endring i forvaltningen av oppdrettsnærin-

Figur 15.1 Merder i sjø

Kilde: Siv Nærø/ Innovasjon Norge

gen. Grensene for produksjonsområdene må fastsettes primært på et naturfaglig grunnlag, samtidig som at produksjonsområdene har en størrelse som legger til rette for en hensiktsmessig drift, det vil si at det er mulig med koordinert utsett og brakklegging. Det understrekes at etablering av utsettssoner ikke vil skje i denne omgang.

Enkeltaktører kan bli berørt når grensene for produksjonsområder trekkes opp. De fleste sonegrensene i Havforskningsinstituttet sin foreløpige skisse ligger i områder som utgjør naturlige avgrensninger, hvor det i dag er mindre aktivitet. I enkelttilfeller kan det likevel være hensiktsmessig å flytte enkeltlokaliteter. Det vil først være mulig å gjøre vurderinger av hvordan konkrete områdegrenser kan slå ut for enkeltaktører når det foreligger et endelig forslag til produksjonsområder.

Etableringen av produksjonsområder kan slå ulikt ut for store og små aktører. Større aktører vil som regel ha tillatelser tilknyttet lokaliteter flere steder langs kysten, mens små aktører har sin produksjon innenfor et mer avgrenset område. Mindre aktører vil ha større utfordringer med å få

sin kapasitet tilknyttet flere områder ettersom produksjonen er relativt liten og investerings- og driftskostnader knyttet til drift i to områder kan bli utforholdsmessig høy.

Sintef fiskeri og havbruk påpeker at det på generelt grunnlag kan forventes økte produksjonskostnader ved tilpasning til et nytt forvaltningsregime. Omlegging til en endret forvaltning vil kunne stille nye krav til overvåking, kontroll og iverksettelse av nye tiltak, og kan innebære høyere innsats fra den enkelte oppdretter som resulterer i økte produksjonskostnader. Sintef fiskeri og havbruk peker også på at etablering av produksjonsområder kan gjøre at eksisterende klynger splittes opp, og at logistikk for båter, mannskap og utstyr kompliseres, med redusert effektivitet og økte kostnader som resultat. På den annen side vil opprettelsen av produksjonsområder kunne bidra til en mer effektiv og koordinert bekjempelse av lakselus, som dersom det lykkes vil gi lavere kostnader til forebygging og behandling. Det er derfor vanskelig å anslå netto kostnadseffekt. Næringens kostnader ved bekjempelse av lakselus er betydelige og er nærmere beskrevet i kapittel 5. Uavhengig av opprettelsen av produksjonsområder, foretas det store investeringer i ny teknologi og nye løsninger for forebygging og bekjempelse av lakselus.

Gitt at et system med en handlingsregel gir en lavere miljøpåvirkning, vil det også gi grunnlag for en høyere fremtidig vekst i kapasitet, produksjon og verdiskaping. Etablering av produksjonsområder kan stimulere til økt konsentrasjon av eierskap innenfor de enkelte produksjonsområdene, ettersom det blir viktig med god koordinering. Det legges imidlertid til grunn at aktørene i det enkelte produksjonsområde vil klare å etablere gode samarbeidsformer seg imellom.

Regjeringen vil evaluere særordningen med interregionalt biomassetak. Hvordan denne ordningen påvirkes av opprettelsen av produksjonsområder omtales derfor ikke videre i denne meldingen.

15.1.3 Redusert kapasitet i områder med for høy miljømessig påvirkning

Innføring av en handlingsregel innebærer at kapasiteten kan bli redusert i produksjonsområder hvor miljøpåvirkningen vurderes til å være for høy. En reduksjon av tildelt MTB på seks prosent, i tråd med regjeringens foreslåtte valg av risikoprofil, vil kunne ha vesentlige negative konsekvenser for næringen i det aktuelle produksjonsområdet. Hvor store konsekvensene blir i praksis

vil blant annet avhenge av utnyttelsesgraden av tildelt MTB og pris- og kostnadsforhold. Som omtalt i 11.5 legges det også opp til å tillate unntak fra handlingsregelen dersom en tillatelse benyttes slik at det kan påvises at den ikke har noen negativ påvirkning på den aktuelle miljøindikatoren som utløser en eventuell frys eller reduksjon.

En reduksjon i MTB på seks prosent gir ikke nødvendigvis en tilsvarende reduksjon i produksjonen, ettersom tildelt kapasitet i varierende grad er utnyttet. På sikt er det likevel ventet at produksjonskapasiteten vil bli utnyttet tilnærmet fullt ut, og at en reduksjon i MTB på seks prosent vil måtte gi en omtrent tilsvarende reduksjon i produksjonen. Redusert produksjonsvolum kan gi dårligere utnyttelse av utstyr og produksjonslinjer, og høyere enhetskostnader. Sintef fiskeri og havbruk peker på at oppdrettsnæringens etterspørsel etter tjenester og utstyr fra leverandørindustrien først og fremst er avhengig av volumet som produseres i oppdrettsnæringen. Et redusert produksjonsvolum kan medføre lavere innkjøp av tjenester fra leverandørindustrien.

Det kan antas at konsekvensene av redusert kapasitet i et produksjonsområde blir størst for små aktører som har hele sin produksjon tilknyttet ett produksjonsområde. Større selskaper er i større grad diversifisert og vil ha tillatelser tilknyttet flere produksjonsområder, hvor reduksjon i ett område kan bli motveid av vekst i et annet område. Hvor mye inntjeningen for oppdrettselskapene reduseres av en reduksjon i MTB avhenger sterkt av pris- og kostnadsnivået. Den tapte inntjeningen vil være større, jo høyere differansen er mellom pris og kostnad. Dersom kapasiteten reduseres med seks prosent i et produksjonsområde som står for ca. ti prosent av samlet norsk produksjon (ca. 1,3 millioner tonn i 2014), vil det bety en redusert produksjon på ca. 7 800 tonn, gitt at produksjonen reduseres like mye som kapasiteten. Antar vi en differanse mellom pris og kostnad på ti kroner, gir det en redusert inntjening for næringen på 78 millioner kroner i det første året. Med en margin på fem kroner blir den tapte inntjeningen på 39 millioner kroner.

Redusert MTB vil kunne gi en viss reduksjon i verdien på tillatelsene i produksjonsområdet. Ettersom tillatelsene pantsettes og brukes som sikkerhet for finansiering, kan dette gi noe høyere kapitalkostnader. Gevinsten ved et eventuelt videresalg av tillatelsen vil også reduseres. Redusert MTB på seks prosent i ett år vil også gi lavere produksjon i

alle fremtidige år. Økninger i produksjonskapasiteten på fremtidige tidspunkt vil også bli noe lavere i absolutte verdier, grunnet tapt rentesrente-effekt.

På den annen side er det rimelig å anta at kostnadene til forebygging og behandling av lakselus vil være høye i et område som vurderes til å ha en så høy miljøpåvirkning at det blir nødvendig å redusere kapasiteten. Dersom en reduksjon av biomassen gir mindre utfordringer med lakselus, vil det kunne gi lavere produksjonskostnader. Selv om produksjonen i et slikt tilfelle reduseres med 6 prosent, blir den tapte inntjeningen noe lavere fordi også produksjonskostnadene reduseres.

Dersom reduksjon av kapasiteten i et område bidrar til en lavere miljøpåvirkning, gir det også større muligheter for at området vil få vekst i fremtiden. Alternativet ville vært å fortsette med samme størrelse på biomassen i området, samme høye grad av miljøpåvirkning, og dermed lave utsikter til fremtidig vekst. Alternativet kan også være at enkeltlokaliteter får sin MTB redusert betraktelig mer eller må brakklegge for en lengre tid, noe som vil ha en betydelig større økonomisk konsekvens for aktørene det gjelder enn en samlet reduksjon på seks prosent for produksjonsområdet som helhet.

Selv om oppdrettsnæringen i et produksjonsområde reduserer sitt omfang som følge av en reduksjon i kapasiteten, betyr det ikke nødvendigvis at nettotapet for samfunnet er tilsvarende. Innsatsfaktorer som benyttes i oppdrettsnæringen har en alternativ anvendelse. Dersom havbruksaktørene må redusere antall arbeidsplasser, medfører ikke det nødvendigvis et nettotap for økonomien i en situasjon med tilnærmet full kapasitetsutnyttelse. Redusert arbeidskraftsbehov i oppdrettsnæringen vil kunne utnyttes andre steder i næringslivet, hvor den sysselsatte også bidrar med verdiskaping. Nettoeffekten for verdiskapingen for samfunnet avhenger av hvor den sysselsatte bidrar med den største verdiskapingen. Det samme vil gjelde for et eventuelt redusert kapitalbehov i oppdrettsnæringen i et område.

Sintef fiskeri og havbruk peker imidlertid på at det langs den norske kysten er bygd opp en stor underleverandørindustri rettet mot oppdrettsnæringen med et begrenset lokalt arbeidsmarked, og hvor overflytting av arbeidskraft fra en næring eller region til en annen ikke vil skje umiddelbart eller kostnadsfritt.

15.2 Konsekvenser for forvaltningen

15.2.1 Økt behov for miljøovervåking

For forvaltningen har en rekke kostnader allerede påløpt og påløper gjennom opprettelse av en strømkatalog og modellering av smittespredning av lakselus, som danner grunnlag for opprettelse av produksjonsområder.

Innføringen av et system med en handlingsregel forutsetter at miljøpåvirkningen overvåkes i tilstrekkelig grad for at myndighetene får et godt beslutningsgrunnlag. Målet er at en over tid utvikler modeller og ressurseffektive overvåkings-systemer. Kostnadene med overvåkingen vil være avhengig av antall og størrelsen på produksjonsområder, samt valg av indikator. Eventuelle økte offentlige utgifter vil måtte finansieres via økte bevilgninger over statsbudsjettet og/eller helt eller delvis via en miljøavgift hjemlet i akvakulturloven § 11. Den nærmere finansieringen vil bli behandlet gjennom de årlige budsjettprosessene.

15.2.2 Tildeling av ny kapasitet

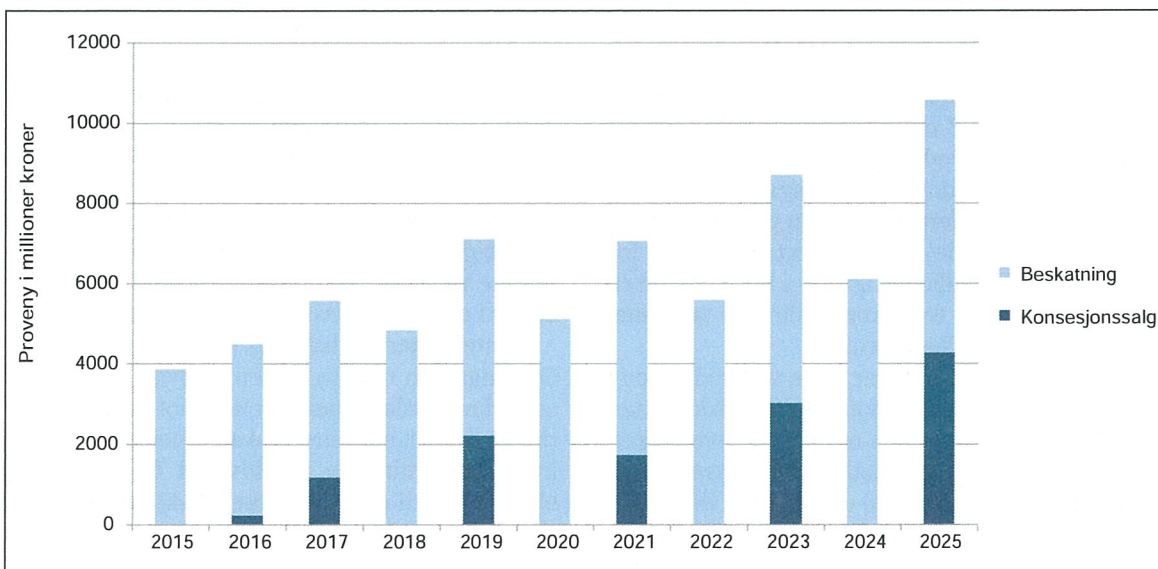
Tildeling av kapasitet til objektive kriterier vil representere en stor forenkling og kostnadsbesparelse for forvaltningen.

15.2.3 Proveny fra bedriftsbeskatning og tildeling av ny kapasitet

Vekst i oppdrettsnæringen vil generere betydelig økte skatteinntekter og proveny fra salg av nye tillatelser og økt MTB. Regjeringen foreslår at nye tillatelser og økt kapasitet på eksisterende tillatelser fortrinnsvis tildeles gjennom auksjon, noe som innebærer at statens proveny sannsynligvis vil bli høyere enn ved tildeling til fastpris. Regjeringen vil at store deler av provenyet fra nytildelinger av kapasitet skal tilfalle kommunene.

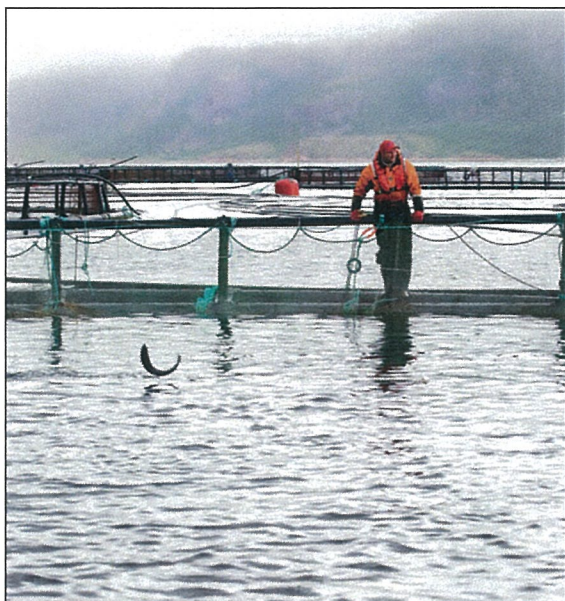
Sintef fiskeri og havbruk har beregnet proveny fra beskatning og tillatelsessalg med utgangspunkt i en årlig vekst i tildelt MTB på 2,7 prosent og et gjennomsnittlig vederlag på nye tillatelser på 40 millioner kroner. Det er for enkelhets skyld antatt at all ny kapasitet tildeles gjennom nye tillatelser og ikke i form av økt MTB på eksisterende tillatelser. Det beregnede provenyet forutsetter ikke innføring av en handlingsregel og produksjonsområder. Den økte skatteinngangen fra næringen øker ikke nødvendigvis den samlede skatteinngangen ettersom dette avhenger av alternativanvendelsen av innsatsfaktorene.

Med forutsetningene i rapporten beløper det samlede provenyet over tiårsperioden seg til totalt 12,7 milliarder kroner. Bedriftsbeskatningen av overskudd, med dagens skatteregler, beløper seg til 56,3 milliarder kroner. I gjennomsnitt gir dette et årlig proveny fra skatt og tildeling av tillatelser på 6,9 milliarder kroner. Til sammenligning er

Figur 15.2 Utvikling i proveny fra beskatning og konsesjonssalg

Kilde: Sintef fiskeri og havbruk, s. 36 i rapport

Figur 15.3 Røkter på merd

Kilde: Siv Nærø/ Innovasjon Norge

skatteprovenyet for 2013 beregnet til 3,2 milliarder kroner.

15.3 Administrative konsekvenser

Innføringen av en handlingsregel med produksjonsområder og miljøindikatorer vil kreve justeringer i forskriftsverket. Produksjonsområdene må opprettes i egne forskrifter som også inneholder nødvendige prosessregler for endringer. Innfasingen av tillatelser i det enkelte produksjonsområde vil gi muligheter for en bedre strukturering av næringen samtidig som prosessen vil kunne innebære en del arbeid for forvaltningen. Det må også påregnes at registre må legges om og at det blir nødvendig med endringer i innrapportering av tall fra oppdretterne, samtidig som prosessen knyttet til det enkelte vedtak vil bli enklere enn tidligere for første delen av tildelingsprosessen (tilsagn). Arbeidet vil omfatte en større mengde enkeltvedtak, men ettersom de vil gjelde samtlige tillatelser i et område (med enkelte unntak) bør en ta sikte på så langt som mulig å standardisere vurderingene og vedtakene for å skape mest mulig likebehandling av saker. Uavhengig av valg av løsning for å regulere produksjonskapasiteten i næringen, vil omleggingen kreve administrative ressurser. Den foreslåtte løsningen med

handlingsregel skiller seg ikke ut verken positivt eller negativt når det gjelder krav til administrative forvaltningsressurser. Felles for alle er at når næringens størrelse, kompleksitet, og diversitet øker, må forvaltningen tilpasses næringen for ikke å virke hemmende på næringsutviklingen.

15.4 Distriktsmessige konsekvenser

For oppdrettsnæringen er god næringspolitikk ensbetydende med god distriktpolitikk. Oppdrettsnæringen befinner seg i all hovedsak langs kysten, og veksten som kommer her vil komme lokalsamfunnene til gode. Ikke minst av hensyn til distriktene er det viktig med forutsigbar vekst i oppdrettsnæringen, slik at kystsamfunnene kan tilby arbeidsplasser og tiltrekke seg godt kvalifisert arbeidskraft på alle nivå.

Reduksjon av biomassen av oppdrettsfisk i et område vil være positivt for villaksbestandene og for sjølaksefisket. Gevinsten for villaksnæringen blir i kroner og øre likevel liten sammenlignet med oppdrettsnæringens kostnader ved å redusere biomassen. Imidlertid kan et større høstbart overskudd for villaksnæringen gi positiv effekt for sysselsetting og bosetting i distriktene.

Forslagene i meldingen vil ikke ha særskilte konsekvenser for det samiske folk.

Et system med handlingsregel vil bety at omfanget av næringen kan bli redusert i enkelte områder, om enn midlertidig, dersom miljøpåvirkningen anses for å være for stor. Samtidig kan andre områder få større vekst med et system med handlingsregel enn med dagens system for tildeling av kapasitet. Hvilke områder som får vekst og hvilke som eventuelt får reduksjon vil også variere over tid, og dagens situasjon vil ikke nødvendigvis være representativ. Som nevnt under punkt 15.1.2, vil enkeltaktører kunne bli berørt under opprettelsen av produksjonsområder. Det vil først være mulig å foreta en nærmere vurdering av dette når det foreligger et konkret forslag til områdeinndeling.

Nærings- og fiskeridepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Nærings- og fiskeridepartementet 20. mars 2015 om forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett blir sendt Stortinget.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 20 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Omslagsillustrasjon: Per Eide/Sjømatrådet

Trykk: DSS – 03/2015

